

KAUNEUDEN KAIPUU

klassismivaikutteisuus ja uustraditionalismi arkkitehtuurikeskusteluissa

Verna Hahtola

Tampereen yliopisto, arkkitehtuurin tutkinto-ohjelma

Diplomityö 2022

KAUNEUDEN KAIPUU

klassismivaikutteisuus ja uustraditionalismi arkkitehtuurikeskusteluissa

Kansikuva: Verna Hahtola

Julkisivuotteet Tampereen keskustan alueen eri aikakausien rakennuksista. Rakennukset on valittu tutkimusaineistoa heijastellen. Otteet järjestyksessä vasemmalta oikealle:

Hämeenkatu 2 / Rautatiekatu 14. ”Rautatieläisten talo” tai ”Berthan talo”. Suunnittelija arkkitehti Bruno Granholm, 1896 (uusrenessanssi).

Hämeenkatu 22. Kansallispankintalo eli Tampereen Osake-Pankin talo. Suunnittelija arkkitehti Birger Federley, 1904, 1905-1906, 1916 (jugend).

Aaltosenkatu 47. ”Lähteenlinna”. Suunnittelija rakennusinsinööri E. A. Liuha, 1928 (klassismi).

Rautatiekatu 12. ”Wernerin”. Suunnittelija arkkitehti Jarl V. Ungern, 1954 (funktionalismi).

Vellamonkatu 8. Suunnittelija ei tiedossa, 1971 (modernismi, ruutuelementtituotanto).

Laukontori 14. As Oy Tampereen Kaijakkamäki. Suunnittelija arkkitehdit Helamaa & Heiskanen, 1997 (modernismi, elementtituotanto).

Tuomiokirkonkatu 1 (suunnitelma). Arkkitehti Allan Strus, suunnitelma vuodelta 2019 (klassismivaikutteisuus, uustraditionalismi).

Tekijä: Verna Hahtola

Ohjaajat: Olli-Paavo Koponen, professori, arkkitehtuurin historia
Pekka Passinmäki, yliopistonlehtori, arkkitehtuurin historia ja teoria

Diplomityö 2022
Arkkitehtuurin tutkinto-ohjelma
Rakennetun ympäristön tiedekunta

Tiivistelmä

Verna Hahtola: Kauneuden kaipuu. Klassismivai-
kutteisuus ja uustraditionalismi arkkitehtuuri-
keskusteluissa

Tampereen yliopisto

Arkkitehtuurin tutkinto-ohjelma

Diplomityö

Helmikuu 2022

Diplomityö käsittelee uustraditionalismin ilmi-
ötä julkisessa arkkitehtuurikeskustelussa. Ilmiö
kulminoituu sosiaalisessa mediassa esitettyyn ky-
symykseen siitä, miksei enää rakenneta kauniiksi
koettavia rakennuksia kuten ennen vanhaan. Työ
painottuu 2010- ja 2020-lukujen taitteen arkkiteh-
tuurikeskusteluihin: keskeisenä aineistona on *Ark-
kitehtuurikapina – Ei enää rumia laatikoita* -niminen
Facebook-ryhmä, joka toimii Suomessa pääasialli-
sena klassismi- ja traditiohenkisen arkkitehtuurin
äänenkannattajana.

Arkkitehtuurikapinassa toivotaan kauneutta ja
monipuolisuutta arkkitehtuurityylien tarjontaan.
Kauneutta havaitaan vanhoissa rakennuksissa
uudistuotantoa enemmän, minkä vuoksi uudisra-
kentamisessa toivotaan otettavan mallia vanhoista
tyyleistä. Keskiössä on kauneuden kaipuu - raken-
tamisen tulisi olla esteettisesti miellyttävää.

Tyylin hyödyntäminen nykysuunnittelussa on
polemiikkia herättävä aihe. Työn tarkoituksena
on tutkia näkökulmaeroja, joita ilmenee erityisesti
Arkkitehtuurikapinan sekä arkkitehtikunnan välil-
lä, vaikka ryhmittymät eivät homogeenisiä olekaan.
Työssä käsitellään myös *Arkkitehtuurifoorumin*
Facebook-ryhmää sekä Arkkitehti- ja Arkkitehti-
uutiset-julkaisuja. Tieteellisenä metodina toimii

internetaineistoon ja -kulttuuriin pohjautuva et-
nografia eli netnografia, jonka avulla tutkimukses-
sa on pyritty samaistumaan Arkkitehtuurikapinan
keskustelukulttuuriin ymmärtävällä otteella.

Näkökulmaeroja peilataan kolmen kokonaisuuden,
kauneuden ja tyylin, tradition sekä historia- ja ai-
kakontekstien kautta. Arkkitehtuurikapina pyrkii
haastamaan arkkitehtuurin valtasuuntauksena pi-
tämänsä modernismin, jonka koetaan sallivan vain
uudenaikaisen ja -näköisen rakentamisen. Arkki-
tehtikunnan mukaan arkkitehtuurin tulee sitoutua
oman aikansa arvomaailmaan sekä tuotantotek-
niikkaan: tyyli heijastelee muutoksia kyseisenkal-
taisissa laajemmissa tekijöissä. Arkkitehtuurika-
pinan toivoma tyylin hyödyntäminen esteettisistä
systä ei laajasti resonoi arkkitehtikunnassa.

Keskustelu muistuttaa 1970–1980-luvuilla käytyä
postmodernismikeskustelua: klassismivai-
kutteisuus pyritään torjumaan pinnallisena tyylikeskus-
teluna, jolla ei ole syvällistä merkitystä suurempien
ongelmien ratkaisijana. Arkkitehtuurista vallitsee
kaksi erilaista diskurssia, jotka perustuvat erilai-
siin käsityksiin tyylin, tradition ja syvämerkitysten
roolista arkkitehtuurissa. Työn tarkoituksena ei ole
ratkaista keskustelua, vaan pikemminkin osoittaa
ilmiön pitkä historia sekä aiheen kompleksisuus,
johon ei ole olemassa yksinkertaista ratkaisua.

Avainsanat: anakronismi; arkkitehtuuri; historismi;
eklektismi; kauneus; klassismi; klassismivai-
kutteisuus; jugend; modernismi; netnografia; traditio, tyyli; uustra-
ditionalismi.

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin
OriginalityCheck -ohjelmalla.

Abstract

Verna Hahtola: Craving for Beauty. Classicism
and Neo-Traditionalism in the Architectural
Discussions

Tampere University

Degree Programme of Architecture

Master's Thesis

February 2022

This thesis concentrates on the public discussions
related to classicism-inspired and neo-traditional
contemporary architecture. Data is mainly collected
from a Facebook group *Arkkitehtuurikapina - Ei
enää rumia laatikoita*, which is the most influential
social media forum in Finland regarding the topic.

In this Facebook group, the participants of the
discussion seem to hope for more beautiful and
versatile styles of architecture. They experience
beauty when examining old buildings rather than
new ones. This leads to the conclusion that, in
order to achieve more beautiful architecture, the
old buildings should act as an example. People
wish architecture was aesthetically pleasing - they
are craving for beauty.

It is a controversial topic how architectural styles
should be utilized in contemporary design. The
purpose of the thesis is to examine the opinions
especially presented in *Arkkitehtuurikapina* and
to compare with architects' opinions on style
and tradition. In the thesis, the Facebook group
Arkkitehtuurifoorumi and publications of Finnish
Architectural Review and *Arkkitehti* are
studied, in order to understand the opinions
usually shared by architects. The groups are not

homogeneous, but different view points can be
easily detected. The study on social media groups,
especially on *Arkkitehtuurikapina*, is carried out
as a netnography, which is an internet-based
ethnography.

The differences of opinions are compared through
three concepts: beauty and style, tradition, and
contexts of history and time. *Arkkitehtuurikapina*
is challenging the ethos of modernism that is seen
as an exclusionary attitude towards old styles
and traditions. Architects seem to think that
architecture built today should present our world
and contemporary values and that style should
reflect for example production methods. Style
seen only as an aesthetically pleasing element is
not agreed on amongst architects.

The discussion reminds the one regarding
postmodernism in the turn of the 1970s and 1980s:
neo-traditionalism is being repelled as something
superficial that is unable to solve problems on
a larger scale. When it comes to style, tradition,
and meanings, there seem to be two different
discourses on architecture. The goal of this thesis
is not to solve the problems, but to enlighten the
complexity and topicality of the debates.

Key words: Anachronism; Architecture; Beauty;
Classicism; Eclecticism; Historicism; Jugendstil;
Modernism; Neo-traditionalism; Netnography; Style;
Tradition.

The originality of this thesis has been checked using
the Turnitin OriginalityCheck.

Sisällysluettelo

1. JOHDANTO.....	3	3. ARKKITEHTUURIKAPINA.....	41	4. UUSTRADITIONALISMI ARKKITEHTUURIN ILMIÖNÄ.....	95	6. JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	171
1.1. Aluksi.....	6	3.1. Kohde-esimerkit.....	44	4.1. Kauneuden ja tyylin asema arkkitehtuurissa.....	97	6.1. Johtopäätökset.....	173
1.2. Työn aihe, rakenne ja rajaus.....	8	3.1.1. Onnistuneiksi koetut kohteet.....	45	4.1.1. Erilaiset kauneus- ja tyylikäsitykset.....	97	6.2. Pohdinta.....	182
1.3. Keskeiset käsitteet.....	11	3.1.2. Epäonnistuneiksi ja ristiriitaisiksi koetut kohteet.....	60	4.1.2. Rakennettu koriste vai koristeltu rakenne?.....	102	6.2.1. Tyylin ja tradition piilotettu ydin.....	182
2. TUTKIMUSMETODIJA -PROSESSI.....	23	3.1.3. Kuvien retoriikka.....	65	4.1.3. Tyyliyhdenäisyys kaupunkikuvassa.....	108	6.2.2. Mitä seuraavaksi?.....	193
2.1. Tutkimuskysymykset.....	25	3.2. Rakennetun ympäristön ominaispiirteet.....	66	4.1.4. Modernismityylinä.....	112	7. LÄHDELUETTELO.....	199
2.2. Tutkimusaineisto.....	26	3.3. Klassismi vs. modernismi.....	70	4.1.5. Yhteenveto.....	116	7.1. Aineistot ja lähteet.....	200
2.2.1. Arkkitehtuurikapina.....	26	3.4. Kaunis ja terveellinen rakennettu ympäristö.....	77	4.2. Tradition asema arkkitehtuurissa.....	117	7.2. Kuvat.....	210
2.2.2. Arkkitehtuurifoorumi.....	27	3.5. Kauneuden hinta ja rakennustekniikka.....	80	4.2.1. Suhde historiaan ja edistykseen.....	118	7.2.1. Tekijän kuvat.....	210
2.3. Tutkimusmenetelmät.....	28	3.6. Kompleksinen suhde kopioimiseen.....	83	4.2.2. Suhde traditioon ja rakennustekniikkaan.....	126	1. Grafiikka.....	210
2.3.1. Netnografinen tutkimus.....	28	3.7. Arkkitehtien rooli.....	85	4.2.3. Suomalaisen arkkitehtikoulutuksen traditio.....	134	2. Valokuvat.....	210
2.3.2. Diskursssianalyysi.....	29	3.8. Rakentamisen vallankäyttö.....	87	4.2.4. Yhteenveto.....	138	7.2.2. Muut kuvälähteet.....	212
2.3.3. Kohdekäynnit.....	31			4.3. Historia- ja aikakontekstin asema arkkitehtuu- rissa.....	139		
2.4. Tutkimusprosessi ja työvaiheet.....	33			4.3.1. Historia ja arvomaailmat.....	139		
2.4.1. Itsetarkastelu.....	33			4.3.2. Aikakonteksti ja ajanmukaisuus.....	143		
2.4.2. Tutkimustarkastelu.....	34			4.3.3. Moniarvoisuus aikamme kuvana.....	151		
2.4.3. Tutkimusetiikka.....	34			4.3.4. Yhteenveto.....	155		
2.4.4. Alustava lähteidenhaku.....	36			5. UUSTRADITIONALISMI JULKISEN KESKUS- TELUN ILMIÖNÄ.....	157		
2.4.5. Lähteiden tarkastelu.....	37			5.1. Sosiaalisen median synnyttämiä ristiriitoja?.....	159		
2.4.6. Vuorovaikutus.....	37			5.2. Uusi vanha keskustelu.....	163		
2.4.7. Syventyminen ja tilastointi.....	38			5.3. Käsitteiden painoarvo.....	166		
2.4.8. Tulkinta.....	38			5.4. Arkkitehtuurikeskustelua – kenen ehdoilla?.....	167		
2.4.9. Muokkaus.....	38						
2.4.10. Ilmentäminen.....	38						
2.4.11. Integraatio.....	38						

”Taiteilijan ja kuvanveistäjän on löydettävä mallinsa luonnosta eikä luoda hirviöitä vain toivoen luovansa jotain uutta.”

Jac. Ahrenberg, 1908.
(Ahrenberg 1908, 172; Lukkarinen 1989, 48)

”Puoli vuosisataa sitten arkkitehdeista tuntui, että rakennukset puhuvat liikaa, ja he määräsivät moratorion lörpötteleville rakennuksille, jotka olivat panneet näytteille klassiset tunnusmerkkinsä viestittäkseen asioita, jotka arkkitehtien mielestä eivät merkinneet enää mitään. [-] Merkitys pyyhkäistiin pois ja kvaliteetit, jotka merkitsivät enemmän arkkitehdeille kuin yleisölle, tulivat tärkeämmiksi.”

Charles Moore, 1980.
(Moore 1980, käännös Maija Häivä.)

”Kauneutta ei luoda vain kieltämällä sitä, mitä on tähän mennessä saavutettu.”

Gustaf Nyström (1856–1917), teksti ajoittamaton.
(Föreläsningar IX; Lukkarinen 1989, 77 muukaan.)

”Ns. suuri yleisö tarjoaa arkkitehdeille keinoja luoda parempaa ympäristöä. Arkkitehdit vaan eivät halua tunnustaa, että muillakin voi olla sanottavaa. Ihmiset tarjoavat arkkitehtuurille kattoa, räystäitä, listoja, detaljeja, erkkereitä ja ulokeita, pilareita, pylväitä, arkadeja jne. Tulokset jäävät paljon riippumaan arkkitehtuurin resursseista vastata tähän tilaukseen.”

Jorma Öhman, 1981.
(Oulun koulu kolistelee modernismin luuranko, 1981.)

”Ovatko tämän päivän arkkitehtuurin hajaannus ja elinvoimaton eklektismi merkkejä historian lopun läheisyydestä? Ovatko maailmanlaajuinen pettymys tekniikkaan ja järkeen ja niitä edustavaan arkkitehtuurityyliin viestejä kulttuurin kehitysdialektiikan päättymisestä? Vai ennakoiko tämänhetkinen arkkitehtuuriflooran monimuotoisuus rakennustaiteen juurtumista luovuuden uuteen maaperään?”

Juhani Pallasmaa, 1990.
(Pallasmaa 1990.)

”Elävä traditio ja eloton sovinnaisuus ovat kaksi eri asiaa, vaikka viimeainittu kovin mielellään pyrkii kääriytymään tradition kunniaakaseen viittaan.”

Aulis Blomstedt, 1958.
(Blomstedt 1958.)

”Hävinneiden osien täydentämisen on liityttävä kokonaisuuteen harmonisesti, mutta samalla täydennysten on erotuttava alkuperäisestä, jotta restauroinnilla ei väärennetä taiteellista eikä historiallista kokonaisuutta.”

Venetsian julistus, 12. artikla, 1964.
(ICOMOS 1964.)

”Tänään elää moderni arkkitehtuuri ideologisessa tyhjiössä. Sen muodolliset keinovarot tuntuvat myös ehtyneen. Monet turvaavat hädissään entisaikojen muotojen jäljittelyyn. Ajallemme tyypillinen tunnepohjainen antimodernismi leviää myös arkkitehtuuriin.”

Kirmo Mikkola, 1978.
(Mikkola 1978, 52.)

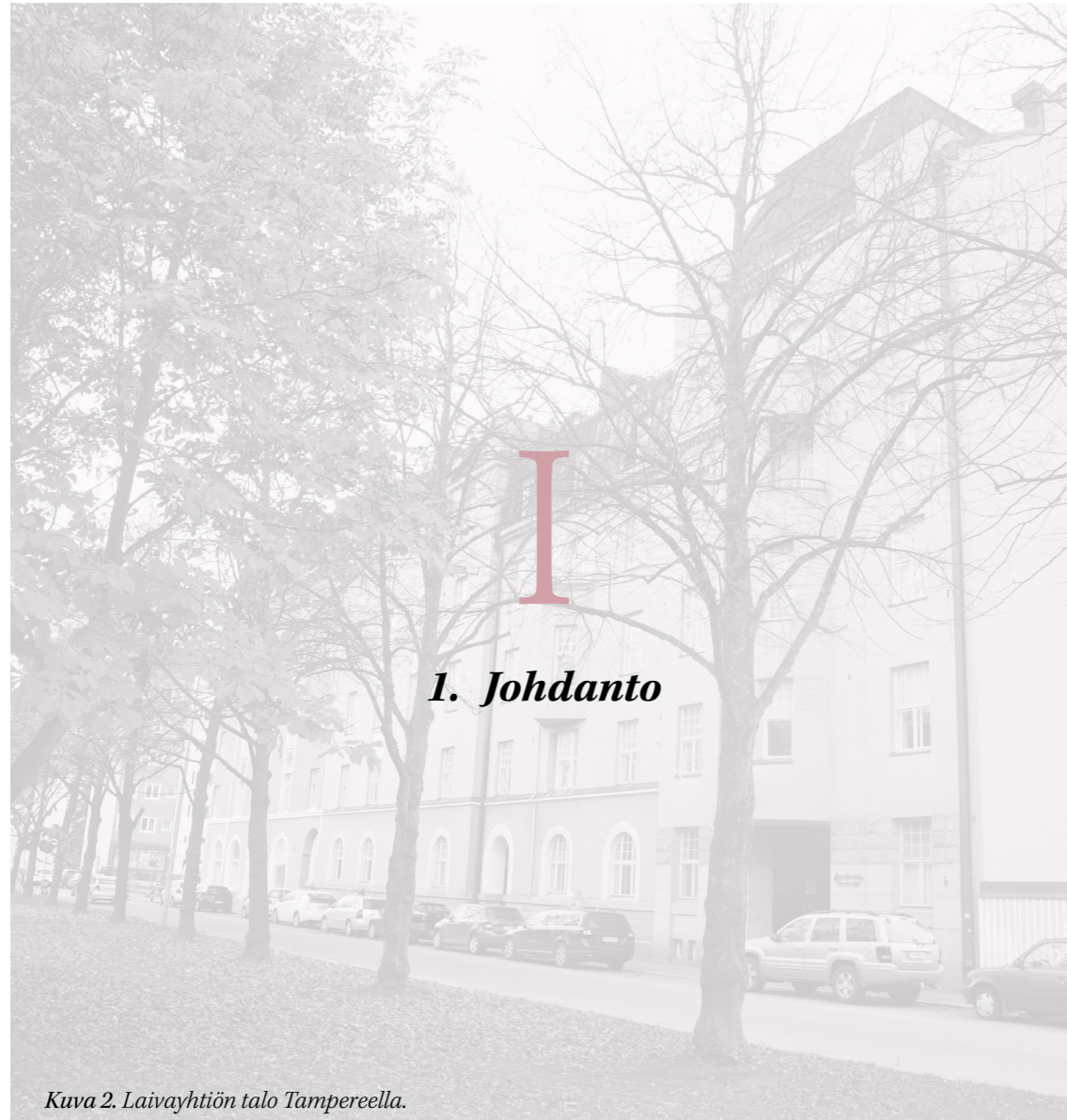
”Utopioille ei ole sosiaalista kysyntää, ja ihmiset eivät luota progression nimissä luotuihin tulevaisuuden visioihin. Paluu menneisyyteen on siis oire vallitsevaa arkkitehtuurikäsitystä kohtaan osoitetusta epäluulosta. Toisaalta modernistien keskuudessa perinteen suosiminen on usein haluttu tulkita konservatiiviseksi yritykseksi jarruttaa rakennustekniikan kehitystä. Sen on pelätty myös suuntaavan yhteiskunnallista mielenkiintoa pois rakentamisen sosiaalisista ongelmista.”

Timo Koho, 2003.
(Koho 2003, 124.)

”Suunnittelija saattaa erilaisten vaatimusten ristitulella lamautua niin, ettei hän rohkene edes esittää omaa näkemystään. 'Uusvanhan' arkkitehtuurin linja tarjoaa silloin oikeutetulta tuntuva ratkaisun. Samalla voidaan arkkitehtuurin lippu kaikessa hiljaisuudessa laskea puolitankoon.”

Osmo Lappo, 1977.
(Lappo 1977.)

Kuva 1. Vantaan Kartanonkosken alue.

Kuva 2. Laivayhtiön talo Tampereella.

1. Johdanto

”Kun asemakaavaan laitetaan valkoisia laatikoita esittämään alueen rakennuksia, sitä ei voi kritisoida, koska ne ovat vain massoittelesimerkkejä.

Kun rakennushanketta esitellään havainnekuvilla, joissa on laatikoita, niitä ei voi kritisoida, kun ne ovat vain alustavia havainnekuvia, eikä rakennuksia ole vielä edes suunniteltu loppuun. Eikä niissä mitään kritisoimista olekaan, koska havainnekuville näkyvät ihmiset ovat niin onnellisen näköisiä ja rakennustyylikin on jotain aivan uutta ja ennenkuulumatonta.

Kun rakennusluvan liitteenä on tarkempia piirustuksia ja kuvauksia julkisivusta ja sen materiaaleista, sitä on turha kritisoida, koska lupa on jo saatu eikä mitään ei voi enää muuttaa. (Paitsi mitä nyt vaikkapa valkoiseksi suunnitellusta rapattusta seinästä voikin tulla harmaa betonielementtien ruudukko, jos kaupasta on laasti ja maali loppu just silloin, kun julkisivutyöt pitäisi päättää.)

Kun rakennusta rakennetaan, sitä ei voi kritisoida, kun se ei ole vielä valmis eikä siitä oikein voi päätellä mitään, koska kaikki rakennukset näyttävät samanlaisilta betonilaatikoilta työmaavaiheessa.

Kun rakennus on valmistunut, sitä ei voi kritisoida, koska pihaa ja ympäristöäkään ei ole vielä saatu valmiiksi, puiden kasvaminen kestää, ja lisäksi rakennus on uusi ja ihmisillä nyt vaan menee aikaa, ennen kuin he tottuvat paikan uuteen estetiikkaan.

Kun rakennus on parikymmentä vuotta vanha, sitä ei voi kritisoida, koska se edustaa vain järkkymättä omaa aikaansa historiassa ja koska ainoa oikea arkkitehtuuri on rehellistä ja aitoa, siinä ei ole mitään kritisoimista, sillä se vain heijastelee täydellisenä rakennusaikaansa vähän niin kuin sadettakin on turha kritisoida, koska sadepisarat vain heijastelevat fysiikan lakeja. Minkäänlainen estetiikan laatukäsite akselilla kaunis—ruma ei liity rakennukseen mitenkään.

Kun rakennus on kolmekymmentä vuotta vanha, sitä ei voi kritisoida, koska se juts jyrättiin maan tasalle epäkäytännöllisenä, vettä vuotavana, kalliina ja homeongelmaisena, ja asemakaavakin on just uusittu ja siellä on muutama valkoinen laatikko massoittelesimerkinä, mitä tilalle saisi rakentaa...”
(Arkkitehturikapina, julkaisu 140.)

Kuva 3. Barcoden alue Stasjonsallmenningen-kadulta Oslosta.

Kuva 4. Oslon keskustaa Rådhusgatanilla.

1.1. Aluksi

Kiinnostus tutkia klassismivaikutteista ja traditionaalista arkkitehtuuria on kytynyt mielessäni useamman vuoden ajan. Viettäessäni opiskelijavaihtoa Oslossa syksyllä 2019 tutustuin kaupungin kaksijakoiseen kaupunkikuvaan: Grünerløkkan ja Frognerin kaltaiset kaupunginosat ovat rakentuneet umpikortteleiksi uusklassistisin julkisivuin, kun taas Barcoden kaltaiset rannan tuntumassa sijaitsevat uudemmat alueet ilmentävät tornitalojen ja showmaisen arkkitehtuurin uudempaa kerrostumaa. Kävin 20 opintopisteen laajuisen suunnittelukurssin, jossa tutkimme Oslon uusklassistista arkkitehtuuria ja pohdimme, mitkä piirteet tekevät siitä yhä rakastetun ja arvostetun osan Oslon arkkitehtuuria.

Kurssimme opettaja **Matthew Dalziel** totesi arkkitehtuurin poikkeavan muista taideaineista siinä, että se suuntautuu heti kättelyssä uuden luomiseen alan tradition opiskelun sijaan. Esimerkiksi musiikkia opiskeltaessa ei suoraan aleta säveltää, vaan aluksi tutustutaan musiikin teoriaan ja klassikkoteoksiin. Arkkitehtuurin koulutuksessa on toisin: heti ensimmäiseltä kurssilta lähtien luodaan jotain omaa, jotain uutta. Oslossa ymmärsin, että suunnittelusta voi oppia paljon varsinaisesti suunnittelemta mitään: tutkimalla vanhaa traditiota ja rakennettua kaupunkia voi oivaltaa paljon paitsi eri aikakausien tyyleistä, myös rakenteista, materiaaleista, julkisivusommitelmista ja mittasuhteista. Kuten arkkitehti **Oswald**

Mathias Ungers (1926–2007) on todennut: ”Minun kohdallani suunnittelu ei ole keksimistä, se on löytämistä” (Norri 1984). Samoin arkkitehti **Peter Zumthor** on sanonut: ”Vasta myöhemmin tajusin, että on vain aivan muutamia arkkitehtonisia ongelmia, joihin pätevää ratkaisua ei ole vielä löydetty.” (Zumthor 2006, 22; suomennos Passinmäki 2011, 157.)

Omakehtaisen vaihtokokemukseni lisäksi aihe tuntui ajankohtaiselta Suomen julkista keskustelua seurattuani. Sosiaalisessa mediassa käydään keskustelua suomalaisen arkkitehtuurin laadusta ja huomiota opiskelijapiireissä on saanut erityisesti *Arkkitehtuurikapina – Ei enää rumia laatikoita* -niminen, nyt jo yli 9 000 jäsenen Facebook-ryhmä. Kyseisessä ryhmässä vaaditaan parempaa arkkitehtonista laatua – kauneutta – nykyisen betonilaatikkoarkkitehtuurin sijaan. Vaikka keskustelussa saatetaan ensi alkuun nähdä vain yhden aatteen suvaitsemisen periaate ja populistisiakin vivahteita saava paatos, minua alkoi yhä enenevässä määrin kiinnostaa, millä argumenteilla arkkitehtien ammattikunnan sisä- ja ulkopuolella keskustelua tietyn tyyllisestä arkkitehtuurista käydään.

Olen opiskellut reilut seitsemän vuotta, ja vaikka arkkitehtuurin alalla tahti ei ole poikkeuksellisen hidas, olen selittänyt itselleni opintojen hitautta myös uppoutumisellani järjestömaailmaan. Olen suhtautunut intohimolla korkeakoulutuksen kehittämiseen ja arkkitehtuurikoulutuksen tulevaisuuteen. Yliopistosta

on muodostunut minulle henkinen koti, jossa koen aitoa yhteenkuuluvuutta paitsi opiskelijakollegoideni, myös opetus- ja tutkimushenkilökunnan kanssa. Kenties osittain johtuen koulutuspoliittisesta innostuksestani halusin tarttua diplomityöaiheeseen, jossa haastetaan ammattikuntaamme pohtimaan 2020-luvun arkkitehtuurin keinovalikoimaa ja tarkoitusta. Toivon, että tarttumalla osittain riskialttiilta vaikuttavaan, teoreettiseen mutta yhtä kaikki suunnittelussa konkretisoituvaan aiheeseen, voisin olla herättämässä keskustelua siitä, miksi nykyarkkitehtuuria ei koeta aina kauniiksi, miellyttäväksi tai tarkoituksenmukaiseksi.

Suuret kiitokset työni ohjaajille Opalle ja Pekalle väsymättömistä keskusteluista ja kullanarvoisista neuvoistanne. Kiitokset kaikille tutkimusaineistoni Facebook-ryhmiin kuuluville ihmisille sekä erityisesti teille, jotka osoititte kiinnostusta aiheittani kohtaan ja kommentte julkaisujani.

Kiitokset rakkaille vanhemmilleni loppumattomasta tuesta, johon olen voinut jok'ikisessä tilanteessa ehdoitta luottaa. Kiitos isälle, joka lähdit ”ilman muuta” kanssani kiertämään ja valokuvaamaan kohteita aina Tanskan rajalle saakka. Kiitos kaikille ystäväilleni myötäelämisestä, erityisesti Iitulle, Heinille, Konsulle ja Amalle. Kiitos Meri ja Jesse korvaamattomista, uskoa luovista kommentteistanne työhöni liittyen. Kiitos Minnalle mentoroinnista ja Ritalle yhteisistä keskusteluista. Kiitos Johkulle, joka viitoitit tietä netnografian maailmaan.

Ja kiitos Jonna, kun aina kysyit, joko dippani on valmis. Nyt se on.

Tampereen Kyttälässä
2.2.2022

Verna

1.2. Työn aihe, rakenne ja rajaus

Diplomityöni aiheena on tutkia Suomessa käytävää julkista keskustelua liittyen klassismivaikutteisen ja uustraditionaalisen arkkitehtuurin ilmiöön. Työssä tutkitaan sitä, millä tavalla Suomessa suhtaudutaan tyyliaiheiden käyttämiseen ja tradition hyödyntämiseen nykyarkkitehtuurissa.

Ennen työhön tarttumista oletin keskustelun olevan polarisoitunut eri keskustelijoiden välillä. Oletin, että arkkitehtikunta suhtautuisi ammattikunnan ulkopuolisiin verrattuna nuivemmin ja vastustavammin klassististen tai muiden anakronistisiksi koettujen tyyliaiheiden käyttämiseen. Kyseisenkaltainen jako onkin tutkimusaineiston perusteella nähtävissä, vaikkei täysin aukottomasti.

Diplomityöni aineistot heijastelevat pyrkimystä löytää erilaisia näkökulmia aiheeseen. Pääasiallisena aineistona toimii Arkkitehtuurikapinan Facebook-ryhmä. Käytän käsitteitä ”klassismivaikutteisuus” ja ”uustraditionaalismi” viittaamaan Arkkitehtuurikapinassa esiintyvään keskusteluun, jossa vaaditaan kauniimpaa, harmonisempaa, tyylikirjoltaan rikkaampaa ja perinnetietoisempaa rakentamista Suomeen. Erilaista lähestymistapaa ilmiöön kuvastaa Facebook-ryhmä Arkkitehtuurifoorumi, joka toimii työni toisena keskeisenä sosiaalisen median aineistona.

Erilaiset suhtautumistavat nostattavat väistämättä kysymyksen siitä, mistä uustraditionaa-

lisuuden ilmiöön liittyvät ristiriitaiset suhtautumistavat voisivat johtua. Miksi osa ihmisistä kokee menneisyydessä ilmenneiden tyylien hyödyntämisen positiivisena ja osa negatiivisena?

Arkkitehtuurikapinassa klassimi- ja traditiovaikutteisen arkkitehtuurin vastapoolina näyttäytyy modernismi, joka koetaan nyky suunnittelua velvoittavaksi erityisesti ajankäytön osalta: uuden on näytettävä uudelta, eikä vanhaa saa lainata varsinkaan sellaisenaan. Perehtyessäni kirjallisuuteen havaitsin, että postmodernismikeskustelu 1970- ja 1980-luvuilla sai samankaltaisia piirteitä nykykeskustelun kanssa: modernismin ajatusta puolustettiin arkkitehtikunnassa redusoimalla postmodernismi vieraaksi ja pinnalliseksi tyylikeskusteluksi.

Työssä tarkastellaan julkista keskustelua nykypäivänä ja peilataan sitä arkkitehtuurin historian ja teorian kirjallisuuteen. Tarkoituksena on ymmärtää ilmiön historiaa ja laajuutta. Vaikka keskustelu on sosiaalisen median katalyysoimaa, on tyyliin ja traditioon liittyviä keskusteluja esiintynyt historian saatossa useita kertoja.

Työni rakenteen perusrungon luo netnografinen tutkimus Arkkitehtuurikapinasta. Diplomityöni toisessa luvussa olen kuvannut netnografisen tutkimuksen metodia, joka on etenkin arkkitehtuurin alalla sangen uusi ja vielä toistaiseksi vieras. Kolmas luku käsittää

Arkkitehtuurikapinan analysointiosuuden, jossa syvennyn ryhmässä esiintyviin aiheisiin, näkökulmiin ja argumentointitapoihin.

Arkkitehtuurikapinaan keskittyvän netnografisen osuuden jälkeen syvennyn siihen, mitkä seikat ilmiöön liittyvät ja minkälainen tausta uustraditionaalisuuteen liittyvällä keskustelulla on erityisesti Suomessa. Tämänhetkistä keskustelua ilmentäviin aineistoihin lukeutuvat Arkkitehtuurifoorumi-ryhmän lisäksi verkkojulkaisut sekä arkkitehtiliitto SAFAn julkaisemat Arkkitehti- sekä Arkkitehtiuutiset-lehdet.

Saadakseni käsityksen ilmiöön liittyvistä syistä olen perehtynyt arkkitehtuurin historian ja teorian kirjallisuuteen. Lähteisiin lukeutuu muun muassa 1800–1900-luvun taitteen uskklassisiin, modernismin syntykontekstiin sekä 1900-luvun jälkipuoliskon postmodernismiin liittyvää kirjallisuutta. Neljännessä luvussa Arkkitehtuurikapinaa peilataan paitsi muuhun nykykeskusteluun myös historiaa käsitteleviin teoksiin.

Viidennessä luvussa käsitellään uustraditionalismia ja klassismivaikutteisuutta julkisen keskustelun ilmiönä. Viimeisessä luvussa esitellään työn johtopäätöksiä sekä omaa pohdintaani aiheesta. Päätän työni syventymällä ilmiön mahdollisiin tulevaisuudennäkymiin.

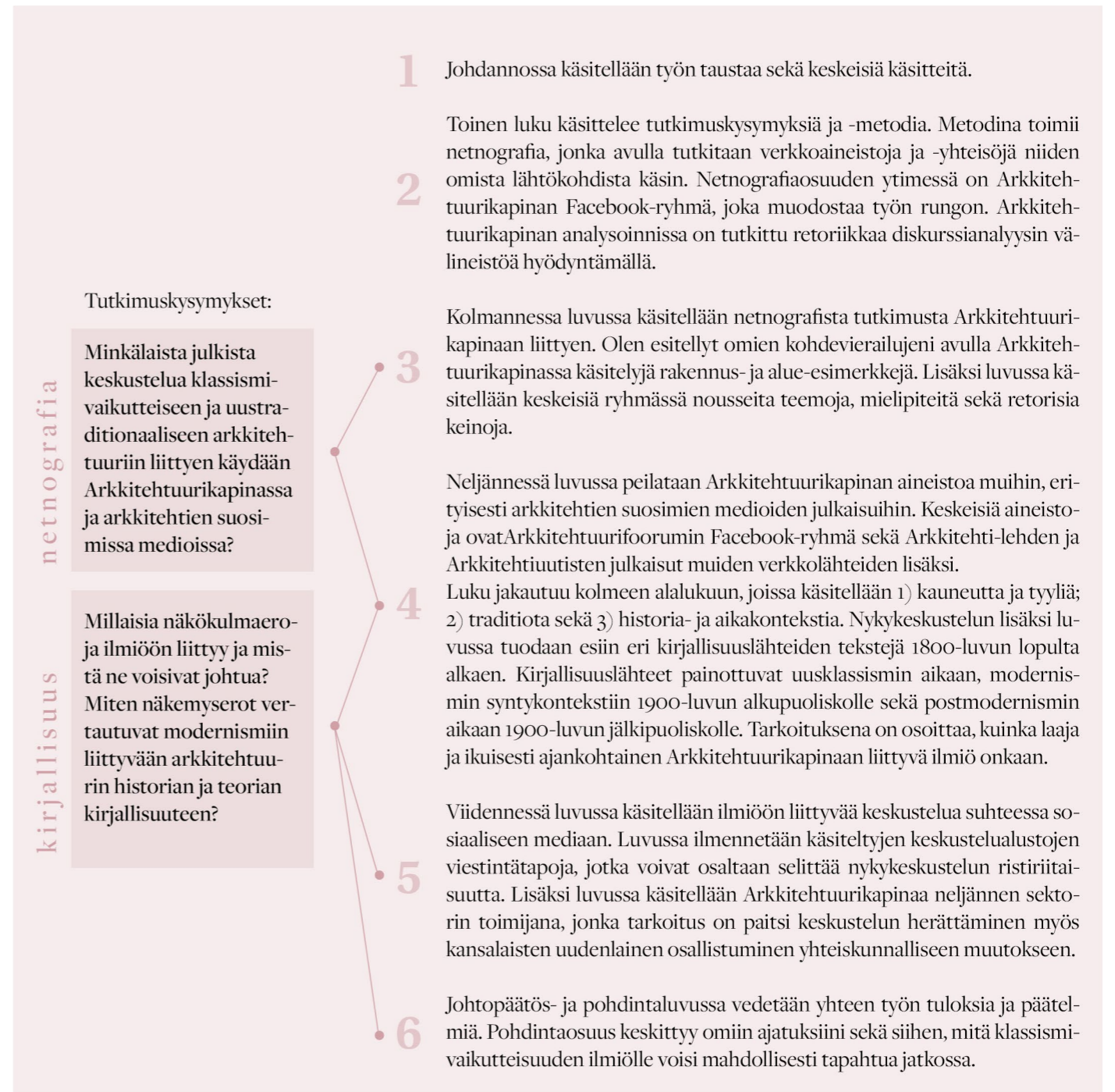
Työni rajauksena on tutkia 2020-luvun alun uustraditionalismiin liittyvää arkkitehtuurikeskustelua. Vaikka työssäni ilmenee myös muita arkkitehtuurikeskusteluun liittyviä tee-

moja, kuten maankäyttö- ja asuntopoliitika, olen kiinnostunut nimenomaan tyylin ja tradition käsitteistä ja niiden asemasta suomalaisessa arkkitehtuurikeskustelussa. Työni lähestyy aihetta teoreettisesta näkökulmasta, eikä ota kantaa suunnitteluratkaisuihin ja siihen, miten uustraditionaalista arkkitehtuuria tai klassismin kieltä tulisi soveltaa tai pitäisikö näin ylipäätään tehdä.

Arkkitehti, tekniikan tohtori **Anni Vartola** kuvaa arkkitehtuurin teoriaa arkkitehtuuria koskevana keskusteluna (Vartola 2014, 25). Arkkitehtuuri itsessään voidaan nähdä *”teoriakyllästeisenä ja ideologisena diskurssina”* (Vartola 2014, 30): tapa puhua arkkitehtuurista on osa jaettua todellisuutta ja se on luonteeltaan tulkinta- ja tilannesidonnaista. Oma positioni tutkimuksessani määrittyy väistämättä arkkitehtikoulutukseni kautta. Vaikka näkökulmani on eittämättä suunnannut huomiotani, toivon työni valottavan uusia puolia keskustelusta.

Tarkoitukseni on tarttua ajankohtaiseen sekä yhteiskunnallisestikin merkittävään teemaan: onhan kyse siitä, pitävätkö ihmiset suomalaista rakentamista onnistuneena vai eivät. Klassismi vaikuttaa olevan teema, johon turvaututaan arkkitehtuurin kriisien hetkellä. Tarkoitukseni on katsoa asiaa arkkitehtuuriteoreettisesta näkökulmasta ja pohtia, miksi suhde traditioon, historiaan ja tyyliin vaikuttavat olevan niin sanotusti ikuisuusongelmia arkkitehtuurin kentällä.

Kuva 5. Tutkimuskysymykset ja työn rakenne. ►

1.3. Keskeiset käsitteet

”Kieleni rajat merkitsevät maailmani rajoja.”
Ludwig Wittgenstein (Wittgenstein 1961, 68.)

Sanat jäsentävät todellisuuttamme, eikä ihmisellä ole pääsyä kielen rajojen ulkopuolelle. Ei olekaan yhdentekevää, mitä sanoja käytetään. Huomasin varsin pian diplomityöaiheeseen tarttuessani, että aiheeni on sangen arka ja käsitteidensä konnotaatioilta hyvin väritynyt. Keskeisiä käsitteitä työssäni ovat – tai voisivat olla – historismi, eklektismi, kertaustyyli ja uusvanha arkkitehtuuri. Ne ovat kuitenkin käsitteitä, jotka koetaan varsin usein hyvin negatiivisesti latautuneiksi.

Historismilla voidaan tarkoittaa arkkitehtuurissa aiempien tyylikausien aiheisiin viittamista, niiden jäljittelyä tai lainaamista (Vartola 2014, 252; Davies & Jokiniemi 2012, 68). Tämänkaltainen näkökulma ei ole kuitenkaan ainoa näkemys historismin määritelmästä. Taidehistorioitsijat **Anna Ripatti** ja **Ville Lukkarinen** ovat tutkineet väitöskirjoissaan 1800–1900-lukujen taitteen suomalaista arkkitehtuuria kirjailija ja arkkitehti **Johan Jacob (Jac.) Ahrenbergin** (1847–1914) sekä arkkitehti **Carl Gustaf Nyströmin** (1856–1917) kautta. Sekä Lukkarinen että Ripatti määrittelevät historismin taidehistorioitsija **Wolfgang Götziä** mukaillen laajassa mielessä historiaa kohtaan esitettynä mielenkiintona ja historiaan kiinnittymisenä

(Ripatti 2011, 19; Lukkarinen 1989, 10). Jo vuonna 1941 taidehistorioitsija **Denis Mahon** (1910–2011) ehdottaa ’eklektismi’-käsitteen poistamista, sillä vain harva taideteos on hänen mukaansa syntynyt ilman nykyisten tai aiempien tyylien vaikutusta (Mahon 1947, 206; Lukkarinen 1989, 21 mukaan). Mahon sekä taidehistorioitsija **Ernest Gombrich** (1909–2001) määrittelevät eklektismin perinteen hyödyntämiseksi. Tämänkaltainen määritelmä historismista on kuitenkin mielestäni nykykeskustelussa marginaalisempi verrattuna käsitykseen historismista menneisyyden aiheita lainailevana ja pinnallisena historian viitteiden käyttönä.

Sanavalintojen kautta otetaan kantaa kuvattaviin ilmiöihin joko enemmän tai vähemmän tietoisesti. Lukkarinen toteaa, että monissa 1970- ja 1980-lukujen tutkielmissa esiintyy negatiivinen tai paheksuvakin sävy historistista arkkitehtuuria kohtaan. Negatiivisen asenteen alkukohta on Lukkarisen mukaan taidehistorioitsija **Nikolaus Pevsnerin** (1902–1983) määritelmä historismista vuodelta 1965: *”Asenne, jossa historian huomioiminen ja sen käyttäminen on oleellisempaa kuin oman aikamme uusien järjestelmien ja muotojen löytäminen ja kehittäminen”*.¹ (Pevsner 1965, 107; Lukkarinen 1989, 9 mukaan.)

Olen halunnut diplomityössäni pyrkiä asettamaan mahdollisimman puolueettomalle maaperälle. Vaikka tämä voisi tapahtua myös määrittelemällä historismi esimerkiksi Götzin

ajatuksia mukaillen, en ole työssäni käyttänyt historismin käsitettä kuvaillessani uustraditionaalista tai menneistä tyyleistä inspiroituvaa arkkitehtuuria. Olen työssäni soveltanut etnografista tutkimusmetodia, jossa korostuvat kulttuuriin ja toisten ajatuksiin syventyminen ja eläytyminen. Tässä tapauksessa samaistumispintani ”kulttuurina” toimii Arkkitehtuurikapinan Facebook-ryhmä, jonka perustaja **Marjo Uotila** korostaa samaa käsitteiden värittämyyttä ja itse puhuu käsitteellä ”klassismivaikutteinen” tai ”nykyklassistinen” (Lyytinen 2019). Olen omaksunut työhöni käsitteet ”klassismivaikutteinen” sekä ”uustraditionalistinen”, joka puolestaan on ilmennyt Arkkitehtuurifoorumin tutkimusaineistossa. Kyseisillä käsitteillä kuvataan 2000-luvun arkkitehtuuria, jossa pyritään tulkitsemaan historiallisia tai traditionaalisia aiheita tai menneisyyden tyyliä. Uustraditionaalisessa arkkitehtuurissa klassismin lisäksi myös muiden tyylien, kuten jugendin estetiikkaa voidaan ihailla.

Historiaan ja traditioon liittyvien käsitteiden värittämyyden lisäksi haasteita on tuottanut modernismin määrittelemisen. Modernismi muodostuu erityisesti Arkkitehtuurikapinan keskusteluissa klassismin vastapariksi ja suomalaista nykyarkkitehtuuria määritteleväksi taustatekijäksi. Anni Vartola kirjoittaa väitöskirjassaan *Kuritonta monimuotoisuutta - Postmodernismi suomalaisessa arkkitehtuurikeskustelussa* (2014) modernismin käsitteen asemasta osana postmodernismiin liittyvää keskustelua:

”Samalla kuitenkin pelkistettiin modernismin pitkä, aina 1700-luvulle saakka ulottuva, monivaiheinen ja monta kertaa uudistunut aatehistoria, eikä keskustelussa tarkennettu, mitä modernismilla oikeastaan tarkoitettiin: yleistä nykyaikaisuutta, muodon ja funktion ykseyttä, bauhauslaista ajatusta arkkitehtuurista yhteiskunnallisena muutosvoimana, International Stylen uutta traditiota, Perret-henkistä tekniikan ihannoitua, blomstedtlaista yleispätevyttä, vaiko ruusuvuorelaista abstraktisuutta? Keskustelussa vedottiin vain modernismiin jonakin, joka on syvällä meissä suomalaisissa.” (Vartola 2014, 238.)

Diplomityössäni käsittelen modernismia ja sen suhdetta uustraditionalismin ilmiöön. Lähtökohtaisesti modernismilla tarkoitan 1900-luvun alussa muodostunutta suuntausta, joka pohjautuu uudistumis- ja kehitysksoon, mikä ilmenee arkkitehtuurissa konstruktivistisena tapana korostaa rakennetta ja funktionalistisena tapana korostaa toiminnallisuutta. En siis viittaa modernismilla mihinkään tiettyyn tyyliin, vaan pikemminkin noin 1920-luvulta alkaneeseen ajanjaksoon ja ajattelutapaan, joka muodostaa yhä edelleen arkkitehtuurin paradigmman. Kuten Vartola kuitenkin osoittaa, on modernismikäsitteen käyttämien kyseenalaisia ja yksinkertaistavaa. Käsitteiden määrittelyt ja konnotaatiot ovatkin muodostuneet jo heti kättelyssä hyvin monimutkaiseksi vyyhdiksi, jota olen väistämättä joutunut punnitsemaan läpi työni. Olen oheen koonnut keskeisimmät työhöni liittyvät käsitteet: monista olen kirjannut useita määritelmiä, joilla ilmennän ilmiön monitahoisuutta ja ristiriitaisuuttakin.

¹ *”Die Haltung, in der die Betrachtung und Benützung der Geschichte wesentlicher ist als die Entdeckung und Entwicklung neuer Systeme, neuer Formen der eigenen Zeit.”*

Alkuperäisyys

Kohteen ominaisuus, kun se on säilynyt materiaaleiltaan, arkkitehtuuriltaan, tyyliltään, rakennustavaltaan tai käyttötarkoitukseltaan rakennusajankohtansa mukaisena (Rakennusperinnön suojelun käsitteitä 2019)

Anakronismi

Väärään aikayhteyteen asetettu, kuvatun historiallisen aikakauden ja ilmiön välinen ristiriita (Tieteen termipankki, 2015a)

Artikulointi

Ajatusten ilmaiseminen ja esiin tuominen (Kielitoimiston sanakirja 2020)

Yksittäisten osien suunnittelua suhteessa kokonaiskompositioon (Lukkarinen 1989, 32)

Barokki

Noin 1575–1725 vaikuttanut, ruhtinastyyliksi kutsuttu suuntaus (Davies & Jokiniemi 2012, 33)
Mahtipontinen, koristeellinen tyyli, joka korosti kirkon hengellistä ja politiikan maallista valtaa (Korttemaa 2020, 55)

Bauhaus

Weimarissa ja Dessaussa vuosina 1919–1933 toiminut arkkitehtuuri-, muotoilu- ja taidekäsityökoulu (Davies & Jokiniemi 2012, 34)

Autenttisuus

Aitous, vääristelemättömyys kohteen kulttuurihistoriallisen arvon arviointiperusteena (Davies & Jokiniemi 2012, 31)

Avantgarde, avantgardismi

1900-luvulla käytteenotettu käsite uusia ilmaisumuotoja hakevalle taiteelle (Davies & Jokiniemi 2012, 31)

Beaux-arts

Kaunotaidetyyli, ranskalaisen École des Beaux-Arts -koulun mukaan nimetty suuntaus, jolle on tyypillistä mahtipontiset muodot ja eri tyyleistä lainatut koristeaiheet (Davies & Jokiniemi 2012, 34)

Brutalisismi

Betonia, terästä ja lasia suosiva modernistinen suuntaus, jossa keskeistä on konstrukttiivinen muodonanto ja viimeistelemättömät pinnat (Davies & Jokiniemi 2012, 31)

Dekonstruktivismi

1970-luvulla syntynyt suuntaus, jossa rakennukset ilmentävät sortumista ennakoivaa tilapäisyyttä (Davies & Jokiniemi 2012, 40)
Vallitsevien arkkitehtonisten rakenteiden ja instituutioiden kyseenalaistaminen sisältä päin (Passinmäki 2011, 41)

Dekoraatio

Rakennuksen seinien tai juhlapaikan koristelu; näyttämökoristeet, kulissit (Davies & Jokiniemi 2012, 40)
Esteettinen, toiminnallisesta merkityksestä irrallinen osa, joka ei yhdisty todelliseen kulttuuriseen identiteettiin, vrt. koriste; ornamentti (Harries 1997, 48)

Eetos

Eettinen asennoitumistapa (Kielitoimiston sanakirja 2020)

Detalji

Yksityiskohta; osa suuremmasta kokonaisuudesta; rakenteellinen ratkaisu (Davies & Jokiniemi 2012, 40)

Duplikaatti

Kaksoiskappale; alkuperäisen täydellinen jäljennös (Davies & Jokiniemi 2012, 42)

Eklektismi

Eri arkkitehtuurityyleistä poimitujen aiheiden yhdisteleminen (Vartola 2014, 251)
Omaperäisen ja ajanmukaisen ilmaisukyvyn puuttuminen; eräs 1800-luvun jälkipuoliskon taidesuuntaus, joka arkkitehtuurissa ilmenee kertaustyyleinä (Davies & Jokiniemi 2012, 43)
Historismiin liittyvä taiteellinen metodi ja suunnittelutapa (Götz 1970; Lukkarinen 1989, 10, 20–21 mukaan)
Erilaisten tyylien rinnakkainen ilmentäminen ja yhdistely, toisaalta jonkin tyylikauden pitäminen moraalisesti oikeutetumpana (Colquhoun 1989, 18)

Elementti

Esivalmistettu suurehko rakennusosa, jota ei ole valmistettu lopullisella rakennuspaikalla (Mäkiö et al. 1990, 55)

Empire

Keisarityyli; Suomen suurruhtinaskunnan uusklassismi n. 1810–1830 (Davies & Jokiniemi 2012, 45)

Esteettinen historismi

Historian hyödyntäminen lainauksena pikeminkin kuin perinteen eteenpäin siirtämisenä; menneiden ”kulta-aikojen” etsiminen ja hyödyntämien (Lukkarinen 1989, 57–63; 72)

Fasadi

Rakennuksen julkisivu (Davies & Jokiniemi 2012, 51)

Fasadismi

Vanhan rakennusten julkisivujen säilyttäminen niin, että niiden sisäpuolelle rakennetaan uudisrakennus (Huovinen 2017, 109)

Formalismi

Yksipuolinen muotoseikkojen noudattaminen ja kaavamaisuus (Davies & Jokiniemi 2012, 53)

Estetiikka

Havaitsemisen tiede (Passinmäki 2011, 20)
Kauneuden ja esteettisen kokemuksen ja arvottamisen teoria ja filosofian osa-alue (Tieteen termipankki 2019)

Estetismi

Yleisesti vain esteettisiin arvoihin keskittynyt taidesuuntaus tai maailmankatsomus; taidehistoriassa taideteoksen tarkastelu vain sen omista lähtökohdista käsin (Davies & Jokiniemi 2012, 50)

Funktionalismi

1930-luvun lopulla vakiintunut käsite rationalismiin perustuvalla arkkitehtuurille, jonka lähtökohta on toiminnallisuudessa (Vartola 2014, 252)

1920-luvulta lähtien esiintyvä arkkitehtuurisuuntaus, jossa muoto määräytyy tehtävästä, konstruktiosta ja materiaaleista (Davies & Jokiniemi 2012, 54)

Futurismi

Italialainen taiteenuudistusliike, joka pyrki vapauttamaan taiteen menneisyyden arvoista korostamalla koneita, voimaa ja nopeutta (Davies & Jokiniemi 2012, 54)

Gotiikka

Ranskassa syntynyt, 1140–1500-luvuilla vaikuttanut suuntaus, jolle tyypillisiä ovat pystysuorat rakenteet, ruodeholvit ja ruusuikkunat (Davies & Jokiniemi 2012, 55)

Historiallinen kerroksisuus; kerrostuma

Kohteen ominaisuus, joka ilmentää eri ajankohtiin sijoittuvaa käyttöä, rakentamista, korjaamista tai hoitoa; rakennetun alueen, rakennuskannan tai rakennuksen eri ajankohdista ilmaisevat piirteet (Rakennusperinnön suojelun käsitteitä 2019)

Historiatietoisuus

Kiinnostus historiaa kohtaan ja kiinnittyminen historiaan; historismi historiatietoisuuden alakäsite (Götz 1970; Lukkarinen 1989, 10, 20–21 mukaan)

Historismi

Arkkitehtuurin aiempien tyylikausien aiheiden käyttö pintapuolisina koristeaiheina (Vartola 2014, 252)
1800-luvun eurooppalainen eklektinen taidesuuntaus; kertaustyyleinä ilmenevä aiempien tyylimuotojen aiheiden jäljittely (Davies & Jokiniemi 2012, 68)

Jugend

1890–1910-luvuilla vaikuttanut eurooppalaisen taiteen suuntaus; Suomessa myös kansallisromantiikka; Pohjoismaissa ja Saksassa jugend; Ranskassa l'art nouveau (Davies & Jokiniemi 2012, 84)
Uuden muotokielen luominen tyylikertaamisen sijaan; keskeistä luonto- ja kasviaiheet, epäsymmetria, rikas ornamenttiikka (Koppa 2010a)

Kansainvälinen tyyli

International Style; 1920- ja 1930-luvuilla syntynyt arkkitehtikeskeinen ajattelutapa ja yhdenmukainen esteettinen tyyli, jonka keskiössä ovat tilallisuus, materiaalit, mittasuhteet ja detaljointi ulkokohtaisen koristelun sijaan (Hitchcock & Johnson 1966, 13, 36–37; Vartola 2014, 55 mukaan)

Kauneus

Esteettinen ominaisuus, esteettisen arvon laji (Tieteen termipankki 2015b)
Leon Battista Albertin mukaan kaikkien osien sopusointu, josta ei voi poistaa, muuttaa tai lisätä mitään tuloksen huonontumatta (Davies & Jokiniemi 2012, 107)

Kertaustyyli

1800-luvun loppupuolen suuntaus, jossa kerataan historiallisia tyyliä, esim. uusgotiikka, uusrenessanssi (Davies & Jokiniemi 2012, 112)

Kitsch

Aikaisemmista tyylikausista tai vieraista kulttuureista taitamattomasti kopioitu; mauton; tyyliön (Vartola 2014, 253)

Klassinen

Mallikelpoinen, viimeistelty, yleispätevä taide-teos (Davies & Jokiniemi 2012, 123)

Klassismi

Kreikkalaista tai roomalaista taidetta esikuvanaan pitävä tai niitä jäljittelevä suuntaus, esim. empire ja uusklassismi (Davies & Jokiniemi 2012, 123)
Suuntaus, jonka ytimessä ovat viittaus antiikkiin ja luontoon (Szambien 1986, 112; Lukkarinen 1989, 80 mukaan)

Suomalaisen klassismin muodot

1) härlemanilainen klassismi 1740-luvulta lähtien; 2) ankarampi klassismi 1760-luvulta lähtien; 3) kustavilainen uusklassismi 1780-luvulta lähtien; 4) empire 1810-luvulta lähtien (Lilius 1980, 78)

Klassismivaikutteisuus

2000-luvulla rakennettua, klassismista ammentavaa, traditiohenkistä arkkitehtuuria. Käsitettä käytetään kertaustyylin tai uusvanhan sijasta mahdollisimman neutraalina käsitteenä. Synonyymina työssä käytetään uustraditionalismia, jonka voidaan kuitenkin nähdä kattavan klassistisen tyylin lisäksi tradition laajempi hyödyntäminen arkkitehtuurissa.

Konservointi

Kohteen säilyttäminen olemassa olevassa tilassaan, vrt. restaurointi tai rekonstruktio (Ripatti 2011, 29)

Konstruktivismi

1930-luvulta alkaen esiintyvä arkkitehtuurin periaate, jonka mukaan rakennuksen muodon määräävät sen välttämättömät rakenteet; geometriseen rakenteeseen perustuva taide (Davies & Jokiniemi 2012, 127)

Koriste; ornamentti

Aito koriste, joka kuvaa aitoa aikayhteyttä ja kulttuurille ominaista identiteettiä; muodostaa aikakaudelle yhtenäistä tyyliä (Harries 1997, 48)

Manierismi

Renessanssin jälkeinen ja sille osittain vastakkainen, noin 1520–1590 vaikuttanut jännitteinen ja kokeellisempi suuntaus, joka pyrki haastamaan harmonian ja ihannemitat (Kortemaa 2020, 51; Koppa 2010b)

Moderni

Tätä päivää tai nykyisyyttä edustava; sanan juuret kristittyjen halussa erottautua varhaiskeskiajalla antiikin klassisuudesta (von Bonsdorff 1991, 24)

Nostalgia

Menneen ikävöinti, haikeus (Kielitoimiston sanakirja 2020)

Kustavilainen tyyli, kustavilaisuus

Rokokoota seurannut uusklassistinen tyyli Ruotsissa 1770–1795 ja Suomessa Ruotsin valan ajan loppuun 1809 (Davies & Jokiniemi 2012, 140)

Modernismi

1900-luvun arkkitehtuurin perusolomuoto (Vartola 2014, 254)
1920-luvulta alkaneet, funktionalismiin pohjautuvat suuntaukset (Davies & Jokiniemi 2012, 188)
dogmaattinen, ”funktionalistista sääntökirjaa” noudattava tyylikaus (Portoghesi, 1982, 78–79; Vartola 2014, 101 mukaan)

Paradigma

Tieteenalan kulloinkin yleisesti hyväksytty ajattelutapa tai oppirakennelma (Kielitoimiston sanakirja 2020)

Postmodernismi

1970-luvulla Yhdysvalloissa ja Euroopassa syntynyt tyyliuuntaus, jolle tyypillistä historiallisia sitaateja, parodiaa ja ironiaa, monimuotoisuus ja virikkeellisyys (Ropponen 2004, 9–10, 16–20, 132; Vartola 2014 35–36 mukaan). Post-etuliite viittaa modernin aikakauden tai modernismin jälkeiseen ilmiöön (Grönroos 2006).

Regionalismi

Alueellisten piirteiden ja näkökohtien korostaminen (Tieteen termipankki 2014)
Lähikäsitteenä tilanne- ja kulttuurisidonnainen arkkitehtuuri (Pallasmaa 1988)

Rehabilitointi

Asian palauttaminen entiseen arvoonsa; rikosoikeudellisen seuraamuksen kumoaminen (Kielitoimiston sanakirja 2020)

Rekonstruktio

Kohteen puuttuvien osien rakentaminen säilyneiden jälkien perusteella (Ripatti 2011, 29)
Uudelleenrakentaminen; kokonaan tai osittain hävinneen kohteen, rakennuksen, sen osan tai pintakäsittelyn uudelleen tekeminen tai täydentäminen säilyneiden osien tai asiakirjojen perusteella (Davies & Jokiniemi 2012, 262)

Renessanssi

1400-luvulla Italiassa syntynyt antiikin kulttuuriin pohjautuva suuntaus, joka ilmenee arkkitehtuurissa niin muotoaiheina, matemaattisina mittasuhteina kuin liiallisen koristelun välttämisenä (Davies & Jokiniemi 2012, 263)

Replika

Taiteilijan itsensä tekemä kopio omasta työstään (Davies & Jokiniemi 2012, 263)

Restaurointi

Kohteen kulttuurihistorialliset arvot, ominaispiirteet ja rakennustavat huomioiva korjaaminen (Valtiolle rakennettu 2021)

Rikastaminen

Hyväksytty tapa koristella (Vartola 2014, 254)

Romaniikka

Pääosin 1000-luvun molemmiin puoliin vaikuttanut eurooppalainen suuntaus, jolle tyypillistä ovat paksut pilarit ja pylväät, pyörökaaret, massiiviset rakenteet ja vähäinen detaljointi (Davies & Jokiniemi 2012, 267)

Romantiikka

1700- ja 1800-lujujen eklektinen suuntaus, joka ihannoii keskiaikaa ja myyttisyyttä; ilmenee esim. uusgotiikkana ja muina klassismiin kriittisesti suhtautuvina suuntauksina (Davies & Jokiniemi 2012, 268)

Tektoniikka

Kuvasommittelu, jossa huomioidaan värien, pintojen ja viivojen rakenteelliset ominaisuudet (Davies & Jokiniemi 2012, 312–313)

Traditio, perinne

Menneisyyden rakentamistapojen oppisäännöt, vakiintunut tapa ymmärtää arkkitehtuurin ja rakentamisen merkitys (Vartola 2014, 254)

Traditionalismi

Vanhojen tyyli- ja muotoaiheiden toistaminen (Helander 1986); historiallisen materiaalin käyttämistä suunnittelussa (Penttilä 1980a; Koho 2003; 112)

Tyyli

Taideteoksen tekijälle, aikakaudelle, koulukunnalle, kansallisuudelle, materiaalille yms. ominainen yhteinen erikoisleima (Davies & Jokiniemi 2012, 327)

Tyylikausi

Taidehistoriallinen ajanjakso, jonka edustamia teoksia yhdistävät tietyt ratkaisutavat ja piirteet (Davies & Jokiniemi 2012, 327)

Uusklassismi, neoklassismi

Antiikin taidetta ihannoiva ja sen sommittelu-sääntöjä korostava eurooppalainen suuntaus noin 1780–1840; 1800-luvun uusklassismia kutsutaan kertausklassismiksi; Suomessa uusklassismi voidaan jakaa kustavilaisuuteen ja empireen (Davies & Jokiniemi 2012, 336)

Uustraditionalismi

Vanhoista tyyleistä ja rakennusperinteestä ilmeensä ja/tai rakennustekniikkansa hakevaa uudisrakentamista. Käsitettä käytetään synonyymina klassismivaikutteisuuden kanssa kuvaamaan 2020-luvun vanhaa tyyliä ihannoivaa suuntausta, mutta sen voidaan katsoa olevan edellä mainittua laajempi käsite.

Vernakulaari

Kansanomainen; kansanrakennustavan tai maaseudulle ominaisen rakennustavan mukainen (Vartola 2014, 255)

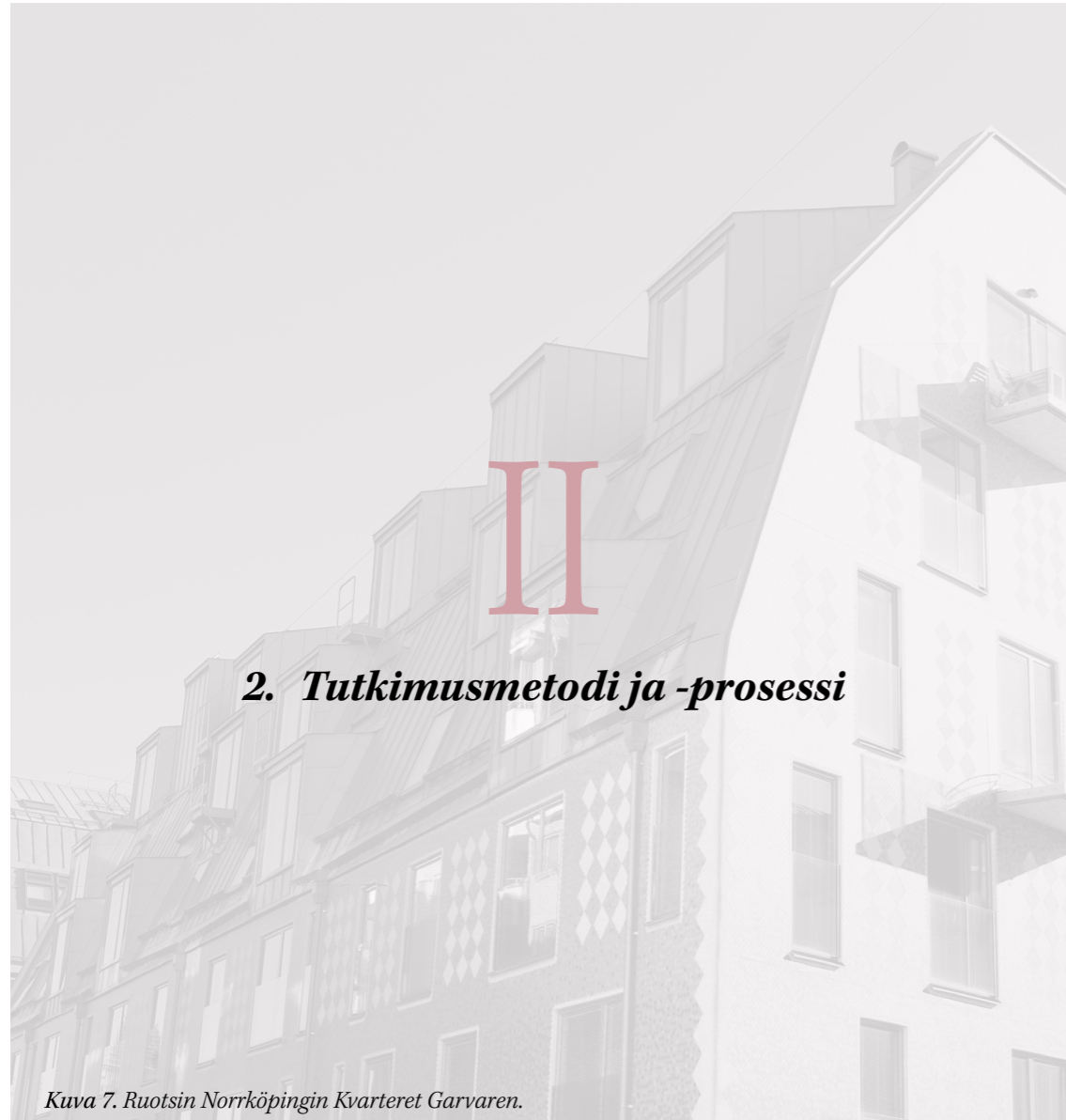
Uusvanha

Vanhojen rakennusten, erityisesti maaseudun puutaloja jäljittelevä uudisrakentaminen (Vartola 2014, 255)

Vitruviaaniset periaatteet

Kauneus (venustas), kestävyys (firmitas) ja käyttökelpoisuus (utilitas). Kauneudella tarkoitetaan miellyttävyyttä ja symmetriaan perustuvaa sopuuhaisuutta; kestävyydellä sopivien ja kestävien materiaalien käyttämistä sekä rakenteellista lujuutta; käyttökelpoisuudella käytännöllisyyttä ja rakennuksen tarkoitukseen soveltuvaa. (Vitruvius 1960, 17.)

2. Tutkimusmetodi ja -prosessi

Kuva 7. Ruotsin Norrköpingin Kvarteret Garvaren.

Luvussa kaksi syvennyttään tutkimuskysymyksiin sekä tutkimusmetodologiaan. Luvussa esitellään netnografisen tutkimuksen periaatteita sekä oman tutkimuksen etenemistä suhteellisen laajasti, sillä netnografinen metodi on paitsi arkkitehtuurin alalla myös muutoinkin sovelluksineen vielä suhteellisen tuore ja tois-taiseksi tuntematon.

”Vaikka pyritään objektiivisyyteen, sen ei tule hämärtää sitä faktaa, että kaikki ajatuksemme ovat introspektiivisiä kommentteja ja tarinoita siitä, mitä havainnoimme, mitä teemme, mitä ajattelemme ja miksi ajattelemme niin.”

(Levy 1996, Kozinets 2015, 109 mukaan.)

2.1. Tutkimuskysymykset

Tutkimuksen aiheena on tutkia uustraditionaaliseen ja klassismivaikutteiseen nykyarkkitehtuuriin liittyvää julkista keskustelua Suomessa 2010- ja 2020-lukujen vaihteessa painottuen erityisesti vuosiin 2020 ja 2021. Työni tavoitteena on perehtyä keskustelussa esiintyviin aiheisiin, näkökulmiin ja argumentteihin sekä tutkia kirjallisuuteen ja verkkoaineistoon pohjaten, mistä erilaiset suhtautumistavat voisivat johtua.

Tutkimuskysymykseni ovat:

- Millaista julkista keskustelua klassismivaikutteiseen ja uustraditionaaliseen arkkitehtuuriin liittyen käydään Arkkitehtuurikapinassa ja arkkitehtien suosimissa medioissa?
- Millaisia näkökulmaeroja ilmiöön liittyy ja mistä ne voisivat johtua? Miten näkemuserot vertautuvat modernismiin liittyvään arkkitehtuurin historian ja teorian kirjallisuuteen?

Kuva 8. Tutkimuksen ulkopuolelle rajattuja kysymyksiä.

Seuraavia teemoja en varsinaisesti käsittele:

- julkinen arkkitehtuurikeskustelu kokonaisuudessaan ja uustraditionalismin asema muihin aiheisiin nähden
- kansainvälinen klassismivaikutteisuuden konteksti ja vertailu muiden maiden tilanteeseen
- valtaväestön yleinen mielipide arkkitehtuurin estetiikasta ja tyylistä
- erilaisten arkkitehtuurin tyyliuuntausten ilmeneminen historian saatossa, esim. klassismin erilaisten kausien tarkka kuvaaminen
- erilaiset kauneuskäsitykset ja niihin liittyvä tutkimus esim. kauneuden objektiivisuudesta vs. subjektiivisuudesta tai intersubjektiivisuudesta
- klassismivaikutteisen tai uustraditionaalisen arkkitehtuurin suunnitteluratkaisut
- rakennustekniikan ja rakennuskustannusten vaikutukset klassismivaikutteisen ja uustraditionaalisen arkkitehtuurin toteuttamiseen

2.2. Tutkimusaineisto

Tutkimusaiheeni liittyy olennaisesti sosiaaliseen mediaan, joten netnografisen tutkimukseni aineisto koostuu pääosin internetissä julkaistusta materiaalista. Pääasiallisena aineistona toimivat:

- Facebook-ryhmä ”Arkkitehtuurikapina – Ei enää rumia laatikoita”
- Facebook-ryhmä ”Arkkitehtuurifoorumi”
- Päivälehtien ja aikakauslehtien julkaisemat artikkelit, haastattelut, mielipidekirjoitukset, kuunnelmat, radio-ohjelmat, podcastit ja videot painottuen niihin, jotka on linkattu edellä mainittuihin Facebook-ryhmiin
- Arkkitehti-lehden ja Arkkitehtiuutisten julkaisut vuosilta 2020 ja 2021

2.2.1. Arkkitehtuurikapina

Arkkitehtuurikapinan julkinen Facebook-ryhmä on perustettu maaliskuussa 2015, ja siihen kuuluu vuoden 2021 joulukuussa noin 9200 jäsentä. Ryhmän kuvauksena on seuraavaa:

”Oletko kyllästynyt tylyyn, rumaan, heikkolaatuisen ja ympäristöä ankeuttavaan uudisrakentamiseen Suomessa?”

Roomalaisen arkkitehti Vitruviuksen mukaan arkkitehtuurissa pitää pyrkiä kolmeen päämäärään: venustas, firmitas, utilitas (kauneus, kestävyys, käyttökelpoisuus). Nykyaikana nämä kolme ovat edelleen tavoittelemisen arvoisia, vaikka

esimerkit niiden hylkäämisestä ovat toistaiseksi valtavirtaa.

Ryhmän tavoitteena on edistää kauneuden, kestävä perinnerakentamisen ja ihmistä miellyttävän ympäristön paluuta rakennettuun ympäristöön. Puollamme uusia toteutuksia traditionaalisen ja klassisen arkkitehtuuriperinteen hengessä sekä modernismin tieltä tuhoutuneiden merkittävien rakennusten rekonstruktioita.

On mahdollista arvostaa historiallista rakennusperintöämme rakentamalla uutta, kestävä ja kaunista, jonka ei edes tarvitse olla rumaa kalliimpaa. Kertakäyttölaatikoille ja modernistisille kertaustyyleille on olemassa vaihtoehtoja. Hyviä esimerkkejä toteutetaan koko ajan muissa maissa, mm. Ruotsissa, Saksassa, Ranskassa, Puolassa, Isossa-Britanniassa ja Yhdysvalloissa, mutta miksi ei Suomessa?

Ryhmä on puoluepoliittisesti sitoutumaton. Ryhmän tavoitteiden edistäminen on kaikkien yhteinen asia ja siihen tarvitaan yhteistyötä päätöksenteossa kautta puolueiden, kaavoituksessa, arkkitehtisuunnittelussa ja rakennuttamisessa.

Arkkitehtuurikapina on osa kansainvälistä liikettä, joka vastustaa kaupunkiemme muuttumista yhä ankeammiksi. Ryhmää ylläpitää INTBAU Finland ry, www.intbaufinland.org (Arkkitehtuurikapina 2021.)

Arkkitehtuurikapina on osa kansainvälistä sosiaalisen median ryhmittymää, joka on lähitöisin Ruotsista. *Arkitekturupproret – Det finns alternativ till fyrkantiga lådor* on perustettu elokuussa 2014 ja vuoden 2021 joulukuussa siihen kuului noin 56 000 jäsentä (Arkitekturupproret

2021a). Lisäksi sisäryhmiä on Suomen lisäksi lukuisissa maissa, muun muassa Norjassa (Arkitekturopprøret Norge 2021), Tanskassa (Arkitekturopprøret 2021), Virossa (Arhitektuurimäss 2021) ja Iso-Britanniassa (Architectural Uprising 2021).

Kyseisen ryhmän asema suomalaisessa klasmivaikutteisen arkkitehtuuriin liittyvässä keskustelussa on hyvin keskeinen. Arkkitehtuurikapina toimiikin pääasiallisena aineistonani, johon peilaan muiden lähteiden materiaaleja. Arkkitehtuurikapinaan liittyvä tutkimusaineisto koostuu vuonna 2020 neljän kuukauden aikana tehdyistä julkaisuista. Aineisto käsittää 355 julkaisua, jotka sisältävät 8923 kommenttia. Alun perin ajatuksenani oli käsitellä Arkkitehtuurikapinan ryhmää kokonaisuudessaan, sittemmin ymmärsin aineiston rajaamisen olevan välttämätöntä. Vielä aineistoa tutkiessani olin ajatellut rajaavani tutkimusaineistoksi kaikki vuoden 2020 aikana tehdyt julkaisut, mutta totesin, että neljän kuukauden julkaisuja tutkimalla pääsisin todennäköisesti diplomityön laajuudessa tutkielmassa tarpeeksi syvälle aineiston tulkintaan. Keskustelut ja argumentit alkoivat vaikuttaa toisteisilta, joten koin, että aineiston kasvattaminen toisi lähinnä uusia kohde-esimerkkejä sekä yksittäisiä kiinnostavia huomioita.

2.2.2. Arkkitehtuurifoorumi

Arkkitehtuurifoorumi on julkinen Facebook-ryhmä, joka on perustettu toukokuussa 2018. Vuoden 2021 huhtikuussa ryhmään kuuluu noin 2 500 jäsentä. Ryhmän kuvauksena on seuraavaa:

”Tervetuloa keskustelemaan arkkitehtuurista. Ryhmä on tarkoitettu kaikille arkkitehtuurista kiinnostuneille, niin ammattilaisille kuin maallikoillekin.” (Arkkitehtuurifoorumi 2021.)

Kyseinen ryhmä toimii eräänlaisena vastapositiona Arkkitehtuurikapinalle: ryhmät ovat hyvin tietoisia toisistaan ja ryhmien erilaisesta suhtautumistavasta. Siinä missä Arkkitehtuurikapina on omistautunut nimenomaisesti klassismi- ja traditiopohjaiseen arkkitehtuuriin liittyvään keskusteluun, Arkkitehtuurifoorumissa käydään keskusteluja myös muista arkkitehtuuriin ja yhdyskuntasuunnitteluun liittyvistä aiheista. Varsinaiseen tutkimusaineistooni lukeutuvat vain uustraditionalismiin liittyvät julkaisut: silmäilin Arkkitehtuurifoorumista 594 julkaisua, joista 50 valikoitui aiheensa puolesta varsinaiseksi tutkimusaineistoksi. Aineisto käsitti 1362 kommenttia.

2.3. Tutkimusmenetelmät

Koska tutkimusaineisto pohjautuu internetlähteisiin, valikoitui tutkimusmenetelmäksi ja tieteellisen tarkastelun keinoksi **netnografinen tutkimus**. Erityisesti sosiaaliseen mediaan liittyvien aineistojen käsittelyyn liittyä spesifejä tutkimuseettisiä kysymyksiä, joita käsittelen tuonnempana. Netnografiseen tutkimukseen oleellisesti liittyvä hermeneuttinen näkökulma korostaa tulkinnallisuutta: tutkimus rakentuu tulkintojen varaan ja syventyy tulkintojen kautta. Lisäksi toisena keskeisenä tutkimusmenetelmänä toimii **diskurssianalyysi** ja erityisesti **retoriikan** työvälineistö, jonka avulla pyrin jäsentelemään vaikuttamiskeinoja, joilla esitetyjä väitteitä pyritään perustelemaan.

2.3.1. Netnografinen tutkimus

Etnografia on antropologisen tutkimuksen perinteinen menetelmä, joka perustuu osallistuvaan havainnointiin (*participant observation*). Kirjaimellisesti etnografia tarkoittaa *”kirjoitan kulttuurista”*. (Sage 2021.) Etnografiassa pyritäänkin kirjoittamaan toisten kulttuurista (Kozinets 2015, 237). Pääasiallisesti etnografiaa käytetään induktiivisena tutkimusprosessina, jossa arkitodellisuuden ilmiöitä paitsi havainnoidaan ja kuvaillaan, myös teoretisoidaan (Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014, 7–8).

Netnografisessa tutkimuksessa sovelletaan etnografian menetelmiä internetissä ilmene-

Kuva 9. Netnografisen tutkimuksen viisi arkkityyppistä käytäntöä (Kozinets 2015, 243–244).

- 1 Netnografia sisältää osallistuvaa havainnointia.
- 2 Netnografia pyrkii kuvaamaan ja teoretisoimaan inhimillistä, verkossa tapahtuvaa ihmisten (ja teknologian) välistä vuorovaikutusta sekä kokemuksia.
- 3 Netnografia keskittyy verkosta kerättyyn aineistoon.
- 4 Netnografiassa noudatetaan internetiin liittyvien tutkimusten eettisiä periaatteita.
- 5 Netnografiassa hyödynnetään suuressa määrin inhimillistä älykkyyttä ja ihmisen näkemystä datan käsittelyssä ja tulkitsemisessa.

vien kulttuurien ja sosiaalisten ryhmien tutkimiseen (Sage 2021). Netnografia tulisi kuitenkin ymmärtää analysointia ja ymmärtämistä ohjaavana lähestymistapana tarkkarajaisen tutkimuskäytännön sijaan. Netnografialle ominaista on pyrkiä tutkimaan inhimillistä todellisuutta ja sosiaalista vuorovaikutusta verkkoympäristöissä sekä käyttää verkosta saatavaa dataa tutkimusaineistona. (Kozinets 2015, 54.) Netnografista tutkimusotetta voidaan hyödyntää hyvin erilaisissa tutkimuksissa: se on laajentunut kuluttajatutkimuksesta koskemaan esimerkiksi kulttuurin, brändin, viihteen, matkailun, terveydenhuollon ja ravitsemuksen tutkimusta (Kozinets 2015, 87). Arkkitehtuurin alalla netnografian sovellutukset ovat käsittäkseni toistaiseksi vielä varsin vähäisiä, mutta verkkopohjainen tutkimus lienee liittymässä osaksi myös arkkitehtuurin tutkimusta.

Netnografiassa painotetaan tutkimuksen hermeneuttista roolia: hermeneutiikalla viitataan tieteenfilosofiseen suuntaukseen, joka tavoittelee tekstin ymmärrystä ja tulkintaa. Humanististen tieteiden katsottiin tavoittelevan ymmärtämistä luonnontieteiden selittäessä maailmaa, ja hermeneutiikassa ymmärtäminen mielletään eläytymisenä toisen henkilön tai ilmiön kokemusmaailmaan. (Tieteen termipankki 2016.) Tulkinta on jatkuva prosessi, jossa yksityiskohtien tulkitseminen vaikuttaa kokonaisuudesta muodostuvaan tulkintaan. Tutkimuskohteesta tehdyt uudet tulkinnat tuottavat laajenevaa ymmärrystä kohteesta. (Koppa 2015.) Filosofin Hans-Georg Gadamerin (1900–

2002) määrittelemä hermeneuttinen kehä viittaa prosessiin, jossa merkityksiä tulkitaan aina toisten merkitysten avulla. Merkitykset rakentuvat toistensa varaan spiraalimaisesti, eikä tulkinnoista vapaata ”kivijalkaa” ole. (Tieteen termipankki 2020.)

Netnografiassa erilaiset tulkinnat luovat ”mosaiikin”, jossa kontekstistaan irrotetut palat kootaan yhteen ja sidotaan tieteellisen kerronnan avulla kokonaisuudeksi (Kozinets 2015, 198). Oma tutkimukseni pohjautuu erilaisten aineistojen tutkimiseen ja niiden muodostamaan kudelmaan, jota ohjaa vahvasti oma tulkintani aineistosta. Kyseessä on siis tulkintaprosessi, joka liittyy humanistisen tutkimustradition piiriin.

2.3.2. Diskurssianalyysi

Diskurssianalyysillä viitataan kieleen ja kielen luomien sosiaalisten merkityssysteemien tutkimukseen. Sillä ei tarkoiteta niinkään yhtä tiettyä selkeärajaista tutkimusmenetelmää, vaan väljää teoreettista viitekehystä, joka sallii erilaisia sovellutuksia ja tarkastelun painopisteitä (Jokinen et al. 2016, 25). Diskurssianalyysin lähekkäsite on tulkintarepertuaari, jotka molemmat voidaan määritellä ”*verrattain eheiksi säännönmukaisten merkityssuhteiden systeemeiksi, jotka rakentuvat sosiaalisissa käytännöissä ja samalla rakentavat sosiaalista todellisuutta*” (Jokinen et al. 2016, 34, ks. Foucault 1986, 107–108; Jokinen & Juhila 1991, 15; Parker 1992, 10–12; Wetherell & Potter 1992, 90). Keskeistä on, että merkitykset rakentuvat vuorovaikutuksen kautta (Jokinen et al. 2016, 256). Yhtäältä

valitsin diskurssianalyttisen lähestymistavan aineiston tulkitsemiseen ja retoriikan analysoimiseen liittyvien puolien vuoksi. Toisaalta juuri sosiaalisen median mahdollistama vuorovaikutus laajentaa ihmisten mahdollisuuksia osallistua heitä kiinnostaviin keskusteluihin. Diskurssianalyttiseen perinteeseen nojaten näen oman tutkielmani keskustelunavauksena tai keskustelunjakajana: sen ei ole tarkoitus vetää lankoja yhteen ja päättää keskustelua, vaan jatkaa ja syventää sitä (Jokinen et al. 2016, 300).

Diskurssianalyysissä keskeistä on vuorovaikutuskonteksti: puheenaiheiden rajaus sekä keskustelijoiden väliset suhteet rakentuvat vuorovaikutustilanteessa. Esimerkiksi haastattelussa edeltävällä puheenvuorolla on merkitystä. (Jokinen et al. 2016, 38). Sosiaalisen median keskustelupalstoilla niin ikään merkittävää on puheenvuorojen keskinäinen järjestys eli se, mihin julkaisuun ja aiempiin kommentteihin esitetty puheenvuoro liittyy. Erityisen mielenkiintoisen sosiaalisen median keskustelualustasta tekee moderoinnin merkitys: toisin kuin niin sanotusti luonnollisissa puhetilanteissa, osa kommentteista voidaan jälkikäteen poistaa. Tällöin kommenttien tulkintatilanne voi olla julkaisutilanteeseen nähden merkittävästi erilainen. Vuorovaikutus onkin jaksottaista ja puhe saa merkityksensä osana kokonaisuutta (Jokinen et al. 2016, 316). Oma tutkimukseni ei ole tiukkarajaisesti diskurssianalyysia, vaan pyrin hyödyntämään sen tutkimusmenetelmiä osana tutkimustyötäni. Tutkimusaineistosta muodostuu yksittäisten puheenvuorojen si-

Kuva 10. Diskurssin tunnistamisen kriteerit (Jokinen et al. 2016, 62–64).

1

Diskurssi realisoituu tekstissä – tutkija on ensisijaisesti tai ainoastaan kiinnostunut tekstistä, ei tekstin laatijoista yksilöinä.

2

Diskurssi liittyy objekteihin – asian nimeäminen antaa objektille olemassaolon, toisinaan sitä ei ole olemassa lainkaan diskurssin ulkopuolella.

3

Diskurssi sisältää toimijat – keskustelu kutsuu meidät tiettyihin positiiohin, kuten ymmärtäjiksi.

4

Diskurssi on yhtenäinen merkityssysteemi – metaforat, analogiat ja kuvat, joita diskurssi piirtää todellisuudesta, ovat kartoitettavissa yhtenä kokonaisuutena.

5

Diskurssi viittaa toisiin diskursseihin – ne voivat kommentoida ja lainata toisiaan.

6

Diskurssi reflektoi omaa puhetapaansa – diskurssin sisäisiä ristiriitoja käsitellään diskurssissa itsessään.

7

Diskurssi on historiallinen – se muuttuu ja rakentuu osana aikaa ja paikkaa, jonka osana sitä tulisi tarkastella.

jaan kokonaisuus, josta pyrin tulkitsemaan laajemmin ilmiöön liittyviä käsitteitä sekä mielipiteitä. On kuitenkin tiedostettava, että irrrottamalla yksittäisiä kommentteja esitetyistä kontekstista puhuja voidaan ymmärtää väärin.

Diskurssianalyysia ja etnografiaa yhdistää tulkinnallisuus, kontekstisidonnaisuus sekä erityisesti kiinnostus kulttuurisia itsestäänselvyksiä kohtaan (Jokinen et al. 2016, 254). Voi hyvällä syyllä kysyä, onko arkkitehti tai sellaiseksi valmistuva oikea henkilö tutkimaan aiheita, jossa ihmiset suhtautuvat paikoin hyvin torjuvasti arkkitehdin näkökulmaan. Koen kuitenkin, että juuri tästä näkökulmasta katsottuna keskustelusta voi löytyä kiinnostavia ilmiöitä, joihin syventymällä ehkä diskurssien dilemmojakin voidaan analysoida yksityiskohtaisemmin.

Diskurssianalyysin tekijällä voi olla erilaisia rooleja suhteessa tutkimaansa aineistoon: esimerkiksi analyytikon, asianajajan, tulkitsijan ja keskustelijan roolit (Jokinen et al. 2016, 413–430). Analyytikon roolissa tutkijalla ei ole etukäteistietoa, vaan lähtökohtana toimii vain teksti (Jokinen et al. 2016, 413). Asianajajana toimiessaan tutkijan tavoitteena on saavuttaa jokin päämäärä: hän pohtii sitä, miten kielenkäytön avulla voitaisiin rakentaa sosiaalinen todellisuus myös toisiin (Jokinen et al. 2016, 418–419). Tulkitsijan roolissa teksti näyttäytyy erilaisten mahdollisuuksien maailmana, ja tutkijan itsetutkiskelu suhteessa tekstiin on oleellista (Jokinen et al. 2016, 423). Keskustelijana toimiessaan tutkija voi osallistua

keskusteluun jollakin julkisen mielipiteenvaihdon alustalla (Jokinen et al. 2016, 430). Koen oman roolini tulkitsijan ja toisaalta asianajajan roolien kautta erityisesti suhteessa Arkkitehtuurikapinaan. Toiveissani on löytää jonkinlaista yhteisymmärrystä – eli tutkimukseni taustalla vaikuttaa emansipatorinen ajatus. Toisaalta koen introspektion olevan erottamaton osa työtäni oman arkkitehtiroolini vuoksi. Tutkijan positiot ovat vaihtuvia ja toisiaan täydentäviä, ja oleellista on muistaa tulkintavallan olevan määrittelyvaltaa – tutkijan tulkinta ohjaa ja määrittelee tutkimusta (Jokinen et al. 2016, 439–440).

2.3.3. Kohdekäynnit

Vaikka työni on teoreettinen, muodostavat kohde-esimerkit konkreettisen tutustumispinnan kuvaamaan ilmiöön. Pääasiallinen aineistoni koostuu Arkkitehtuurikapinasta ja valtaosaa esittelemistäni kohteista on käsitelty tutkimusaineistossa. Koska verkkoaineistojen tekijänoikeudet säilyvät pääsääntöisesti kuvan ottajalla, en ole käyttänyt tutkimusaineistossani esiintyviä julkaisuja sellaisenaan. Olen etsinyt verkosta käyttöoikeudellista aineistoa vastaavista kohteista tai suurimmassa osassa tapauksia vierailut kohdepaikoilla itse. Valtaosa kohteista on Suomessa, mutta sisällytin diplomityöprosessiini myös opintomatkan Ruotsiin. Kohdekäynnit ovat myös rikastuttaneet omaa näkökulmaani aiheeseen liittyen.

Kuva 11. Netnografian tutkimusvaiheet (Kozinets 2015, 97–99).

2.4. Tutkimusprosessi ja työvaiheet

Olen pyrkinyt soveltamaan markkinoinnin tutkija **Robert V. Kozinetsin** (2015, 97–99) osoittamia netnografisen tutkimuksen vaiheita omassa työssäni (kuva 11 edellisellä sivulla). Käyn seuraavaksi läpi oman tutkimukseni etenemistä. Netnografinen osuus painottuu kolmannessa luvussa käsiteltävään Arkkitehtuurikapinan tutkimiseen, joka muodostaa työni rungon. Netnografista menetelmää on käytetty myös Arkkitehtuurifoorumin tutkimisessa. Tutkimusta on täydennetty kirjallisuuskatsauksella, jossa verkkokeskustelua verrataan paitsi nykyiseen journalistiseen sisältöön, myös ilmiötä aiemmin käsitteleviin arkkitehtuurikeskusteluihin.

2.4.1. Itsetarkastelu

Etnografiassa korostuu tutkijan henkilökohtainen osallistuminen ja tutkijan sitoutuminen tutkimuskohteeseensa nähdään ratkaisevana tekijänä kulttuurin tai sosiaalisen tilanteen ymmärtämisessä (Hobbs 2006, 101, Kozinets 2015, 65–66 mukaan). Keskeistä on myös tutkijan subjektiivinen ääni. Tutkija on itse tutkimuksensa instrumentti, sillä havainnot ja johtopäätökset tapahtuvat tutkijan henkilökohtaisessa tajunnassa, hyödynsipä hän sitten minkälaisia tekniisiä apuvälineitä tahansa.

Kirjoitin pitkin matkaa ajatuksiani ylös Arkkitehtuurikapinan tutkimusaineistosta ja pohdin, miksi ylipäätään valitsin tämän aiheen.

Omaan elämäni klassismivaikutteiseen arkkitehtuuriin liittyvä keskustelu on tullut juuri Arkkitehtuurikapina-ryhmän kautta. Kuulin ryhmästä arkkitehtuuria opiskelevalta ystävältäni ja liityin siihen, oikeastaan enemmän pöyristyäkseen sen sisällöstä kuin aidosta halusta ymmärtää keskustelua käyvien ihmisten näkökulmaa. Oikeastaan vasta ollessani vaihdossa Oslossa syksyllä 2019 sain toisenlaisen näkökulman tarkastella asiaa: mikä uusklassistisessa arkkitehtuurissa on sellaista, joka viehättää ihmistä ja miksi ihmiset pitävät uusklassistisista rakennuksista niin paljon? Voisimmeko oppia jotain näistä vanhoista rakennuksista?

Toinen merkittävä kiinnekohta itselleni oli vuosi vaihtoni jälkeen, kun osallistuin restaurointiteorian kurssille. Opiskelimme erilaisia suhtautumistapoja liittyen rakennusperinnön hoitoon ja vanhan rakennuskannan ylläpitoon sekä restauroimiseen. Tärkeäksi näytti muodostuvan ICOMOS:n (*International Council on Monuments and Sites*) niin kutsuttu Venetsian julistus vuodelta 1964. Julkilausumassa korostetaan vanhan ja uuden suhdetta siten, että restauroitaessa vanhaa rakennusperintöä ”*lisärakentamisen on erotuttava arkkitehtonisesta kompositiosta ja sillä on oltava nykyajan leima*” (ICOMOS 1964). Ymmärsin, että arkkitehtuurissa on jopa normatiivisina pidettyjä, totuuden aseman saaneita näkemyksiä – kuten se, että uuden on näytettävä uudelta eikä se voi historian vääristelelemättömyyden nimissä jäljitellä vanhaa. Tämä avasi kiinnostuksen tutkia mo-

dernismin eetosta ja kaanonina, jota Arkkitehtuurikapina on lähtenyt 2010-luvulla haastamaan.

Netnografisen tutkimuksen juuret ovat etnografisessa tutkimuksessa, jonka pääasiallisena tarkoituksena on eläytyä tutkittavaan kulttuuriin ja elää osana sitä. Päätin omassa tutkimuksessani yrittää samaistua Arkkitehtuurikapinan ”kulttuuriin”. Mitä ihmiset ajattelevat ja miksi he suhtautuvat asiaan paikoin niin suurella paatoksella?

Tiesin, ettei siitä tulisi helppoa. Tiesin ennalta, että keskustelu ryhmässä sai paikoin populistisyytteisiäkin vivahteita, keskustelussa argumentoitii esimerkiksi suomalaisen arkkitehtuurikoulutuksen lakkauttamisen puolesta ja parjattiin (joskin myös puolustettiin) omaa ammattikuntaani. Miten ihmeessä osaisin eläytyä näiden ihmisten ylläpitämään kulttuuriin ja pyrkiä ymmärtämään heidän vaatimuksiaan tempautumatta itse negatiivisten tunteiden kurimukseen?

Kuljetin introspektiota lukupäiväkirjan muodossa diplomityöni rinnalla, erityisesti aineiston lukemisen ja analysoinnin vaiheissa. Ne tarjosivat minulle myös keinon reflektoida oman suhtautumistapani muuttumista tutkimustyöni edetessä. Diplomityöni loppuun olen koonnut pohdintaosuuden, jossa käyn läpi omia ajatuksiani aiheeseen liittyen.

2.4.2. Tutkimustarkastelu

Olen kiinnostunut nimenomaisesti verkossa tapahtuvasta keskustelusta aiheeseen liittyen, sillä kiinnostukseni aiheeseen on alun perin virinnyt juuri Arkkitehtuurikapina-ryhmästä. Mielestäni sosiaalinen media on myös alun alkaen kyseisenkaltaisen keskustelun mahdollistaja, sillä se madaltaa ihmisten kynnyistä ottaa osaa julkiseen keskusteluun esimerkiksi juuri arkkitehtuurista. Ilmiö on siis osittain juuri sosiaalisen median synnyttämää ja katalysoimaa.

2.4.3. Tutkimusetiikka

Kuten kaikessa tieteellisessä tutkimuksessa, myös netnografiassa tutkimusetiikka on ratkaisevassa roolissa. Oikeastaan itsekin päädyin netnografian pariin juuri eettisten dilemموjen kautta: voidaanko verkossa olevaa aineistoa hyödyntää suoraan tutkimuksessa? Entä saako verkkoon jätettyjä kommentteja siteerata suoraan?

Nämä kysymykset ovat oikeastaan netnografisen tutkimuksen eettisistä kysymyksistä haastavimpia. Kozinets (2015, 134) kysyy, onko sosiaalinen media julkinen tila ja onko internetissä käyty keskustelu julkista vai yksityistä. Vertautuuko internet pikemminkin yksityisasuntoon vai yleisötilaisuudessa järjestettyyn paneelikeskusteluun? Kyseistä analogiaa ei voida soveltaa internetiin kokonaisuudessaan, vaan internetin syövereissä piilee erilaisia tiloja: esimerkiksi Helsingin sanomien artikkeliin jä-

tetyt verkkokommentit rinnastaisin kirjaston ilmoitustauluille jätetyiksi ilmoituksiksi, toisin kuin kahden henkilön välisen Snapchat-viestin pikemminkin omassa kodissa tapahtuvaksi yksityiseksi keskusteluksi. Haastaviksi ovat osoittauneet erityisesti Facebook-ryhmät sekä niiden julkisuusaste. Ratkaisevaa on myös se, että sekä Arkkitehtuurikapinan että Arkkitehtuurifoorumin keskustelut ovat julkisia, eli ne ovat julkisesti luettavissa esimerkiksi Googlen hakukoneen kautta.

Kozinets (2015, 134) pohtii myös, mikä on suuryhtiöiden, kuten Facebookin ja Googlen rooli tutkimuksessa ja voivatko ne määrittellä eettisyyden tai laillisuuden rajoja omilla käyttöehdoillaan. Verkko-yhtiöiden käyttöehtojen lisäksi on luonnollisesti huomioitava yksittäisten ihmisten oikeudet yhtäältä omiin teksteihinsä ja toisaalta henkilökohtaiseen tietosuojaan. Kuka lopulta omistaa verkossa olevan datan: palveluntarjoaja, sisällöntuottaja vai molemmat? Facebookin käyttöehdot eivät kiellä tutkimuskäyttöä (Laaksonen & Salonen 2018; Facebook 2021), mikä on tehnyt omasta tutkimustyöstäni helpompaa.

Lisäksi on huomioitava kunkin valtion oma lainsäädäntö netnografista tutkimusta suunniteltaessa (Kozinets 2015, 138). Oma tutkimukseni sisältää henkilötietoja, kuten ihmisten nimiä. Suomen tietosuojalainsäädännön mukaan tietoja saa tutkimustarkoitukseen käyttää ja tallentaa tieteellistä tutkimusta varten, mikäli se on oikeasuhtaista ”*tavoiteltuun yleisen*

edun mukaiseen tavoitteeseen nähden” (Tietosuoja laki 1050/2018). Kaikessa tutkimustoiminnassa voidaan käyttää anonymisoituja tietoja ilman käsittelyperustetta (Tietosuoja valtuutetun toimisto 2021). Kuitenkin ihmisiä tulee informoida tutkimuksesta, minkä olen toteuttanut julkaisemalla ilmoituksen tutkimuksestani molempiin Facebook-ryhmiin sekä tarjoamalla mahdollisuuden kommentoida ja keskustella kanssani diplomityöhöni liittyen.

Käyttöoikeuksiin liittyy myös esimerkiksi siteeraamiskäytäntö. Facebookista tai keskustelupalstalta otettu suora lainaus voidaan helposti jäljittää syöttämällä se hakukoneeseen. Facebookin kaltaisilla alustoilla ihmiset käyttävät profiileitaan usein omilla nimillään, minkä vuoksi suoran sitaatin käyttäminen voi johtaa etsijän suoraan siteeratun tietojen äärelle. (Markham 2012, 335; Kozinets 2015 146 mukaan). Lisäksi tärkeää on, että tutkija määrittelee, julkaiseeko hän henkilöiden nimet siteerauksen yhteydessä vaiko ei. Siteerattu henkilö ei välttämättä itse voi määrittellä, voiko hänen nimensä julkaiseminen asettaa hänet vaaraan, vaan tutkijan on määriteltävä asia yhtenevästi tutkimuksensa osalta. (Kozinets 2015, 156.)

Kozinets (2015, 157) mainitsee kolme naamioinnin (*‘cloaking’*) astetta riippuen tutkimuksen arkaluontoisuudesta ja riskeistä. Mikäli riskit ovat vähäiset, voidaan käyttää ihmisten oikeita nimiä tai pseudonyymejä luvan kysymisen jälkeen. Mikäli tutkimuksen kontekstin ymmärtämisen kannalta esimerkiksi verkkosivun

tai Facebook-ryhmän nimen näyttäminen on tarpeellista, tulee ihmisistä tehdä jäljittämättömiä. Mikäli ihmisten paljastumisen ei katsota olevan haitaksi, voidaan siteeraamisessa käyttää oikeita nimiä, mutta suorat lainaukset voidaan myös muokata tunnistamattomiksi hakukoneita ajatellen. Jos riskit ovat suuret, tulee käyttää maksimaalista naamiointia. Olen omassa työssäni jättänyt ihmisten nimet pois, mutta käyttänyt siteerauksia sellaisinaan muokkaamatta niitä. Koska tutkimusaineistoni on julkisesti saatavilla ilman erillistä Facebook-kirjautumista, mielestäni maksimaaliselle naamioinnille ei ole tarvetta.

Netnografisella tutkimuksella voidaan paljastaa ideoita, mielipiteitä ja käyttäytymistä, mitkä liittyvät johonkin sosiaalisesti stigmatisoivaan aiheeseen. Internet tarjoaa paitsi anonymiteetin myös vapautta keskustella, löytää tietoa ja jakaa omia kokemuksiaan. Netnografia avaa mahdollisuuksia tutkia esimerkiksi huumeidenkäyttöön tai seksuaalisuuteen liittyviä ilmiöitä. (Kozinets 2015, 89.) Sen vuoksi netnografisessa tutkimuksessa tuleekin myös pohtia, onko tutkimuksen kohteena haavoittuvassa asemassa olevia henkilöitä tai alaikäisiä (Kozinets 2015, 134). Oma tutkimusaineistoni ei ole aiheeltaan arkaluontoinen eikä keskusteluun liity haavoittuvassa asemassa olevia henkilöitä.

Lisäksi netnografiassa tulee pohtia sitä, keitä tutkimusaineisto edustaa ja keitä puolestaan ei. Keiden äänet tulevat kuulluiksi ja keitä mah-

dollisesti suljetaan tutkimuksen ulkopuolelle, tai ketkä eivät alun alkaenkaan ole edustettuna tutkittavassa ilmiössä? (Kozinets 2015, 134.) Tämä ohjasi oman tutkimukseni kohdentamista ja rajaamista: olin alun perin ajatellut rajaavani tiukasti jatkotarkasteluun valitsemani datan vain tietynlaisiin kommentteihin. Tajusin kuitenkin, että perusteellisen tutkimusaineiston kerääminen voisi tulosten analysoinnin yhteydessä tarjota kuitenkin näkökulmia, joita en alun perin osaisi ottaa huomioon ja jotka liian tarkalla rajaamisella saattaisiin sivuuttaa. Lisäksi minun tulisi miettiä, ketä tutkimusaineistoni edustaisi ja miten pitkälle meneviä yleistyksiä voisin sen perusteella luoda suomalaisesta julkisesta keskustelusta. Ketkä olivat ne, jotka eivät keskusteluun osallistuneet syystä tai toisesta?

On esimerkiksi syytä muistaa, että Arkkitehtuurikapinan ja Arkkitehtuurifoorumin kaltaiselle alustalle hakeutuvat tietyllä tavalla ajattelevat tai pikemminkin tietyistä asioista kiinnostuneet ihmiset. Ryhmien ei voida nähdä edustavan kattavasti kaikkia suomalaisia ihmisiä ja heidän näkemyksiään arkkitehtuurista tai klassismivaikutteisuudesta – mikäli tätä haluttaisiin tutkia, olisi metodiksi valittava esimerkiksi satunnaisotannalla toteutettu kyselytutkimus.

2.4.4. Alustava lähteidenhaku

Keskeisimpänä aineistona toimii Facebook-ryhmä Arkkitehtuurikapina. Lisäksi

muuna aineistona toimivat Arkkitehtuurifoorumin Facebook-ryhmä, erilaiset lehtiartikkelit, mielipidekirjoitukset sekä haastattelut. Lisäksi lähdemateriaalina toimivat aiheeseen liittyvät videot, podcastit ja radio-ohjelmat. Koska erityisenä kiinnostuksenkohteena on ollut Arkkitehtuurikapina, olen pääasiallisesti käyttänyt muina oheislähteinä aineistoa, johon sieltä kerätyssä tutkimusaineistossa on viitattu. Rajaukseen on vaikuttanut diplomityön laajuus ja osaltaan ajatus käsitellä Arkkitehtuurikapinaa jollakin tavalla ehyenä kokonaisuutena ja netnografisen tutkimuksen pääpainopisteenä.

2.4.5. Lähteiden tarkastelu

Tein alustavan kartoituksen Arkkitehtuurikapinan ryhmään ja analysoin alustavasti keskustelua ennen keskustelujen systemaattista läpikäymistä. Jotta tutkimus ei jäisi yksipuoleiseksi, olen pyrkinyt etsimään myös arkkitehtikunnan erilaisia puheenvuoroja aiheen puolesta ja sitä vastaan. Näitä tarjoavat Arkkitehtuurifoorumi sekä arkkitehtien julkaisemat podcastit sekä antamat lehtihaastattelut.

Varsinaiseen lähdekirjallisuuden perehtymisen olen tehnyt vasta perehdyttyäni Arkkitehtuurikapinaan. Olen vuorotellut lähteiden ja aineiston välillä syventäen tulkintaani aineistosta lähteiden perusteella.

2.4.6. Vuorovaikutus

Osallistavassa tutkimuksessa vuorovaikutus on tutkimuksen ydinkysymyksiä. Netnografiaa toteutettaessa kehoitetaan perustamaan tutkimussivusto, jota kautta ihmiset voivat halutessaan kontaktoida tutkimuksen tekijän (Kozinets 2015 98). En ole diplomityössäni päättänyt tekemään tutkimussivustoa. Vuorovaikutus on kuitenkin tarpeellinen osa työtä, joten olen ollut yhteydessä Facebook-ryhmien ylläpitäjiin (Kozinets 2015, 153). Sekä Arkkitehtuurikapina että Arkkitehtuurifoorumi ovat kuitenkin julkisia ryhmiä, joiden sisältö on luettavissa ilman ryhmään kuulumista tai edes Facebookiin liittymistä. Tämä poistaa esimerkiksi luvan kysymiseen liittyvää problematiikkaa siinä määrin, että ryhmien keskustelu vertautuu mihin tahansa julkiseen keskustelupalstaan suljetun keskustelun sijaan.

Olen ollut yhteydessä Arkkitehtuurikapinan ja Arkkitehtuurifoorumin Facebook-ryhmien ylläpitäjiin loppuvuodesta 2021. Yhteydenottojen jälkeen olen kirjoittanut molempiin ryhmiin julkaisun, jossa olen kertonut tekemästäni tutkimuksesta sekä kehottanut ihmisiä kommentoimaan ja kysymään minulta tarkentavia kysymyksiä. Mahdollistaakseni myös Facebookin ulkopuolisen kommentoinnin loin lomakkeen, jota kautta saattoi myös lähettää palautetta sekä esittää toiveen minulle olla palautteen antajaan henkilökohtaisesti yhteydessä. Arkkitehtuurikapinaan tekemäni julkaisu sai 251 reaktiota ja Arkkitehtuurifoorumiin

111. Kommentteja Arkkitehtuurikapinassa jätettiin yhteensä, omat vastaukseni mukaan lukien, 39 kappaletta ja Arkkitehtuurifoorumissa 10 kappaletta.

2.4.7. Syventyminen ja tilastointi

Olen yhdistänyt seitsemännen kohdan (syventyminen) ja kahdeksannen kohdan (tilastointi): olen käynyt läpi aineistoa samalla tallettaen sitä. Tilastoin julkaisut ottaen niistä kuvakaappaukset – näin toimiessani sekä helpotin jatkotyöstöä että varmistin tutkimusaineiston olevan tallessa, mikäli julkaisuja poistettaisiin. Samalla loin Excel-taulukon, johon tilastoin muun muassa julkaisujen reaktio- ja kommenttimäärät, aihekategorian sekä julkaisun tekijän.

Olen viitannut tutkimusaineistooni normaaliin lähdeviittauksen tapaan käyttäen Harvardin menetelmää. Viittauksissa Ak-lyhenne viittaa Arkkitehtuurikapinaan ja Af-lyhenne Arkkitehtuurifoorumiin sekä lyhenteen perässä oleva numero luomani tilastointijärjestelmän numerointiin. Diplomityöni julkisesti jaossa olevassa versiossa täydellistä lähdeluetteloa ei julkaista henkilöiden anonymiteetin suojaamiseksi, vaan lähdelistaus on salattu.

2.4.8. Tulkinta

Katso kuva 12 seuraavalta sivulta.

2.4.9. Muokkaus

Kävin tutkimusaineistoni toiseen kertaan läpi kirjaten ylös samalla havaintojani sekä mahdollisia sitaatteja. Tämän jälkeen aloin kirjoittamalla yhdistellä ja tulkita aineistoa. Voikin sanoa, että muokkaamisen ja tulkinta yhdistyi pitkäksi prosessiksi, jossa vuorottelivat kirjallisuuden ja verkkoaineiston tutkiminen.

2.4.10. Ilmentäminen

Käsittelen tutkimusaiheeni kirjallisena, mahdollisimman asiallisen kielenkäytön tavoin tuoden kuitenkin esiin oman tutkijan ääneni ja suhteeni tutkimuskysymyksen omakohtaisuuteen. Kyseessä on osittain autonetnografia, sillä tutkimusaiheeni liittyy omaan alaani ja sitä kautta olen väistämättä osa tutkittavaa ilmiötä (Kozinets 2015, 257).

2.4.11. Integraatio

Oman työni tarkoituksena on myös osallistua keskusteluun ja tutkia sitä, mistä ilmiössä voisi viimekädessä olla kysymys. Tarkoitukseni ei ole osoittaa, että Arkkitehtuurikapinassa käyty keskustelu olisi virheellistä tai kyseenalaistaa yksittäisten henkilöiden esittämiä mielipiteitä. Päämääränäni on lähinnä tuoda esiin ilmiön kompleksisuus samalla osoittaen, ettei keskustelu ole uusi. Arkkitehtuurista tulee voida keskustella kriittisesti. Osana integraatiota julkaisen valmiin työni tutkimiini ryhmiin ja altistan sen julkiselle keskustelulle.

Kuva 12. Netnografisen tulkitsemisen seitsemän työvaihetta (Kozinets 2015, 200–204).

1

Kuvittelu (*Imagining*)

Kuvittelemalla rakennetaan varhaisten ajatusten pohjalle lisäten elementtejä tutkijan omasta sosiaalisesta tilanteesta sekä identiteetistä.

Kyseistä vaihetta varten reflektoin omaa suhdetani klassismivaikutteiseen arkkitehtuuriin. Kävin myös ennen varsinaisen aineiston keräämisen aloittamista lukemassa noin viitisenkymmentä julkaisua saaden perusajatuksen siitä, millaista ryhmän keskustelu on. Tätä ennen olin satunnaisesti seurannut keskustelua vuosien ajan, mutten systemaattisesti.

2

Muisteleminen (*Re-Memorying*)

Tässä vaiheessa dataa katsomatta tutkija muistelee sen sisältöä ja kirjoittaa havaintojaan ylös. Tiedostamaton mieli työstää siten massiivista tietomäärää yhdistellen ja luoden uutta.

Käydessäni läpi Arkkitehtuurikapinan julkaisuja kirjasin seuraavana aamuna ylös kaiken, mitä mieleeni tuli läpikäymistäni julkaisuista. Käytin myös muisteleminen apunani myöhemmässä kirjoitusprosessissa yrittäen muistella esimerkiksi erilaisia kohde-esimerkkejä.

3

Abduktio (*Abduction*)

Asioita pyritään sovittamaan yhteen katsoen samalla, millaisia kuvioita tieto alkaa muodostaa nivomalla asioita kohti parhaiten saatavilla olevaa selitystä.

Pyrin tässä vaiheessa jäsentelemään tekemiäni havaintoja aihealueittain nähdäkseni, minkälaisia aihepiirejä keskustelut kattavat ja millaisia yhtymäkohtia niillä on toisiinsa. Olin jo alussa luonut itselleni ryhmittelyn tilastointia helpottamaan, joka perustui alustavaan sisällön tutkimiseen ennen sen systemaattista tilastointia.

4

Visuaalinen abstrahointi (*Visual Abstraction*)

Tietoa jäsenellään pienestä ja konkreettisesta kohti suurta ja yleistä.

Pienistä tiedonmuruista alkoi muodostua laajempia aihepiirejä – yksittäisistä kommentista alkoi muodostua laajempi kudelma. Tässä käytin erityisesti hyväkseni kirjoittamista: ryhmittelin aihealuita sekä suoria lainauksia omiksi otsikoikseen.

5

Taiteellistaminen (*Artifying*)

Dataa kannattaa työstää myös taiteena, kuten kollaaseina, antaen vasemman aivopuoliskon työskennellä. Esimerkiksi tutkimustietoja pohdittien voi nähdä väläyksiä valokuvista ja käytetyistä metaforista.

Apunani tässä toimi piirtäminen ja asioiden hahmottelu erilaisina miellekarttoina, jotka auttoivat nivomaan asioita yhteen.

6

Kulttuurisen koodin purkaminen (*Cultural Decoding*)

Erilaisen ja monimutkaisen datan yhdistelemiseen liittyen palasia sovitellaan yhteen pohtien, millaisiin kulttuurisiin merkityksiin asiat liittyvät.

Tässä vaiheessa apunani toimi diskurssianalyttinen ote sekä ammattikirjallisuus. Lähteiden ja aineiston välillä vuorottelu tuki uusien oivallusten syntymistä.

7

Turnauspeli (*Tournament Play*)

Tässä vaiheessa vertaillaan omia kilpailevia ideoita ja säilytetään vahvin ja vakuuttavin tulkinta.

Itselleni kirjoittaminen oli oiva apuväline tähän: kävin julkaisuja vielä läpi ja ryhmittelin niitä erilaisien alaotsikoiden alle. Lopulta yhdessä kirjallisuuden kanssa alkoi muodostua paitsi Arkkitehtuurikapinan pääteesit, samalla johtopäätöksiä siitä, miksi keskustelua ylipäätään käydään ja miten se vertautuu arkkitehtuurin historian ja teorian kirjallisuuteen.

Tiivistelmä luvusta 2

Tutkimuskysymykset

Diplomityön tarkoituksena on selvittää, miten menneisyydessä ilmenneiden tyylien ja traditioiden hyödyntämiseen suhtaudutaan suomalaisessa julkisessa keskustelussa. Tarkoituksena on selvittää, mistä erilaiset näkökulmat voisivat johtua ja peilata nykykeskustelua arkkitehtuurin historian ja teorian kirjallisuuteen.

Tutkimusaineisto

Tutkimusaineisto koostuu noin 350 Arkkitehtuurikapinan julkaisuista. Tutkimus on sisältänyt aineiston tilastointia, jäsentelyä ja lopuksi tulkintaa ja yhdistelyä, jonka lopputuloksena on pyrkimys ymmärtää keskustelussa ilmenneitä näkökulmia ja argumentaatiota. Arkkitehtuurikapinan lisäksi muina aineistoina ovat toimineet Arkkitehtuurifoorumi sekä Arkkitehti- ja Arkkitehtiuutiset-lehdet sekä muut verkkojulkaisut. Kirjallisuuden avulla on tehty tulkintoja aineistosta ja pyritty selvittämään ilmiöön liittyvien näkökulmien taustaa.

Tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmä on toiminut netnografia sekä diskurssianalyttinen ote. Tarkoituksena on pyrkiä samaistumaan tutkittavan yhteisön kulttuuriin ja ajatustapaan. Diskurssianalyysillä aineistosta on pyritty löytämään vakuuttamiskeinoja, joilla argumentteja puolustetaan.

Tutkimuksen rakenne

Tutkimus on käynnistynyt alustavalla Arkkitehtuurikapinan analysoimisella, mitä on seurannut tarkempi tilastointi, ryhmittely ja vertailu. Tämän jälkeen aineistosta on pyritty löytämään toisteisuutta ja kirkastamaan ryhmässä esiintyviä näkökulmia. Arkkitehtuurikapinan netnografinen tutkimus asettuu diplomityössä vuoropuheluun muun aineiston sekä kirjallisuuslähteiden kanssa, joiden avulla aineistoa tulkitaan.

Kuva 13. Kivikissä sijaitseva Tvärpilenin alue.

Kolmannessa luvussa käsitellään Arkkitehtuurikapina-ryhmään liittyvää netnografista tutkimusta. Luvussa esitellään ryhmässä käytyä keskustelua eri teemojen avulla sekä esittelemällä kohdekäyntiaineistojen avulla ryhmässä käsiteltyjä kohde-esimerkkejä, jotka valottavat ryhmän tavoitteita konkreettisella tavalla. Samalla käsitellään ryhmässä esitettyjen argumenttien retoriikkaa.

”Ihme ja kumma. Amerikkalaisen tutkimuksen mukaan ihmiset arvostavat klassisia rakennuksia, joissa on tekstuuria ja ornamentiikkaa, ja inhoavat sileäpintaisia, harittavasilmäisiä kenkälaatikko-revival-tyylisiä rakennuksia.

Arkkitehtien parissa asiaa jo ylimielisesti taivasteltiin. Kuulemma rakastavat vain tuttua ja turvallista. Eikä ole outoa, että ihminen kaipaa turvallista ja kaunista elinympäristöä?” (Ak 6.)

Arkkitehtuurikapinan keskusteluja analysoidessani jaoin julkaisuja erilaisiin kategorioihin. Kategorisointi oli apuväline itselleni, mutta se varmasti myös ohjasi huomiotani ryhmään tutustuessani. Kategoriat (aakkosjärjestyksessä) olivat:

- arkkitehdit - henkilöihin ja ammattikuntaan liittyvä puhe
- historiaan ja ajallisuuteen liittyvä puhe
- kaavoitukseen ja kaupunkisuunnitteluun sekä maankäyttö- ja asuntopolitiikkaan liittyvä puhe
- kauneuskäsityksiin liittyvä puhe
- klassismiin liittyvä puhe
- kohde-esimerkit, negatiivissävytteinen suhtautumistapa
- kohde-esimerkit, positiivissävytteinen suhtautumistapa
- kohde-esimerkit, neutraali tai ristiriitainen suhtautumistapa
- kopiointiin ja rekonstruktioon liittyvä puhe
- modernismiin liittyvä puhe
- muiden maiden arkkitehtuurikohteisiin tai toimintatapoihin liittyvä puhe
- rakennustekniikkaan ja rakentamisen vallankäyttöön liittyvä puhe
- tyylipiirre-esimerkit, yksittäiset hyviksi tai huonoiksi koetut rakennusten ominaispiirteet.

Esittelen seuraavaksi Arkkitehtuurikapinan keskustelunaiheita tarkemmin eritellen samalla keskusteluissa käytettyä retoriikkaa eli

vaikuttamiskeinoja. Retoriikalla tarkoitetaan yleisön vakuuttamista jonkin argumentin pätevydestä ja keinoja saada yleisö sitoutetuksi niihin (Jokinen et al. 2016, 259). Retorista välineistöä tarkasteltaessa huomioidaan se, miten erilaisia tekoja ja asioita kategorisoidaan ja perustellaan sekä millä keinoin tuotetut kuvaukset asioista saatetaan kyseenalaistamattomaan asemaan saaden ne vaikuttamaan itsestään selviltä faktoilta (Jokinen et al. 2016, 261).

Kuten jo Arkkitehtuurikapinan ryhmäkuvaussessakin näkyy, ryhmän tarkoituksena on edistää kaunista ja kestävästä uudisrakentamisesta *”traditionaalisen ja klassisen arkkitehtuuriperinteen hengessä”*. Ryhmän kuvauksessa näkyy kategorisointi klassisen ja modernistisen arkkitehtuurin välillä ja keskustelun retoriikassa näkyvät voimakkaasti vastakohtaparit, kuten klassistinen – modernistinen, kaunis – ruma, viihtyisä – ankea. Pääsääntöisesti juuri klassistinen, traditionaalinen arkkitehtuuri näytetään positiivisessa valossa modernistisen rakentamisen jäädessä kielteisemmäksi ilmiöksi.

Julkaistut kuvat sekä viittaukset toisiin julkaisuihin, artikkeleihin tai videoihin muodostavat keskeisen osan ryhmän sisällöstä. Noin puolet tutkimusaineiston julkaisuista koostuu kohde-esimerkeistä, joita jaetaan sekä onnistuneina että epäonnistuneina pidetyistä kohteista. Vaikka pääsääntöisesti ryhmässä tunnutaan arvostavan perinteistä ja klassismivaikutteista rakentamista, eivät ryhmän keskustelijajoukko ja kommentit ole homogeenisiä, vaan myös

eriäviä mielipiteitä kohde-esimerkkien onnistuneisuudesta esitetään. Kohde-esimerkit ovat pääosin yksittäisiä rakennuksia, mutta ryhmässä esitellään myös esimerkiksi korttelialueita käsittäviä rakennetun ympäristön kokonaisuuksia. Kuvat ja kohde-esimerkit vaikuttavat niin keskeiseltä osalta ryhmän diskurssia, että kuvien ja konkreettisten esimerkkien puute julkaisuissa aiheuttaa kritiikkiä liian geneerisestä keskusteluntasosta (Ak 318). Vaikka kuvat ja linkit toisiin julkaisuihin muodostavat pääasiällisen sisällön Arkkitehtuurikapinan keskusteluissa ja keskustelunvirrassa korostuvat voimakkaat reaktiot (esimerkiksi sydänsilmäiset tai oksentavat emoji), käydään kommentteissa myös syväluotaavaa keskustelua muun muassa arkkitehtuurin historiasta, tyyliuunnista, kauneuden merkityksestä sekä rakentamisen vallankäytöstä.

3.1. Kohde-esimerkit

Kuvat ovat erityisesti arkkitehtuurikeskustelussa tehokas viestinnän keino, sillä kuvat vaikuttavat kertovan *”enemmän kuin tuhat sanaa”*. Sen vuoksi koen kohde-esimerkkien tarkemman analysoinnin mielekkääksi tavaksi hahmottaa, mitkä arkkitehtuurikohteet saavat ryhmässä kiitosta ja mitkä puolestaan eivät. Pyrin erittelemään jäljempänä tässä luvussa tarkemmin sitä, miksi tietyt kohteet koetaan negatiivisemmiksi tai positiivisemmiksi kuin toiset.

Pääosan ryhmän keskusteluista luovat kohde-esimerkit, joita ruotimalla keskustelijat paljastavat oman suhtautumisensa rakennuksiin. Näistä kommentteista ja reaktioista muodostuu kudelma, jossa lähtökohtaisesti moderneiksi tai modernistisiksi tulkittavia kohteita arvostellaan ja klassisia piirteitä omaavia kehutaan. Ryhmässä negatiivissävytteisesti jaetut kohde-esimerkit korostuvat – osittain siitähän syystä, että ryhmään on lanseerattu #tylytorstai-tunniste, jolla torstaisin jaetaan kehnoksi koettuja esimerkkejä rakennetusta ympäristöstä. On kuitenkin kohteita, jotka jakavat mielipiteitä ja toisaalta vastaääniä, jotka kyseenalaistavat keskustelun valtavirtaisen mielipiteen.

3.1.1. Onnistuneiksi koetut kohteet

Jaoin tarkemmassa analyysivaiheessa onnistuneina pidetyt kohde-esimerkit useampaan kategoriaan, jotka olivat:

- onnistuneet uudisrakennukset ja uudet alueet Suomessa
- onnistuneesti vanhaan miljööseen sovitettut kohteet Suomessa
- onnistuneet restauroinnit tai rakennuksen tyylimuutokset Suomessa
- onnistuneet vanhat kohteet Suomessa
- onnistuneet kohteet, painottuen uudisrakennuksiin, muualta maailmasta
- vaihtoehtosuunnitelmat olemassa oleville kohteille tai suunnitelmille

Positiivisia kotimaisia uudiskohteita nostetaan ryhmässä esiin niukasti – ryhmässä koetaan, että niitä on poikkeuksellisen vähän valitsevan modernistisen hegemonian vuoksi. Onnistuneena, raikkaana kohteena pidetään Vantaan Kartanonkoskea esimerkkinä miellyttävästä aluekokonaisuudesta (Ak 46; Ak 123; Ak 268). Ryhmän keskusteluissa mainitaan onnistuneina esimerkkeinä Kokkolan ydinkeskustan uudistuotanto (Ak 105; Ak 218), Sipooseen suunnitteilla oleva hirsitalokylä (Ak 126; Ak 222) sekä Kalasataman kaupunkiympäristötalo (Ak 216). Uudiskohteista Kärsämäen paanukirkkoa pidetään onnistuneena (Ak 82). Lisäksi Helsingin Kallioon suunniteltu Kaarlenkatu 7:n

asuinrakennus koetaan klassismivaikutteisuu-
tensa vuoksi onnistuneena (Ak 70; Virtanen 2020).

Arkkitehtuurin Finlandia-palkintoehdokkaana vuonna 2020 ollut Kotkan Toritalo saa paljon kiitosta ryhmässä ja se koetaan onnistuneeksi täydennykseksi korttelirakenteessa (Ak 117; Ak 230; Ak 354). Lisäksi onnistuneena sovituksena vanhaan kasarmimiljööseen pidetään Lappeenrannan Rakuunamäen uudistuotantoa (Ak 107).

Ryhmässä ihastellaan vanhoja kohderakennuksia sekä alueita, jotka on kunnostettu tai restauroitu onnistuneesti. Tällaisiin kohteisiin lukeutuvat esimerkiksi Fiskarsin ruukkikylä (Ak 97), Porvoon Rihkamatorin jugendrakennuksen restaurointi (Ak 207), Hangon hotelli Regatan julkisivun ennallistaminen (Ak 299) sekä arkkitehti **Eliei Saarisen** (1873–1950) suunnitteleman voimalaitosrakennuksen käyttötarkoituksenmuutos asunnoksi Pikku Huopalahdessa (Ak 43). Lisäksi Turun Kurjennan vanhan sairaalan muutos kerää paljon huomiota sinne järjestetyn tutustumiskierroksenkin vuoksi (Ak 180–182; Ak 329). Lisäksi Helsingin Kämp nousee esimerkkinä replikaatioratkaisusta, jossa moderniin uudisrakennukseen rekonstruoidiin vanhan rakennuksen julkisivu (Ak 89; Ak 299). Vanhoista kohteista myös Lappeenrannan vanha pankkirakennus koetaan kauniiksi rakennukseksi (Ak 255), samoin Eduskuntatalo (Ak 48).

Lisäksi ryhmässä nostetaan esiin hyvin säilyneitä ja onnistuneina pidettyjä vanhoja rakennuksia ja alueita, joihin kuuluvat esimerkiksi vanhat puukorttelit Kokkolassa (Ak 44), Käpylässä (Ak 46), vanhassa Porvoossa ja vanhalla Raumalla (Ak 220). Lisäksi helsinkiläisistä kohteista onnistuneina pidetään Eiraa (Ak 298), Töölöä (Ak 165), Kruununhakaa (Ak 342) sekä Ullanlinnan Huvilakatua ja Ullankatua (Ak 110; Ak 122; Ak 236). Eiran Juhani Ahon kadun rakennuksia arvostetaan myös (Ak 298).

Modernistisista rakennuksista onnistuneina pidetään arkkitehtien **Reima Pietilä** (1923–1993) ja **Raili Pietilä** (1926–2021) suunnittelemaa Dipolia sekä Tampereen pääkirjasto Metsoa (Ak 224). Samoin Oulun koulun rakennukset, esimerkiksi Oulunsalon kunnantalo, nousee positiivisena esimerkkinä modernistisen ajan kohteista (Ak 82).

Muiden maiden positiivisia kohde-esimerkkejä on runsaasti ja pääosin julkaisut näiltä osin painottuvat 2000-luvun rakennuksiin. Julkaisuilla pyritään osoittamaan, että Suomen ulkopuolella klassismivaikutteista rakentamista tehdään jatkuvasti. Niiden tarkoituksena on pyrkiä kyseenalaistamaan se, miksei Suomesakin voitaisi toteuttaa enemmän uustraditionaalista arkkitehtuuria (Ak 287; Ak 343). Esimerkiksi arkkitehti **Allan Strusin** kohteet Tallinnassa nousevat useissa julkaisuissa positiivisiksi esimerkeiksi (Ak 9; Ak 100; Ak 141). Onnistuneina pidettyjä uudisrakennuksia edustavat esimerkiksi klassismivaikutteiset uudiskoh-

teet Iso-Britanniassa, Yhdysvalloissa, Ranskassa, Ruotsissa, Saksassa ja Virossa (Ak 117; Ak 134; Ak 202; Ak 254; Ak 271; Ak 293). Onnistuneita aluekokonaisuuksia edustavat esimerkiksi ruotsalaiset Jakriborg (Ak 296), Växjö (Ak 175), Eksjö (Ak 128) sekä Lillgården Tungelstassa (Ak 340).

Uudiskohteiden lisäksi muiden maiden esimerkeissä on havaittavissa esimerkkejä rekonstruktiosta tai tyylirestauroinneista, joissa modernistisen rakennuksen julkisivu on vaihdettu klassisempaan ilmeeseen. Esimerkiksi Frankfurtissa ja Berliinissä sodassa tuhoutuneita rakennuksia rakennettiin rekonstruoiden (Ak 169; Ak 221; Ak 225). Stavangerissa betonirakennus muutettiin betonipintaisesta puuverhoiluksi (Ak 267) ja Haagissa 1960-luvun kauppakeskus sai art deco -vaikutteisen julkisivun (Ak 308). Aina kyse ”tyylirestauroinnissa” ei ole rakennuksen alkuperäisen loistokkuuden palauttamisesta, vaan modernistisen ilmeen korvaamisesta uudella, klassisemmalla ilmeellä, jota rakennus itsessään ei ole koskaan edustanut. Esimerkit siitä, miten modernistiset kohteet ovat joko kokonaan tai osittain korvattu klassisemmän tyylin omaavalla rakennuksella tai julkisivulla, jaetaan ”*virheet voidaan korjata*” -saatesanoin – modernismi koetaan siis erehdykseksi, joka on mahdollista korjata (Ak 198; Ak 201; Ak 225; Ak 265). Lisäksi vanhojen alueiden, kuten Yalen kampusalueen täydentämistä ihailaan, sillä niissä on onnistuneesti sovitettu uudet rakennukset osaksi olemassa olevaa miljöötä (Ak 275).

Uudiskohteet

Vantaan Pakkalassa sijaitseva **Kartanonkosken asuinalue** toteutettiin 2000-luvun alkupuoliskolla. Pakkalan pelloille kohonnut alue otti vaikutteita sekä nimeensä että arkkitehtuuriinsa Backaksen vanhasta kartanosta. Alueen suunnittelukilpailun voitti ruotsalainen arkkitehtitoimisto Djurgårdsstadens arkitekter. (Jokinen 2019.)

Kartanonkosken alue rytmittyy Hagelstamintie-kokoojakadun ympärille runsaine viheralueineen. Sen suunnittelussa innoitusta haettiin 1920- ja 1930-lukujen puutarhakaupunginosista, kuten Puu-Käpylästä (Jokinen 2019). Rakennukset muodostavat yhtenäistä katutilaa lamellimallisten talojen liittyessä toisiinsa, mutta katujen muodot kaareutuvat luoden vaihtelevaa ympäristöä. Asuinalueen pohjoisosaan sijoittuu kerrostalovaltainen alue, jonka rakennukset ovat murretuilla sävyillä rapattuja tai tiilipintaisia. Rakennuksiin on haettu klassismiin viittaavia aiheita esimerkiksi holvi-kaarten, lunetti-ikkunoiden sekä kissanpenkkien muodossa. Alueen eteläosaan sijoittuu sekä puuverhottuja että rapattuja pientaloja.

Alue on saanut esimerkiksi Yhdyskuntasuunnittelun seura ry:n kaupunkisuunnittelun Ruusut-palkinnon vuonna 2004. Se on yksi Vantaan suosituimmista asuinalueista ja sen neliöhinnat ovat kaupungin korkeimpia. Arkkitehtikunnassa Kartanonkoski on arkkitehti Panu Lehtovuoren mukaan jakanut mielipiteitä sen kulissimaisuuden vuoksi: Suomessa Kartanonkoski onkin Suomessa poikkeuksellisen klassismivaikutteinen kohde. (Jokinen 2019.)

”[-] Oma kokemukseni mm Kartanonkosken menestyksestä kertoo että ihmiset haluavat ihmisen kokoisia ja oloisia paikkoja joissa on riittävän pienipiirteisyyttä ja viihtymisen ja viiptylyn paikkoja. Siinä luonto ja vihreys todella tärkeässä osassa. Kartanonkoski ei syntynyt sattumalta. Siitä tarinasta voisi edelleen ottaa oppia ja poimia parhaat opeukset kopioimatta yksisilmäisesti suunnittelua. [-]” (Ak 46.)

Kuvat 14–22 (aukeamalla). Kartanonkosken alue.

Kotkan Toritalo on arkkitehti Jani Brunnilan suunnittelema asuinkerrostalo Kotkan kauppatorin eteläpuolella. Rakennus valmistui vuonna 2019 ja se oli yksi neljästä Arkkitehtuurin Finlandia -palkinnon ehdokkaista vuonna 2020.

"Tämä on jopa upea! Nopeasti katsottuna klassinen, mutta tarkemmin tarkasteltuna sopivasti moderni!"

(Ak 230.)

Kuvat 23–25 yläpuolella.

Lappeenrannan Rakuunamäen Upseeritiellä sijaitsevat kasarmirakennukset on rakennettu 1800-luvun loppupuolella. Aluetta on täydennetty asuinrakennuksilla, jotka sopeutuvat viereiseen rakennuskantaan niin massoitellutaan, materiaaleiltaan kuin julkisivusommitelultaan.

"Selvästi modernia, mutta pienellä suunnitteluvaivalla on saatu ympäristöönsä sopivaa ja silmälle ihan kivaa katseltavaa." (Ak 107.)

Kuvat 26 ja 27 alapuolella. Vasemmalla vanhoja ja oikealla uusia rakennuksia.

Restauroidut ja replikoidut kohteet

Ryhmässä ihaillaan vanhoja restauroituja kohteita, kuten Porvoon Rihkamatorin laidalla sijaitsevaa **Valtimontaloa** ja Turun vanhaa **Kurjenlinnan** sairaala-alueen käyttötarkoituksenmuutosta. Ryhmässä ihastellaan Hangan **Regatta-hotellin** palauttamista alkuperäiseen jugend-asuunsa 1960-luvulla tehtyjen muutosten jälkeen. Helsingin **Kämpin** julkisivun rekonstruktioita pidetään samoin arvossa.

*Kuvat 28 (alhaalla). Hangan Regatta-hotelli.
Kuva 29 (oikealla alhaalla). Helsingin Kämp.
Kuva 30 (keskellä). Turun Kurjenlinna.
Kuva 31 (ylhäällä). Porvoon Valtimontalo.*

Vanhat kohteet

Ullanlinnasta erityisesti Huvilakadun kolmi-kerroksisten asuinrakennusten muodostama alue sekä jugendtalot Ullankadulla, Villa Ulrika ja Villa Solsken, saavat Arkkitehtuurikapinassa paljon kiitosta.

”Villa Ulrika on ehdottomasti oman esteettisen ja arkkitehtuurisen mieltymyksen ehdottomia tähtiä, ihan koko maailmassa. Mystisen kiehtova kokemus.” (Ak 236.)

*Kuvat 32 (alhaalla vasemmalla). Villa Solsken.
Kuva 33 (ylhäällä). Villa Ulrika.
Kuvat 34 ja 35. (alhaalla oikealla). Huvilakatu.*

Arkkitehtuurikapinassa ihastellaan Lappeenrannan Valtakadun ja Kauppakadun kulmassa sijaitsevaa Sypin rakennusta, joka valmistui pankiksi vuonna 1914. (Williamiehen jäljillä 2012.)

Samoin Eirassa Juhani Ahon tiellä sijaitsevaa rakennusta ihastellaan, kuten myös eduskuntataloa:

Henkilö A: ”Laatikko?”

Henkilö B: ”juu on tuo perusmassaltaan laatikko, mutta se on artikuloitu, jäsenelty, detaljoitu. Jos olisi ilman kaikkia jaloja, fronttooneja, horisontaaleja ulkobilistojia jne, olisi varmasti tyly laatikko. Nyt ei ole.” (Ak 48.)

*Kuva 36 (ylhäällä). Juhani Ahon tie.
Kuva 37 (alhaalla vasemmalla) Sypin talo.
Kuva 38 (alhaalla oikealla). Eduskuntatalo.*

Kohteet ulkomailla

Clevelandissa sijaitseva **Schofield Building** valmistui vuonna 1902. 1960-luvulla sen julkisivu muutettiin modernistiseksi ja 2016 se restauroitiin aiempaan tyyliinsä.

”Kehitysmää Suomen pääkaupungissa tuo on valitettavasti mahdotonta, koska täydennys rakentamisen täytyy olla aikansakuva.” (Ak 299.)

Kuva 39. Schofield Building.

Cannesin 18 Rue du Maréchal Joffressa sijaitseva asuinrakennus on valmistunut 1890-luvulla. Arkkitehtuurikapinassa toivotaan kyseisenkaltaista rakentamista myös Suomeen, joskin kommentteissa todetaan myös kyseisen rakennuksen olevan liian koristeellinen sopiakseen Suomeen. Tosin kommenttiin vastataan:

”Mielestäni Suomeen istuu hyvin myös koristeellisuus.” (Ak 220.)

Kuva 40. 18 Rue du Maréchal Joffre.

Arkkitehtuurikapinassa arvostetut uudiskohteet sijoittuvat pääosin Suomen ulkopuolelle. Esimerkiksi suomalaiset Siren Arkkitehtien suunnittelema, vuonna 2005 valmistunut **Suomen pääkonsulaatti Pietarissa** kerää ryhmässä kehuja. Samoin Osllossa vuonna 2002 valmistunutta **Industriegatan 58** rakennusta pidetään pääosin onnistuneena. Samoin ryhmässä ihailaan **Haagissa sijaitsevaa asuinrakennusta**, jonka on suunnitellut Scala-architecten ja se on valmistunut vuonna 2008. Siitä todetaan:

”Erittäin hieno rakennus. Toivottavasti vastaavia saataisiin Suomeenkin!” (Ak 109.)

Kuva 41 (oikealla). Pietarin Suomen pääkonsulaatti. Kuva 42 (alhaalla oikealla). Oslon Industriegata 58. Kuva 43 (alhaalla vasemmalla). Haagissa asuinrakennus.

Sankt Eriksområdet on vuonna 1999 valmistunut asuinalue Tukholman Kungsholmenissa. Alueen suunnittelija Aleksander Wolodarski sai CNU:n New Urbanism -palkinnon. Hänen mukaansa aluetta kutsutaan paikoin pastissiksi, mutta hänelle se edustaa demokratiaa ja pluralismia, modernismia ja klassismin raja-aitojen kaatumista. (Jensfelt 2004.)

”[-] mielestäni yksi onnistuneimmista ja aikaa kestävimistä uusista alueista. Rakennettu 1990-luvun lopussa, ei uskoisi!” (Ak 157.)

Kuvat 44–48. Sankt Eriksområdet.

Ruotsin Växjön yliopistokampuksen läheisyyteen Stallvägen-kadulle on rakennettu 2000-luvun ensivuotina opiskelija-asuntolarakennuksia, joissa on klassismiin viittaavia lista-aiheita, pystyprofilin ikkunat sekä harjakatot.

Kuvat 49 ja 50 (alhaalla). Stallvägenin opiskelijatalot.

Växjössä sijaitsee myös Biskopshagenin asuinalue, jonne on rakennettu harjakattoisia, rapattuja paritaloja. Rakennukset on sijoitettu viuhkamaisesti vesiaiheen ympärille. Arkkitehtuurikapinassa ihastellaan rakennusten tyylikkyyttä.

Kuva 51–53 (ylhällä). Biskopshagenin asuinalue.

Malmön pohjoispuolella sijaitseva Jakriborgin alue on toteutettu 1990-luvun loppupuolella keskiaikais- ta kaupunkirakennetta mukaillen. Pastellisävyiset, rappauspintaiset rakennukset on sijoitettu kapeiden kujien ympärille parkkialueiden jäädessä alueen ulkopuolelle. Alue on rakennettu rautatien varteen neitseelliseen paikkaan irralliseksi muusta kaupunkirakenteesta.

Kuvat 54–62 (aukeamalla). Jakriborg.

Tukholman eteläpuolella sijaitsevassa Tungelstassa on pientalojen alue, jossa eri väriset rakennukset muodostavat tiiviin ja matalan korttelirakenteen. Arkkitehtuurikapinassa toivotaan samankaltaista rakentamista myös Suomeen:

”Tiedän että tällaisille on kysyntää. Vaikkapa Espoon Suurpeltoon.” (Ak 340.)

Kuvat 63 ja 64 (ylhäällä). Tungelsta.

Eksjön vanhaa kaupunkia ihaillaan:

”Rakentaminen luonnonkivestä tehtyine siltoineen on sovitettu ympäristöön kauniisti. Tyyliltään talot ovat perinteisiä ja puutaloina niiden ilmastovaikutukset ovat pienempiä kuin betonisten. Tällaiseen idylliseen ja ihmisläheiseen tapaan olisi mahdollista rakentaa nykyisinkin, eikä se tulisi edes kalliiksi.” (Ak 128.)

Kuvat 65 ja 66 (alhaalla). Eksjö.

3.1.2. Epäonnistuneiksi ja ristiriitaisiksi koettut kohteet

Negatiivisiksi kohde-esimerkeiksi nousevat erityisesti Suomessa rakennetut kohteet modernina aikana eli noin 1920-luvun jälkeen. Kuitenkin julkaisuissa painottuvat erityisesti uudisrakennuskohteet 2000-luvulta, eikä esimerkiksi vanhoja funktionalistia rakennuksia 1930–1950-luvulta lukeutunut tutkimusaineistoon lainkaan.

Epäonnistuneiksi koettiin Helsingin suuret uudishankkeet, kuten Vuosaaren Hyperion- ja Cirrus-tornitalot (Ak 13) sekä Jätkäsaaren, Kalasataman ja Hernesaaren uudistuotanto (Ak 54; Ak 238). Supercellin pääkonttori koetaan erityisesti ulkokuoreltaan epämiellyttäväksi (Ak 65). Epäonnistuneina pidetään myös Tapiolan, Klaukkalan, Tikkurilan ja Järvenpään kirkkoja (Ak 57; Ak 161; Ak 326) sekä Pasilan Triplaa (Ak 64; Ak 321). Hangon rantarakentamisen osalta ollaan huolissaan vanhan arvokkaan miljöönsä säilymisestä (Ak 68), samoin Kasarmitorille suunnitellun uudisrakennuksen ei nähdä sopivan paikkaansa (Ak 94). Kirkkonummen uutta kirjastoa arvostellaan myös sekä esteettisistä että taloudellisista syistä (Ak 6; Ak 353), samoin Tampereen Ratina-kauppakeskuksen periskooppimaista uloketta (Ak 57).

Vanhoista modernistisista kohteista ryhmässä nousee esiin esimerkiksi Alvar Aallon (1898–1976) suunnittelema, Helsingin Katajanokalla sijaitseva Stora Enson pääkonttori,

jota esitetään ryhmässä korvattavaksi paikalla aiemmin sijainneen, arkkitehti Theodor Höijerin (1843–1910) suunnitteleman punatiilisen Norrménin talon rekonstruktioilla (Ak 296). Lisäksi ryhmässä käsitellään useampaa Le Corbusierin (1887–1965) suunnittelemaa kohdetta, esimerkiksi Marseillessa sijaitsevaa Unité d’Habitation -rakennusta (Ak 212) ja Sainte Maria de la Tourettea (Ak 12). Hänen tuotantoaan verrataan Neuvostoliiton arkkitehtuuriin: *”Esimerkkikuva mitä tarkoittaa sana ’ihmisvästasto’”* (Ak 211).

Lisäksi osa kohteista selkeästi jakaa keskustelijoiden mielipiteet. Esimerkiksi Helsingin päärautatieaseman laajennukseen suhtaudutaan osin varautuneesti, osin positiivisesti (Ak 51). Lisäksi Helsingin Oodi-kirjasto (Ak 151), Arabianrannan mosaiikkikoristeltu ja orgaanisesti muotoiltu Flooranaukio (Ak 187) sekä Kakolan vankilan restaurointi ja käyttötarkoituksenmuutos (Ak 307) jakavat mielipiteitä.

Ryhmässä esitetään myös vaihtoehtosuunnitelmia esimerkiksi Helsingin Kasarmitorille sekä Elielinaukiolle (Ak 81; Ak 124; Ak 319; Ak 339). Vaikka vaihtoehtosuunnitelmia pidetään raikkaina tuulahduksina, ne myös jakavat mielipiteitä. Elielinaukiolle esitetään sekä toria että puistoa, mutta sille ehdotetaan myös rakennettavaksi Eliel Saarisen suunnittelemaa, toteutumaton Chicago Tribune -tornia. Ajatuksena on kunnioittaa Saarisen arkkitehtuuria, mutta se saa aikaan vastareaktion: *”Läpimätä ajatus. Saarisen häpäisyä.”* (Ak 339.)

Mielipiteitä jakavat kohteet

Esimerkiksi Helsingin uusi kirjasto, arkkitehti-toimisto ALA:n suunnittelema **Oodi** jakaa mielipiteitä saaden sekä arvostavia että arvostelevia kommentteja. Ryhmässä todetaan esimerkiksi:

Henkilö A: ” [-] Oodi on yliarvostettu[-]”

Henkilö B: ”Minä ainakin tykkään Oodista todella paljon ja ihan ristiriidattomasti. Nautin aina kun pääsen käymään siellä.” (Ak 151.)

Samoin kuin arkkitehti-toimisto Heikkinen & Komosen suunnittelema **Arabianrannan kerrostalo Flooranaukiolla** ei saa suoranaista hyväksyntää. Mosaiikkipintainen julkisivu viittaa Arabian tehtaaseen ja kauempaa katsottuna siitä muodostuukin Arabian kuvastosta tuttu kukkakuvio. Se palkittiin vuoden 2011 betonirakenteena. (Talotarinat 2015.) Talon nähdään muistuttavan arkkitehti **Antoni Gaudín** (1852–1926) luomuksia, mutta toisaalta:

Henkilö A: ”Siinä on kyllä hyvää yritystä... kuvioida talon pintaa vaakatasossa. Tuleeko tuosta kasvi kuvio. Mutta hyvin pliisu ja arkinen.. Jos rohkeampaa väritystä ja leikillisyyttä.”

Henkilö B: ”Mielestäni julkisivu on ahdistava. Parvekkeet jäävät suuren painavan kivipinnan puristuksiin. Mieleen tulee itä-berliiniläinen lähiö.” (Ak 187.)

Kuva 67 (ylhäällä). Oodi.

Kuva 68 ja 69. Flooranaukio 1.

Turussa sijaitsevaan **Kakolan vankilan** käyttötarkoituksenmuutokseen suhtaudutaan erityisesti maankäytön suunnittelun osalta varuksella. Ryhmässä keskustellaan tiiveydestä ja alueen osoittamisesta asumiskäyttöön esimerkiksi julkisten puistoalueiden sijaan. Rakennusten arkkitehtuuri jakaa myös mielipiteitä:

Henkilö A: ”Tyylikkäästi onnistunut!”

Henkilö B: ”Ei olisi saanut rakentaa tuollaisia karmeita häkkyröitä vanhaan arvokkaaseen rakennukseen. Ja kuka haluaisi viettää laatu-aikaa esim. tuossa maantasossa olevassa karsinassa.” (Ak 307.)

Samoin suhtautuminen **Helsingin päärautatieaseman hotellilaajennukseen** on osin ristiriitainen:

Henkilö A: ”Mikä vika ajatuksessa on, että lisärakennus olisi tehty täysin orjallisesti samaan tyyliin kuin olemassa olevat rakennukset? Joo, ei tämä kamalinta ole, mitä olen nähnyt, mutta ei kyllä vielä hyväkään. Korkeintaan tyydyttävää.”

Henkilö B: ”Sepä olisi ollut kauhea ratkaisu. Alkuperäinen hienosti nähtävillä/korostettuna, kun lisuke myös helposti nähtävissä.”

Henkilö C: ”Ei se huono ole, mutta ei erityisen kehujenkaan arvoinen. Sääli, ettei arkkitehti ole nähnyt enempää vaivaa tyylikielen yhdenmukaistamiseen.” (Ak 51.)

Kuva 70 ja 71 (ylhäällä). Kakolan entinen vankila-alue.

Kuva 72 (alhaalla). Rautatieaseman laajennus.

Negatiiviksi koetut kohteet

Vuonna 1977 valmistunutta **Kotkan pääkirjasto**ta arvostellaan Arkkitehtuurikapinassa:

”Näen kyllä Kotkan pääkirjaston olevan täydellinen puhtaslinjainen 70-luvun laatikko-modernismin edustaja, mutta en voi nähdä sitä muuna kuin rumana ja ankeana, koska 70-luvun laatikkomodernismi on rumaa ja ankeaa.” (Ak 224.)

Samoin **Stora Enson** entistä pääkonttoria arvostellaan, kuten myös **Tampereen** entistä **Anttilan** rakennusta.

Kuva 73 (oikealla ylhäällä). Stora Enson pääkonttori.

Kuva 74 (oikealla alhaalla). Tampereen Anttila.

Kuva 75 (vasemmalla alhaalla). Kotkan pääkirjasto.

Negatiiviksi koetaan myös uudet **Kalasadaman tornirakennukset**. Sompasaaren **Kapteeni Sundmanin** kadulla sijaitsevia rakennuksia arvostellaan:

”[-] Hajuton, mauton, väritön = tyylikäs ja ajaton [-]” (Ak 238.)

Supercellin pääkonttorista todetaan:

”Ei riitä, että on turvauduttu puurakentamiseen, arkkitehtuuri on unohdettu.” (Ak 65.)

Kuva 76 (oikealla ylhäällä). Kalasadaman uudisrakennukset.

Kuva 77 (vasemmalla alhaalla). Sompasaaren uudistuotantoa.

Kuva 78 (oikealla alhaalla). Supercellin pääkonttori.

3.1.3. Kuvien retoriikka

Kuvat ovat paikoin itsetarkoituksellisia: huonolaatuinen, tärähtänyt valokuva harmaana päivänä keskeneräisestä rakennuksesta on omiaan aiheuttamaan negatiivisten kommenttien ryöpyn. Kuitenkin kyseisenkaltaiset julkaisut ovat poikkeustapauksia ja ne synnyttävät aina kommentteja, joissa epäileulksi koettu asetelma tuodaan julki. (Ak 88; Ak 140.)

Joissakin kuvajulkaisuissa nostetaan kaksi vastaparia, yleensä moderni ja klassistinen rakennus. Tällaisessa tapauksessa kuvat voivat hämätä katsojaansa erilaisella rakennustyyppillä tai mittakaavalla, mikä kuitenkin huomataan julkaisun kommentteissa (Ak 263). Lisäksi rakennuksista jaetaan tyyppillisesti vain yksi kuva, eikä ympäristöä juuri näytetä. Joskin löytyy myös julkaisuja, joissa ympäristöä esitellään eri kuvakulmista (Ak 224).

Mielenkiintoisen näkökulman Arkkitehtuurikapinan keskustelussa luovat esimerkit joulukortti- ja joulukalenteridesignista: jostain syystä juuri tietynlainen maalaisidylli kuvataan korttimaisemissa, mitä kuvataan alitajuisiksi unelmiksi sadunomaisesta miljööstä (Ak 19; Ak 85). Samoin rakennusliikkeen verkkosivujen kansikuvana esitetään graafinen harjakattoisten rakennusten kuva, mitä kommentoidaan markkinointitaktiikaksi: ihmisille mainostetaan sitä, mitä he haluaisivat ostaa (Ak 69; Ak 159). Lisäksi ryhmässä esitetään ajatus siitä, että kauniit kohteet vetoavat myös turisteihin ja

voisivat nostaa Suomen markkinointistatusta matkailijoiden keskuudessa. Ryhmässä pohditaan, rakennetaanko sellaista ympäristöä, jonne ihmiset vapaa-ajallaan haluavat varta vasten tulla. (Ak 252; Ak 262.)

3.2. Rakennetun ympäristön ominaispiirteet

Onnistuneina ja epäonnistuneina pidettyjen kohteiden lisäksi listasin tutkimusaineistoon perehtyessäni yksittäisiä ominaispiirteitä, joita kuvattiin sanallisesti julkaisuissa tai kommentteissa. Kohderakennuksista ja niiden valokuvista voitaisiin myös tulkita ominaispiirteitä, jotka ihmisiä kenties miellyttivät tai eivät miellyttäneet, mutta päädyin pitäytymään keskustelijoiden itse kirjaamissa havainnoissa, jotten itse spekuloi syitä ihmisten muodostamiin arvostelmiin.

”Mikä tekee ’yksilöllisestä’, vaikeasti toteutettavasta ja kalliista hintansa väärtiä? Mikä saa maksaa ja mikä ei? Jos ornamentin tehtävä on alunperin ollut koristaa, peittää ja kaunistaa jotakin rumaa, niin sallituilla nykyornamenteilla ei tällaista tehtävää näytä olevan. Rehellisempi käsite olisi ’rumiste.’” (Ak 321.)

Positiivisiksi ominaisuuksiksi koettiin rakennuksen ”talomaisuus” ja se, etteivät ne ole laatikonmallisia suorakulmaisia särmiöitä. Ratkaisevalta laatikkomaisuusmääritelmässä vaikuttaa olevan rakennuksen harjakattoisuus (Ak 7; Ak 107; Ak 281). Juuri laatikkomaisuutta – tasapaksuutta ja tasakattoisuutta – arvostellaan ryhmän nimeäkin myöten. Kuitenkaan harjakattokaan ei pelasta koko rakennuksen kehnoa arkkitehtuuria (Ak 335), mutta sen rooli kuitenkin selkeästi tunnustetaan suuressa osin kohdetapauksia. Toisaalta harjakattoisten rakennusten osalta tuodaan esiin, että lumen-

hallinta on vaikeaa (Ak 15). Harjakattoisessa rakennuksessa tulisi myös olla räystäät (Ak 92; Ak 218). Negatiiviseksi ominaisuudeksi koetaan tasakattoisuus (Ak 7; Ak 214), ja tasakattoisuuden ongelmallisuutta perustellaan sen lyhytikäisyydellä ja toimimattomuudella suomalaisissa sääolosuhteissa (Ak 341; Ak 347). Laatikkomaisuuden tai kuutiomaisen massan lisäksi uudisrakennusten ulokkeita esimerkiksi katoilla tai ikkunoissa ei pidetä hyvinä ratkaisuuina, vaan periskooppimaiset ulokkeet luovat uhkaavan vaikutelman (Ak 57; Ak 58; Ak 65; Ak 345). Samoin myös vinoja rakennuksia ja teräviä kulmia karastetaan (Ak 214).

Kattomuodon ja kuutiomaisuuden lisäksi ikkunasommitelma korostuu useissa kommentteissa. Säännöllinen, toistuva ikkunarivi koetaan onnistuneeksi piirteeksi (Ak 37; Ak 281). Ryhmässä on myös havaittu, että ikkunasommittelu erottaa esimerkiksi 70-lukulaisen kerrostalon 2000-luvun kerrostalorakentamisesta: vanhemmissa modernistisissa rakennuksissa ikkunat noudattavat säännöllistä jakoa, kun taas nykyrakennuksissa ikkunat voivat olla sijoitettu epätasaisesti (Ak 108). Uusien rakennusten epäsäännöllistä ikkunajakoa kutsutaan ”haulikolla ammutuiksi ikkunoiksi” (Ak 313).

Keskeiseksi positiiviseksi ominaisuudeksi rakennuksissa koetaan symmetrisyys (Ak 58; Ak 230) sekä jäsennelty vaihtelu – toiston ja vaihtelun vuorottelu, mikä muodostaa toisiinsa sointuvaa ympäristöä mutta välttää monoto-

nisuuden (Ak 10). Juuri monotonisuutta ja kaaoksellisuutta modernististen rakennusten tai rakennetun ympäristön piirteinä arvostellaan (Ak 10; Ak 114):

”Tällä hetkellä kerrostalot ovat kuin yhdestä muotista.” (Ak 114.)

Uudisrakennukset vaikuttavat olevan joko turhan monotonisia tai toisaalta ne koetaan esimerkiksi väritykseltään liian räikeiksi (Ak 215). Nykyarkkitehtuuri koetaan ”wow-arkkitehtuuriksi”, jonka tarkoituksena on kiinnittää katsojan huomio aina juuri kyseiseen rakennukseen (Ak 345). Ryhmässä painotetaan sitä, miten rakennus suhtautuu ympäristöönsä ja erityisesti viereisiin rakennuksiinsa. Rakennuksen tulisi sointua ympäristöönsä kuitenkin sitä rikastuttaen ja harmonisesti kunnioittaa naapurirakennuksia (Ak 104; Ak 342).

”Niinpä. Nykyarkkitehtuuria kuvastaa Wow-etuliitteen aiheuttama harhaisuus. Jossakin vaiheessa arkkitehtikunta, ja päättäjät sitten sen myötä, muovailivat ajatuksen arkkitehtuurin tehtävästä tuottaa uutta vau-elämystä aina vaan uusilla ja lopulta mitä ihmeellisimmillä ihmemuodoilla ja -muotoiluilla. Jostakin kumman syystä eivät osanneet ottaa huomioon inflaation vaikutusta tässä(kin) asiassa. Jos ihan kaikki rakennukset yrittävät kilpaa olla vau, niin syntyy kakofonia ja mikään ei enää erotu edukseen. Tai sitten vedetään k.o esimerkin mukaisia ylilyöntejä jopa vastoin parempaa tietoa. Missä muualla voi kukaan ammattilainen toimia (ja/tai saada vapaasti toimia) yhtä vastuuttomasti?” (Ak 251.)

Muita positiivisiksi koettuja ominaispiirteitä ovat muun muassa holvikaaret (Ak 51; 215), ulokelistat ja frontonit (Ak 48), pyöreät kulmat ja muodot (Ak 67; Ak 220) ja korkeat, pystyprofiilin ikkunat (Ak 230; Ak 355). Parvekkeiden suunnittelusta löytyy erilaisia mielipiteitä: toisaalta lasitetut parvekkeet nähdään ei-toivottuina julkisivujen ulkonäön kannalta, toisaalta niiden käytännöllisyyttä puolustetaan (Ak 341). Ihmisen mittakaavaisuutta korostetaan (Ak 61; Ak 125), samoin vehreyttä ja viihtyisyyttä (Ak 46; Ak 192).

Erityisesti myös rakennusten väritys koetaan tärkeäksi. Uudisrakennustuotantoa arvostellaan harmaaksi (Ak 76). Samoin räikeitä korostavarejä ei pidetä toivottuna ratkaisuna (Ak 318). Sen sijaan väreistä erityisesti murretut sävyt keräävät kehuja (Ak 158; Ak 322):

”Mikähän siinä muuten on, miksi murrettuja, taitettuja, kypsiä ja pehmeitä värejä käytetään nykyarkkitehtuurissa niin vähän? Näitä maavärejä muistuttavia sävyjä kun olisi niin helppo saada toimimaan yhdessä, toisin kuin puhtaita, räikeitä sävyjä. Miksi kaiken pitää olla harmaata tai mustaa? Jos värejä käytetään, on se aina joku räikeän teollinen sävy, sellainen mikä ei vahingossakaan sovi yhteen minkään muun kanssa? Puhtaat värit näyttävät kyllä värikartoissa kauniilta, mutta todellisuus luonnossa on sitten toinen. Eikö värien käyttöä nykyisin opeteta tai harjoitella? Vai kuuluuko talojen olla harmaita, jotta liikkeiden räikeät logot erottuisivat niistä paremmin?” (Ak 340.)

”Rappaus itsessään muodostaa käsittelytavasta riippuen hieman karkean tekstuurin, jossa valo voi leikkiä luoden omanlaistaan tunnelmaa. Ta-

saiset levyпинnat ovat ongelmallisia, sillä täysin tasainen pinta henkii jonkinlaista luonnottomuutta. Väri ei ole siis ainut laatutekijä tässä yhtälössä.” (Ak 322.)

Värit liitetään julkisivumateriaaleihin: rappauspinnan itsessään koetaan pehmentävän värisävyä luoden siihen tekstuurinsa kautta vivahteita, kun taas levymäisissä julkisivuissa värit vaikuttavat yhtenäisemmältä pinnalta. Rappauspinta koetaan positiiviseksi julkisivuissa (Ak 324; Ak 342). Samoin laudoitus tai aito tiili nähdään luonnonmateriaalipintoina, jotka sopivat hyvin rakennuksiin (Ak 342). Sen sijaan erikoiset julkisivupinnoitteet, kuten reiitetyt julkisivulevyt, koetaan kehuiksi vaihtoehtoiksi (Ak 313). Erityisesti elementtisaumojen näkymistä pidetään epäonnistuneen julkisivun tunnuspiirteinä (Ak 40; Ak 140).

”Niinkin pieni vaatimus kuin se, että talojen julkisivua ei tehtäisi betonielementeistä vaan ne muurattaisiin tiilestä tai rapattaisiin, on usein mahdotonta saada läpi. Tässä kohteessa asemakaava määrää, että julkisivujen on oltava tiiltä. Vallitsevissa oloissa sitäkin täytyy pitää voittona.” (Ak 3.)

Vaikka huomioidut pääosin kiinnittyvät rakennusten julkisivuihin, nostetaan ryhmässä huomioita myös esimerkiksi rakennusten valoisuudesta sekä kerroskorkeuden mataluudesta (Ak 86). Vaikka julkisivuilmeeseen liittyvät kommentit korostuvat, myös rakennusten sisätiloihin on jonkin verran viittauksia keskustelussa. Esimerkiksi kuollut kivijalkakerros, joka

ei luo miellyttävää ympäristöä jalankulkijoille, koetaan huonoksi suunnitteluksi (Ak 209).

Huomautettakoon, ettei rakennusten onnistuneisuus ryhmän keskustelujen perusteella ole kuitenkaan kiinni yksittäisistä piirteistä, vaikka niitä olenkin analysoinut. Kyseistä ilmiötä kuvaa seuraava kommentti liittyen Helsingin Kruununhaan jugendaikaiseen Oikokatu 5:n eli Karjalaisten talona tunnettuun rakennukseen, jonka on suunnitellut arkkitehti **Onni Tarjanne** (1864–1946):

”Mukavaltahan tuo näyttää, kuten suurin osa 1900-luvun alun rakennuksista. Mutta kuva laitoi mieltämään, että mikä tuosta talosta tekee miellyttävän. Sehän on toisaalta jopa sekauskuinen kokoelma erilaisia visuaalisia elementtejä, kuten monet modernistkin rakennukset. Siinä on ikkunoita vähän siellä täällä, kuten monissa moderneissakin rakennuksissa. Siinä on vinosti leikattuja pintoja, kuten monissa nykyrakennuksissakin. Ei juurikaan kaaria, pois lukien pyöreät ikkunat ja uusissakin rakennuksissa aina joskus näkee kaaria. Katto on tietysti hienouksia, kuten mansardityyppinen harja ja torni, mutta rakennus ei ole miellyttävä pelkästään niiden takia. Pystyikkunat ovat oikein hyvä valinta, mutta niitä on myös nykyrakennuksissa viime vuosina. Seinässäkin on eri värisiä blokkeja, kuten erityisesti nykyisin on ollut muotia. Väri sentään on rauhallinen eikä jokin kirkuva fuksian ja limenvihreän sekoitus. Pientä ornamenttia on, mutta ei oikeastaan mitään kovin erottuvaa. Torneissa on kohokuvioita ja porraskäytävän vihreäksi maalaatuissa pilarintapaisissa osissa ylhäällä kevyt vino yläosa. Mutta ei mitään rönsyävää koristelua

Kuva 79. Helsingin Kruununhaan Karjalaisten talon Oikokadun puoleista julkisivua käsitellään Arkkitehtuurikapinassa.

verrattuna nykyrakennuksiin. Periaatteessa tuossa rakennuksessa ei ole mitään 'erikoista', mutta silti vaan se on sata kertaa miellyttävämpi, rauhallisempi, sopusointuisempi, ja inhimillisempi kuin uudet rakennukset. Miksi? Listaamani piirteet eivät yksinään tai kokonaan selitä eroa. Mitä tuossa on, mutta joka samat yksittäiset piirteet omaavasta modernista rakennuksesta puuttuisi?" (Ak 342.)

Minkään yksittäisen piirteen ei koeta ratkaisevan arkkitehtuurin onnistuneisuutta. Voidaankin kysyä, onko piirteitä edes mielekästä analysoida, jos arkkitehtuurin kokonaisuus syntyykin jostain muusta. Erilaisten tyylipiirteiden pohtiminen on kuitenkin keskeinen osa arkkitehtuurin tyyliin liittyvää keskustelua.

3.3. Klassismi vs. modernismi

Kuvien lisäksi eroja klassismin ja modernismin välillä on Arkkitehtuurikapinassa pyritty tuomaan esiin sanavalinnoilla. Arkkitehtuurikapinan sanastoa tutkiessani havaitsin, että juuri modernistiseen arkkitehtuuriin liitetään hyvin voimakkaita ilmauksia. Vaikka klassisia piirteitä omaavia rakennuksia ihastellaan, eivät ne kirvoita samankaltaisia ihastuksen metaforia kuten modernistinen verrokkinsa. Liittämällä systemaattisesti modernistiseen arkkitehtuuriin negatiivisen konnotaation saaneita määritteitä pyritään luomaan tietyillä ominaisuuksilla varustettuja kategorioita (Jokinen et al. 2016, 341). Ääri-ilmaisujen käyttäminen maksimoi tai minimoi kohdettaan (Jokinen et al. 2016, 362), ja liittämällä hyperbolakuvauksia modernismiin painotetaan ryhmän suhtautumistapaa ilmiötä kohtaan. Sanavalinnoilla ja metaforilla myös herätetään erilaisia miellemerkityksiä (Jokinen et al. 2016, 360), ja liittämällä modernismi slummiutumiseen ja arkkitehtien vallankäyttö mafiaan herätetään kielellisin keinoin negatiivisia mielikuvia kuvatuista kohteista (Ak 205; Ak 123). Sanavalintojen lisäksi tietynlaista painokkuutta tai huomion herättävyyttä tuodaan esiin julkaisuissa kirjoittamalla julkaisun ensimmäinen virke kauttaaltaan suurilla kirjaimilla (Ak 47; Ak 216; Ak 230; Ak 58).

Arkkitehtuurikapina – ei enää rumia laatikoita -nimi herättää jo itsessään voimakkaita konnotaatioita. Eri sanastojen valitseminen ja niiden herättämien mielikuvien hyödyntäminen

on yksi vakuuttamisen keino (Jokinen et al. 2016, 319). Viittaus ”kapinaan” herättää ajatuksen, että ihmiset tosiaan nousevat kapinaan valtaapitäviä – arkkitehteja, viranomaisia ja muita rakentamisessa valtaa käyttäviä – vastaan. Yksittäiseen sanaan liittyy jo itsessään paljon merkityksiä: se on aktiivinen toimijuuden sana, joka pitää sisällään myös tietyn yhteisöllisyyden ja aatteellisuuden ajatuksen: ilmiö on vakavasti otettava, yhteiskunnallisesti merkittävä ja sen takana on joukko yhteen liittyneitä ihmisiä.

Olen edellä kuvannut eroja klassismin ja modernismin välillä, mikä on Arkkitehtuurikapinan keskeistä diskurssisisältöä. Haastavan asiasta tekee se, etteivät modernismin ja klassismin termit ole yksiselitteisesti määritelty. Tämä on sinänsä erittäin ymmärrettävää sosiaalisen median keskustelussa, joka ei tavoittelekaan tieteellisen kirjoittamisen tarkkuutta. Asiasta kuitenkin käydään jonkin verran keskustelua ryhmässä: kommenteissa voidaan esimerkiksi kysyä, mihin ajanjaksoon modernismilla viitataan tai mitä modernismilla itse asiassa tarkoitetaan (Ak 100; Ak 250). Metatason keskustelu käsitteiden määrittelemisestä on kuitenkin marginaalista ja suhteellisen vähäistä.

Henkilö A: ”Milloin katsotaan modernismin aikakauden alkaneen? Omaan silmään jotkut 30-luvun funkkisrakennukset ovat kauniita, vaikka aika moderneilta näyttävätkin. Niissä oli vielä usein sellainen ihmisen mittakaava.” (Ak 250.)

Henkilö B: ”Moderneja elementtejä ja ’raikkaampaa’ muotokieltä alettiin varovasti kokeilla rakennuksiin lukuisten vuosikymmenien aikana, samalla kun vanha rakennusperinne vielä piti pitkälti homman kasassa perusmuotojen ja perinteisten rakenneratkaisujen osalta. Samoin moderni tyyli keskittyi aluksi aina vähän erikoisempiin rakennuksiin, kun taas vielä 50-luvullakin on tehty tavalliseen asumiseen näitä rapattuja, hajakattoisia kerrostaloja, jotka näyttivät edelleen ihan oikeilta rakennuksilta. Modernismihäröily kuitenkin tarpeeksi kauan jatkuttuaan onnistui unohtamaan ihan sen kaiken, minkä päälle modernismin liimalappusia oli alkujaan alettu lätkiä. Viimeistään 60-luvun aikana viimeisetkin käsitykset ihmiselle miellyttävästä ja arvokkaasta rakennetusta ympäristöstä saivat kenkää ja arkkitehtuuri irrottautui jollekin ihan omalle galaktisen onanian tasolleen samalla, kun loppukäyttäjille varattiin ’kyllä te näistä sadan vuoden kuluttua tykkäätte’ -rooli, jolle ei kirjoitettu repuliikkejä enää ollenkaan.” (Ak 250.)

Keskustelussa modernismin määritelmästä nousee esiin modernismin suhde historiaan: vanhan kunnioittamisen mielletään olevan vastaan koko modernismin ideaa (Ak 316). Modernismina voidaankin lähestyä tietyn esteetiikan sijaan ajatusta siitä, että yhteiskunnan ja arkkitehtuurin on kehityttävä ja hylättävä vanhat, sovinnaiset ja totut mallit.

”Tässä voi olla vähän väärinymmärryksiä, ’modernistinen’ on ehkä jotain mitä voidaan määritellä tyylikuvauksilla, mutta modernismi on 1800-alkuinen ajattelutapa, jossa pyritään kehittämään, kertaamisen sijaan. [-]” (Ak 100.)

Kuva 80. Mukaelma Arkkitehtuurikapinaan jaetusta ”Modernismin bingo”-kuvasta, jossa esitetään modernistien yleensä käyttämiä vasta-argumentteja klassismivaikutteisuuksista vastaan (Ak 194).

<i>Ei voida teeskennellä, että uusi rakennus olisi vanha!</i>	<i>Ihmiset eivät pitäneet Eiffeltornistakaan aluksi!</i>	<i>Epärehellisiä rakenteita ja materiaaleja!</i>	<i>Pastissi!</i>
<i>Kauneus on subjektiivista!</i>	<i>Pinnallista!</i>	<i>Palataan taikaisin luoliin asumaan!</i>	<i>Klassismi on totalitarismin arkkitehtuuria!</i>
<i>Ei ole enää käsityötä toteuttaa kauniita rakennuksia!</i>	<i>Kauniit rakennukset tulevat liian kalliiksi!</i>	<i>Arkkitehtuurin tulee olla käytännöllistä!</i>	<i>Ei nykyään käytetä barokki-vaatteitakaan!</i>
<i>Historismi halveksuu historiaa!</i>	<i>Kopioda osaa kuka vaan!</i>	<i>Nostalgiaa!</i>	<i>Arkkitehtuurin tulee heijastaa omaa aikaamme!</i>
<i>Disneyland!</i>	<i>Menneisyydessä rakennettiin aina tuoreimmalla tyylillä!</i>	<i>Meidän tulee pyrkiä eteenpäin, ei taaksepäin!</i>	<i>Kitschiä!</i>

Kuvat 81-82. Arkkitehtuurikapinan sanastoa, joista mustalla esitetty modernismiin liittyviä ja vaaleanpunaisella klassismivaikutteisuuteen liittyviä sanavalintoja.

palikka (Ak 1)
tusinatuoantanto (Ak 5)
harittavasilmäisiä kenkälaatikko-revival-tyylisiä rakennuksia (Ak 6)
pakkomoderni (Ak 6)
yksitoikkoisuus (Ak 10)
bunkkerirakennukset (Ak 24)
perinnerakennukset (Ak 24)
aivopesty kaupunkisuunnitteluviraston arkkitehdit (Ak 25)
betonilaatikko-bunkkerismi (Ak 32)
klassismiallergia (Ak 51)
elementtilegotat (Ak 54)
heimoilmiö (Ak 57)
kyklooppitalo (Ak 57)
rakennusliikkeiden marionetteina heiluvia nukkeja (Ak 57)
kaunis ja ajaton (Ak 58)
puolimuodoton möhkö (Ak 61)
pastissi (Ak 64)
laatikkoarkkitehtuuri (Ak 66)
rikos ihmiskuntaa kohtaan (Ak 67)
puristi-arkkitehti-modernisti (Ak 67)
sadistista rumuuden ihannointia (Ak 88)
arkkitehdit Suomessa ovat kuin fundamentaliususkovainen lahkko (Ak 88)
aivopesty arkkitehdit (Ak 88)
läpikotaisin raikattu ja tuhottu Suomi (Ak 100)
ankea ja mauton lähiöarkkitehtuuri (Ak 100)

massaplagiointi (Ak 100)
henkinen keskinkertaisuus, osaamattomuus, uskomattoman huono maku, laiskuus sekä hienhajuinen junttius (Ak 100)
säilynyt rakennustaito ja tyylijataju (Ak 100)
kantti kertaa kantti (Ak 108)
maksikokoinentavaralokerikko (Ak 115)
arkkitehtuuripakolaisuus (Ak 120)
dekoratiivis-kielteiseksi aivopesty arkkitehtien tyyli/makumafia (Ak 123)
makumonopoli (Ak 123)
laatikkouskovaisuus (Ak 132)
dystooppiset rakennusmonsterit (Ak 135)
monotoninen ja vieraannuttava (Ak 139)
moderni taiteentavoittelu (Ak 151)
tötterö (Ak 158)
modernismin vähemmistövallankaappaus (Ak 161)
wc-laattatyylisiä edustavat 80- ja 90-luvun ostoskeskukset (Ak 161)
möhkäle (Ak 161)
historiattomuus (Ak 164)
trendipelleilytalot (Ak 168)
makumonopoliaihe (Ak 171)
arkkitehtuurin klikkiytymisongelma (Ak 171)
vitallelle heitetty ikkunat (Ak 174)
sysirumia taloja (Ak 174)
nikkarijugend (Ak 179)
laatikkoleikki (Ak 189)

ihmistensäilytyskuutiot (Ak 189)
ruumishuone (Ak 191)
yksipuoluejärjestelmän tyyli mafia (Ak 32)
stalinistinen modernismimme (Ak 32)
ikkunat on haulikolla ammuttu hajalleen (Ak 35)
kitsch (Ak 70)
esteettinen relativismi (Ak 215)
voittoa maksimoiva keskinkertaisuus (Ak 215)
tylyt ja yksitoikkoiset rakennukset (Ak 315)
harmahtava monoliittiarkkitehtuuri (Ak 104)
itsesensuuri (Ak 108)
betonitörky (Ak 263)
täytekakku (Ak 201)
kulttuuriteko (Ak 201)
taantumuksellisuus (Ak 201)
entisöinti (Ak 201)
bulkkituote (Ak 203)
slummi (Ak 205)
rappioslummi (Ak 208)
monoliittinen kuutiomassa (Ak 205)
vanhan ajan glamouria (Ak 206)
sillisalaatti (Ak 207)
fantasiaparkakkujugendtalot (Ak 208)
ihmisvarasto (Ak 210)
silmänsolvaus (Ak 212)
muka-uutta liukuhihnaloodaa (Ak 214)
rakennusmateriaalinäyttely (Ak 238)
neukkukuutio (Ak 280)
tyylirikko (Ak 296)

tusinalaatikot (Ak 297)
feikki (Ak 299)
laatikkokokoelma (Ak 302)
surkean monotonista modernistista kertaustyyliä (Ak 303)
lasilaatikko (Ak 303)
näennäisdemokratiaa (Ak 303)
monokulttuuri (Ak 306)
luokkasota (Ak 306)
koulukuntasodat (Ak 306)
konstalematon ja tyylikäs (Ak 313)
betonibrutalistinen bulkki (Ak 316)
rumiste (Ak 321)
DDR:stä kopioitu rötiskö (Ak 321)
rumuuden ekonomiaa (Ak 321)
ghetto (Ak 321)
sokeripala (Ak 325)
tyypillistä modernia suomalaista räpellystä (Ak 325)
luotaantyyöntävä hökötys (Ak 326)
rappiodystopia (Ak 331)
esteettisesti kelvotonta anonymia rationalismia (Ak 341)
ongelmajätelaitos (Ak 347)
modernistiläävä (Ak 348)
uusmodernististen kertaustyylien pakko (Ak 351)
brutaalinharmaa ankanpoikanen (Ak 187)
riemutötterö (Ak 187)

Ryhmässä esitetään ajatus siitä, että modernismin ajatusmaailmaan liittyy purkamisen: kun rakennus pääsee huonoon kuntoon, sitä ei yritetä korjata, vaan se puretaan (Ak 113). Mielikiintoisen vivahteen keskusteluun luovat purkamiseen liittyvä argumentointi: 1970-luvun purkamisaalto hävitti tieltään runsaasti ryhmässä kauniiksi koettuja puukortteleita, ja nyt vallalla oleva 1970-luvun purkamisessa voidaan nähdä yhtymäkohtia viidenkymmenen vuoden takaiseen ajanjaksoon. Kauniiden alueiden purkamiseen viitataan usein ”Turun tautina” (Ak 203). Kuitenkin keskusteluissa näkyy ajatus siitä, ettei nyt purettavia 1970-luvun rakennuksia jäädä kaipaamaan, vaan purkamiseen suhtaudutaan pikemminkin positiivisesti. ”Kun nyt puretaan 1960-luvulla ja sen jälkeen rakennettua rakennuskantaa, tunne on toinen: vihdoinkin!” (Ak 25.)

Toisaalta kuitenkin todetaan, ettei purkamisen voi olla ekologisesti kestävä ja sen olevan taloudellisesti liian edullista. Lisäksi nostetaan esiin, ettei 60- ja 70-luvuilla rakennettujen rakennusten ollut määräkään kestää vuosisatoja. (Ak 86.) Toisaalta nähdään myös mahdollisena vaarana se, että nyt runsain mitoin Suomesta löytyvää 1970-luvun rakennuskantaa purettaessa kohteita ei jää juuri lainkaan jäljelle. Ratkaisuksi ehdotetaan säilytettävien rakennusten määrittämistä jo tässä vaiheessa (Ak 86; Ak 224). Ryhmässä harmitellaan, että 1970-luvun rakennuksia purettaessa niiden paikalle kuitenkin nousee samannäköisiä modernistisia rakennuksia (Ak 224; Ak 348). Ehdotetaan, että

nyt purettavan rakennuskannan voisi korvata klassismivaikutteisella rakentamisella (Ak 348). Esimerkkinä kyseisestä ilmiöstä kuvataan Turun Hamburger Börsin tapausta (Ak 25).

Keskusteluista kokonaisuudessaan voidaan tulkita tyytymättömyyttä suomalaista massatuotantoa, esimerkiksi kerrostalorakentamista kohtaan. Esimerkiksi todetaan, etteivät nykyiset ”kenkälaatikkotalot” edusta modernismia eivätkä oikeastaan edes arkkitehtuuria (Ak 163). Kuitenkaan juuri mikään 2000-luvun arkkitehtuurikohdekaan ei kerää suurta suosiota ryhmässä tutkimusaineiston perusteella, eikä tyytymättömyys modernia rakennustapaa kohtaan liity vain kerrostalotuotantoon.

”[-] Nykyajan kuutiot eivät tuo mieleen betonibrutalismia. Lähinnä kipsilevyn ja höttöisyyden.” (Ak 201).

Ryhmässä ei esimerkiksi jaotella kovinkaan tarkasti modernistisia rakennuksia erilaisiin periodeihin tai typologioihin. Ajanjaksolla voidaan käsittää hyvin erilaisia rakennustyyppisiä ja rakentamistapoja. Kuitenkin puhuttaessa modernismista enemmän ajatustapana kuin arkkitehtuurityylinä viitataan uudistumiseen ja tietynlaiseen riippumattomuuteen historiasta, traditiosta sekä aiemmista tyyleistä.

Toisaalta voidaan kysyä, mihin ryhmässä viitataan klassismilla. Tutkimusaineiston perusteella ryhmässä ei käydä klassismista estetiikan lisäksi kovin paljoa keskustelua. Ryhmän kuvaukseen on kuitenkin nostettu vitruviaa-

Kuva 83. Turun Hamburger Börsin vuonna 2021 käyttöön otettu uudisosaa. Alkuperäisen, vuonna 1909 valmistuneen hotelliosan korvasi 1970-luvulla modernistinen rakennus, joka puolestaan korvattiin uudella osalla 2010- ja 2020-lukujen taitteessa.

ninen määritelmä arkkitehtuurin kolmesta pääperiaatteesta: kauneudesta, kestävydestä ja käyttökelpoisuudesta. Arkkitehdit **Marcus Vitruvius Pollio** (80–15 eKr) ja **Andrea Palladio** (1508–1580) viitataan tutkimusaineistossa (Ak 12; Ak 215). Lisäksi viitataan klassistisiin arvoihin – totuuteen, hyvyyteen ja kauneuteen (Ak 12). Klassismin pääperiaatteista matemaattiset suhteet esiintyvät julkaisuissa, esimerkiksi kultaisesta leikkauksesta keskustellaan (Ak 10; Ak 24). Ryhmään jaetaan matemaatikko **A. Salinger**in näkemyksiä harmoniasista, jotka pohjautuvat arkkitehti **Christopher Alexanderin** ajatuksiin:

”Salinger kannattaa luonnosta löytyvän jatkuvan skaalan soveltamista harmonisten rakennusten luomiseen. Eli pieneneviä yksityiskohtia, aina pintamateriaalin raekokoon asti. Mitään asteikon osaa ei pidä jättää pois. Tällä periaatteella on rakennettu modernismin läpimurtoon asti.” (Ak 10.)

Arkkitehtuurikapinassa peräänkuulutetaan monotonisuuden ja kaaoksisuuden sijaan jäsenneilyä vaihtelua: mielenkiintoista ja vaihtelevaa kaupunkiympäristöä, jossa toisaalta jokainen elementti on harmoniassa suhteessa toisiinsa (Ak 10).

3.4. Kaunis ja terveellinen rakennettu ympäristö

Ryhmässä argumentoidaan sen puolesta, että kauneus ei ole vain ”katsojan silmässä”, vaan kauneus on jotain objektiivista, ihmisille ja ihmisyydelle yhteistä ja yksilöstä riippumatonta (Ak 276). Merkittävässä osassa Arkkitehtuurikapinan retoriikka onkin naturalisoiva diskurssi, jossa vedotaan luontoon ja luonnollisuuteen (Jokinen et al. 2016, 190). Arkkitehtuurikapinan keskusteluissa rinnastetaan kauneus terveyteen: kauneus on jotain objektiivista ja ihmisyydelle yhteistä ja se tuottaa ihmisille hyvinvointia. Tämän vuoksi juuri klassistinen arkkitehtuuri on kannatettavampaa modernistiseen arkkitehtuuriin nähden: se on kaunista ja edistää siten muita keskeisiä arvoja, kuten terveyttä. Väitteitä perustellaan tutkimustuloksilla, mikä pyrkii vakuuttamaan lukija väitteiden kiistattomuudesta (Jokinen et al. 2016, 193). Arkkitehtuurikapinassa esitetään lukuisia sivustoja ja erinäisiä tutkimuksia, joilla pyritään osoittamaan vakuuttavasti, että rakennetun ympäristön kauneus on yhteydessä ihmisten terveyteen (Ak 116; Ak 125).

Tutkimustuloksia jaettaessa ja niitä kommentoitaessa esiintyy myös kärjekkäämmiin muotoiltuja väitteitä, joiden mukaan nykyinen, rumaksi koettu ympäristö tuottaa pahoinvointia: modernit rakennukset esimerkiksi lasiseininen ja terävine kulmineen aiheuttavat migreeniä ihmisille (Ak 151; Ak 153; Ak 231; Ak 274). Kyseessä ei ole siis vain se, että kauneus

tuottaa hyvinvointia – sen puute tai vastakohta tuottaa pahoinvointia. Tämä osaltaan toimii tehokkaana vaikuttamiskeinona kauneuden puolesta: vaikka ihminen ei olisi sitoutunut kauniiseen ympäristöön kauneuden mahdollisen itseisarvon vuoksi, suurin osa ihmisistä oletettavasti kannattaa terveyttä vaalivia valintoja. Tämä liittyy ryhmän retoriseen keinovalikoimaan myös yleisesti hyväksytyjen arvojen kannattamisen (Jokinen et al. 2016, 207).

”Lapset oireilee mielenterveyttään, mutta me vaan rakennetaan vimmallalla maailmaa, jossa kukaan ei halua elää.” (Ak 6.)

Ottamatta kantaa siihen, kuinka luotettavia tutkimustulokset kauneuden objektiivisuudesta ja terveyttä edistävästä vaikutuksesta kokonaisuudessaan ovat, Arkkitehtuurikapinasta nostettujen kommenttien perusteella vähintäänkin osa jaetuista tutkimusjulkaisuista asettuu kiistanalaiseen valoon. Esimerkiksi eräässä tapauksessa tutkimustulosten otannaksi paljastui 4000 Twitter-seuraajan joukko, joka ei välttämättä ole kattava edustus siitä joukosta, johon yleistys on tehty. Kyseisen Facebook-julkaisun kommentteissa todetaan, että todennäköisesti lähes kaikki Arkkitehtuurikapinankin jäsenet vastaisivat arvostavansa klassisia rakennuksia enemmän kuin moderneja, sillä tutkimuksen otanta ei edusta satunnaisesti valituin koehenkilöin koko kansan mielipidettä. (Ak 144.) Lisäksi eräässä amerikkalaisessa tutkimuksessa osallistujille näytettiin kahta rinnakkaista kuvaa, joista toinen edusti

klassistista ja toinen modernimpaa rakennusta (Af 161; Capps 2020). Julkaisua kommentoidaan toteamalla, että rinnastetut kuvat ovat mittakaavaltaan aivan erilaisia, eikä niitä voida sen vuoksi vertailla toisiinsa.

Toinen esimerkki kauneuden ja terveyden suhteesta sekä niiden määrällistämistä liittyy modernistisiin sairaaloihin ja miten viihtyisässä sairaalassa hoitoajatkin lyhenivät noin 10 prosenttia (Ak 349). Lisäksi julkaisua, jossa jaetaan tutkimus saatesanoin ”ihmisen neurologinen reaktio kauneuteen universaali ja mitattavissa” kommentoidaan seuraavasti:

”Minusta kannattaa kuitenkin huomata, että tuossa nimenomaan EI sanottu, että ihmiset pitäisivät samoja asioita kauniina. Tuossa sanottiin, että kauneuden kokemus sinänsä on ihmisten välillä jaettu, eli kun ihminen näkee jotakin, mitä hän yksilönä pitää kauniina, hänen aivotointansa muistuttaa silloin muiden samanlaisen kokemuksen vallassa olevien aivotointia. Kauneuden kokemus siis on jaettu, mutta se, mitä pidämme kauniina ei välttämättä ole.” (Ak 276.)

Pyrkimys määritellä kauneus objektiivisesti on sinänsä ryhmän kannalta ymmärrettävää, sillä kauneuden absoluuttisen määritelmän myötä löytyisi eräänlainen peruskallio, jonka varaan arkkitehtuurin estetiikan voisi rakentaa. Tähän tavoitteeseen liittyy luonnollisesti käsitys siitä, että absoluuttinen kauneus käsittäisi juuri klassiset kauneusihanteet – muutoinhan argumentti ei olisi lainkaan tätä käyttötarkoitusta varten pätevä.

Toisaalta Arkkitehtuurikapinassa ei suhtauduta varauksettomasti siihen, että arkkitehtuurin tarkoitus on vain tuottaa kaunista ympäristöä ja ryhmässä keskustellaan arkkitehtuurin roolista taidemuotona. Sen nähdään luovan yhteiset puitteet elämällemme, mikä sitoo sen rooliin yhteiskuntaan muita taidemuotoja tiukemmin (Ak 24; Ak 67):

”Taide ja arkkitehtuuri ovat vähän eri asioita. Taiteen kohdalla on yleensä niin, että käyttäjä itse päättää, millaista taidetta katselee omilla seinillään. Arkkitehtuurin estetiikka on sen sijaan parhaimmillaan kauneutta, jaettua sosiaalista hyvää, joka on katsojilleen ilmaista ainakin julkisivujen osalta. Toisaalta on niin, että jos jaetussa ulkotilassa arkkitehtuuri onkin päinvastoin jaettua rumuutta, kansalaiset eivät vain voi sulkea silmiään siltä vaan siitä käristään vastentahtoisesti.” (Ak 24.)

Arkkitehtuurikapinassa siis nähdään, että arkkitehtuurilla on hyvin spesiaali ja monimutkainenkin asema osana yhteiskuntaa: se luo yhteiset puitteet elämällemme, mihin yksittäisellä ihmisellä on lopulta hyvin vähän valtaa vaikuttaa. Arkkitehtuurikapinan voidaan nähdä haastavan arkkitehtuurin korkeakulttuurisen aseman. Ryhmän tarkoituksena on haastaa asetelmaa, jossa vain arkkitehtikoulutuksen saaneet olisivat tarpeeksi päteviä puhumaan arkkitehtuurista:

Henkilö A: *”Tässä ryhmässä, jossa ihmisillä on keskimääräistä vahvempi mielenkiinto asiaan, koitetaan säännöllisesti ymmärtää, miksi jokin rakennus on ruma ja epämiellyttävä tai mik-*

si toinen on kaunis ja miellyttävä. Mutta sitä ei voi laajentaa kovin suureen osaan ihmisistä. Arkkitehtuuri on ala, jota jo keskimäärin yrittään ymmärtää aivan liikaa. Ei jokin rakennus siitä miellyttävämmäksi muutu, vaikka kuinka ymmärtäisi tai tietäisi, miksi se on sellainen. Oli kyseessä sitten rakennus, katu tai alue, kysymys on aina viime kädessä 'like it or not?' [-]” (Ak 187.)
Henkilö B: *”[Edeltävän kommentoijan nimi] tuo ei kyllä pidä missään nimessä paikkaansa, että ensivaikutelma olisi aina se ainoa ja oikea. Ja että kaupunki ja arkkitehtuuri olisivat tyypistettävissä kysymykseen 'like it or not?' Ei ne ole, sen verran moniulotteisista jutuista kuitenkin kyse. Mä olen itse moneen kertaan ensin vierastanut jotain rakennusta tai muuta vastaavassa määrin ympäristöön ja elämään vaikuttavaa asiaa, mutta sitten kun olen kuullut tai lukenut taustoista, on oma näkemykseni muuttunut.”* (Ak 187.)

Kauneuden määrittelemisen ei olekaan täysin aukotonta ryhmänkään mielipiteiden perustella, vaikka kauneuden perusluonteen koettaisiin olevan objektiivinen subjektiivisen sijaan. Vanhemman rakennuskannan koetaan kuitenkin edustavan kauniimpaa rakentamista, minkä vuoksi toivotaan uudemman arkkitehtuurin inspiroituvan vanhoista tyyleistä.

3.5. Kauneuden hinta ja rakennustekniikka

Arkkitehtuurikapinassa argumentoidaan sen puolesta, ettei traditionaalinen arkkitehtuuri ole sen kalliimpaa kuin modernistisen rakennuskannan rakentaminen. Huomattavaa kuitenkin on, että suurimmaksi osaksi kyseessä on etukäteisargumentointi, jolla puhuja pyrkii ennakoimaan mahdolliset vasta-argumentit ja tekemään ne tyhjiksi (Jokinen et al. 2016, 187). Argumentissa oletetaan, että klassistisen arkkitehtuurin vastustajat argumentoivat sen tuovan huomattavan lisäkustannuksia rakentamiseen - osoittamalla ettei näin ole, voidaan tehdä vasta-argumentti ennalta turhaksi (Ak 23). Argumentaatioon liittyy erityisesti numeerinen ja ei-numeerinen määrällistäminen, jolla pyritään vakuuttamaan muut asiasta (Jokinen et al. 2016, 358). Julkaisuissa esimerkiksi kummastellaan, miksi halutaan näyttää, että klassismi-vaikutteinen julkisivu tulisi kalliimmaksi kuin moderni julkisivu (Ak 23). Yhdessä julkaisussa muistutetaan, ettei ole tehty tarkkoja kustannuslaskelmia asiasta, toisessa puolestaan kerrotaan klassisen julkisivun luoman kustannuslisan olevan neljän prosentin luokkaa (Ak 292; Ak 161).

Tukholman *Kungliga Tekniska Högskolanissa Rebecca Granströmin ja Sofia Wahlströmin* ylemmän korkeakoulututkinnon lopputyötä vuodelta 2017 jaetaan ryhmässä seuraavin saatesanoin: *”kauniin rakentaminen ole sen kalliimpaa kuin ruman rakentaminen”*. Julkaisuun kuitenkin kommentoidaan, ettei itse asiassa

työn loppupäätelmä ole suoraan kyseinen väite, vaan työssä selvitettiin sitä, mitä ihmiset rakentamiselta toivovat ja voisiko ihmisten toivomia ratkaisuja kustannustehokkaasti toteuttaa (Ak 258). Näin asia todella onkin (Granström & Wahlström 2017). Tutkimustuloksia tai artikkeleita käytetään siis retorisisina keinoina myös sen puolustamisessa, ettei klassismivaikutteinen arkkitehtuuri olisi sen kalliimpaa kuin nykyisen tavan mukainen rakentaminen.

Rakennuskustannuksiin vaikuttaa olennaisesti tuotantotapa, ja elementtivalmistuksen mahdollisuudet otetaan useissa tapauksissa puheeksi. Esimerkiksi yksi keskustelija ottaa esiin omakohtaisen kokemuksen elementtiteollisuudesta, jonka mukaan traditionaaliset muotoaiheet, kuten erkkerit ja tornit voidaan valaa suhteellisen vaivattomasti. Kyse olisi sarjatuotannosta, sillä minkä tahansa yksittäiskappaleena valmistetun rakennusosan tuottaminen on kallista. (Ak 161.) Toisaalta rakentamisen negatiiviseen murrokseen nähdään vaikuttaneen oleellisesti siirtyminen elementtitekniikkaan:

”Tuon 60-luvun tärkein ominaisuus on 1950-luvun loppupuolella syntyneet talotehtaat: Raseporin tiili ryhtyi silloin valamaan betonia muottiin ja muut seurasivat perässä. Tämä tuotantotavan muutos johti nähdäkseni myös ajattelutavan muutokseen, jossa rakennusta ei enää 'muovailtu' vaan iskettiin kokoon. [-] Harmillista kyllä, siirtyminen yhä tehokkaampaan suunnittelutekniikkaan atkn avulla tuntuu monistaneen elementtijaatuksen ihan koneen sisälle niin että

suunnittelijalle tarjoutuu automaattisesti kätsy elementti, vaikkapa nyt tekniikan kehitys salliiikin eri kerrosten ikkunoiden laittamisen sokin sokin, mitä vanhoissa tehtaissa ei ollut mahdollista.” (Ak 250.)

Lisäksi ryhmässä pohditaan, olisiko uusklassistinen rakennus elementeistä koottuna kovinkaan hyvä vaihtoehto (Ak 35), ja toisessa keskustelussa perustellaan käsin tehdyn talon olevan elementtirakenteista viehättävämpi (Ak 342; Ak 109):

”Hienoa vanhoissa rakennuksissa on käsityön antama huoliteltu leima.” (Ak 109.)

Yhtenä suurena ongelmana nähdään, ettei enää ole taitoa toteuttaa vanhoja rakennuksia samalla tavoin kuin aiemmin. Tämä liittyy myös suunnittelutaitoon: ryhmässä koetaan, etteivät arkkitehdit hallitse klassista muotokieltä (Ak 108; Ak 70):

”Se on vaan haastavaa, jos aletaan tehdä ’klassistisia’ rakennuksia tuntematta niitä ’säätöjä’/järjestelmää ja mittasuhteita, joita rakennuksissa on käytetty. Lopputulos voi olla helposti aika ’kitsch’, kuten tässä täällä taannoin esitellyssä kohteessa. Tulee mieleen hieman kärjistäen Riminillä sijaitseva hotelli, jossa joonialaiset pylväät oli käännetty julkisivussa ylösalaisin ja hieman muutoinkin venytetty outoihin mittasuhteisiin. Täytyisi olla aika tarkkana sen suhteen, mitä tehdään.” (Ak 70.)

Kuitenkin moderni rakennustekniikka nähdään klassisemman muotokielenkin mahdollistajana. Esimerkiksi goottilaisen kirkon ruodeholveja ihastellaan:

Henkilö A: *”Mietin, että kuinka helppoa olisi rakentaa suippokaarisia ja viuhkamaisia rakennuksia teräsbetonista? Raudoittaminen ei ole ydinfysiikkaa, ja sopivilla muoteilla voidaan saada aivan uskomattoman kaunista, kevyttä ja ilmavaa struktuuria.”* (Ak 229.)

Henkilö B: *”Puhumattakaan 3D-tulostamisen mahdollisuuksista.”* (Ak 229.)

Samankaltaista kommentointia herättää kaksoislohenpyrstösälvos:

Henkilö A: *”Eipä onnistu tän päivän timpureilta”* (Ak 102.)

Henkilö B: *”[Edellisen kommentoijan nimi] nykyaikainen työstökone puhaltaisi tuollaisia päivässä useamman työmaan tarpeisiin, riippämmän kuin timpurit ehtisivät niitä pystyyn nostella.”* (Ak 102.)

Keskustelijoiden toiveena olisi vanhan näköinen talo modernein mukavuuksin toteutettuna (Ak 89), eli kyseessä on nimenomaan vanhan tyylin noudattaminen rakennuksen julkisivusuunnittelussa, ei rakentamisessa kokonaisuutena. Kuitenkin ryhmässä on kiinnostuttu myös rakentamistraditiosta ja keskustelua käydään esimerkiksi hirsirakentamisesta ja salvoksista (Ak 102; Ak 166) sekä kivirakentamisesta (Ak 160). Esimerkiksi siirtolapuutarhamökin toteuttaminen modernin näköisenä rakennuksena aiheuttaa kummastusta (Ak 92), joten ryhmässä ollaan kiinnostuneita myös rakennusperinteestä.

Kuva 84. Pariisin Notre-Damen katedraalissa näkyy gotiikalle ominaiset ruodeholvit. Vanhan tyylin rehabilitointia toivotaan mahdolliseksi kehittyvän teknologian ja rakennustekniikan myötä.

3.6. Kompleksinen suhde kopiaamiseen

Yksi hyvin keskeinen aspekti Arkkitehtuurikapinassa on arkkitehtuurin suhde ratkaisujen kopiaamiseen. Ryhmässä keskustellaan siitä, miksi nykyrakentamisen periaatteena vaikuttaa olevan se, ettei uusi saa kopioida vanhaa. Lisäksi tilanteen ristiriitaisuutta korostetaan toteamalla, että nykyrakentaminen kopioi jatkuvasti vanhaa rakentamista, mutta mallina ei toimi suinkaan klassismi tai jugend, vaan 1970–1980-lukujen modernismi (Ak 64; Ak 88; Ak 108).

”Sääntöhän on suomennettuna se, että modernistisia rakennuksia tulee aina kopioida ja perinteisen tyyliä rakennuksia ei saa koskaan kopioida, koska modernismi.” (Ak 64.)

”Monet ihmiset uskovat edelleen vakaasti, että historiallisten tyylien kopiointi on plagiointia. He eivät näe, että moderni arkkitehtuuri on myös plagiointia - modernismi on jo sata vuotta vanha! Sitä paitsi vanhojen tyylien kopiointi on yleistä monissa muissa maissa - miksi ei meillä? Tilaa on sekä uusille että vanhoille tyyliille - paikoissa minne ne sopivat. Monet ihmiset ovat yksinkertaisesti havahtuneet siihen, että nykyinen kolikko kaupunki-rakentaminen ei edistä heidän henkistä hyvinvointiaan.” (Ak 208.)

”Olen arkkitehti. En ole koskaan ymmärtänyt miksi on hyve kopioida ideoita viime vuoden arkkitehtuurilehdestä, mutta rikos kopioida viime vuosisadan lehdistä...” (Ak 64.)

Mielenkiintoisen dilemmasta tekee erityisesti se, ettei kopiaamiseen liittyvää kommentointia ole juuri havaittavissa tutkimusaineiston perusteella. Modernismikopiointiin liittyviä argumentteja käytetään nimenomaisesti ironisina tai etukäteisargumentteina olettaen, että tällaisen vastauksen arkkitehdit antavat uustraditionaaliseen arkkitehtuuriin. Arkkitehtuurikapinan tutkimusaineiston perusteella historian vääristelemättömyyden, rehellisyyden ja aitouden käsitteisiin viitataan kuitenkin oletettuina vasta-argumentteina. Etukäteisargumentteina nousee esimerkiksi käsite *”oman aikansa kuva”* (Ak 9), jolla viitataan siihen, että arkkitehtuurin tulisi kuvastaa omaa aikaansa niin historiallisen kuin yhteiskunnallisen tilanteen kautta. Ironiseen sävyyn todetaan, että suomalaisen mielenlaatuun sopivat harmaat laatikot, joita nykyarkkitehtuuri edustaa (Ak 54).

Toisaalta ryhmässä myös esitetään, etteivät vanhat kertaustyylikään kopioineet vanhaa suoraan, vaan niissäkin oli jotain uutta (Ak 64). Pikantin yksityiskohdan luo myös sanan *’kertaustyyli’* käyttäminen: kertaustyyli on perinteisesti miellytty viittauksena juuri modernismia edeltävien tyyliuuntien rakentamiseen. Ryhmässä sanoja *’kertaustyyli’* tai *’uusvanha’* ei juuri esiinny, sillä näillä termeillä yleensä kuvataan juuri negatiivista suhtautumistapaa klassismivaikutteeseen arkkitehtuuriin. Ryhmän kuvauksessa sen sijaan kertaustyyli-käsite viittaakin modernistiseen kertaustyyliin: kuin-

ka vallalla olevassa rakentamisessa kerrataankin itse asiassa juuri vanhaa modernismia.

Henkilö A: *”Ylikoristeltu’ oli yksi kirosana, jolla varsinkin 1800-luvun lopun rakentamista haluttiin haukkua kun tuli valkoiseksi rapattujen perusfunkkisten vuoro.”*

Henkilö B: *”Sodan jälkeen myös ns. nikkarityyli hävitettiin rakentamisesta juurikin ’ylikoristelun’ perusteella ja tilalle tuli varsin kuollut ns. käytännöllisyys joka hävitti merkittävästi kauneutta rakennuksista. Toki tekninen laatu heikkeni muutenkin.”* (Ak 133.)

”[-] Arkkitehdit ovat keksineet haukkumasanan ’kertaustyyli’, ja pilkkaavat sillä kauniita, rakennuksen käyttäjien esteettistä silmä miellyttäviä rakennuksia piirtäviä kollegoitaan. Kuitenkin he itse rakastavat 60- ja 70-luvun laatikoita, ja rakentavat niiden kanssa täysin identtisiä ankean-harmaita laatikoita nyt 50–60 vuotta myöhemmin. Eikö tämä sitten ole kertaustyyliä jos mikä? Miksi 70-luvun ankeuden plagiointi on sallittua, jopa ihannoitua, mutta 1890–1920 välisen aikakauden kauneusihanteita, värejä ja sommiteluita ei saa toteuttaa ilman niitä suunnittelevan arkkitehdin joukkolynkkausta näiden ankeuden ideologiaan aivopestyjen ja indoktrinoitujen kollegoiden toimesta?” (Ak 88.)

”Onko se historian vääristämistä jos rakennetaan taloja, jollaisista ihmiset tykkäävät? Vaikka ne eivät arkkitehtikunnan trendsettereitä miellyttäkään? Sitäpaitsi ei rakentaminen koskaan ole joko tai. Se on ympäristöön ja ihmisille kulloiseenkin tilaan ja tarpeeseen tehtyjä rakennuksia. Perinteisempiä tai ajan- henkisiä. Parhaat kaikis-

ta kestävät, huonot puretaan kun niitä ei kukaan enää jaksa katsella.” (Ak 172.)

Kauneudella nähdään olevan myös merkitystä purkamiseen: kaunis halutaan säilyttää ja ruma purkaa pois. Toisaalta kauneudella perustellaan olevan myös ekologista merkitystä:

”Ekologisuuden ollessa nykyisin erityisen tärkeää ei ole hyväksyttävää, että rakennuksia rakennetaan vain 50 vuodeksi, sillä rakennusten purkamisella ja uusien rakentamisella tilalle on myös suuri ympäristöä ja ilmastoa kuormittava vaikutus. Rakennukset tulisi suunnitella niin ekologisesti kuin esteettisestikin kestäviksi. Esteettinen kestävyys tarkoittaa sitä, että rakennuksia pidetään vielä vuosikymmentenkin kuluttua kauniina eikä niitä siksi haluta purkaa ja korvata uusilla.” (Ak 162.)

Arkkitehtuurikapinan ryhmässä on käsitys siitä, että juurisyynä klassismivaikutteisuuteen liittyvään varautuneisuuteen on modernistinen ajatusmaailma. Kuitenkaan keskustelua siitä, miksi vanhan tyylin kopiaaminen vaikuttaa arkkitehdeista ongelmalliselta, ei tutkimusaineiston perusteella ilmene.

3.7. Arkkitehtien rooli

Arkkitehtuurikapinassa arkkitehdit näyttävät keskeisinä suunnittelijapositionsa ja rakentamiseen liittyvän valta-asemansa vuoksi. On kuitenkin muistettava, ettei Arkkitehtuurikapinan ryhmä ole homogeeninen, vaan sen jäsenenä on paitsi arkkitehteja myös niitä, jotka näkevät arkkitehdit ennemmin osana ratkaisua kuin ongelmaa. Lisäksi on huomattava, etteivät kaikki rakennusalan asiantuntijat ole arkkitehteja. Kuitenkin aineiston perusteella arkkitehdit koetaan Arkkitehtuurikapinassa keskeisenä toimijaryhmänä.

Argumentointiin liittyy position ottaminen julkisessa keskustelussa aina suhteessa vastaposition joko implisiittisesti tai eksplisiittisesti (Jokinen et al. 2016, 339). Usein puhujakategorialla, kuten esimerkiksi professoripositiolla, voidaan oikeuttaa tietynlainen argumentti ja tuoda sille vakuuttavuutta (Jokinen et al. 2016, 346). Arkkitehdit nousevat keskusteluissa keskeiseksi ammattiryhmäksi, mutta toisin kuin kenties tavallisesti, asiantuntija-asema ei olekaan niinkään positiivinen. Arkkitehteja kuvataan hyvinkin värikkäästi ja arkkitehtuurikoulutusta kuvataan muun muassa ”aivopesuksi” (Ak 25; Ak 88; Ak 123). Arkkitehtuurin koulutuksen saaneet nähdään osin ristiriitaisesti, sillä heidän näkökulmansa koetaan värityneiksi modernistisen koulutuksen vuoksi. Suhde arkkitehteihin ei ole yksioikoisen mustavalkoinen, vaan ryhmässä voidaan havaita erilaisia arkkitehteille annettuja positioita:

- viimeiset portinvartijat ja modernistisen hegemonian vaalijat, niin rakennussuunnittelijat, kaavoittajat kuin rakennuslupaviranomaiset (Ak 287)
- estetiikan ja inhimillisyyden puolestapuhujat, jotka pyrkivät ajamaan pehmeämpiä arvoja rakentamisprosesseissa (Ak 9)
- suomalaiset modernistit, jotka ovat kadottaneet taidon suunnitella traditionaalista arkkitehtuuria (Ak 70; Ak 201)
- ulkomaalaiset arkkitehdit, joiden toivotaan voivan suunnitella myös Suomeen traditionaalista ja klassisempaa arkkitehtuuria (Ak 269; Ak 336)
- suomalaiset arkkitehdit, jotka haluavat ajaa traditionaalista tai klassismivaikutteista arkkitehtuuria, ja jotka tuovat sen esiin ryhmän keskustelussa – he ovat osa ratkaisua, jolla Suomeenkin saadaan lisää halutunlaista rakentamista (Ak 37; Ak 63; Ak 54; Ak 104)

Keskeistä ryhmän asennoitumisessa on polarisoitunut suhtautumistapa arkkitehtien ammattikuntaan: karkeasti sanottuna on ”hyviä ja huonoja arkkitehteja” riippuen siitä, millä tavalla arkkitehti uustraditionaaliseen arkkitehtuurin suhtautuu. Esimerkiksi ryhmässä pohditaan, voisiko huonoa suunnittelua tekevät arkkitehdit koostaa omaksi listakseen, tai toisaalta vastaavasti onnistuneet kohteet kirjata omaksi listaukseksi (Ak 57; Ak 63). Kuitenkin lähestulkoon kaikissa arkkitehteja arvostelevissa keskusteluvirroissa nousee myös

kommentteja siitä, etteivät arkkitehdit yksin päättä Suomen rakentamisesta (Ak 6).

”Kuinka tyhmiä täytyy maankäytön suunnittelijoiden olla ennenkuin heitä saa sanoa tyhmiksi?” (Ak 5.)

Henkilö A: *”Pääosa Suomen arkkitehdeista on myynyt sielunsa ja kumartaa vain mammonaa, hedelmistään puu tunnetaan.”*

Henkilö B: *”Ei ole kovin reilua arkkitehteja kohtaan syyttää heitä siitä, että a) suunnittelevat sitä mitä tilaaja tahtoo b) läpimenneistäkin suunnitelmista karsitaan usein suurin osa oivaltavista yksityiskohdista pois (kustannussyistä)... ja pakkohan se on tähän vielä lisätä, että olisi kyllä kammottavaa (esteettisestikin), jos monumentaalinen uusklassismi olisi arkkitehtuurin vallitseva suuntaus.”*

[–]

Henkilö B: *”Totta on, että arkkitehdit ovat enimmäkseen modernisteja. Puheenvuoroni liittyy kuitenkin lähinnä näkemykseeni siitä, mistä nykyarkkitehtuurin kauneuden puute johtuu: ei niinkään modernismista (kyllä modernismi voi olla esteettisesti hivelevää), vaan siitä, että koko esteettisyys hukkuu muiden (arkkitehdeistä hyvin usein riippumattomien) seikkojen alle. Kuten kirjoitin, ei kertaustyylien suosiminen automaattisesti tuota esteettisesti miellyttävämpää jälkeä. Kuten ei ultramodernismikaan automaattisesti ole ’parempaa’, kuten toki monet (arkkitehditkin) tuntuvat ajattelevan.”* (Ak 6.)

Diskurssianalyttisestä näkökulmasta asioiden faktuaalistaminen – tietyn tiedon aseman vankistaminen siten, että se vaikuttaa itseltään selvältä ja ainoalta oikealta vaihtoehdol-

ta – on myös Arkkitehtuurikapinan keskusteluissa mielenkiintoinen (Jokinen et al. 2016, 292). Faktuaalistamisstrategioita voi olla useita: esimerkiksi asiantuntijuusstrategialla voidaan pyrkiä osoittamaan tiedon paikkansapitävyys hyödyntäen asiantuntijan auktoriteettia. Arkkitehtuurikapinassa vaikuttavat elävän rinnakkain toisaalta pyrkimys vakuuttaa asiantuntijuudella sekä yleisellä, niin sanotulla ”kansan mielipiteellä”. Yhtäältä ryhmään jaetaan puheenvuoroja klassimivaikutteisen arkkitehtuurin puolesta, kuten lehtiartikkeleita, julkaisuja sosiaalisen median sisaryhmistä mutta myös arkkitehtien kriittisiä puheenvuoroja tai pohdintoja, jotka voisivat edesauttaa ryhmän tavoitteita (Ak 320; Ak 330). Toisaalta ryhmässä nousee esiin ajatus siitä, että arkkitehdit eivät ymmärrä sitä, mitä ihmiset haluavat tai eivät jostain syystä suostu toteuttamaan ihmisten toiveita.

”Nykyiset arkkitehdit ei osaa muuta kuin laatikoita ja akvaarioita muotoilun aivopuoliskoa ei yksinkertaisesti ole heillä ollenkaan.” (Ak 1.)

”Olen kuullut näitä kertomuksia arkkitehtuuripinnoista, miten esimerkiksi tietyt kattomuodot ovat ’kiellettyjä’ tai ’sallittuja’. Onko siihen olemassa jotakin selitystä tai taustaa, sanooko joku muotiteoria niin, vai mistä on kysymys?” [–] (Ak 132.)

Ryhmässä pohditaan, josko arkkitehtikoulutukseen valikoituu eri tavalla asioihin suhtautuvia ihmisiä ja koulutus vain syventää jo valmiiksi rakennettua ympäristöä eri tavalla hahmottavien ihmisten näkemystä arkkiteh-

tuurista (Ak 215). Toisaalta useissa kommentteissa tuodaan esiin ajatus siitä, että arkkitehtuurikoulutus aiheuttaa sen, että arkkitehdit suhtautuvat erityisesti klassismivaikutteisuu-teen kielteisemmin kuin muut ihmiset (Ak 64; Ak 132). Lisäksi keskusteluissa jaetaan ajatuksia siitä, että kauneuteen viittaavat termit ovat itse asiassa kiellettyjä sanoja arkkitehtikouluissa (Ak 161; Ak 172). Lisäksi ryhmässä nostetaan esimerkki siitä, että Aalto-yliopiston arkkitehtuurikoulutuksen tutkinto-ohjelmaesitteessä sanotaan: ”arkkitehdin työ kuvastaa aina omaa aikaansa” (Ak 213).

3.8. Rakentamisen vallankäyttö

Arkkitehtien roolia koskettavat keskustelut liittyvät osaltaan ryhmän agendan ajamiseen: arkkitehdit nähdään keskeisinä rakentamiseen liittyvän vallan käyttäjinä, joten vaikuttamalla arkkitehteihin voitaisiin edesauttaa traditi-onaalisemman ja klassismivaikutteisemman arkkitehtuurin asemaa Suomessa. Rakentamisen vallankäyttöön liittyvien keskustelujen lisäksi ryhmän tavoitteiden ajamiseen liittyviä ratkaisukeinoja puntaroidaan erillisissä julkaisuissakin (Ak 63).

Arkkitehdit nähdään modernistisen koulutuksensa vuoksi klassismivastaisina toimijoina, jotka eivät salli muunlaista rakentamista Suomeen (Ak 23; Ak 132; Ak 141). Todetaan, että tavalliset ihmiset osaisivat piirtää parempaa (Ak 115) tai arkkitehdit voitaisiin hankkia myös ulkomailta (Ak 311). Arkkitehdit toimivat paitsi rakennussuunnittelijoina myös kaavoittajina ja lupaviranomaisina. Erityisesti rakennuslupaviranomaiset koetaan keskeisinä vallankäyttäjinä, sillä heidän ei nähdä sallivan muuta kuin modernistinen rakentamistapa. Esimerkkinä esitetään Katajanokan täydentäminen jugendtyylisellä, Linnankatu 3:n rakennuksella, mikä ei kuitenkaan toteutunut. Sen sijaan paikalle rakennettiin selkeän moderni rakennus. (Ak 105, Ak 287, Ak 313.) Lisäksi esimerkkinä rakennuslupaviranomaisen mielivaltaisuudesta käytetään Helsingin Pihlajistossa sijaitsevaa kerrostaloa, jonka julkisivuväri tuli muuttaa keltaisesta harmaaksi lupaviranomaisen tahdosta (Ak 223).

Kuva 85. Helsingin Katajanokalle ehdotetun Merimiespalvelukeskuksen rakennuksen julkisivu. (Arkkitehti Risto Rönkä.)

Kuva 86. Puretun rakennuksen julkisivu.

Kuva 87 ja 88. Helsingin Katajanokalle valmistunut Linnankatu 3:n rakennus osoittaa olevansa selkeästi modernia rakentamista.

Lisäksi rakentamisen valtaan liittyvässä keskustelussa voidaan keskeisenä havaita rakennusyhtiöiden ja grynderien rooli, joka liittyy myös kuluttajanvaltaan ja rakentamisen hintaan:

”Miksi rakennusyhtiöt tekisivät mitään haastavampaa, vaikeammin rakennettavaa, kauniimpaa, kun kerran nämä laatikotkin menevät kaupaksi, vieläpä suolaiseen hintaan? Kunpa ihmiset lakkaisivat ostamasta asuntoja näistä rumiluksista, joutuisivat rakentajatkin ehkä miettimään vaihtoehtoja.” (Ak 3.)

Ryhmässä keskustellaankin tilaajien mahdollisuudesta vaikuttaa tilanteeseen: visioidaan esimerkiksi ”osto- tai vuokrauslakkoa” väärnlaisiin rakennuksiin (Ak 287). Lisäksi todetaan, ettei turvautumalla aina vain halvimpaan vaihtoehtoon voikaan syntyä laadukasta rakentamista (Ak 298). Mielenkiintoisena ajatuksena esitetään eri talotyyppien tyylierot: itselle tarkoitetuissa omakotitaloissa talon omistaja voi valita rakennuksen tyylin vapaammalla tavalla verrattuna kerrostalohankkeisiin. Nykyomakotitaloissa ei nähdä olevan valittamisen aiheutta, pois lukien *”huippumodernit betonikukut”*. (Ak 208.)

Julkaisuissa keskustellaan myös siitä, että kaupunkikeskustojen ulkopuolelle rakennetut rakennukset ovat pikemminkin rakennusyhtiöiden tuottamia kulutushyödykkeitä kuin arkkitehtuuria. Erikoisempia kohteita saadaan vain alueille, joilla rakentamisen neliöhinta on lähtökohtaisesti korkeampi. (Ak 40.) Kauneuden

ja tradition kaltaisten arvojen nähdään jääneen taloudellisuuden varjoon, mihin vaikuttaa myös voimakas, arkkitehtuuria yksipuolistava tekninen kehitys (Ak 56). Rakentamisen fokus onkin muuttunut asumisesta sijoittamiseen (Ak 159; Ak 264).

”Rakennusalalla kun olen töissä niin tiedän, että rakennusyhtiöt pyrkivät mahdollisimman edulliseen tuotantoon. [-] Jos rakennusyhtiöt tietäisivät että kaunis rakennus tuottaa vähän enemmän rahaa, kuin bulkki (enemmän koska vaativampaa rakentamista) ja asiakkaat olisivat valmiina maksamaan siitä niin tietysti niitä syntäisi. Väitän ettei päättäjillä yhtiöissä ole munaa lähteä kokeilemaan tällaista. Jokaisessa kaupungissa tarvitaan esimerkkikohde, joka olisi kaunis ja jonka myynti on sujunut erittäin hyvin, jotta se houkuttelee rakentajaa kokeilemaan vastaavaa. Toiseksi nykyinen trendi pienistä asunnoista kohdennettuna piensijoittajille ei auta asiaa, sillä sijoittaja ei ole valmis maksamaan kauniista talosta, koska hänen asiakas (vuokralainen) ei sijoittajan mielessä usein ole valmis maksamaan ylimääräistä vuokraa kauniista julkisivusta.” (Ak 174.)

Ryhmässä keskustellaan siitä, että arkkitehdit kenties suunnittelisivat kauniimpaa, jos siihen olisi budjettia (Ak 30). Esimerkiksi nostetaan Tripla, joka koetaan erikoiseksi, kalliiksi muttei silti kauniiksi – joskin todetaan, ettei kenties tavoiteltukaan kauneutta (Ak 30). Lisäksi ryhmässä todetaan, että mikäli arkkitehdit olisivat tyytymättömiä vallalla oleviin periaatteisiin, näkyisi mediassa enemmän puheenvuoroja esimerkiksi Arkkitehtiliitolta (Ak 6). Lisäksi

ryhmään jaetaan tietoa siitä, miten rakennusliikkeet NCC ja Skanska rakentavat klassismivaikutteisia rakennuksia Saksan Dresdeniin (Ak 287). Ongelman juurisyyn ei nähdäkään pääsääntöisesti olevan rakennusliikkeissä, vaan arkkitehtien suhtautumistavassa:

”Analyysi, että ruma arkkitehtuuri johtuisi vain rakennusliikkeistä, on liian yksipuolisen materialistinen selitys. Aivan arkkitehtikunnasta itsestäänkin on lähtöisin se, että Vitruviuksen ja Palladion klassiset arkkitehtuurin arvot unohdettiin. Corbusier ja Bauhaus hylkäsivät kauneuden arvona. [-]” (Ak 12.)

Rakentamiseen liittyvään vallankäyttöön liittyvät myös hintatekijät sekä maankäyttöpolitiikka. Ryhmään jaetaan esimerkiksi uutinen, jonka mukaan Espoo ei kiinnosta hyvätuloisia (Ak 6). Johtopäätöksenä todetaan, että ihmiset ostavat kaunista ja ihmisten ostopäätökset viestivät ihmisten arvostuksen kohteista, joskin todetaan uusien rakennusten menevän silti kaupaksi (Ak 6).

”[-] Mutta onko siinä mitään järkeä, että yksi [Helsingin Ullanlinnassa] maksaa noin paljon? Arvostan kyllä talon kauneutta, mutta sekä hintapyyntö että kyky maksaa moinen hinta osoittavat epätervettä yhteiskunnallista polarisoitumista.” (Ak 122.)

Kyseistä kommenttia kritisoidaan kysymällä, miksi kaikilla pitäisi olla varaa asua Helsingin kalleimmalla alueella. Kommenteissa huomautetaan, että lehtijuttujen mukaan osa Ullanlinnan asunnoista on tyhjillään, sillä varak-

kaat pitävät niitä kakkosasuntoinaan. Lisäksi argumentoidaan sen puolesta, että hinnat voisivat olla kohtuullisempia, mikäli kaunista rakentamista olisi enemmän. (Ak 112.)

”[-] Tarvitsemme arkkitehtuurin Ikean, tyyliä ja kauneutta jokaisen ulottuville! Ihan kokeeksi Huvilakadun kopio vaikkapa Turkuun. [-]” (Ak 122.)

Rakentamisen kustannuksiin liittyen ryhmässä sivutaan myös korkeaan rakentamiseen liittyviä seikkoja (Ak 41). Esimerkiksi nähdään, että korkealla rakentamisella voi olla vaikeampaa saavuttaa miellyttävää ympäristöä, sillä liian korkea tai tiivis kaupunki voi luoda pimeitä ja ahtaita katutiloja sekä epäviihtyisiä asuntoja (Ak 96). Toisaalta korkealla rakentamisella mahdollistetaan asuntotarjonta yhä useammalle ihmiselle keskusta-alueella (Ak 42). Lisäksi nähdään, että korkean rakentamisen trendillä halutaan imitoida suurkaupunkeja (Ak 94).

Etsittäessä ratkaisukeinoja Arkkitehtuurikapinan tavoitteisiin kommenteissa toistuu ajatus, että ihmisten tulisi hakeutua kunnallispolitiikkaan päättämään rakentamiseen liittyvistä asioista (Ak 63). Kunnallispoliitikot voisivat pyrkiä muuttamaan kaupunkikuvaa kauniimmaksi kyseenalaistamalla ”kapean virkamieskunnan ihanteet” (Ak 223).

”[-] Kuntapäätäjien on asetettava esteettiset kriteerit rakentamiselle samalla lailla kuin meillä on kriteerit melutasolle, parkkipaikkojen määrälle jne. [-]” (Ak 3.)

Klassismivaikutteinen arkkitehtuurikeskustelu on nähtävissä osana vuoden 2021 kunnallisvaaleja. Arkkitehtuurikapinan ryhmään jaetaan luonnos Helsingin sanomien alustavasta vaalikonekysymyksestä: *”Helsinkiin pitäisi rakentaa enemmän vanhaa arkkitehtuuria kopioivia taloja”* (Helsingin sanomat 2020). Osa kommentoijista on tyytyväinen sekä kysymyksen muotoiluun että siihen, että asiasta viritellään keskustelua. (Ak 108.) Toisaalta sanan ”kopiointi” käyttöä kummastellaan:

”[-] Tässäkin ryhmässä on joskus näytetty kuvasarjaa jossa näytetään esimerkkejä siitä miten ’nykyajan modernit rakennukset’ ovat itse asiassa kopioita vuosikymmeniä sitten suunnitelluista contemporary rakennuksista. Eli nykyarkkitehtuuri kopioi ihan reippaasti, mutta jostain syystä se on sallittua mutta klassisen tyylin kopiointi ei ole ja mikä on kopiointia? Kaikissa rakennuksissa on kopiointia - kukaan ei keksi ihan uutta ilman referenssejä olemassaolevaan, tyylit ovat jatkuvoja eivätkä tule upouusina kuin sienet maasta. Kysymys pitäisi asettaa enemmän jotenkin näin ’pitäisikö Helsinkiin rakentaa paremmin ympäristön tyyliä myötäileviä rakennuksia joissa huomioidaan enemmän klassisen tyylin säännönmukaisuutta ja ihmisläheisyyttä”. (Ak 108.)

Muiden maiden kohde-esimerkkien lisäksi Arkkitehtuurikapinaan jaetaan esimerkkejä muiden maiden politiikasta, erityisesti Ruotsista. Ryhmässä kerrotaan, kuinka Upplands Väsbyn kunnassa järjestettiin uudisrakentamisen arkkitehtuurikilpailu, jonka kriteerinä oli tietyn arkkitehtuurityylin käyttäminen.

Rakennusten materiaalina toimisi puu, katto-
muotona harjakatto ja väreinä harmoniset sävyt. (Ak 98.) Kyseessä oli 400 asuntoa käsittävä tontinluovutuskilpailu (Ak 234). Lisäksi Göteborgissa klassismivaikutteista arkkitehtuuria pyritään edistämään kunnallispolitiikan keinoin:

”[-] Göteborgin sosiaalidemokraatit haluavat tiukempaa kontrollia rakennettavasta arkkitehtuurista. Puolue haluaa tehdä tutkimuksen kaupunkilaisten pitämistä rakennelmista ja luoda järjestelmän, joka valvoo rakentamista klassiseen tyyliin. [-] Göteborgin sosiaalidemokraatit esittelevät varjobudjettinsa ensiviikolla, johon sisälty kolme kohtaa nimellä ’historiallinen arkkitehtuurinosto’. Selvitys kaupunkilaisten mieltymyksistä tulee vaikuttamaan kaupungin rakentamispolitiikkaan. Kaupunki perustaisi kaksi uutta virkaa: perinteisen arkkitehtuurin koordinoija tulee vastaamaan siitä, että kaupunkisuunnittelu huomioi perinteistä arkkitehtuuria. Lisäksi tulisi historiallisen kaavoitusanalyysin koordinoija, jonka tehtävä on tutkia vanhoja kaavoitus suunnitelmia ja käyttää niiden oppeja hyödyksi kaupunkisuunnittelussa. Kaupungin rakennustoimisto aloittaisi historiallisen arkkitehtuurinoston’ kolmessa kaupunginosassa, joiden rakennuskanta heijastaisi ’klassista göteborgilaisarkkitehtuuria’. [-]” (Ak 163.)

Ruotsin kunnallispoliittista suuntausta ihastellaan ja toivotaan, että vastaavaa voisi tapahtua myös Suomessa (Ak 55; Ak 163). Vallan keskitäminen poliitikoille nähdään kuitenkin myös ongelmallisena:

Henkilö A: *”Halutaanko tässä ryhmässä todellakin tätä? Ymmärrän että voidaan toivoa tai jopa vaatia harjakattoja, puurakentamista, tiilitaloja, inhimillistä mittakaavaa. Mutta jos annetaan poliitikkojen määrittellä mihin tyyliin rakennetaan, ollaan tiellä kohti neuvostoliiton sosialistista realismia, natseja ja kirjarovioita.”* (Ak 163.)
Henkilö B: *” [Aiemman kommentoijan nimi] no nyt tuntuu aika kaukaa haetulta, jos tiettyjä alueita halutaan rakentaa tiettyyn tyyliin. Kyllä tässä ennemminkin olisi koko nykyisen suunnittelu- ja rakennusketjun peiliin katsomisen paikka, jos uusi rakennuskanta ei vain miellytä yleisesti. Neuvostoliitto rakensi massiivisia asumiskolhoja, jotka eivät nekään miellytä silmää ja natsit taas rakensivat paljon suuruudenhulluja betonilinnoja. Jos tavoitteena on kauniin ja ympäristöä vaalivan arkkitehtuurin palautus valtavirtaan, niin näen pyrkimyksen olevan täysin vastakkainen esim. mainetsemillesi ajanjaksoille. [-]”* (Ak 163.)

Ratkaisuksi esitetään myös eri sektoreiden välistä yhteistyötä sekä esimerkkejä erilaisista kokeiluista toisenlaisesta rakentamisesta (Ak 303). Toiveissa on mahdollistaa edes joitakin klassisempaa tyyliä edustavia rakennuksia Suomessa, ei vaatia kaiken uudisrakentamisen muuttamista uustraditionaaliseksi tai klassiseksi.

Tiivistelmä luvusta 3

Inspiraatiota vanhoista, kauniista tyyleistä

Vanhat rakennukset koetaan uudistuotantoa kauniimmiksi, joten vanhoista rakennuksista toivotaan haettavan inspiraatiota uudisrakentamiseen. Positiiviksi kohteiksi arvioidaan ulkomaalaiset klassismivaikutteiset rakennukset, noin ennen 1930-lukua rakennetut suomalaiset kohteet sekä muutamat kotimaiset uudiskohteet. Onnistuneina ominaispiirteinä pidetään rakennuksen harjakattoisuutta, pehmeitä ja murrettuja sävyjä, rappauspintaa ja tiili- ja puuverhousta sekä mielenkiintoisia yksityiskohtia. Ristiriitaisia ja kielteisiä kommentteja jaetaan modernistisiksi tulkittaviin kohteisiin, erityisesti 1970-luvun jälkeiseen rakentamiseen liittyen.

Kritiikin kohteena modernismin velvoittava eetos

Ryhmä näkee klassismivaikutteisuuden vastakohtana modernismin, joka koetaan velvoittavana, edistysuskoisena ajattelutapana, joka ei salli vanhojen tyylien hyödyntämistä. Klassistis- ja traditiohenkistä rakentamista koetaan vastustettavan vetoamalla kauneuden subjektiiviseen luonteeseen, vaikka ryhmässä koetaan klassisen kauneuden olevan objektiivista sekä lisäävän ihmisten hyvinvointia. Lisäksi klassismia ryhmän mukaan vastustetaan sen korkean hinnan vuoksi, vaikka kaunista rakentamista voitaisiin tuottaa myös samoilla menetelmillä kuin nykyistä rakentamista. Ryhmässä koetaan arkkitehtien vaativan, että rakennusten tulee edustaa omaa aikakauttaan. Arkkitehtien koetaan suhtautuvan negatiivisesti siihen, että rakennuksiin kopioitaisiin menneitä tyylejä. Kuitenkin nykyrakentamisen koetaan kopioivan jatkuvasti viidenkymmenen vuoden takaista modernismia. Arkkitehteillä koetaan olevan keskeinen rooli, sillä heillä on keskeistä määrittelyvaltaa rakentamiseen ja rakennusten ulkonäköön. Myös rakennusliikkeillä koetaan olevan suuri valta rakentamisessa. Suomessa koetaan sallituksi vain modernistinen rakentaminen muiden maiden salliessa tyylien ja tradition vapaamman hyödyntämisen.

Kuva 89. Tukholman Sankt Eriksområdet edustaa klassismivaikutteista nykysuunnittelua.

Tässä luvussa syvennyttään siihen, millaista keskustelua klassismivaikutteisuuden ja uustraditionalismiin liittyen käydään arkkitehtikunnan enemmän hyödyntämässä medioissa, kuten Arkkitehtuurifoorumin Facebook-ryhmässä sekä Arkkitehtiliiton julkaisuissa. Nykykeskustelun lisäksi ilmiötä pohditaan laajemmassa arkkitehtuurin teorian ja historian kontekstissa. Aineistoa ja lähteitä peilataan Arkkitehtuurikapinassa esitettyihin teemoihin ja mielipiteisiin.

Luvun tarkoituksena on valottaa uustraditionalismiin liittyvää arkkitehtuurikeskustelua nykyhetkellä sekä menneinä vuosikymmeninä. Tavoitteena on osoittaa ilmiön laaja-alaisuus ja kompleksisuus: vaikka klassismivaikutteisuus ja uustraditionalismi ovat sosiaalisen median kanavien avulla nousseet laajamittaiseksi ilmiöksi sekä Suomessa että ulkomailla, kyseinen teema on ja on ollut miltei erottamaton osa arkkitehtuurikeskustelua jo vuosisatoja.

Aihetta lähestytään kolmen aihekokonaisuuden avulla: kauneuden ja tyylin, tradition sekä historia- ja aikakontekstien kautta. Teemat ovat laajoja eikä niitä voikaan syvällisesti käsitellä yhdessä diplomityössä. Tavoitteena on kuitenkin osoittaa, miten laajoihin teemoihin uustraditionalismi liittyy. Kyseinen jako auttaa myös hahmottamaan erilaisia näkökulmia uustraditionalismiin ja klassismivaikutteisuuden liittyen.

”Usein arkkitehdilta kysytään, mikseivät arkkitehdit enää piirrä kauniita, koristeellisia taloja niin kuin ennen vanhaan, vaan rumia, tylsiä, moderneja möhkäleitä. Vastaukset, joita arkkitehdit yrittävät antaa, voidaan jakaa kolmeen kategoriaan. Ensinnäkin vedotaan rakennustekniikkaan. Jos yrittää tehdä vanhannäköisen talon nykyaikaisella rakennustekniikalla ja nykyaikaisen talon hinnalla, siitä tulee falskin näköinen. Aidon, vanhan rakennustekniikan käyttäminen taas tulee tuhottoman kalliiksi, eikä se täytä esimerkiksi lämmöneristysmääräyksiä. Toiseksi vedotaan toimintoihin. Esimerkiksi vanhoissa kerrostaloissa ei juuri ollut parvekkeita, ja jos oli, ne olivat pieniä ja katamattomia. Nykyään suosituille suurille parvekkeille ei taas oikein löydy esikuvia historiasta. Kolmanneksi vedotaan ’ajan henkeen’, jolloin ei tarvitse uppoutua kiistelyyn yksityiskohdista. Todetaan ykskantaan, että uusi aika vaatii uusia muotoja. Poliittinen variantti tästä on myös yleinen: assosioidaan vanhaaikainen arkkitehtuuri esimerkiksi fasistiseen uusklassismiin tai sosialistiseen realismiin.”

(Jääskeläinen 2021, 24.)

4.1. Kauneuden ja tyylin asema arkkitehtuurissa

4.1.1. Erilaiset kauneus- ja tyylikäsitykset

Arkkitehtuurikapinan ydinviesti ilmenee jo ryhmän nimessä: ”ei enää rumia laatikoita”: ryhmä peräänkuuluttaa kauneuden keskeistä merkitystä rakennetussa ympäristössä. Klas- sismia tai kansallisromantiikkaa edustavien rakennusten katsotaan täyttävän kauneuden ja sopusuhtaisuuden vaatimukset uudistuo- tantomuutosta paremmin, minkä vuoksi kauneusi- hanteisiin voitaisiin ryhmän mukaan etsiä referenssejä vanhojen rakennusten tyylistä. Vaikka ryhmässä korostetaan vanhojen raken- nusten kauneutta ja uudistotuotannon rumuut- ta usein hyvinkin kärkeäkin sanakääntein, ei kahtiajako ole aivan näin ilmeinen. Ryhmässä kommentoidaan, ettei modernismin katego- rinen kieltäminen liene fiksuin tapa lähestyä asiaa. Kommenttiin vastataan, ettei tarkoi- tuksena ole kieltää modernismia, kuhan sen rinnalle voitaisiin saada myös jotain klassi- sempää. Ryhmässä ei tarkoiteta, että kaikki mitä rakennettaisiin, olisi klassismivaikutteis- ta. (Ak 163.) Vaikka ryhmän tarkoituksena nos- tetaan ”uusklassismin, uusjugendin ja muiden modernia edeltävien arkkitehtuurisuuntausten” valtavirtaistuminen (Ak 6), halutaan ”tasapai- noa tyyliarjontaan” (Ak 88) – ryhmässä halutaan sallia monipuolisempi rakentaminen (Ak 161). Esimerkkinä käytetään Ruotsia, jossa moder- nistisen rakentamisen rinnalle mahtuu myös muita tyyliisuuntia edustavaa rakentamista (Ak

Henkilö A: ”Pidän jakolinjana suhtau- tumista kauneuteen päämääränä sekä suhtautumista koristeisiin. Ennen funk- tionalismia kauneutta tavoiteltiin yh- tenä arkkitehtuurin tärkeänä päämää- ränä, ja koristeilla pyrittiin osaltaan edistämään tuota päämäärää.”

Henkilö B: ”Lue nyt hyvä ihminen vaik- ka joku Le Corbusierin tai Alvar Aallon kirjoitus. Historiallinen tosiasia on että modernistit tavoittelivat kauneutta ark- kitehtuurin tärkeänä päämääränä.”

Henkilö C: ”Ikään kuin funktionalis- missa tai muissa modernistisissa arkki- tehtuurisuunnissa, kuten jugendissa, ei tavoiteltaisi kauneutta arkkitehtuurin tärkeänä päämääränä..”

Henkilö D: ”taisi se siinä 70-luvun alus- sa olla meilläkin sellainen jakso, jossa ainakin osa arkkitehteistä piti kauneu- den tavoittelua elitistisenä, ja siksi epä- toivottavana. Jos oikein muistan.”

Henkilö C: ”Joo, epäilen että 1960–1970-luvun taitteessa oli tällai- siakin mielipiteitä. Mutta yhtä lailla klassismissa on ollut vaiheita kuten stalin-klassismi tai Saksan tietyt klassis- min vaiheet jossa se oli puhtaasti vallan ilmentymää vailla kauneustavoitteita.”

Henkilö D: ”jep. Ja se 70-luvun alku, se ei ehkä kaikkien kriteereiden mukaan ollut modernismia. Ylipäätään poliit- tisten ideologioiden liittäminen/kiinnit- täminen arkkitehtuurityyleihin on kyllä sellainen vyyhti, jossa helposti kompas- tuu omaan näppäryyteensä.” (Af 6.)

106). Sekä Arkkitehtuurikapinassa että Arkki- tehtuurifoorumissa ilmenee ajatus, ettei kau- neus ole sidottu vain tiettyyn tyyliin (Ak 6; Ak 12; Ak 67; Af 6; Af 8; Af 9; Af 15):

”Ei se niin voi olla että vain tietyllä aikakaudella ja tietyllä tekniikalla ja tyyllillä toteutetut raken- nukset voivat olla kauniita. Mutta tuntuu kuiten- kin siltä, että löydän viime vuosisadan alkupuolis- kolta ja sitä edeltäneeltä ajalta paljon helpommin kauniina pitämiäni rakennuksia (ja hankalam- min oikeasti rumia) kuin tämän jälkeiseltä ajalta, jossa suhde kauniiden ja rumien rakennusten vä- lillä vaikuttaa olevan jotakuinkin päinvastainen. Eli tästä varmaan kumpuaa ajatus, että rakenta- malla enemmän uusklassista saadaan enemmän kauneutta kaupunkiin.” (Af 9.)

Suomen Arkkitehtiliiton vuonna 2020 hyväk- sytyissä arkkitehdin ammattieettisissä periaat- teissa 1§ todetaan: ”Arkkitehti edistää kestävän, toimivan ja kauniin elinympäristön toteutumista ja säilymistä.” (Suomen Arkkitehtiliitto 2020.) Erityisen tärkeän asiasta tekee se, että kauneus on mää- ritelty Suomen uudistuvassa mutta toistaisek- si voimassa olevassa maankäyttö- ja raken- tamislaisissa 117 §: ”Rakennuksen tulee soveltua rakennettuun ympäristöön ja maisemaan sekä täyttää kauneuden ja sopusuhtaisuuden vaati- mukset.” Kauneus esiintyy käsitteenä Maan- käyttö- ja rakentamislaisissa myös 139 §: ”Pur- kamisluvan myöntämisen edellytyksenä on, ettei purkamisen merkitse rakennettuun ympäristöön sisältyvien perinne-, kauneus- tai muiden arvojen hävittämistä eikä häiritse kaavoituksen toteu- tamista.” Lisäksi 5 § mukaan ”Alueiden käytön suunnittelun tavoitteena on vuorovaikutteiseen

suunnitteluun ja riittävään vaikutusten arvioin- tiin perustuen edistää: [-] rakennetun ympäristön kauneutta ja kulttuuriarvojen vaalimista”. (Maan- käyttö- ja rakentamislaki 1999/132.)

Kauneutta siis painotetaan sekä Arkkitehtuu- rikapinassa, suomalaisessa lainsäädännössä että arkkitehtiliiton periaatteissa. Kauneuden määrittämisen problemaattisuutta käsitel- lään Arkkitehtuurikapinassa:

”Maankäyttö- ja rakennuslain vaatimus kaupun- kiympäristön kauneudesta (117§) kuulostaa pe- rustellulta, mutta on oikeudellisesti pulmallinen. Kuka määrittelee, milloin rakennus on liian ruma lain silmissä? Ei liene yhtään ennakkotapausta, jossa tähän pykälään olisi viitattu, vaikka luulisi, että kohteita olisi kyllä helppo löytää. Jos kauneus arvotetaan ’katsojan silmän’ sijaan psykologi- sesti hyväksi koetuilla seikoilla kuten muotokielel- lä, rytmillä, väreillä jne., niin aika monen nyky- rakennuksen laillisuus voitaisiin kyseenalaistaa.” (Ak 203.)

Arkkitehtuurikapinassa esitetään myös, että kauneuden kokemuksen subjektiivisuuden sijaan tulisi puhua sen objektiivisesta luon- teesta (Ak 20). Kyseinen ajatus liittyy klassismin juuriin ja estetiikkakäsitykseen: taustatekijä- nä voidaan nähdä aristoteelinen käsitys, jossa kauneuden lähde (objekti) ja sen kokijaa (subjekti) ei eroteta toisistaan, vaan mieli ja luonto harmonisoituvat suoraan ilman välikä- siä (Lukkarinen 1989, 33). Vasta 1800-luvun alussa myös kauneus subjektivoitiin, joskin jo 1600- ja 1700-luvuilla kauneus sekä maku alettiin nähdä historiallisina ja relatiivisina (Lukkarinen

1989, 33–34). Tieteellisen vallankumouksen myötä tapahtunut ihmisen ja maailman erottaminen toisistaan subjektiksi ja objektiksi vaikutti myös uuden ”tieteenalan”, estetiikan, syntymiseen. Estetiikka mainitaan ensimmäistä kertaa **Alexander Gottlieb Baumgartenin** (1714–1762) väitöskirjassa vuonna 1735. Estetiikalla tarkoitetaan havaitsemisen tiedettä, jossa subjektin ja objektin välinen ero on keskeinen. Baumgarten erotti taideteoksen kosmisista merkitysyhteyksistä ja muodosti siitä ihmisen luoman esteettisen objektin, mistä syntyi modernin taideteoksen tulkinta. (Passinmäki 2011, 17–21.)

Siinä missä klassismiin liittyvä kauneuskäsitys perustuu aristoteeliseen kauneuskäsitykseen, liittyy moderni ja relativistinen käsitys puolestaan kauneuden subjektiivisuuteen. Arkkitehtuurikapinassa esitetään etukäteisargumentti, jossa korostetaan arkkitehtien ajattelevan kauneuden olevan riippuvaista katsojasta. Arkkitehtuurifoorumissa tosiaan ilmenee tällaisia kommentteja:

”Voi olla ns. ruman kaunis. Joskus voi olla niin ruma, että on siksi ‘kaunis’. Kaikei rakennusten kohdalla voi sanoa, että kauneus on katsojan silmässä.” (Af 49.)

Arkkitehti **Panu Savolainen** kirjoittaa arkkitehtien väistelevän subjektiivisia ja intersubjektiivisia arvoja pyrkien nojautumaan perusteluissaan objektiivisesti osoitettavaan tietoon. Hänen mukaansa pyrkimys objektiivisuuteen voi estää arkkitehteja puhumasta

kauneuden kaltaisista subjektiivisista asioista. (Savolainen 2021, 30.) Arkkitehti, tekniikan tohtori **Helena Teräväinen** toteaa, että kauneuden ollessa täysin subjektiivista koko sana menettäisi kaiken merkityksensä (Teräväinen 2021, 12). Sen sijaan arkkitehti **Rainer Mahlamäki** puoltaa kauneuden intersubjektiivista luonnetta: hänen mukaansa vanhoja rakennuksia pidetään kauniina, koska ne on opittu näkemään kauniina. Kauneuskäsitys riippuu ajasta ja omasta harrastuneisuudesta. (Teräväinen 2021, 58.)

Kauneuden subjektiiviseen tai objektiiviseen luonteeseen liittyvän jaottelun lisäksi Arkkitehtuurikapinan ja arkkitehtuurimedioiden välillä vaikuttaa olevan erilainen käsitys kauneuden arvosta ylipäätään. Siinä missä Arkkitehtuurikapinassa kauneuden merkitys koetaan ensiarvoisen tärkeäksi arvoksi arkkitehtuurissa, Arkkitehtuurifoorumissa esitetään kauneuden olevan vain yksi tärkeistä arvoista.

Henkilö A: *”Eikö perimmäinen tarkoitus ole luoda kaunista? En ymmärrä rumuuden puolustelua etenäkään tässä asiansyhteydessä. Rumuus ja kauneus ovat katsojan silmässä mutta jos arkkitehtuurin luonnin määrittämiin ei lausuta kauneutta mikä on sen tulevaisuus-Luovummeko kauneuden tavoittelusta?”*

Henkilö B: *”kyllä minusta on paljon parempi tavoitella hyvyyttä, kuin pelkästään kauneutta.”* (Af 49.)

Modernistisessa ajattelussa vaikuttaakin siltä, että kauneus- tai tyylikeskustelu koetaan pin-

nallisena ja merkitykseltään vähäisempänä verrattuna arkkitehtuurin muihin näkökohtiin. Lisäksi Arkkitehtuurifoorumissa arvoitellaan sitä, että tyylikysymykset kilpistyvät Arkkitehtuurikapinassa kahden erilaisen rakennuksen vertailuiksi ja *tykkää – en tykkää* -jaotteluksi (Af 34). Arkkitehtuurifoorumissa koetaan, että keskittyminen *”vanhentuneisiin ongelmanasetteluihin”* siirtää katseen pois arkkitehtuurin todellisista ongelmista, esimerkiksi kasvihuonepäästöistä (Af 8). Keskustelualustalla pohditaan, miten *”äänekkäiden hyväosaisten huomio”* saataisiin kiinnitetyksi uudisrakentamisen päästöjen kaltaisiin seikkoihin tyylikeskustelun sijaan (Af 17). Arkkitehtuurifoorumissa esimerkiksi kammoksutaan Kalifornian Santa Barbaran yliopiston kampukselle suunniteltua Munger Hall -opiskelija-asuntola, jossa julkisivuiltaan klassismivaikutteinen rakennus suunniteltiin mahdollisimman tehokkaaksi siten, ettei lukuisissa asuinhuoneissa ollut ikkunoita. (Af 5; Hayden 2021.) Tyylin asemaa kommentoi myös Arkkitehti-lehden päätoimittaja **Kristo Vesikansa**:

”Laajempi tyyllinen kirjo rikastuttaisi epäilemättä myös suomalaista arkkitehtuuria, mutta rakennusalan vakavimpiin ongelmiin, asumisen ja rakentamisen laatuun sekä ekologiseen kestävyyyteen, siitä ei ole ratkaisuksi.” (Vesikansa 2021a.)

Lisäksi arkkitehtuurimedioissa ilmenee näkemys, jonka mukaan ”maallikot” haluavat vain historistisilla aiheilla kuorutettuja rakennuk-

sia. Edellä mainitussa keskusteluartikkelissa **Sanna Lehtinen** toteaa seuraavasti:

”Maallikkokeskustelussa arkkitehtuuriin liittyvät toiveet kiteytyvät esimerkiksi ornamentteihin, tietyn tyyppisiin ikkunoihin ja muihin helposti havaittaviin ominaisuuksiin. Voisiko uusvanhaan liitettyä atmosfääriä luoda ennemmin vaikkapa mittasuhteiden tai materiaalivalintojen avulla kuin vahvasti tietyllä tyyllillä?” (Vesikansa 2021b, 19.)

Samoin Vesikansa toteaa: *”Monille traditionaalisen arkkitehtuurin kannattajilla näyttää kuitenkin riittävän nykytekniikalla toteutetun talon kuoruttaminen historisoivilla julkisivuaiheilla.”* (Vesikansa 2021a.)

Tyylin käsittäminen pintapuoliseksi ratkaisuksi korostuu myös Anni Vartolan suomalaista postmodernismia käsittelevän väitöskirjan johtopäätöksissä. Hänen mukaansa postmodernistiset teemat, kuten ihmisläheisyys, miljööksymykset sekä paikan henki, sulautettiin osaksi modernismin ideologiaa ja *”valjastettiin uudistamaan pysähtyneeksi koettua 1970-luvun arkkitehtuuria”*. (Vartola 2014, 236.) Modernismi siis sulautti itseensä postmodernismin aatteellisemmat ja syvällisemmät tarkoituserät redusoiden postmodernismin lähinnä esteettiseksi tyyliksi, jolle ominaista oli historian viitteiden ironinen käyttö. Samoin vaikuttaa tapahtuneen uustraditionalismille: keskustelu on jo luokiteltu pinnalliseksi, eikä kauneuden merkitykseen osana tyylikeskustelua haluta paneutua. Arkkitehtuurifoorumissa näkyy myös ristiriitainen suhtautuminen uustradi-

tionalismin ”tyylipuhautteen”: toisaalta vanhaa jäljittelevän arkkitehtuurin ei soisi olevan suoranainen kopio historiasta, mutta silti historian väljä tulkitseminen uudisrakentamisessa kyseenalaistetaan. Kaksinaista suhtautumista kuvataan Arkkitehtuurifoorumissa:

”Lisäksi kommentoissa tivataan, mitä tyyliä aloituksen kuva edustaa. Toisin sanoen uusvanhalta vaaditaan jonkin täsmällisen tyylin mukaista millintarkkaa tyylipuhtautta? Tämäkö on vastaus? No, siihen on jo vasta-argumentoitu toteamalla että ’uusvanha’ EI tarkoita jonkin täsmällisen tyylin mukaista millintarkkaa tyylipuhtautta.” (Af 17.)

2020-luvulla vaikuttaa elävän voimakkaasti näkemys, ettei tyyli voi syntyä vain esteettisistä lähtökohdista, vaan sitä tulee ohjata syvällisemmät arvot. Vesikansa pohtii esimerkiksi koronaepidemian mahdollisia vaikutuksia arkkitehtuurin tyylilliseen kehitykseen tuoden esiin aikaisempien kriisien ja resurssiniukkuden vaikutukset muotokielen pelkistymiseen (Vesikansa 2021c). Samoin arkkitehti **Auvo Lindroos** toteaa Arkkitehti-lehden pyöreän pöydän keskusteluartikkelissa *”Kuinka vanhaa pitäisi täydentää?”*:

”Ehkä modernistiset aiheet on jo käytetty loppuun ja ekologisista rakennusaiheista syntyy uusi suunta. Rakennustapa on osaltaan määritellyt modernismin ulkonäön. Kun materiaalit kehittyvät ja tehdään uudella tavalla, niin pitää löytää myös uusi muotokieli. Uusi ekologinen arkkitehtuuri saa sitä kautta voimansa.” (Vesikansa 2021b, 22–23.)

Arkkitehdit vaikuttavat painottavan arkkitehtuurin tyylin suhdetta resurssien kaltaisiin lähtökohtiin tai vallitseviin arvoihin. Uustraditionalismi on pelkistetty arkkitehtuurikeskustelussa ainakin osittain vain pinnalliseksi tyylikysymykseksi. Arkkitehtuurikapinassa kuitenkin näkyy varsin laaja-alaista keskustelua myös muistakin kuin tyylipiirteistä, Arkkitehtuurikapina pyrkii liittämään kauneuteen terveellisyyden sekä esteettisen kestävyuden näkökulmat, eikä keskustelu ”vain” ulkokohtaisista koristeista pidä täysin paikkaansa. Kuitenkin arkkitehtuurista puhuminen kauneuden näkökulmasta osittain sivuutetaan ”pinnallisena tyylikysymyksenä”.

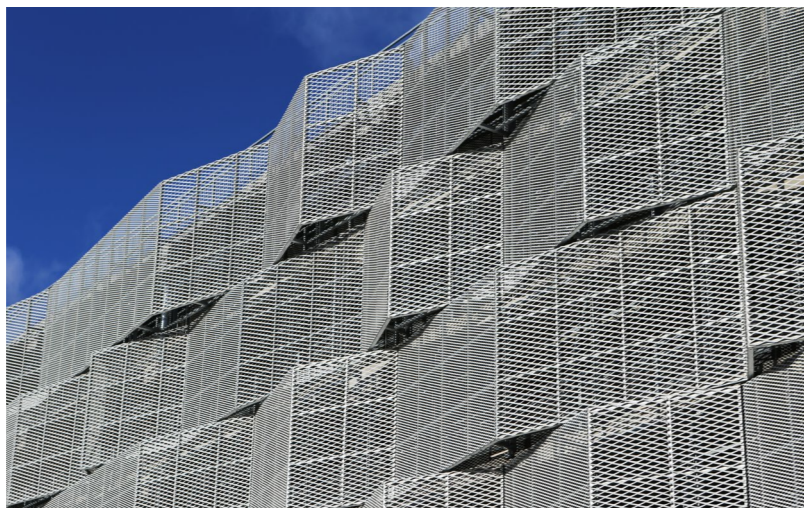
4.1.2. Rakennettu koriste vai koristeltu rakenne?

Miksi tyyli tai koristelu sitten on redusoitu pinnalliseksi teemaksi? Keskeistä on kysymys koristeaiheiden ja rakenteen painoarvoista: onko arkkitehtuuri pohjimmiltaan koristeltua rakennetta vai rakennettua koristetta? (Leniaud 2002, 167; Ripatti 2011, 82 mukaan.) Vaikuttaa siltä, että modernismissa tyyli on osittain voitu pelkistää vain ”pinnalliseksi koristeluksi” – ja verkko-keskusteluissa painottuvat juuri näkemykset, joiden mukaan traditionaalisen arkkitehtuurin puolustajat vaativat nimenomaan ornamenttiikkaa ja koristeaiheita. Arkkitehti **Julius Jääskeläinen** sen sijaan muistuttaa, että nykyrakentaminenkin on koristeellista: esimerkiksi ikkunoiden alle sijoitetut ”leukalaput” sekä lasitettujen parvekkeiden ulkopuoliset ritilät ovat tulkittavissa moderneiksi koristeiksi, sillä niillä ei ole mitään rakenteellista tai toiminnallista merkitystä (Jääskeläinen 2021, 24). Kuitenkin esimerkiksi Triplan rei’itettyä julkisivua tai Turun yliopistollisen sairaalan parkkihallin ahtojäävaikutelmaa imitoivaa julkisivua ei pidetä onnistuneena Arkkitehtuurikapinassa, vaan päinvastoin ”modernin ornamenttiikan” koetaan lisäävän elementtien toisteisuuden kokemusta (Ak 30; Ak 93). Myös arkkitehdit suhtautuvat nuivasti esimerkiksi Jätkäsaaren Pitsitalona tunnetun rakennuksen julkisivuun, ja esimerkiksi arkkitehti **Panu Kaila** näkee pitsin kaltaisen herkkyyden olevan vaikeasti imitoitavissa suuressa rakennuskohteessa (Af 292; Bäck-

gren 2020). Arkkitehti **Owen Jones** (1809–1874) painotti koristeen tulevan kuvata oman aikakautensa identiteettiä: koristetta tulee käyttää totuudenmukaisesti kulloistakin kulttuuria ja ajanjaksoa kuvaten. Hän kritisoi vanhanaikaisten koristeiden anakronistista kopioimista. (Jones 1856, 1; Korttemaa 2020, 63 mukaan.)

Onko nykyaikainen, teollisesti tuotettu koriste siis nykyajan ornamentti? Arkkitehtuurikapina ei kuitenkaan hyväksy tämänkaltaista koristetta, ja sen lisäksi ryhmässä arvostellaan arkkitehtien taipumusta tarinallistaa suunnitelmiaan runollisemmiksi kuin ne todellisuudessa ovatkaan (Af 93). Filosofin **Karsten Harries** tekee eron dekoraation ja todellisen koristeen eli ornamentin välille toteamalla, että vain jälkimmäisellä on aito aikayhteys kuvaamaansa kulttuurilliseen identiteettiin. Tyylillä ja ornamentilla on hänen mukansa eettistä merkitystä: ne kuvaavat tietyn aikakauden tai alueen elämäntapaa. Sen sijaan koristeen hän liittyy dekadenssiin: viittaukset entiseen arvomaailmaan eivät toimi samalla tavoin modernissa ajassa. (Harries 1997, 48; 59; 65.)

Koristeet siis pyritäänkin määrittelemään rakenteellisten ja toiminnallisten osien vastakohdiksi. Modernismin liitetään kiinteästi arkkitehti **Louis Sullivanin** (1856–1924) esittämä ohje *”form follows function”*, joka tulkittiin siten, että muoto syntyy puhtaasti toiminnosta, vapaana estetiikasta (Lappo 1977). Rakenteiden rehellisyyden käsite ilmenee jo esimerkik-

Kuva 90. Turun yliopistollisen sairaalan parkkihalli on saanut inspiraationsa ahtojäästä.

Kuva 91. Triplan orgaanisen muotoiset julkisivuelementit.

si arkkitehti **Gottfried Semperin** (1803–1879) teorioissa:

”Puhukoot materiaalit puolestaan ja ilmentykööt ne peittelemättömästi sellaisina kuin kokemus ja tietämys katsovat niiden parhaiten soveltuvan olemaan. Tiili esiintyköön tiilenä, puu puuna, rauta rautana, kukin sellaisena kuin niiden omat rakenteelliset lait edellyttävät.” (Kruft 1994, 559. Suomennos Vartola 2014, 56.)

Samoin arkkitehti **Auguste Perret** (1874–1954) esitti vuonna 1949 pitämässään Teknillisen korkeakoulun 100-vuotisjuhlan kunniatoripromootion juhlaesitelmässä arkkitehdin olevan kuin *”runoilija joka ajattelee ja puhuu rakentein”* (Perret, 1949, 129). Perret’in sanastossa valheen ja rikoksen tunnelautuneet ilmaisut korostavat modernismin voittoa taantumuksellisuudesta:

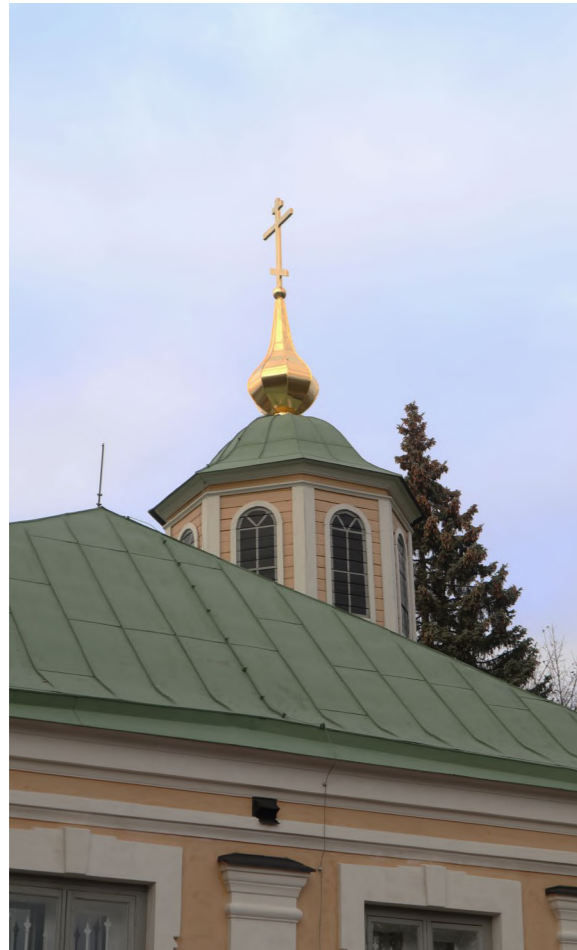
”Rakentaja, joka kätkee minkä tahansa osan rakennusrungosta, luopuu rakennustaiteen ainoasta sallitusta ja samalla kauneimmasta koristeesta. Joka kätkee kantavan pylvään tekee virheen. Joka kätkee valepylvään tekee rikoksen.” (Perret 1949, 130.)

Rikokseen viittaaminen modernistisessä diskurssissa on yleistä: myös Arkkitehtuurikapinassa viitataan arkkitehti **Adolf Loosiin** (1870–1933) ja hänen *”ornamentti on rikos”*-sanaparteensa (Ak 201). Vartola kuitenkin huomauttaa esseen nimen *”Ornamentti ja rikos”* (*Ornament und Verbrächen*) tulleen ylitulkituksi *”Ornamentti on rikos”*-sloganiksi (Vartola 2014, 90). Rakenteiden keskeinen merkitys ja nii-

den asettaminen vastakkain koristelun kanssa on kuitenkin ominaista juuri modernistiselle katsantokannalle. Esimerkiksi Venturi kirjoittaa, kuinka modernismi hylkäsi koristeen samalla redusoiden vitruviaaniset arkkitehtuurin perusperiaatteet muotoon *”kestävyys + käyttökelpoisuus = kauneus”*: kauneudesta tulikin modernismin myötä sivutuote, jonka sane-livat käytännön ja kestävyuden arvot (Venturi et al. 1972, 134; Korttemaa 2020, 97).

Podcastissaan *Ajatuksia kaupungista* arkkitehti **Jussi Ukkonen** toteaa ajatuksen arkkitehtuurin rehellisyydestä kumpuavan rakenteista: tilan maalaaminen keksityllä värillä ei vaikuta yhtä arvokkaalta kuin rakennusmateriaalin *”rehellinen, oikea tuntu”*. Hän kuitenkin toteaa värien aiheuttavan voimakkaampia tunteita suurimmalle osalle ihmisistä kuin pinnoittamattoman tiilen tai betonin kaltaiset materiaalit. (Laak & Ukkonen 2018.) Modernismi vaikuttaa siis pitävän kiinni nimenomaan rakenteiden rehellisyydestä: rakennuksen tulee koostua osista, joilla on käytännön kannalta merkitystä – toisin kuin koristeilla. Rakenteita ei saisi myöskään peitellä esimerkiksi värin tai pinnoitteiden avulla.

Rakenteiden keskeinen merkitys arkkitehtuurissa on kuitenkin paljon modernismia vanhempi, ja esimerkiksi uusklassistisesta arkkitehtuuristaan tunnettu Gustaf Nyström korostaa, ettei rakennuksen tule koskaan näyttää muulta kuin mitä se käyttötarkoitukseltaan on. Lisäksi Nyströmin mukaan materiaaleja

Kuva 92. Lappeenrannan vanhan ortodoksikirkon tapuliin on maalattu ikkunat. Maalaamista ei usein modernissa arkkitehtuurissa pidetä ”rehellisenä” verrattuna materiaalien todellisten pintojen esiin jättämiseen.

Kuva 93. Porvoon nykyisen tuomiokapitulin rakennukseen on maalattu kivirakennuksille tyypillisiä profiileja.

tulee käyttää luonnollisten ominaisuuksiensa vaatimin tavoin, ja rakennuksen tulee ilmaista, miten rakenne kantaa sille osoitetut kuormat. (Lukkarinen 1989, 38.) Uusklassistiselle rakennuksille tyypillisen ratkaisun mukaan vahvimmat ja raskaimmat osat sijoitetaan rakennuksen alaosaan ja keveämmät ja hienostuneemmat puolestaan yläosaan (Nyström II, 44–45; Germann 1980, 146–147; Lukkarinen 1989, 38 mukaan). Nyström puhuu ”artikuloinnista”, jolla hän tarkoittaa yksittäisten osien suunnittelua siten, että ne osoittavat käyttötarkoituksensa osana rakennusta: esimerkiksi pilari kuljettaa voimia pystysuunnassa ja palkki vaakasuunnassa. Ornamentit voivat koristaa Nyströmin mukaan rakennusta, mutta ne voivat myös viitata osien käyttötarkoitukseen. (Lukkarinen 1989, 32.)

Nyströmin mukaan arkkitehtuurissa kestävästä ovat mittasuhteet, tektoniikka sekä materiaalien rehellinen käyttö (Lukkarinen 1989, 37–38). Uusklassisteille arkkitehtuurissa ei ollut kyse rakenteiden ja koristelun kategorisesta erosta, vaan ne liittyivät oleellisesti toisiinsa. Ulkokohtaisten koristeiden sijaan kyse oli mittasuhteista, kuten esimerkiksi Jac. Ahrenberg korostaa arkkitehti **Johan Carl Ludvig Engelin** (1778–1840) ajatelleen (Ahrenberg 1897, 96). Klassismin ja modernismin ero suhteessa rakenteen merkitykseen piileekin siinä, että klassismin korostaessa aksiaalista sommitelua ja kokonaisuuden merkitystä modernismi ottaa lähtökohdakseen dynaamisuuden ja keveät elementit (Jordy 1989; 53–54).

Arkkitehtuurikapinassa ei myöskään peräänkuuluteta vain rakennuksen koristelua, vaan ryhmässä painottuvat muun muassa mittasuhteet, detaljointi, jäsennelty vaihtelu, symmetria sekä harmonia. Lisäksi ryhmässä myös korostuu rakennustekniset ominaisuudet osana tiettyjä muotoaiheita: harjakatto koetaan paitsi esteettisesti tasakattoa miellyttävämmäksi myös kosteusteknisesti toimivammaksi ratkaisuksi. Kyseessä siis ei ole vain keskustelu koristeaiheiden liittämistä osaksi uutta arkkitehtuuria, vaan kauneuden laajamittaisemmasta analysoinnista myös osana rakenteellisesti kestävästä arkkitehtuurista.

Kuva 94. Uusklassismia edustava Helsingin tuomiokirkko tunnettiin alun perin Nikolainkirkkona ja sittemmin Suurkirkkona. Se sijaitsee Senaatintorilla, jonka Vilhelm Helander määrittelee koko Euroopan vaikuttavimmaksi uusklassismia edustavaksi torisommitelmaksi (Helander 1980, 100).

Kuva 95. Helsingin Presidentinlinna 1820-luvulta on Engelin suunnittelema rakennus Tasavallan presidentin edustusasunnoksi.

4.1.3. Tyyliyhtenäisyys kaupunkikuvassa

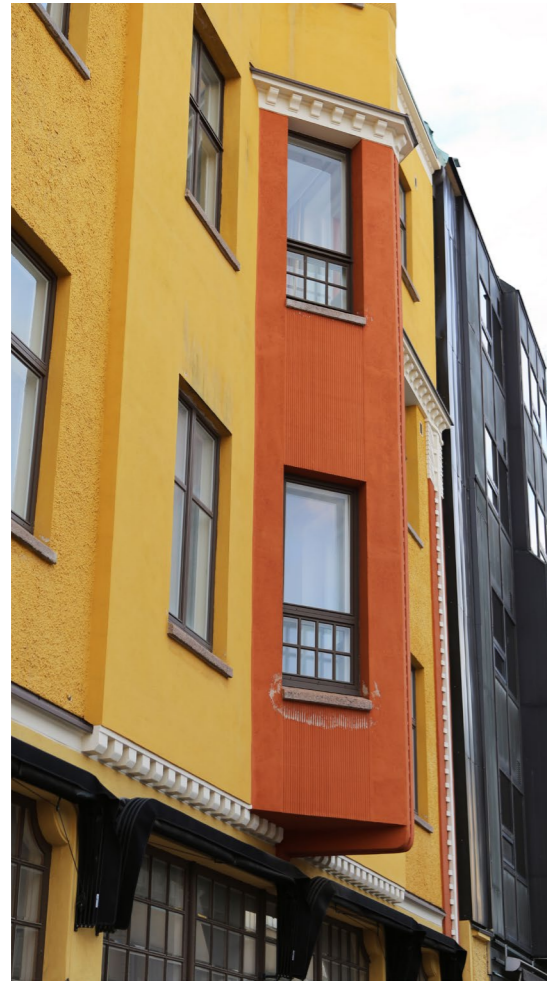
Arkkitehtuurikapinassa korostuvat nimenomaan julkisivuun liittyvät attribuutit, mikä herättää Arkkitehtuurifoorumissa myös vastustusta (Af 34; Af 45). Muussa julkisessa arkkitehtuurikeskustelussa korostuukin esimerkiksi asumisen laatu. Sisätilat nähdään keskeisenä osana arkkitehtuuria ja ”vain julkisivuihin” liittyvä suunnittelu koetaan arkkitehtikunnassa pintapuoliseksi lähestymistavaksi. Julkisivujen ja sisätilojen keskeistä yhteyttä toisiinsa alettiin kuitenkin korostaa vasta funktionalismin myötä 1920- ja 1930-lukujen taitteessa: sitä ennen julkisivujen ja sisätilojen suunnittelu koettiin toisistaan riippumattomiksi (Nikula 1981, 87). Esimerkiksi Le Corbusierin mukaan arkkitehtuurin ulkohahmo seuraa sisätilojen suunnittelua (Venturi 1966, 85). Sen sijaan arkkitehti **Camillo Sitten** (1843–1903) mukaan kerrostalojen julkisivut toimivat ensisijaisesti kadun seininä, joten yhtenäinen katukuva oli keskeinen arvo. (Nikula 1981, 96–97.)

Sittellinen ajatus korostuu Arkkitehtuurikapinassa, jossa julkisivujen rooli yhteiseksi koettussa katutilassa koetaan keskeiseksi. Ryhmä painottaakin tyyliyhdenäisyyttä tai sopuisuutta kaupunkiympäristössä: ryhmässä vieroksutaan ajatusta, ettei naapuritalon rakennuksen tyyliä voitaisi suunnittelussa ottaa paremmin huomioon. Ryhmässä esimerkiksi todetaan ajallisten kerrostumien usein viittaan johonkin rumaan, ympäristöön sopimattomaan ratkaisuun (Ak 176).

”En ole koskaan ymmärtänyt tuota logiikkaa, että uusien pitää näyttää uusilta. Mielestäni uusien rakennusten pitäisi ottaa aina huomioon ympäristönsä ja sopeutua siihen mahdollisimman hyvin, jolloin rakennus näyttää siltä kuin se olisi aina ollutkin siinä. Muualla maailmassa tämä osataan, mutta jostain syystä Suomessa ollaan jämahdetty vieläkin 60-lukulaiseen ajattelumalliin.” (Ak 47.)

Arkkitehtuurikapinan näkökulma vastaa pitkälti 1800–1900-luvun taitteessa vaikuttaneen Jac. Ahrenbergin ajatuksia siitä, miten uuden luomisessa oli sopeuduttava vanhaan, olipa kyseessä sitten uudisrakennus vanhaan ympäristöön tai vanhan kohteen restauroiminen. Keskeistä oli luoda yhteys paikan historiaan ja sovittaa rakennus paikan ilmapiiriin ja henkiseen sekä maantieteelliseen ”ilmastoon”. (Ripatti 2011, 110.) Esimerkiksi Arkkitehtuurikapinassakin ihaillun, arkkitehti **Lars Sonckin** (1870–1956) kaavoittaman, Töölön kaupunkikuva on hyvin yhtenäinen räystäslinjojen ja kerroskorkeuksien sekä ikkunasomittelun osalta, vaikka rakennusten suunnittelijat vaihtelevatkin (Arkkitehtuurimuseo 2020).

Vuonna 1977 arkkitehti **Vilhelm Helander** pohtii Arkkitehti-lehden artikkelissaan samaa teemaa eli kuinka suunnitella uusi rakennus osaksi vanhaa ympäristöä. Hän torjui ”uusvanhan rakentamisen”: hänen mielestään ”tyylieklektismi” antaa vain korvikkeen ongelman ratkaisemiseksi. Uuden rakennuksen arkkitehtuuri voi käyttää hyväkseen vanhan ympäristön ominaispiirteitä, mutta rakentamisen

Kuva 96. Kerroksellista kaupunkikuvaa Turun Kaupakadulla.

Kuva 97. Tampereen Kortelahdenkadun eri aikakausien rakennukset.

tulee *”luoda oma, rikastava lisänsä ympäristöön”*. (Helander 1977.) Vuonna 1986 hän kirjoittaa:

”[-] uuden sovittamisessa vanhaan on tärkeintä, miten uudet rakennukset täyttävät paikkansa kaupungin tilarakenteessa ja sopivat siihen mitakaavaltaan, eivät vanhasta ympäristöstä lainatut muodot tai tyylipiirteet.” (Helander 1986.)

Arkkitehti **Osmo Lappo** jatkaa Helanderin käynnistämää keskustelua kaupunkikuvan yhtenäisyydestä. Hän nostaa esimerkiksi Göteborgin keskusta vuonna 1975 valmistuneen Härbärgen-korttelin toimisto- ja liikerakennuksen, joka sai valmistuttuaan suuren kansansuosion osakseen ja arkkitehdit ”pudistelemaan päätään” sekä kysymään, saako rehellisyyden periaatteen arkkitehtuurissa unohtaa. (Lappo 1977.)

Arkkitehtikunnalla vaikuttaa edelleen olevan erilainen käsitys kuin Arkkitehtuurikapinalla siitä, miten olemassa olevaa kaupunkirakennetta tulisi täydentää. Arkkitehti **Pirjo Saksenaho** kysyy, miksi kaupunkikuvassa ei saisi näkyä erilaisia kerrostumia (Af 8; Kuparinen 2021). Arkkitehtuurifoorumissa todetaan, että rakennuksen lähiympäristön huomioiminen osana suunnittelua on paikan hengen tunnistamista, joka on olennainen osa arkkitehdin ammattitaitoa (Af 8). Arkkitehdit siis kokevat, että rakennukset voivat selkeästi näyttäytyä erilaisina eri aikakausina. Toisaalta arkkitehdit kokevat ottavansa paikan ehdot suunnittelussa huomioon, vaikka se tapahtuukin muiden kuin suoranaisten tyylivalintojen avulla.

Sekä Arkkitehtuurikapinassa että Arkkitehtuurifoorumissa käsitellään Katajanokan Linnakadulle suunniteltua, vanhan korttelin täydentämistä jugendhenkisellä rakennuksella (kuvat 85–88 sivuilla 88–89) (Ak 105; Af 17). Erityisesti Arkkitehtuurikapinassa kummastellaan sitä, miksi Helsingin kaupunki ei myöntänyt lupaa historiallista tyyliä imitoivalle rakennukselle (Ak 105; Ak 287; Ak 313). Taidehistorian dosentti **Riitta Nikulan** mukaan jugend-yritelmässä ei olisi mitään luontevaa, vaan rakennuksen erottaisi heti aidosta jugendrakennuksesta. Helsingin kaupungin asemakaavoittaja **Martta Yläjäski** toteaa, että rakennukset pyritään sopeuttamaan kaupunkirakenteeseen ja -kuvaan. (Bäckgren 2018.) Arkkitehtuurifoorumissa toteutuneen rakennuksen jugendvaikutteisuutta puolustetaan toteamalla siinä olevan *”vapaasti polveileva epäsymmetria, vaihteleva räystäslinja, peltinen, monimuotoinen harjakatto”* (Af 17). Asiaa pohditaan myös Ajatuksia kaupungista -podcastissa. Arkkitehti **Noora Laak** pohtii, että jugendvaikutteisen rakennuksen toteuttaminen vaikuttaa haastavammalta ”keskelle savipeltoa” kuin osaksi vanhaa kaupunkirakennetta. (Laak & Ukkonen 2018.) Tyylin jatkaminen siis siellä, missä sitä jo valmiiksi on, tuntuu perustellummalta kuin sen käyttäminen täysin neutraaliin paikkaan sijoitetuissa rakennuksissa.

Kristo Vesikansa tuo esiin arkkitehti **Ernesto Nathan Rogersin** (1909–1969) 1950-luvulla esittämän *continuità*- eli jatkuvuusperiaatteen, jolla pyrittiin luomaan yhteyttä moder-

nin arkkitehtuurin ja historiallisten perinteiden välille. Vesikansa pohtii, nousevatko Rogersin periaatteet keskusteluun kaupunkikeskustojen vilkkaan täydennysrakentamisaallon seurauksena:

”Milloin uudisrakennuksen on syytä jättäytyä taka-alalle ja milloin astua määrätietoisesti esiin? Missä kulkee raja historiallisten muotojen kopiointin ja uudelleentulkinnan välillä? Suomessa on pitkään vaalittu ihannetta, jossa uusien osien täytyy erottua vanhoista, mutta viime aikoina väitteen paikkansapitävyys on alettu kyseenalaistaa eri tahoilla. [-] Standardiratkaisuiksi täydennysrakentamisessa ovat viime vuosina vaikiintuneen harjakatot, säännölliset ikkunarivistöt ja pylväskäytävät, maustettuna toisinaan kaari-aukoilla ja koristeellisilla tekstuureilla.” (Vesikansa 2021a.)

Arkkitehti **Juha Ilonen** puolestaan toteaa Venetsian julistuksen periaatteen, jonka mukaan rakennukseen lisättävän uuden osan tulee erottua vanhasta, kaipaavan päivitystä. Ilonen mukaan periaate on turhan jyrkkä ja se heijastaa vanhentunutta, 60-lukulaista ajatusmaailmaa. (Vesikansa 2021b, 20.) Arkkitehtuurikapinassa kritisoidaan juuri ”pakkomodernismiksi” sitä, ettei vanhaa tyyliä voida hyödyntää osana rakennusten suunnittelua edes silloin, kun rakennukset sopisivat tällöin harmonisemmin lähiympäristöönsä.

Tyyliin liittyy olennaisesti myös typologia. Esimerkiksi Reima Pietilän mukaan *”laatikkokausi hoiti arkkitehtuurin mainosvaloilla, jotka ilmoittivat oliko rakennus koulu, uimahalli vai teatteri”*

(Salmela 1978). Arkkitehtuurikapinassa peräänkuulutetaan samaa asiaa:

”Noin niin kuin hyvänä litmustestinä siitä, miten konservatiivista arkkitehtuurin pitäisi olla, on se, että ihmisen pitäisi vähintään tunnistaa uusi kirkko kirkoksi, uusi kaupungintalo kaupungintaloksi ja uusi kerrostalo kerrostaloksi. [-] Jos riittää, että [kirkon] tekee kirkoksi tuo ohuenohut risti tuolla ”savupiipun” nokassa, niin miksei klassisesta julkisivusta tee oman aikansa arkkitehtuuria vastaavanlainen ohut vuosilukulaatta ovenpielessä?” (Ak 161.)

Arkkitehtuurikapinalla ja arkkitehtikunnalla vaikuttaa olevan erilainen näkökulma tyylin hyödyntämiseen arkkitehtonisissa ratkaisuisa. Arkkitehdit vaikuttavat näkevän rakennusten suunnittelun kompleksisemmässä valossa ja perustelevat paikan hengen noudattamista muilla kuin tyylivalinnoilla. Arkkitehtuurikapina puolestaan näkee rakennusten julkisivusuunnittelun oleelliseksi keinoksi luoda harmonista kaupunkitilaa, jossa ”ajattomuus” on tärkeämpää kuin kerroksellisuuden osoittaminen.

4.1.4. Modernismi tyylinä

Modernismin asema tyylinä on myös haastava: se tunnutaan arkkitehtipiireissä koettavan pikemminkin laajamittaisempaan ajattelutapana arkkitehtonisen tyylin sijasta (Af 8). Esimerkiksi funktionalistit olivat kieltäneet tyylin olemassaolon modernissa arkkitehtuurissa, ja heidän tapaansa lähestyä arkkitehtuuria kiinnittyi erityisesti poliittisiin ja taloudellisiin reunaehtoihin rakennustaiteellisten intressien sijaan (Vartola 2014, 55). Tyylin sijaan funktionalismissa oli kyse eettisestä asenteesta (Söderlund 1979). Modernismilla oli siis estetiikan sijaan jalompia päämääriä.

Modernismin vankka jalansija perustuneekin osittain sen arvopohjaan. 1980-luvulla keskustelu vaikuttaa saaneen samankaltaisia piirteitä: Vartola arvioi väitöskirjassaan, että vuonna 1980 julkaistussa arkkitehtien **Erkki Kairamon** (1936–1994) ja **Kirmo Mikkolan** (1934–1986) välisessä keskusteluartikkelissa modernismin jalansija Suomessa koettiin jo niin vahvaksi, että sen nähtiin olevan tyylikauden sijaan *”jotain ikuista, puhdasta ja pysyvää”* (Mikkola & Kairamo 1980; Vartola 2014, 64). Toisaalta nykykeskustelussa Ilonen toteaa:

”On harhakuva, että uusvanha tarkoittaisi lainoja ajalta ennen modernismia, 1920-luvun takaa. Kyllähän modernismikin on jo kauan sitten muuttanut tyyliksi, toistellaan samoja ideoita.” (Vesikansa 2021b, 17.)

Tyylikysymys on saanut modernismin aikana kuitenkin myös erilaisia tulkintoja. Eurooppalaisten funktionalistien karttaessa tyylimääritelmää varhaiset modernistiarkkitehdit **Philip Johnson** (1906–2005) ja **Henry-Russel Hitchcock** (1903–1987) puhuivat uudesta traditiosta (*’New Traditon’*) ja uudesta kansainvälisestä tyylistä (*’New International Style’*) etenkin siinä vaiheessa, kun ilmiö lanseerattiin Amerikassa 1930-luvulla. Heidän mukaansa ensimmäistä kertaa sitten 1200- ja 1300-luvun oltiin tilanteessa, jossa uusi rakennustekniikka luo uuden arkkitehtuurityylin: 1900-luvulla siis rauta- ja teräsrakentaminen sekä pilari-palkkijärjestelmä (Hitchcock & Johnson 1966, 22; Vartola 2014, 54 mukaan). Uuden tyylin neljä johtonimeä olivat **Le Corbusier**, **Walter Gropius** (1883–1969), **Ludwig Mies van der Rohe** (1986–1969) ja **J. J. P. Oud**, (1890–1963). (Hitchcock & Johnson 1966, 33; Vartola 2014, 54–55 mukaan.) Modernismi siis toisaalta käytti myös estetiikkaa yhtenäisen kansainvälisen suuntauksen luomisessa, vaikka varhaisvaiheessa funktionalismi oli kieltänyt tyylin olemassaolon.

Tarkasteltaessa tapaa toistaa modernismin jo käytettyjä muotoaiheita keskeiseksi nousee *New York Five* -nimeä kantanut arkkitehtiryhmä, joka ihaili erityisesti Le Corbusierin valkoista funktionalismia. Ryhmään lukeutuivat arkkitehdit **Peter Eisenman**, **Michael Graves** (1934–2015), **Charles Gwathmey** (1938–2009), **John Hejduk** (1929–2000) ja **Richard Meier**. He julkaisivat kirjan *Five Architects* vuonna 1972, mutta yhtenevistä periaatteista

Kuva 98 (vasemmalla). Le Corbusierin suunnittelema Villa Savoye valmistui vuonna 1931.

Kuva 99 (oikealla). Corbusierin ja Pierre Jeanneretin vuosina 1923–1925 suunnittelema Maison La Roche-Jeanneret.

Kuva 100 (vasemmalla). Peter Eisenmanin suunnittelema House VI Cornwallissa on valmistunut vuonna 1975.

(Kuva Flickr.)

Kuva 101 (oikealla). Richard Meierin suunnittelema Ulmin kaupungintalo on rakennettu 1990-luvulla. (Kuva Flickr.)

(Kuva Flickr.)

huolimatta heillä ei ollut tiettyä suunnitte-
luideologiaa. Ohjelmallisuuden puutteesta
huolimatta heidät liitetään ”valkoiseen arkkitehtuuriin”, jonka myötä modernismista irrotettiin sen aatteellinen tehtävä ja siitä tuli vain puhdas esteettinen ongelma. Funktionalismi menetti alkuperäisen sosiaalisen merkityksensä ja ryhmä keskittyi hiomaan modernismin muodonantoa kohti täydellisyyttä. (Eisenman 1972; Koho 2003, 188–189.) Modernismiin liitettiin ”kertaustyyliajattelu” sen alkaessa ammentaa inspiraatiota omasta menneestä traditiostaan. Modernismin käsite onkin siis hyvin laaja ja se pitää sisällään myös virtauksia, joissa estetiikka on noussut arkkitehtuurin keskeiseksi teemaksi.

Arkkitehtuurikapinassa kritisoidaan sitä, että modernismia edeltäviin suuntauksiin viittaaminen vaikuttaa paheksuttavalta, mutta sen sijaan modernismin omaa perinnettä tunnutaan hyödyntävän suunnittelussa jatkuvasti. Samoin Reima Pietilä huomautti, että arkkitehdit olivat alkaneet hakea muotoaiheita menneestä modernismista – funktionalismi ei ollut enää 1980-luvulla uutta arkkitehtuuria vaan ”vanhaa uutta”. (Pietilä 1980.) Arkkitehti **Timo Koho** tulkitsee Pietilän sanomaa niin, että 1970-luvulla ideologia oli halvaannuttanut arkkitehtuurin kyvyn uudistua (Koho 2003). Esimerkiksi Pietilöiden Tampereelle suunnittelema pääkirjasto Metso (1986) pyrki palauttamaan modernismiin alkuperäisen avantgardismin funktionalismin jäljittelyn sijaan. Reima Pietilä korosti kirjaston modernistista

luonnetta sanomalla sen olevan ”itsetietoinen modernismissaan” ja sanoutumalla irti samalla postmodernismin historiallisia viitteitä suosivasta metodista. (Pietilä & Pietilä 1987, 29.)

Yhä edelleen vaikuttaa siltä, että modernismi suhtautuu omaan traditioonsa sallivasti, sillä sen koetaan ylittävän tyylin käsitteen pinnallisuuden. Kuitenkin voidaan kysyä, mitä tyyli oikeastaan on. Tyyli voidaan määritellä esimerkiksi aikakaudelle, koulukunnalle tai tekijälle ominaiseksi erikoisleimaksi (Davies & Jokiniemi 2012, 327) tai yhteiskunnallisen arvojärjestelmän näkyväksi hahmoksi (Paulsson 1955, 27; Nikula 1981 11 mukaan). Kyseisenkaltaisten määrittelyjen mukaan arkkitehtuuriin liittyy aina tyylin käsite. Vaikka tyyli näyttäytyy – kuten rakennettu ympäristökin – fyysisenä, visuaalisesti hahmotettavana kokonaisuutena, ei se tarkoita, että tyyli koskisi vain esteettisiä tai pintapuolisia kvaliteetteja.

Kuvat 102 ja 103 (ylhäällä). Tampereen kaupunginkirjasto Metso vuodelta 1986 on Pietilöiden tulkintaa aidosta avantgardistisesta modernismista.

Kuvat 104 ja 105 (alhaalla). Otaniemen teekkaritalo Dipoli vuodelta 1961 hyödyntää myyttisyyttä ja opiskelijayhteisön me-henkisyyttä (Koho 2003, 159).

4.1.5. Yhteenveto

1 Taustalla vaikuttavat erilaiset käsitykset kauneudesta: Arkkitehtuurikapina pyrkii osoittamaan kauneuden olevan objektiivista, siinä missä arkkitehtimedioissa kauneuskäsitysten nähdään riippuvan paitsi yksilöstä myös muista historiaan ja aikaan liittyvistä olosuhteista. Tyylikeskustelu nähdään osittain pinnallisena: arkkitehtuurin kentällä on muitakin tärkeämpiä asioita kuin kauneus tai tyyli. Sen lisäksi tyylin pelätään muodostuvan arkkitehtuurin kohtalonkysymykseksi, joka syrjäyttää muut tärkeät teemat arkkitehtuurikeskustelussa. Samalla Arkkitehtuurikapinan agendan nähdään olevan vain ulkokohtainen koristelu, missä ei välitetä muista arkkitehtuurin laatutekijöistä.

2 Modernismi sitoutuu rakenteiden rehellisyyteen ja koristelu koetaan epärehelliseksi, valheelliseksi tai ulkokohtaiseksi. Toisaalta rakenteita on korostettu myös esimerkiksi uusklassismissa: koristeet nähtiin osana kompositiota osoittamalla myös rakenteiden toimintaa. Lisäksi keskusteluun liittyy paljon muitakin kuin ornamenttiikka, kuten mittasuhteet, harmonia ja detaljointi.

3 Arkkitehtuurikapina vaatii sitä, että uudisrakennukset sopeutettaisiin paremmin vanhojen rakennusten tyyliin, jolloin muodostuisi harmonisempaa ja yhtenäisemmän näköistä kaupunkikuvaa. Arkkitehdit kokevat ottavansa suunnittelussa olemassa olevan ympäristön huomioon, vaikei se tapahdukaan viereisten rakennusten tyyliin sopeutumisenä. Toisaalta arkkitehditkin kyseenalaistavat vaatimuksen ”uuden on näytettävä uudelta”.

4 Modernismiin tuntuu vakiintuneen käsitys sen olevan ajattelutapa ennemmin kuin arkkitehtuurityyli. Tyyliin on kuitenkin suhtauduttu eri tavoin eri aikoina: esimerkiksi funktionalismi kielsi tyylin, mutta sen sijaan New York Five -ryhmä pyrki korostamaan estetiikan merkitystä. Modernismin arvioidaan paitsi arkkitehtien myös Arkkitehtuurikapinan toimesta muuttuneen tyyliksi, joka kertaa jatkuvasti itse itseään. Modernismin asema tyylinä on ristiriitainen ja kiistanalainen.

4.2. Tradition asema arkkitehtuurissa

Henkilö A: ”Minusta tuo dikotomia ’uusvanha’ vastaan ’moderni(stinen)’ ei ole oikein hedelmällinen. Kuten tuolla ylhäällä todettiin, nykyrakennuksetkin käyttävät useita keinoja, jotka esiteltiin 1900-luvun alussa ja toki myös viittauksia vanhempaan arkkitehtuuriin. Noita kaariaiheita löytyy, Finlandia-ehdokkaidenkin joukosta. Ehkä kannattaisi pikemminkin pohtia sitä, kuinka taitavasti eri aiheita on käytetty, mistä ne ovatkin kotoisin.”

Henkilö B: ”ei ole hedelmällinen eikä käsitteellisesti looginen. Johtunee moderni -sanan ja sen johdosten monenkirjavasta käytöstä. Arkkielessä modernilla viitataan usein uuteen yleensä, ei määrättyyn tyylisuuntaan tai ajanjaksoon.”

Henkilö C: ”Lähtökohtaisesti samaa mieltä, mutta kenties modernismi kaikessa minimalistisuudessaan kärsii liiasta nuukuudesta: yhdet kaariaiheet, ja se on siinä. Se asia mistä monet tuntevat tykkäävän vanhoissa, on rikkaus ja koristeellisuus. Modernismista pyritään materiaalien puhtauteen ja minimalismiin, ja, kuten kaiken muunkin, myös sen saa toimimaan taitavissa käsissä.”

Henkilö D: ”ihan jos yrittää loogisesti ajatella, ja ottaa huomioon esimerkiksi tällä hetkellä kovin akuutit ympäristöongelmat, niin olisin kyllä ennustamassa että tulevaisuudessa arkkitehtuuri kehittyy niukempaan ja nuukempaan suuntaan. Sen sijaan että rakennuksia ryhdyttäisiin koristelemaan enemmän. Tämä on tosin vain oma ennusteeni, ja monesti olen niissä mennyt pieleen. En tosin aina [virnistävä emoji]”

[muita kommentteja]

Henkilö E: ”Jos rakennukset tehdään kestävämmällä menetelmällä on ympäristön kannalta yhdenkään miltä ne näyttävät. Yksi modernismin ja toisaalta myös arkkitehtien pahimmista synneistä on ollut viedä arkkitehtuuria kohti veistostaidetta ja poistaa minimalismin nimissä taloista esteettisiä perusteita sellaisia yksityiskohtia joille on hyvät tekniset perusteet (katto, räystäät jne.). Eikö voitaisi tehdä sellaisia rakennuksia joiden rakenteet kestävät lähtökohtaisesti 500+ vuotta mutta joiden julkisivukoristeita voidaan säätää tarvittaessa muoti-ilmiöiden mukaan 50 vuoden välein käyttäen materiaaleja jotka ovat helposti ja kokonaan kierrätettävissä ja vähäpäästöisiä?”

Henkilö F: ”Pitäytyisin suuntauksista puhuttaessa mieluusti yleisemmän oloisissa määritelmässä yksittäisten yleisten ilmenemismuotojen yleistämisen sijaan. Eli jos puhuu minimalistisesta modernismista, on ehkä parempi puhua siitä, tai vaikkapa minimalismista, jonka voidaan kyllä katsoa olevan yksi modernismin alalaji. Modernismi voi olla kuitenkin vaikka mitä muutakin, kuten kaaosta. [-] Koristeellisuus voi olla aivan hyvin olennainen osa jotakin modernismia, vaikka ehkä harvinaisempi olisikin. [-] Mielestäni modernismiin kuuluu kuitenkin olennaisena osana kokeellisuus, eli pelkkä yleinen nykyajan minimalismi ei siihen sinänsä riitä.” (Af 17.)

4.2.1. Suhde historiaan ja edistykseen

Arkkitehtuurikapinassa argumentoidaan, että modernismi on kieltänyt historian ja tradition merkityksen arkkitehtuurissa. Modernismikäsitteellä viitataan ryhmässä yhtenäisen estetiikan tai tyylin sijaan myös edistysuskoon ja uuden kehittämiseen vanhan kertaamisen sijaan. (Ak 100.) Ryhmässä kiteytetään:

”Ongelma uuden luomisessa on silloin, jos jätetään täysin huomiotta ne seikat mitkä on jo todettu toimiviksi ratkaisuksiksi. Pyörä halutaan väkisin keksiä uudestaan.” (Ak 6.)

Modernismin juuret liitetään Saksan Weimarissa vuonna 1919 perustettuun Bauhaus-kouluun, joka ryhtyi uudistamaan taideopetusta uuden rationaalisen ideologian pohjalta. Walter Gropiuksen perustamassa koulussa korostuivat paitsi kaikkien taiteiden yhteys ja käsityötaidon merkitys, myös historian tarpeettomuus. (Vartola 2014, 51–53.) Bauhausin opetusohjelmaan ei kuulunut lainkaan taidehistoriaa, ja toisen maailmansodan jälkeen historian unohtaminen ja futurismi vakiintuivat kansainvälisesti arkkitehtuurin kieleksi. (Koho 2003, 9–10.)

Henry-Russel Hitchcockin mukaan modernismi loi historismin käsitteen: vasta 1900-luvulle tultaessa historismi tai traditionaalinen arkkitehtuuri ei ollut enää itsestäänselvyys. Vuoteen 1930 asti suurin osa suunnitelluista rakennuksista käytti historiallisia teemoja. (Nikula 1981, 14–15.) Modernismin alkuaikoihin saakka

tradition hyödyntäminen oli suorastaan luonnollista, ja historiasta muodostui ongelma vasta 1900-luvulle tultaessa, kun modernismi sanoutui irti tradition merkityksestä. Arkkitehtuurin lähtökohdaksi nousikin 1900-luvun alkupuolella avantgardismi ja edistysusko. (Koho 2003, 9.) Modernismiin liitettiin ”*ikuisesti uuden ideologia*”, jossa muutosta ihannoidaan itseisarvona (Martin 2010, 151–154; 165; Vartola 2014, 103 mukaan). Filosofin **Esa Saarinen** määrittelee modernismin suuntaukseksi, joka pyrkii erottamaan omat tyylit liittyvät ihanteensa jyrkästi aikaisemmasta tarrautuen nykyisyyteen ja omaan aikaansa. Modernismi näyttäytyy relaatiivisena ilmiönä: se määrittyy aina suhteessa johonkin. Modernismin historiavastaisuus onkin Saarisen mukaan illuusio, sillä modernismi määrittyy aina suhteessa traditioon. (Saarinen 1986; 329–330.)

Sittemmin modernismi on pyrkinyt myös löytämään suhteensa historiaan ja rakennusperinteeseen uudelleen. Esimerkiksi arkkitehtuurin historian professori **Nils-Erik Wickberg** (1909–2002) myöntää funktionalismin olleen alkutaipaleellaan karua sekä vailla pehmeyttä ja inhimillisyyttä, mutta toteaa kuitenkin:

”Mutta niin köyhiä emme toki ole, että meidän olisi täytettävä tämä tarve vajoamalla takaisin jonkinlaiseen kvasiklassismiin tai kvasirenessanssiin.” (Wickberg 1946; Vartola 2014, 67 mukaan.)

Sen lisäksi, että Arkkitehtuurikapinassa tuodaan esiin varhaisen modernismin historia-kielteisyyttä, ryhmässä pohditaan sitä, miksi

Suomi vaikuttaa olevan vahvasti modernismille vihkiytynyt ”yhden aatteen maa”. (Af 143; Veirto 2020). Modernismille onkin syntynyt vankka jalansija suomalaisessa yhteiskunnassa, ja esimerkiksi arkkitehtuurihistorioitsija **William J. R. Curtisin** mukaan Suomi nähdään Englannissa ja Yhdysvalloissa modernismin viimeisenä linnakkeena (Curtis 1992, 17). Lisäksi modernistista rakentamista on lukumääräisesti paljon: Suomen rakennuskannasta ja infrastruktuurista 80 prosenttia on syntynyt viimeisen seitsemänkymmenen vuoden kuluessa (Museovirasto 2021). Suomessa 1700-luvulla rakennettu asuintalo on Euroopan mittakaavassa harvinaisuus, eikä edeltäneiden vuosisatojen asuinrakennuksia ole säilynyt Suomessa lainkaan (Helander 1980, 90–92).

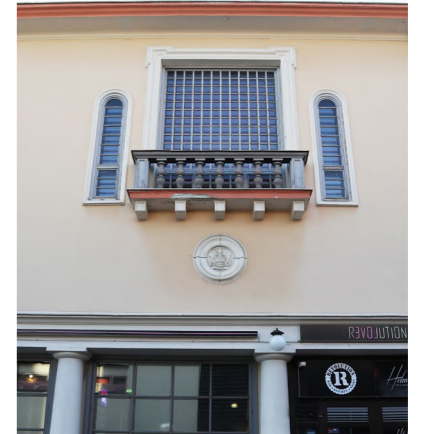
Modernismin asemaa puolusti arkkitehti **Tuomo Siitonen** vuonna 1983 Venetsian symposiumissa vetoamalla juuri rakennuskannan määrään. Siitosen mukaan modernismi on Suomessa jo traditio ja osa kansallista omakuvaa (Siitonen 1983). Samoin arkkitehti **Juhani Pallasmaa** toteaa modernismin muotouneen erityisesti Pohjoismaissa perinteeksi – jopa elämänsenteeksi, jonka kyseenalaistaminen vaikuttaisi mielettömältä. (Pallasmaa 1980).

Kuitenkin on muistettava, ettei suomalainen modernismikaan syntynyt traditiosta vapaana. Modernistina tunnetun Alvar Aallon varhaistyöt olivat klassistisia, Hän kuvaakin suhdettaan historiaan vuonna 1922:

”Vanhan kotimaisen rakennustaiteemme ja antiikkiarvojemme ihailu ja syvempi tunteminen lienee maassamme vielä verrattain myöhäiseltä ajalta kotoisin, mutta on kuitenkin meissä ’ammattilaisissa’ jo niin juurtunut, että se itse asiassa muodostaa pohjan, jolla nykyään työskentelemme, voipa vaaratta sanoa, että juuri ’vanhain auktoriteetti’ on meidän tämänpäiväisen työmme pääasiallinen kritiko.” (Aalto 1922, 21.)

Esimerkiksi Jyväskylän työväentalo sekä Aira-talo edustavat pohjoismaisen klassismin perinnettä. Toisaalta Aallon töissä näkyy myöhemminkin sitoutuminen antiikin arvoihin: hän hyödynsi esimerkiksi antiikin kreikkalaisia ulkoteatterimuotoa sekä Finlandia-talossa että Jyväskylän, Rovaniemen ja Seinäjoen teattereissa (Koho 2003, 9, 18). Hän korostikin eurooppalaisen kulttuuritradition ja antiikin ikuisten arvojen merkitystä peläten suomalaisen kulttuurin muutoin rappeutuvan. Hänelle klassismin ja modernismin välille ei muodostunut ristiriitaa. (Koho 2003, 18–19.) Aallon arkkitehtuuri hyödynsi traditiota taitavasti, ja Juhani Pallasmaa toteaa:

”Aallon arkkitehtuuri ei tähdännyt ehdottomuuteen, joka oli tyypillistä modernismin valtavirrälle. Yksi seuraus siitä oli, että hän saattoi käyttää historian ja kansanomaisen perinteen aiheita moderniin kieleen yhdistettynä ja luoda siten paikkaan ja aikaan voimakkaasti juurtunutta arkkitehtuuria. [-] Aallon aiheet eivät ole lainoja: ne ovat uudelleenluomuksia, ja ne pelkästään vihjaavat mahdolliseen alkuperään jossain muualla.” (Pallasmaa 1988, 22–23.)

Kuvat 106 ja 107 (ylhäällä). Jyväskylän työväentalo vuosilta 1924–1925 on Alvar Aallon suunnittelema.

Kuvat 108 ja 109 (alhaalla). Jyväskylän Aira-kerrostalo on valmistunut vuonna 1926. Aallon varhaistuotanto oli hyvinkin klassismiin nojaavaa.

Kuva 110 (ylhällä). Alvar Aallon suunnitelma Finlandia-talo otettiin käyttöön vuonna 1971.

Kuva 111 (alhaalla). Aallon suunnittelema Jyväskylän kaupunginteatteri valmistui vuonna 1982, kuusi vuotta suunnittelijansa kuoleman jälkeen.

Vaikka historiaan kiinnittyminen oli Aalollekin tärkeää, hän painotti itsenäistyneen maan omaa arkkitehtuuria. Hänen mukaansa Helsingin kaupungin keskustasta tulisi muodostua *”isänmaan uusi sydän, joka täydellisesti täyttäisi tehtävänsä aikakautensa vaatimuksia vastaavasti, sekä maan kaupungin suurkaupungiksi kasvanutta toimintaa varten”*. (Aalto 1961.) Timo Koho katsoi Aallon kritisoinen Engelin arkkitehtuuria painottamalla, että itsenäisen kansakunnan tulisi luoda itse omat monumenttinsa, eikä turvautua ulkomaisten arkkitehtien luomuksiin (Koho 2003, 49). Jo 1800-luvulla Jac. Ahrenberg näki, että suomalaisten arkkitehtien tuli luoda suomalainen arkkitehtuuri (Lukkarinen 1989, 51). Hänen mukaansa taide kukoisti siellä, missä sillä oli pitkät perinteet: Suomea vaivasikin hänen mukaansa erityisesti aristokraattinen menneiden aikojen kunnioittamisen perinteen puuttuminen, mikä puolestaan oli ominaista Ruotsin kaltaiselle vanhalle kulttuurille. (Ahrenberg 1898, 9; Ripatti 2011, 198.) Koska Suomessa ei ollut suomalaisen tyylin perinnettä, johon taiteilijat voisivat nojata, oli Ahrenbergin mukaan yksittäisten nerojen näytettävä tietä (Ahrenberg 1881; 410).

Se, mikä on hyväksytty osaksi suomalaista rakennusperinnettä, vaikuttaakin taipuvaiselta muutoksiin. Postmodernismia torjuttiin 1900-luvun jälkipuoliskolla perustelemalla suomalaisen tradition merkitystä: esimerkiksi arkkitehti **Simo Paavilainen** kommentoi, ettei Suomi tarvitse amerikkalaista postmodernismia vieraine ja irrallisine arkkitehtuu-

ri-ilmiöineen, sillä maallamme on omat rakennustaitteen perinteensä. Erityisesti Paavilainen tähdensi 1920-luvun klassismin merkitystä Suomen arkkitehtuurille. (Koho 2003, 134–135.)

Paavilainen määritteli arkkitehti **Martti Välikankaan** (1893–1973) 1920-luvulla rakennetun Puu-Käpylän suomalaisen klassismin päämuodoksi. Hänen mielestään alue edustaa erityisesti arkkitehti **Heinrich Tessenowin** (1876–1950) asuntoarkkitehtuurille tyypillistä välttämättömyyden estetiikkaa, tietynlaisia vaatimattomuutta ja tasapainoa. (Paavilainen 1979, 100; 120.) Paavilainen toi myös esiin, ettei tradition hyödyntäminen välttämättä tarkoittanut pitäytymistä totutuissa konventioissa. Esimerkikseen hän nostaa arkkitehti **Hilding Ekelundin** (1893–1984), jolla oli uudistava suhtautumistapa: hän esimerkiksi käytti Töölön kirkon (1927–1929) tornissa avointa kellokammiota, jota ei ollut vielä nähty Suomessa. Idean tähän hän oli saanut Arles’n lähellä sijaitsevasta Les Saintes Maries de la Mer -kirkosta. Lisäksi roosanväriset julkisivut ovat sakraalirakennukselle harvinaiset, ja edustavat 1920-klassismin tyypillistä pyrkimystä ”epätodellisuuteen”. (Koho 2003, 140–141.)

1980-luvulla heräsikin laajamittaisempi kiinnostus 1920-luvun klassismin: modernismin kriisi laukaisi kiinnostuksen tutkia funktionalismia edeltänyttä ajanjaksoa. Tunnuttiin ajattelevan, että arkkitehtien näköalattomuutta voitaisiin poistaa tutkimalla funktionalistien hylkäämiä teemoja. Vuonna 1982 järjestettiin

Kuva 112. (ylhäällä) Helsingin Puu-Käpylä edustaa pohjoismaista klassismia.

Kuva 113. (alhaalla) Hilding Ekelundin suunnittelema Töölön kirkko vuodelta 1930 on samoin yksi pohjoismaalaisen klassismin edustajista.

näyttely *Nordisk klassicism 1910–1930*. Näyttelyn perusteella vaikutti siltä, että jokaisella pohjoismaalla oli 1910–1920-luvuilla oma tapansa soveltaa antiikin perinnettä: esimerkiksi Ruotsissa otettiin vaikutteita kansanrakentamisesta, kun taas suomalaiset vaikuttivat olevan kiinnostuneita varhaisrenessanssista. Eroista huolimatta maiden välillä oli yhtäläisyyksiä, jotenka voidaan puhua pohjoismaalaisen klassismin perinteestä. Samoin Alvar Aalto -symposium vuonna 1982 painottui samoihin teemoihin, ja funktionalismin nähtiin yhä enenevässä määrin olevan riippuvainen 1920-luvun klassismin arvoista ja sen estetiikasta. (Koho 2003, 135–136.) Hienostunut klassismi kehittyi seuraavan pula-ajan myötä funktionalismiksi (Nikula 1981, 25).

1920-luvun klassismin avulla voitiin irtisanoa postmodernismin kansainvälisestä muoti-ilmiöstä ja vaalia kansallista rakennuskulttuuria, jonka perinteeseen liittyi niin sanottuja ikuisia arvoja, jotka estivät rakennuksia muuttumasta vain kulutushyödykkeiksi. (Koho 2003, 44.) Korostamalla suomalaisen modernismin liittyvän kotimaisen klassismin perinteeseen korostettiin arkkitehtuurin tradition merkitystä vieraaksi koetun postmodernismin ilmiön edessä.

1980-luvulla Juhani Pallasmaa totesi, että kansanrakentamisen perinteitä, joita aiemmin ei pidetty edes arkkitehtuurin alaan kuuluvina, on opittu ihaillemaan ja arvostamaan (Pallasmaa 1988). Vilhelm Helander arvioi suomalaisen

arkkitehtuuritradition piilevän puurakentamisessa ja lamasalvostekniikassa:

”Aineellisten voimavarojen niukkuus, paikalliset rakennusaineet sekä karu ilmasto ovat pakottaneet arkkitehtuurin muotojen pelkistykseen ja yksinkertaisuuteen. Voidaan puhua käytännöllisyyden perinteestä. Se mikä tehtiin, oli tehtävä hyvin.” (Helander 1986.)

Helanderin mukaan perinne oli kuitenkin katkennut lukuun ottamatta suomalaisia saunamökkejä, joiden korkeakulttuurinen asema on säilynyt modernistisessä Suomessa poikkeuksellisen vahvana (Helander 1986). Arkkitehti-lehti esitteli vuonna 1947 modernistien suunnittelemaa hirsisaunoja: Alvar ja Aino Aallon (1894–1949) turvekattoisen saunan Villa Maireassa sekä arkkitehti Aulis Blomstedtin (1906–1979) suunnitteleman romanttisen Rysäkallio-hirsisaunan Siuntiossa (Koho 2003, 56.) Yksi esimerkki perinteisen suomalaisen saunan vientiarvosta on arkkitehtien Mikko Heikkisen ja Markku Komosen Suomen suurlähetystö Washingtonissa vuodelta 1994: muutoin täysin modernin rakennuksen alimpaan kerrokseen on sijoitettu hirsirakenteinen saunaosasto. (Koho 2003, 61.) Saunarakentaminen ja kansanperinne ovat siis muodostuneet modernismin rinnalle arvostetuksi tavaksi hyödyntää ja jatkaa traditiota.

Lisäksi Arkkitehtuurikapina liittyy modernismin historiavastaisuuteen erityisesti vanhojen alueiden purkamisen ja niiden korvaamisen modernistisella rakennuskannalla (Ak 86). Suo-

Kuvat 114–116. Tampereen Amurissa sijainneesta puukaupungista on jäljellä vain työläismuseokortteli. Vanhan kaupunkirakenteen ovat korvanneet 1970-luvun kerrostalot.

nessa tunnetut puukaupungit ovat harvinaisia selviytyjiä ajalta, jolloin modernistiset rakennukset korvasivat vanhoja puutalomiljööitä 1960–1970-luvuilla eri puolilla Suomea. Esimerkiksi Tampereella vanhasta puu-Amurista jäi jäljelle vain työläismuseokortteli (Laurinölli 2021). 1800-luvun Helsingin monumentaalikeskustaa ympäröi puutalokaupunki, jonka 400 rakennuksesta ei ole säilynyt yksikään (Helander 1980, 92). Rakennussuojeluun liittyvät kysymykset eivät olleet nousseet kaupunkisuunnittelussa oleellisiksi vielä 1960-luvulle tultaessa, ja kysymys rakennusperinnön suojelemisesta puukortteleiden osalta aktivoitui vasta 1960-luvun lopussa. Sitten puukaupungit on kanonoitu keskeiseksi osaksi pohjoismaista rakentamiskulttuuria. (Kalakoski et al. 2020.) Esimerkiksi vanha Rauma liitettiin Unescon maailmanperintökohteisiin vuonna 1991 (Rauman kaupunki 2021). Se, minkälaista perinnettä ja rakennusperinnettä milloinkin pidetään arvossa, on vaihtunut paljon eri ajanjaksoina.

4.2.2. Suhde traditioon ja rakennustekniikkaan

Vaikuttaa siltä, että Arkkitehtuurikapinassa ja arkkitehtipiireissä vallitsee jokseenkin samanlainen suhde vanhaa traditiota ja rakennusperinnettä kohtaan. Sekä Arkkitehtuurikapinassa että Arkkitehtuurifoorumissa ihailaan vanhoja ympäristöjä ja kohderakennuksia (Ak 58; Ak 59; Ak 177; Ak 220; Ak 255; Af 21; Af 23; Af 37; Af 43; Af 48). Arkkitehtuurikapinassa ilmenee kiinnostusta myös vanhojen rakennusperinteiden ylläpitämiseen ja kehittämiseen (Ak 160; Ak 166). Arkkitehtikunnassa vanhan rakennustradition jatkaminen ilmenee esimerkiksi kiinnostuksena painovoimaista ilmanvaihtoa, massiivirakenteita sekä perinnepinnoitteiden käyttöä kohtaan. Esimerkiksi arkkitehtitoimistot Saatsi ja Livady suunnittelevat uudiskohteita sekä olemassa olevien kohteiden korjaushankkeita korostaen rakennusperinnettä. (Livady 2021; Saatsi 2021.) Arkkitehtitoimisto Avarrus on suunnitellut Helsingin Oulunkylään kerrostalorakennuksen, jossa on painovoimaisen ilmanvaihdon lisäksi massiivitiilirakenne (Avarrus 2022).

Vaikka vanhojen alueiden ja rakennusten suojeleminen muodostuu yhteiseksi nimittäjäksi arkkitehtipiireissä sekä Arkkitehtuurikapinassa, on näkemysten välillä silti eroja. Ratkaisevalta vaikuttaa se, etteivät arkkitehdit ole kiinnostuneita traditiosta niinkään estetiikan kannalta vaan rakenteiden pitkäikäisyyden ja terveellisyyden sekä kulttuurihistorian näkökulmista. Usein perinteisillä menetelmillä

rakennetut rakennukset saavat silti uudisrakennuksen leiman, eikä niissä pyritä noudattamaan vanhojen rakennusten esteettistä tyyliä. Esimerkiksi Arkkitehti-lehden projektiesittelyssä arkkitehdit **Anne Hangebruch** ja **Mark Ammann** suunnittelevat traditionaalisia rakennuksia, mutta eivät kuitenkaan halua *”leimautua minkään tyylin tai ajattelutavan edustajiksi”* (Vesikansa 2021d, 51). Rakennukset ovat ammentaneet inspiraationsa rakentamisperinteestä, mutta ne ovat kuitenkin selkeästi ajoitettavissa kuluvan vuosituhannen rakennuksiksi. Samalta vaikuttavat Arkkitehti-lehden muutkin projektiesittelyt: traditionalismin aihetta käsittelevässä numerossa kohde-esimerkit ovat hyvinkin modernistisia sovituksia vanhoihin miljöihin. Sen sijaan Arkkitehtuurikapinassa ihaillut kohteet, kuten arkkitehtitoimistojen Patzschke & Partner, (Ak 120), Robert A. M. Stern (Ak 119; Ak 275) tai Breiman & Breiman (Ak 242) suunnittelukohteet, eivät lukeudu suomalaisen arkkitehtuurimedian kaanoniin. Kyseisten arkkitehtitoimistojen suunnitelmat koetaan kenties pikemminkin tiettyä tyyliä edustavina rakennuksina kuin tradition jatkajina: Suomessa traditio koetaankin tyyliä laajemmaksi käsitteeksi. Esimerkiksi Pallasmaa toteaa, että mikäli perinne pelkistyy tyyliksi, arkkitehtuurin kehitys on hänen mukaansa vaarassa pysähtyä. Hänen mukaansa perinne ei elä arkkitehtonisissa muodoissa vaan kyseenalaistavassa ja dialektisessa asenteessa. (Pallasmaa 1990.) 1950-luvulla Aulis

Blomstedt kiteyttää tradition merkityksen seuraavasti:

”Traditio polveilee meille menneisyydestä käsin monia polkuja pitkin; olisi erehdys luulla, että nämä polut olisivat vain kuolleita koristeiviivoja kulttuurin kudelmassa.” (Blomstedt 1958, 72.)

Vaikka Arkkitehtuurikapinassakin esiintyy kiinnostusta vanhoja rakentamismenetelmiä kohtaan, pääasiallisesti toivotaan vanhan tyylistä julkisivua uudenaikaisin menetelmin toteutettuna. Tässä vaikuttaa myös piilevän ero Arkkitehtuurikapinan ja arkkitehtien yleisesti edustamien näkökulmien välillä: arkkitehdit karsastavat vanhalta näyttävää mutta uusin menetelmin rakennettua rakennusta, siinä missä Arkkitehtikapinassa tällainen olisi toivottu suunta rakentamiselle. Klassistinen ja kansallisromanttinen rakentaminen liitetään arkkitehtikunnassa voimakkaasti käsityöperinteeseen: tyyliin liittyy erottamattomasti käsityön traditio, eikä nykyaikaisin menetelmin toteutettua, vanhalta näyttävää rakennusta pidetä tavoittelemisen arvoisena. Esimerkiksi Pallasmaa toteaa vuonna 1988:

”Vailla aidon perinteen jatkuvuutta ei hyvääkään tarkoittava yritys käytä regionaalisia aiheita voi olla muuta kuin ylitunteellinen lavastuselementti, naiivin pinnallinen arkkitehtoninen matkamuisto.” (Pallasmaa 1988; käännös Kaarin Taipale.)

Suomessa jugendarkkitehtuuriin liitetään käsityön merkitys, joka säilyikin vahvana pitkän aikaa poikkeuksellisen hitaasti ja myöhään teollistuneessa Suomessa. Rakennukset ko-

Kuva 117. Kotkan Tukkukaupantalo edustaa 1910-luvun jugendia.

Kuva 118. Tampereen Keskustorilla sijaitseva jugendrakennus Palanderin talo on valmistunut 1900-luvun ensimmäisenä vuosikymmenenä.

risteltiin sisältä ja ulkoa, ja ornamenttiikka vaikiintui käsityön leimaksi. (Nikula 1981, 27–28.) Juha Ilonen liittyy vanhojen rakennusten miellyttävyyden juuri käsityötaitoon ja huoliteltuun ilmeeseen, ei niinkään tiettyyn tyyliin:

”Erittäin vaatimattomassakin ennen 1960-lukua rakennetussa talossa on usein graniittisokkeli, rapattu julkisivu, muurattu rakenne ja puusepän tekemät ikkunat ja käsin tehdyt pellitykset ikkunan alla. Talo on käsin tehty, mikä on tärkeä asia. Vieressä voi olla tämän päivän huippuarkkitehdin suunnittelema rakennus, todella kauniit mitasuhteet ja kaikki kunnossa, mutta se on rakennettu tuoteosakauppana. On valittu katalogista tuotteita ja parsittu ne työmaalla kasaan. Sokkeli on betonia, ja virheet peitetään repsottavilla listoilla. Siitä ei välity tekemisen ihanuus ja laatu. On helppo sanoa, että vanha talo on paljon miellyttävämpi.” (Vesikansa 2021b, 19–20.)

Samoin Arkkitehtuurifoorumissa korostuu vanhojen rakennusten ominaisuudet, jotka syntyvät aikaisemman rakentamistavan myötä:

”Aikaisempaan paikalla rakentamiseen liittyy monia hyviä puolia, kuten taito yksityiskohdissa, niiden detaljimaailma, taito artikukoida monin keinoin arkkitehtuuria, materiaalisuuden tuntu, kokemus ihmisen kädenjäljestä toteutuksissa, kunnollinen huonekorkeus, harkitut, hyvin mitoitettut huoneet, jotka sallivat monikäyttöisyyden jne. Valinta on kannaltani helppo, paikalla rakennettu vanhempi arkkitehtuuri voittaa.” (Af 9.)

Myös Gustaf Nyström yhdistää materiaalin ja rakennusosien valmistustavan erottamatto-

masti rakennuksen tyyliin. Mikäli arkkitehtuurissa työstetään samankaltaisia tehtäviä kuin menneinä aikoina ja materiaalit sekä rakentamistavat yhtenevät niihin tapoihin, joita varten historiallinen tyyli on kehittynyt, voidaan Nyströmin mukaan hyvin soveltaa vanhoja perinteitä (Nyström I, 23–24; Lukkariinen 1989, 48 mukaan). Hän kuitenkin näkee, että uusi tyyli voisi palvella massatuotettuja objekteja (Nyström; I Lukkariinen 1989, 66 mukaan). Uusi tuotantotapa luo uuden tyylin: esimerkiksi Auvo Lindroos toteaa nykyisen rakennustekniikan muistuttavan edelleen 1970-luvulla kehitettyä tekniikkaa. Betonielementtituotannon väistyessä rakentamisen uusi tuotantotapa määrittelee hänen mukaansa väistämättä uudenlaisen estetiikan. (Vesikansa 2021b, 23.) Modernismiin liittyy myös ”kone-estetiikka” erityisesti sen varhaisvaiheessa 1920-luvulla (Jencks 1977, 22). Murrosvaiheessa käsityönä valmistettiin mahdollisimman teolliselta näyttäviä tuotteita (Nikula 1981, 27–28). Erityisesti varhaismodernistisiin rakennuksiin voitiin teettää tilaustyönä sarjatuotetun näköisiä tuotteita siinä toivossa, että ne otettaisiin sarjatuotantoon (Jordy 1989; 58). Elementtitekniikka ja siinä hyödynnetyt mitoituskäytännöt ovat paitsi vakiintuneet rakennusteollisuuteen myös pysyneet muuttumattomina vuosikymmeniä (Salminen 2018, 70). Juuri tuotantotekniikan muutokset nähdään arkkitehtikunnassa muuttuvan estetiikan mahdollistajana:

”Vanhahtavien koristeaiheiden lisääntyminen ei tunnuta loogiselta vaiheelta teollisen rakentamisen

kehityksessä. Käsityövaltaiseen rakentamiseen ei enää palata koskaan laajamittaisesti. Voi tietysti olla että kehitys tuottaa sellaista automaatiota tai robotteja, jotka osaavat kustannustehokkaasti jäljitellä käsityötä.” (Af 17.)

Samoin Jussi Ukkonen pohtii, voisiko esimerkiksi 3D-tulostus mahdollistaa erilaisten koristeaiheiden tuotannon (Laak & Ukkonen 2018). Arkkitehtuurin tuotantotapa liitetään siis erityisesti arkkitehtikunnassa kiinteästi sen estetiikkaan: jos rakennusten tuotantotapa muuttuu, heijastuu se rakennuksen ulkonäköön. Toisaalta tietynlaisen ulkonäön tavoittelu menetelmillä, joilla sitä ei ole menneisyydessä tuotettu, vaikuttaa arkkitehtikunnasta epäilyttävältä. Samoin vanhan tyylin noudattaminen uudella tuotantotavalla vaikuttaa arkkitehteista epämiellyttävältä:

Henkilö A: *”Toki käytettäisiin nykyaikaista rakennus- ja talotekniikkaa.”*

Henkilö B: *”Sitten ei vaan päästä siihen, mikä vanhoissa rakennuksissa viehättää. Syntyy kolhoa pastissia ja huonoa arkkitehtuuria.”* (Af 17.)

Yksi esimerkki nykyaikaisten vaatimusten ja vanhan tyylin yhteentörmäyksestä on erityisesti lasitetut parvekkeet. Asiaa käsitellään sekä Arkkitehtuurikapinassa että Arkkitehtuurifoorumilla: lasitettuna toteutettujen parvekkeiden koetaan vaikuttavan hyvin positiivisesti asumisen laatuun, mutta esikuvia vanhoista rakennuksista ei niihin löydy (Ak 187; Af 17). Saman toteavat rakennusliikkeiden edustajat (Manninen 2021). Toisaalta esimerkik-

si arkkitehdiksi opiskelevan **Veeti Heikuran** kurssityössä osa keskustelijoista koki onnistuneeksi juuri traditionaaliseen tyyliin istutetut parvekeratkaisut (Af 17).

Arkkitehtuurikapinassa esitetään ajatus, että arkkitehdit esittävätkin traditionaalisen arkkitehtuurin tulevan paljon muuta rakentamista kalliimmaksi. Kyseisiä kommentteja tosiaan esiintyy Arkkitehtuurifoorumissa:

”Sanon vaan että on aika kallista tehdä rakennuksia vanhaan tyyliin. Mieluusti kyllä käyttäisin sen tyyppistä detaljiikkaa.” (Af 17.)

Mikäli rakennuksia haluttaisiin toteuttaa perinteisin menetelmin, rakennuskustannusten arvioidaan siis muodostuvan korkeiksi. Toisaalta todetaan, että uudella tekniikalla koristeita voidaan tehdä halvallakin:

”Krumeluurejakin voitaneen saada halvalla tehtäiltä (tai ei välttämättä kaikkea, mutta monia täysin varmasti). No, varsinkin jos on kysyntää, mutta ei sitäkään välttämättä kummemmin tarvita.” (Af 17.)

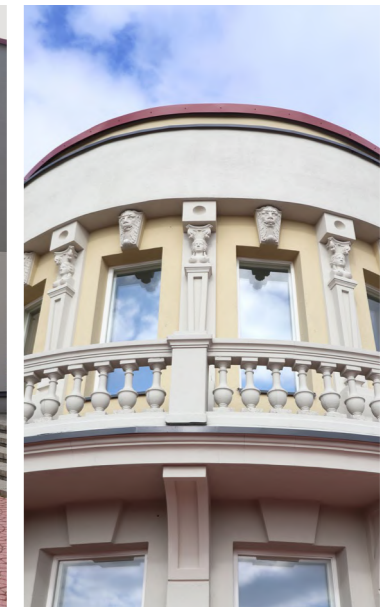
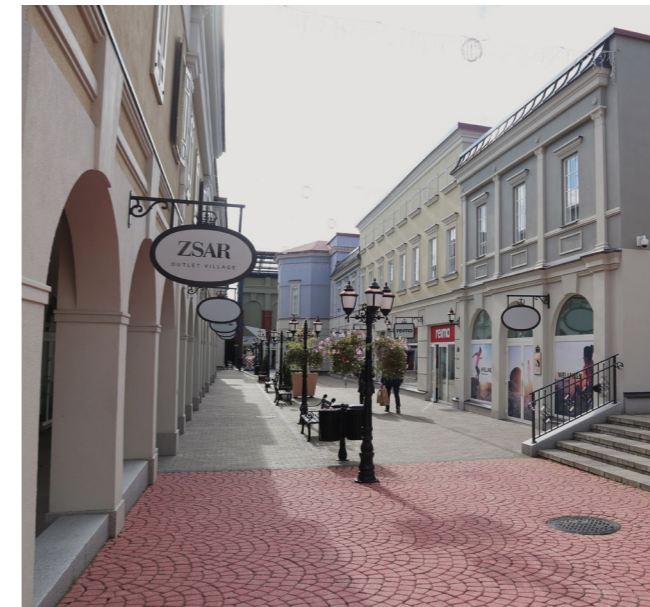
Toisaalta Ilonen muistuttaa, että uusvanhojen rakennusten rakentaminen kiihdyttäisi keskustelua, mikä olisi positiivista. Kuitenkin suurten rakennusliikkeiden tarttuessa mahdolliseen markkinarakoon voisi syntyä kokonaisia kaupunginosia, *”joissa tällainen tulevaisuuteen luottamaton muotokieli vallitsee”*. (Vesikansa 2021b, 19.)

Kuva 119. Nyströmin suunnittelema Säätytalo Helsingissä on valmistunut vuonna 1891 ja se edustaa uusrenessanssia.

Kuva 120. Arkkitehti Kauno Kallio voitti Tampereen teatterin suunnittelukilpailun vuonna 1910: toteutusvaiheessa jugendpiirteet vähenivät ja lopputulos onkin uusempiremäinen. (Nikula 1981, 43.)

Kuvat 121–123. Vuonna 2018 avattu outlet-myymläkeskus Zsar Vaalimaalla edustaa hyvinkin kirjaimellista klassismin tulkintaa: se on inspiroitunut empire-arkkitehtuurista.

Arkkitehtuurifoorumissa korostetaan, ettei traditionaalisten aiheiden hyödyntäminen takaa rakentamisen parempaa laatua:

”Arkkitehtuurikapina’ pääosin poroporvarillisena liikkeenä ei lainkaan kyseenalaista jättimäisiä rakennusoikeuksia tai huonoja asuntopohjia. Siinänsä on toivottavaa, että jokin grynderi toteuttaa pari ’uusvanhaa’ kohdetta. Silloin näemme että ne eivät tule laadultaan juuri poikkeamaan 2020-luvun, asuntoarkkitehtuurin kriisiajan, muista kakuista.” (Af 17.)

”Keskittyminen pelkästään ’tyyliin’ ohittaa kokonaan sen, että suurin ongelma nykyrakentamisen valitettavassa keskinkertaisuudessa on ihan vaan se, että kaikki julkisivusuunnittelu ja -rakentaminen kuristetaan kustannussyistä pois. Ei hirveästi lämmitä onko paska julkkari tehty ’modernistisella’ vai ’klassisella’ tyylillä. Ulkonäön ulkoisvaikutusten hallintaan tarvitaan paljon parempia ja järeämpiä keinoja kuin tyyliohjeistus. Tyyliohjeistuksella ajetaan nähdäkseni aivan liian helposti ojasta allikkoon.” (Af 8.)

Vuonna 1985 Juhani Pallasmaa toteaa avauspuheenvuorossaan kolmannessa Alvar Aalto-symposiumissa:

”[-] Tulemmeko pelastumaan sillä, että kysymme herra Virtaselta ja rouva Lahtiselta millaista arkkitehtuuria he haluavat? Eikö nykypäivän tavalliselta ihmiseltä ole riistetty hänen arvokkuutensa, eikö hän edusta vain kaupallisen ja ideologisen ehdollisuuden avutonta kaikua? [-]” (Broner 1988, 5; Värtola 2014, 13. Suomentanut Värtola.)

Postmodernismi liitettiin kaupallisuuteen (Venturi et al 1972, 116–117), ja klassismia hyödyntäviä rakennuksia on nähty erityisesti kaupallisessa rakennustuotannossa. Esimerkiksi vuonna 2018 avattu, arkkitehtikonttori Petri Pussisen suunnittelema Zsar Outlet Vaalimaalla hyödyntää empirearkkitehtuuria. Samanlaista suhtautumista historiaan edustaa Tuurissa sijaitseva Keskisen kyläkauppa, jonka klassismivaikutteiset hotelli- ja kauppakeskuslaajennukset ovat valmistuneet 2000-luvulla. Arkkitehdit tuntuvat näkevän sen epäaitona ja valheellisena (Teräväinen 2021, 122). Kaupallisessa rakentamisessa elämyksellisyys ja jopa ”huviuistomaisuus” vaikuttaa vakiintuneemmalta ja jollain tasolla hyväksyttävämmältä asuinrakentamiseen verrattuna.

4.2.3. Suomalaisen arkkitehtikoulutuksen traditio

Arkkitehtuurikapinassa pyritään kritisoimaan arkkitehtuurikoulutuksen modernistista traditiota ja arkkitehtien yksinoikeutettua asemaa rakennetun ympäristön määrittelijöinä. Arkkitehtuurikapinassa kyseenalaistetaan arkkitehtuurikoulutus toteamalla sen ”aivope-sevän” arkkitehdit samankaltaiseen ajatteluun, joka eroaa ratkaisevasti siitä, miten muut ihmiset näkevät rakennetun ympäristön. Arkkitehtuurikapinassa katsotaan ryhmän edustavan laajemminkin kansan ääntä (Ak 57; Ak 158; Ak 172). Väitettä perustellaan esimerkiksi jakamalla tutkimustuloksia aiheesta, joiden tulokset paljastavat kauneuden olevan universaalia ja ihmisten haluavan klassista kauneutta modernismin sijaan (Ak 276). Sen sijaan tätä näkökulmaa Arkkitehtuurifoorumi vastustaa painottamalla, että Arkkitehtuurikapina ei edusta koko kansan mielipidettä (Af 8).

”Suomessa arkkitehdit ja rakennusvalvojat tulevat kaikki samasta koulusta, jossa heidät on aivopesty ihannoimaan laatikoita, kolkoja ja rumia epäinhimillisiä rakennuksia. He ovat tyystin unohtaneet, että rakennuksia rakennetaan ihmisiä, ei arkkitehteja varten.” (Ak 311.)

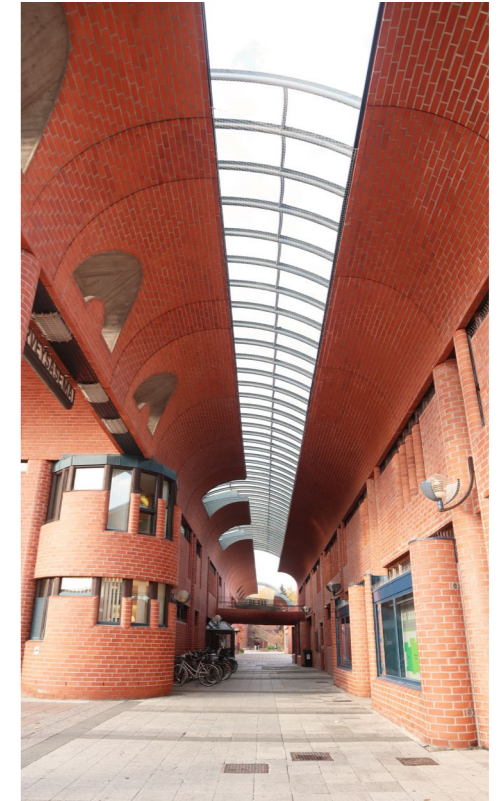
Ryhmässä myös tuodaan esiin kauneuden olevan kielletty sana arkkitehtuurikoulutuksessa (Ak 161; Ak 172). Arkkitehti, arkkitehtuurin historian professori **Olli-Paavo Koponen** toteaa tyylin käsitteen olleen hänen opiskellessaan vaiettu käsite, ja 60-luvulla lisäksi kauneu-

den käsitteellä ei ollut arkkitehtuurin kanssa mitään tekemistä (Koponen 2013, 90). Koho huomauttaa, että ”modernismin vanha kaarti” - Alvar Aalto, Aulis Blomstedt ja Hilding Ekelund - olivat oikeastaan viimeisiä arkkitehtuurin suurnimiä, jotka olivat saaneet klassisen koulutuksen mutta elivät modernismin ajan murrosta. Heidän jättäytyessään aktiivisesta suunnittelusta 1970-luvulla, Suomessa vaikuttivat arkkitehdit, jotka olivat eläneet vain modernistisen maailman piirissä. (Koho 2003, 9.)

Arkkitehtikoulutuksessa on näkynyt myös vastavirtauksia, joista tunnetuin lienee 1980-luvulla vaikuttanut Oulun koulu, johon myös Arkkitehtuurikapinassa viitataan (Ak 24; Ak 82). Oulunsalon kunnantalo (1982), suunnittelijanaan **Kari Niskasaari, Reijo Niskasaari, Kaarlo Viljanen, Ilpo Väisänen ja Jorma Öhman**, markkeeraa Oulun koulun merkkipaalua ja eräänlaista ”kulttirakennusta”. Arkkitehdit pyrkivät luomaan rakennuksesta nykyajan ja menneisyyden symbolin sekä palauttamaan traditionaalisen rakentamistavan. (Koho 2003, 149–150.) Oulun koulun tarkoituksena olikin elvyttää betonirakentamisen syrjäyttämä tiilirakentamisen perinne (Koho 2003, 152). Tämä näkyi esimerkiksi punatiilen ja luonnonvärisen mämmyn käyttämisenä. Oululaiset eivät halunneet kuntansa symboliksi ns. laatikkoarkkitehtuuria – arkkitehdit halusivat löytää Pohjois-Suomen paikallisista oloista paikan hengen sinne huonosti sopivan modernismin sijaan. (Koho 2003, 150.)

Kuva 124. Oulunsalon kunnantalo on valmistunut vuonna 1982. Se on tunnetuin Oulun kouluna tunnetuksi tuleen suomalaisen arkkitehtikoulukunnan rakennus. (Valokuva Wikipedia Commons 2016.)

Kuvat 125–127. Pietilöiden suunnittelema Hervantakeskus. Reima Pietilä vaikutti merkittävästi opetuksellaan Oulun kouluun, muttei itse sanoutunut lukeutuvansa kyseiseen liikkeeseen.

Oulun koulun arkkitehdeille traditio ei edustanut vain vanhaa, vaan sen avulla myös kehitettiin uutta (Koho 2003, 149).

Jorma Öhman paheksui suomalaisten arkkitehtien tapaa ylenkatsoa kaikkea, mikä ei ollut modernismia. Hänen mukaansa ”puristisesta ilmeettömyydestä” oli muodostunut arkkitehtuurin sopivuuden tae. Öhman painottaa, että ”mykäksi tehty rakennus ei vaikenekaan, vaan viesti kylmyyttä, anonyymia välinpitämättömyyttä ja ajattelun ja tunteen kivuliasta ahtausta”. (Oulun koulu kolistelee modernismin luurankoa, 1981.) Mauri Tommila korosti, että funktionalismin teknokraattinen edistysusko oli osoittautunut liian yksipuoliseksi, eivätkä ihmiset kokeneet sen luomaa arkkitehtuuria omakseen. Sen sijaan arkkitehtuurista oli tehty itsetarkoituksettisesti vaikeaselkoista niin, etteivät ihmiset voineet edes osallistua keskusteluun arkkitehtuurista. Tommilan mukaan ”todellisessa arkkitehtuurissa ei ole juuri mitään, mitä terve maalaisjärki ei voisi punnita”. (Oulun koulu kolistelee modernismin luurankoa, 1981.)

Kiinnostavan yksityiskohdan luo myös se, millä tavalla arkkitehdit tai arkkitehtiopiskelijat jakavat omia klassismivaikutteisia suunnitelmiaan Arkkitehtuurikapinan ryhmään (Ak 37; Ak 54; Ak 63; Ak 104). Jo siis vain Arkkitehtuurikapinan aineistoa tutkimalla voitaneen todeta, että klassismivaikutteisuus tulee vaikuttamaan myös arkkitehtien tai arkkitehdeiksi opiskelevien näkökulmiin. Oulun koulun edustajat painottivat ajattelunvapauden merkitystä arkkitehtiopetuksessa: Reijo Niskasaaren mu-

kaan Reima Pietilän opetuskaudella vallinnut kannustava ja suvaitsevainen ilmapiiri oli yksi Oulun koulun syntymisen syy. (Oulun koulu kolistelee modernismin luurankoa, 1981.)

Arkkitehtuurikapina toivookin monipuolisuutta rakentamiseen ja arkkitehtien myöntävän modernistisen koulutuksensa vaikutukset oman makunsa muotoutumiseen. Ajatuksiin siitä, ettei arkkitehtikouluissa saataisi toteuttaa kaunista rakentamista tulematta kollegoiden tai professorien haukkumaksi, aiheuttaa kummastusta. Kuitenkin keskusteluissa arvioidaan, että kauneudesta puhutaan arkkitehtiopiireissäkin ensimmäistä kertaa vuosikymmeniin (Af 45). Modernismia on arvosteltu kuitenkin myös arkkitehtiopiireissä: arkkitehti **Brent C. Brolin** näkee modernistisen arkkitehtuurin muuttuneen valikoivien ”totuuk-sien” oppijärjestelmäksi, jonka uskomuksilla ei ole minkäänlaista totuus pohjaa, vaan ne pohjautuvat arkkitehtien kollegiaalisuuden vahvistamaan opilliseen rooliin. Modernismin on koettu saavan uskonnonkaltaisia dogmaattisia piirteitä. (Brolin, 1976, 45; Vartola 2014, 92).

4.2.4. Yhteenveto

1

Arkkitehtuurikapina kritisoi modernismin suhtautuvan historiaan kielteisesti ja sanoutuvan irti menneisyyden ratkaisuihin. Erityisesti Bauhaus kielsikin historian merkityksen, mutta modernistisessa arkkitehtuurissa on myös hyödynnetty traditiota. Esimerkiksi Alvar Aallon töissä näkyy yhteys antiikin perintöön ja funktionalismin juuret ovatkin 1920-luvun klassismissa. Kuitenkin se, mitä hyväksytään osaksi suomalaista traditiota, on ajassa muuttuva käsite. Esimerkiksi kansanrakentamisen perinne on lopulta kanonisoitunut Suomessa, vaikka puukaupunkeja uhkasi purkamisaalto. Arkkitehtuurikapina kommentoi modernismilla olevan vankkumaton jalansija Suomessa. Suomessa onkin poikkeuksellisen paljon modernistista rakennuskantaa muun muassa myöhäisen kaupungistumisen vuoksi.

2

Arkkitehtuurikapina näkee tietyn tyylisen rakentamisen olevan mahdollista myös nykyaikaisin menetelmin. Arkkitehdit näkevät, että vanhan tyylinen rakennus tulisi toteuttaa pikemminkin perinteisin menetelmin, mistä muodostuisi huomattava kustannuskysymys. Arkkitehtuurikapina pyrkii argumentoimaan, ettei traditionaalisen näköinen arkkitehtuuri ole sen kalliimpaa. Kuitenkin arkkitehdit näkevät, että uusien menetelmin toteutettuna vanha rakennus koettaisiin vain huonommaksi versioksi vanhasta rakennuksesta.

3

Kauneuden on koettu olevan vaiettu käsite arkkitehtuurin opetuksessa, mitä Arkkitehtuurikapinassa kritisoidaan. Arkkitehtien koetaan koulutuksensa vuoksi näkevän rakennettu ympäristö eri tavoin kuin muiden. Kuitenkin arkkitehtikoulutuksessakin on ollut erilaisia virtauksia, kuten Oulun koulu, jotka ovat haastaneet arkkitehtuurille vakiintuneen opetustradition.

4.3. Historia- ja aikakontekstin asema arkkitehtuurissa

4.3.1. Historia ja arvomaailmat

Arkkitehtuurikapinan ja arkkitehtikunnan edustamissa mielipiteissä vaikuttaa olevan eroa erityisesti suhtautumisessa arkkitehtuurin suhteessa politiikkaan ja poliittiseen historiaan. Arkkitehtuurikapinassa erityisen kiperäksi muodostuu klassismin suhde kansallissosialistiseen arkkitehtuuriin, mihin ei oikeastaan haluta ottaa kantaa tai joka kirvoittaa vastareaktioita (Ak 6; Ak 212; Ak 262). Lisäksi ryhmässä keskusteltiin uutisesta, jossa Yhdysvaltain silloisen presidentin **Donald Trumpin** kerrottiin päättäneen, että kaikkien liittovaltion rakennusten tulee jatkossa edustaa klassista tyyliä. Kommenteissa toivottiin samankaltaista järjestelmää Suomeen, mihin vastataan, ettei ryhmässä todella voida toivoa totalitaarista järjestelmää tietyn arkkitehtuurityylin ajamiseen (Ak 24; Huhtamäki 2020.) Trumpia seuranneen presidentti **Joe Bidenin** kumotessa asetuksen Arkkitehtuurifoorumilla puolestaan iloitaan (Af 50). Kansallissosialismiviittauksiin vastataan Arkkitehtuurikapinassa viittaamalla siihen, että totalitarismi vallitsee Suomessa jo, kun pieni modernistien piiri saa päättää Suomen rakentamistyylin (Ak 6; Ak 9; Ak 57; Ak 161). Ajatus klassismivaikutteisuuden ja uustraditionalismin poliittisesta konservatiivisuudesta ilmenee myös Arkkitehtuurifoorumissa, jossa klassismivaikutteisuus liitetään oikeistolaiseen politiikkaan (Af 6). Arkkitehtuu-

”Paitsi että funktionalismi määräsi tarkoituksenmukaisuuden ja rakenteellisuuden arkkitehdintyön pohjaksi, se liitti arkkitehtuurin elimellisesti ikamme sosiaalisiin ja eettisiin pyrkimyksiin. Elävä arkkitehtuuri ei ole mahdollinen, jollei sen ideologinen perusta ole sama kuin muun yhteiskunnan ja jollei se suhtaudu myönteisesti industrialismin aikakauden teknillisiin ja konstruktivistisiin saavutuksiin. Uusi sivistysmuoto, maailman kokema täydellinen mullistus, ei voi saada ilmaisu arkkitehtuurissa, joka käyttää menneen ajan menetelmiä ja muotoikieltä. Se muodollinen ja moraalinen puhdistus, jonka funktionalismi toi myötänsä – aluksi muodon asketismin merkeissä – oli rakennustaiteelle elintärkeä.”

Hilding Ekelund
(Ekelund 1982, 167–169.)

rifoorumissa myös huomautetaan *”arkkitehtuurikapinaporukan’ leimaavan ihan itse huonoina pitämänsä esimerkit neukku- tai DDR-tyyliksi”* (Af 6). Arkkitehtuurikapinassa tosiaan ilmenee tämänkaltaista argumentaatiota (Ak 72; Ak 78; Ak 211). Arkkitehti-lehdessä Sanna Lehtinen toteaa:

”Olen huolissani siitä, että niin kutsuttujen perinteisten arvojen taustalla voi olla vaarallistakin nostalgiaa. Ennen kaikki oli paremmin’ -ajatteluun liittyy riskejä. Esimerkiksi oikeistopopulismi käyttää hyväkseen tiettyjä esteettisiä ideaaleja. On kanainvälisesti nähtävissä, että estetiikka jaetuissa ympäristöissä on yhteydessä myös politiikkaan eli siihen, miten suhtaudumme vaikkapa maahanmuuttoon. Ennen kaikkea näen uusvanhan kasvavan suosion reaktion ajan kriiseihin: mietitään, miten voitaisiin turvautua vanhaan sen sijaan, että mietittäisiin uusia ratkaisuja vaikkapa ekologiseen kriisiin.” (Vesikansa 2021b, 16.)

Se, mitä arvomaailmaa klassismi on 1930-luvulla edustanut, koetaan siis erityisesti arkkitehtikunnassa keskeiseksi. Modernismi liitettiin kansainvälisen politiikan tavoitteen tuhoja kansallissosialismi, ja klassismin traditio oli tuomittu toisen maailmansodan jälkeen Italian ja Saksan diktatuuriarkkitehtuuriksi (Koho 2003, 50–51). Modernismin koetaan edustavan ”hyvyyden voimia”, joita aatteeseen alettiin liittää 1950-luvulta lähtien esimerkiksi demokratian ja vapauden kaltaisten arvojen muodossa (Kulic 2009, 129). Filosofi ja yhteiskuntateoreetikko **Jürgen Habermas** näkee modernismin olevan hanke, joka tavoitte-

lee parempaa tulevaisuutta ja yhteistä hyvää (Habermas 1989a, 102–103). Habermas myös näkee modernismin olevan keskeneräinen projekti – hyvyyteen liitetystä arkkitehtuuriteoriasta halutaan siis pitää ”taantumuksen” edessä kiinni (Habermas 1989a; 1989b). Arkkitehti **Charles Jencks** (1939–2019) muistuttaa modernismin hylänneen sosiaaliset luokat ja ryhmät arkkitehtuurin suunnittelun kohteina sen ottaessa keskiöön ”yleisihmisen” (Jencks 1977, 24).

Arkkitehtuuri vaikuttaa yhdistyvän yhteiskunnallisten ideologioiden merkityksiin: klassismi liitetään arkkitehtikunnassa paitsi totalitarismiin myös muuhun poliittiseen ohjelmallisuuteen. Erityisesti Iso-Britanniassa arkkitehtuuriin on liitetty historiallista ohjelmallisuutta, jolla rakentamiselle on pyritty asettamaan ylhäältä päin poliittiset tavoitteet. 1980-luvulla erityisesti juuri Englannissa ja Ranskassa arkkitehtuurille annettiin yhteiskunnallisia tehtäviä historiallisen ohjelmallisuuden avulla. (Koho 2003, 165.) Klassismin ja traditionalismin vankkana kannattajana tunnetaan **Walesin prinssi Charles**, jonka rooli klassismin puolestapuhujana alkoi vuonna 1984 *Royal Institute of British Architects (RIBA)* 150-vuotisjuhlilla pitämästään puheesta. Onnittelujen sijaan prinssi kritisoi brittiläistä nykyarkkitehtuuria, erityisesti Lontooseen suunnitella olevan National Galleryn lisärakennusta kutsuen rakennusta *”hirviömäiseksi arveksi kaupungin kasvoissa”*. (Weston 1989.) Puheen seurauksena National Gallery luopui modernistisesta suunnitelmasta ja antoi suunnittelutehtävän

Kuva 128. Lontoon National Galleryn Sainsbury-siipi toteutettiin klassistisin julkisivuin. (Flickr 2009.)

vuonna 1986 arkkitehti **Robert Venturille** (1925–2018), joka tunnettiin modernismin vastaisesta kritiikistään. Prinssi Charles oli tyytyväinen lopulliseen Sainsbury-siipeen, jonka julkisivut noudattivat klassistista tyyliä. (Koho 2003, 165.)

Prinssi osoitti vuonna 1987 pitämässään *Mansion House* -puheessaan, ettei kyseessä ollut vain modernismin kritisoiminen vaan tarkoituksena oli ajaa Britanniaan uudenlaista arkkitehtuuripolitiikkaa. Puheessaan hän esimerkiksi toteaa modernistisen arkkitehtuuriin saaneen aikaan pahempaa tuhoa Lontoossa kuin kansallissosialistisen Saksan ilmavoimat Luftwaffe toisessa maailmansodassa. (Mansion House -puhe 1987.) Kansan yleisen mielipiteen Walesin prinssi sai taakseen vuonna 1988 sen myötä, kun BBC esitti hänen tekemänsä televisio-ohjelman englantilaisen yhteiskunnan miljööongelmista. Ohjelman materiaali julkaistiin kirjana nimeltä *A Vision for Britain*, joka osoitti, että tarkoituksena oli luoda englantilaisille suunnittelijoille normit suunnitella uustraditionaalista ympäristöä. Kirja pyrki osoittamaan, että traditionalismi ja klassismi ovat eettisesti oikeutetumpaa kuin modernismi. Kansa otti teoksen omakseen arkkitehtien kaihtaessa sen sanomaa. (Koho 2003, 167–168.) Prinssi Charlesin taustalla vaikutti kuitenkin myös arkkitehtija, muun muassa Charles Jencks, jota on kutsuttu postmodernismin isäksi. Lisäksi muita merkittäviä taustahenkilöitä olivat arkkitehdit **Leon Krier** sekä **Quinlan Terry**. (Koho 2003, 167.)

Arkkitehti **Richard Weston** kirjoitti teoksesta kriittisen arvostelun, jossa hän tarkasteli prinssin motiiveja sekä vaikutuksia englantilaiseen nykyarkkitehtuuriin. Westonin mukaan prinssin populistinen puhetapa sekä yläluokkainen klassismin markkinointi muistuttivat niitä puheita, joilla traditionaalisia tyyli-ihanteita perusteltiin 1930-luvun Saksassa ja Neuvostoliitossa. Kirjassa esitellään onnistuneen arkkitehtuurin esimerkkeinä arkkitehti **John Simpsonin** klassismia, jossa kastekappelin muotoa käytetään matkailutoimistossa ja kreikkalaisen temppelin muotoa konehuoneessa. Westonin mukaan prinssi ei vaikuta ymmärtävän, että kyse on perinteen ja historian väärinkäytämisestä ja sen suoranaisesta halveeraamisesta. Weston myös kritisoi tilannetta, jossa yksikään merkittävä rakennusprojekti Lontoossa ei edennyt ilman kuninkaallista esikatselmusta. (Weston 1989.)

Prinssi Charlesin modernismikritiikkiin voidaan liittää pyrkimyksiä palauttaa yhteiskuntaa menneeseen aikaan: esimerkiksi Quinlan Terryin mukaan englantilaisten tulisi omaksua uudelleen 1700-luvulla vallinneet yhteiskuntamallit ja uskonnolliset käsitykset. Tavoitteena oli palauttaa 1980-luvulla vanha englantilaisen yhteiskunnan autenttisuus, jonka modernismi oli rakennuksillaan tuhonnut. (Terry 1993; Koho 2003, 171.)

Arkkitehdit vaikuttavat siis liittävän klassismiin laajasti sen historiakontekstin. Sen lisäksi klassismin nähdään edustavan pysähtymis-

tä tai suoranaista regressoitumista. Modernismin keskeisenä ajatuksena nähdään sen edustavan paitsi hyvyyttä, myös uskoa tulevaisuuteen. Klassismin kannattajat pyritään osoittamaan konservatiiveiksi, jotka toivovat rakentamisen lisäksi myös arvoissa siirryttävän takaisin menneisyyteen. Esimerkiksi arkkitehti **Mika Savela** kirjoittaa Arkkitehti-lehdessä:

”Jotain heijastumapintaa kansallisuudessa ja arkkitehtuurin tyyleissä kuitenkin on kasvavaan kansallismielisyyteen. ‘Oma maa ensin’ on muodostunut iskulauseeksi jo monessa demokratiasakin. Kulttuurikeskusteluissa tämä voi näkyä esimerkiksi käsitteiden vastakkainasetteluna (moderni/ruma/kansainvälinen vs. perinteinen/kaunis/kansallinen).” (Savela 2020, 39.)

Siinä missä arkkitehtikunnassa arkkitehtuuri mielletään yhteiskunnallisten arvojen ilmentymänä, Arkkitehtuurikapina pyrkii pikemminkin näkemään estetiikan irrallisena historiallisesti vaikeaksi koetusta painolastista. Estetiikka on vain estetiikkaa, eikä nykypäivänä toteutettua klassismia tulisi liittää sen aiemmin edustamiin muotoihin.

4.3.2. Aikakonteksti ja ajanmukaisuus

Arkkitehtuurikapinassa suuren kritiikkivyyöryn aiheuttaa ”ajanmukaisuuden vaatimus”: ryhmässä koetaan arkkitehtien vastustavan uustraditionalismia sen vuoksi, että arkkitehtuurin tulisi heijastaa omaa aikaansa. Esimerkiksi Helena Teräväinen toteaa arkkitehtuurin kuvastavan omaa aikaansa (Teräväinen 2021, 8; 74). Samoin Pirjo Sanaksenaho toteaa haastattelussa:

”Täällä on tyyppillisesti katsottu, että arkkitehtuuri kuvastaa aina omaa aikaansa tyyliä ja oman aikansa rakennusmenetelmiä. Vanhaan rakennuskantaan sopivia rakennuksia voidaan tehdä, vaikkei täysin vanhaa tyyliä kopioitaisikaan.” (Kuparinen 2021.)

Kyseinen artikkeli jaetaan Arkkitehtuurifoorumiin, jossa kommentoidaan:

”Tuo alkuuperäinen ajatus, että rakennuksen tulee olla vuorovaikutuksessa alueella ennestään olevien rakennusten kanssa, on mielestäni itseltänselvyyys. Se on osa paikan henkeä, joka tulee arkkitehdin ammattitaidolla ottaa huomioon. Mutta siitä ei välttämättä seuraa uusvanhaa arkkitehtuuria, joka pukee betonikuorensa päälle vanhat vaatteet. Sellaisessa kaikki on valheellista. Esimerkiksi monien rakastama jugend oli oman aikansa häirikkö, joka uhmasi kertaustyylien sääntöjä, mutta briljeerasi käsityön jäljellä. Jos kaikki sen muodot valetaan nyt silikonimuotin avulla betoniin, on kyse puhtaasta fasadismista, siinä ei ole mitään rohkeutta, vaan mielikuvituksen puutetta.” (Af 8.)

Muodon antaminen nykyajalle on modernismin olennaisesti liittyvä periaate. Jo vuonna 1903 arkkitehti **Henry van de Velde** (1863–1957) kirjoittaa ohjelmanjulistuksessaan korostaen arkkitehtuurin merkitystä nykyajan tulkitsijana:

”[-] tunnistaa nykyaikaisen aineellisen maailman merkitys, muoto, tarkoitus samalla totuudenmukaisella tavalla kuin kreikkalaiset aikoinaan, jotka monien muiden lailla tunnistivat pylvään merkityksen, muodon ja tarkoituksen.” (Conrads 1999, 13; suomennos Vartola 2014, 51.)

Yksi varhaismodernismin keskeisimpiin arkkitehteihin lukeutuva Mies van der Rohe kirjoittaa vuonna 1923 seuraavasti:

”Me vastustamme kaikkea esteettistä spekulointia kaikkia doktriineja ja kaikkea formalismia. Arkkitehtuuri on tilallisesti aikaansaatu ajan tahdonilmaus. Elävä. Muuttuva. Uusi. Ei eiliselle, ei huomisolle, vaan ainoastaan nykypäivälle voi antaa muodon. Vain tällainen arkkitehtuuri luo uutta. Luo muotoa tehtävän luonteen mukaan ajallemme ominaisin keinoin. Tämä on tehtävämme.” (Conrads 1999, 74; suomennos Vartola 2014, 50–51.)

Arkkitehti **Jan-Henrik Göran Söderlundin** mukaan kielteinen suhtautuminen historiaan pohjautui juuri 1920-lukuun, jolloin avantgardistiset arkkitehdit julistivat eklektisen arkkitehtuurin modernismin viholliseksi:

2 *”Eklekticismen, historicismen eller beaux-arts, kårt barn har många namn, var den fiende som 20-talets avant-gardearkitekter måste kämpa emot då de ville skapa ny arkitektur lämpad för vår tid.”*

*”Eklektismi, historismi tai beaux-arts, rakkaalla lapsella on monta nimeä, oli vihollinen, jota vastaan 20-lukulaisten avantgardististen arkkitehtien tuli taistella luodakseen meidän aikaamme kuvaavaa uutta arkkitehtuuria.”*² (Söderlund 1979).

Modernismin historiakielteisyyteen liittyä osaltaan usko siihen, että arkkitehtuuri on pyrittävä eteenpäin ja kuvaamaan nykyajan maailmaa. Filosof **Georg Wilhelm Friedrich Hegelin** (1770–1831) deterministinen tulkinta historian kehittymisestä tulkittiin 1800- ja 1900-lukujen vaihteen taiteilijapiireissä radikaalisti siten, että taiteen ja arkkitehtuurin oli käännettävä selkensä perinteelle voidakseen täyttää historiallisen tehtävänsä. Vain orientoitumalla tulevaisuuteen voitiin ilmaista uskollisuutta ajan hengelle. (Colquhoun 1989, 25.)

Historioitsija **Reinhard Koselleck** (1923–2006) puhuu metahistoriallisesta käsityksestä tarkoittaen sitä, että aika ymmärretään erottamalla toisistaan mennyt ja tuleva aika sekä ennen kaikkea suhteuttamalla nämä kaksi toisiinsa (Koselleck 1985, 24; Lukkarinen 1989, 55). Hänen mukaansa ennen 1750-lukua tulevaisuus nähtiin osana menneisyyttä: menneet kokemukset siirtyivät suoraan tulevaisuuden odotuksiin. Noin 1750–1800 kehkeytyy ajatus edistyksestä (*’Fortschritt’*): tulevaisuus nähdään avoimena ja ennustamattomana, eikä tulevaisuuden odo-

tuksia enää nähty menneisyyden kokemusten summana. (Koselleck 1985, 239–240; Lukkarinen 1989, 55.) Modernismin aatemaailman taustalla on siis lineaarinen aikakäsitys, jossa tulevaisuus nähdään avoimena eikä historiaa toistavana tai siihen sidottuna.

Klassismiin sen sijaan assosioidaan ajatus ”ajassa taaksepäin palaamisesta”. Esimerkiksi renessanssiaikana nykyisyysuskon rakoillessa 1700-luvulla klassismi ja nostalgisuus palasivat (Lukkarinen 1989, 22). Toisaalta klassismiin tai ylipäättään erilaisiin arkkitehtuurikausiin voidaan liittää syklinen aikakäsitys. Esimerkiksi kirjallisuustieteilijä **Jochen Schlobachin** (1938–2003) mukaan klassismiin liittyy tietty epähistoriallisuus, joka perustuu sykliseen ajatukseen: pyrittäessä antiikin korkeimpien saavutusten tasolle imitaatio takaa parhaan lopputuloksen (Schlobach 1978, 127–128; Lukkarinen 1989, 64 mukaan). Modernismin edistysuskosessa käsityksessä menneiden aiheiden imitointi on tuomittavaa, mutta klassismissa aiemman toistaminen sen sijaan on osoitus muotokielen kelpoisuudesta (Sirén 2020, 47). Arkkitehtuurikapinassa kommentoidaan, että kaikkiin tyylihin lopulta kyllästyään, joten tyylien vaihtuminen on toivottavaa tarpeeksi hitaalla sykillä (Ak 243).

Arkkitehtuurikapinan voidaan nähdä edustavan siinä mielessä klassismille tyypillistä syklisyyttä, että tyylikaudet voivat esiintyä eri aikoina samankaltaisinakin. Arkkitehtuurin ei tarvitse orientoitua kohti tulevaa edistys-

tä, vaan jo keksittyjä teemoja on luvallista ja suositeltavaakin käyttää, mikäli niistä muodostuu miellyttäväksi koettavaa ympäristöä. Arkkitehtuurikapinassa pyritään kritisoidaan ajatusta, jonka mukaan arkkitehtuurin ensisijainen tehtävä olisi viestiä yhteiskunnallisista olosuhteista tai ajalle tyypillisestä tyylistä:

”Tuo tiilirakennus on niin neutraali ja massoiltaan tasapainoinen, että se ei sadan vuodentakaa päästä ärsytystä ohikulkijoita eikä etenkään pomppaa silmään jonkinlaisena ’00-luvun erikoisuutena. Sitä on myös vaikea ajoittaa kuin korkeintaan muutaman sadan vuoden tarkkuudella ilman yksityiskohtaista arkkitehtuurin tuntemusta. Eli just sitä, minkälaisista arkkitehtuuria pitäisi nytkin saada lisää.” (Ak 109.)

Vaikuttaakin siltä, että Arkkitehtuurikapina katkaisee tyylin ja aikakontekstin väliset kausaalisuhteet: tietyn tyylin ei tarvitse olla sidottu vain tiettyyn aikaan, jolloin nykyaikanakin voidaan käyttää aiemmin ilmenneitä tyyliä. Arkkitehtuurikapinassa ollaan kuitenkin kiinnostuneita myös arkkitehtuurin historiasta (Ak 50; Ak 82; Ak 112). Uustraditionalismissa historia ja traditio ovat tärkeitä, mutta toisin kuin historismissa, estetiikka nousee historiaakin keskeisemmäksi. Arkkitehtuurikapina voidaan mieltää ”esteettiseksi historismiksi”: Ville Lukkarinen käyttää kyseistä käsitettä määritellesään Jac. Ahrenbergin tapaa käyttää historiaa lainauksena ennemmin kuin tapana siirtää rakentamisen perinnettä eteenpäin. Ahrenberg käytti esimerkiksi Engelin aiheita ja lainasi niitä esimerkiksi Snellmanninkadun Postitoimis-

ton (nykyinen Rahamuseo) julkisivuaiheisiin sekä Vaasan entisen maanmittauskonttorin julkisivuun. Vielä suurempaa lainausta Ahrenberg käytti ehdottaessaan Senaatintorin lounaiskulmaan duplikaattia Engelin niin sanotusta Stockmannin talosta. (Lukkarinen 1989, 72.)

Arkkitehtuurikapinassa käsitellään eräässä julkaisussa Helsingin Ullanlinnan vanhoista rakennuksista tehtyä ”hintavertailua” vanhan ja uuden kohteen välillä, jotka sijaitivat lähellä toisiaan. Vanhan kohteen hinta oli korkeampi kuin uuden, mistä tehtiin päätelmä, että ihmiset ovat valmiita maksamaan kauniista rakennuksesta ja esimerkiksi korkeiden huoneiden ja erkkereiden kvaliteeteista enemmän, silläkin kustannuksella, että keittiö ja kylpyhuoneilat koettiin ahtaiksi ja epäkäytännöllisiksi. Kommenteissa ei kuitenkaan tuotu esiin sitä, että ihmiset haluaisivat asua juuri vanhassa talossa esimerkiksi sen patinan vuoksi: rakennusten ja korkeamman pyyntihinnan taustalla nähtiin vaikuttavan rakennuksen tyyli- ja kauneusaspektit niiden ikäarvon sijaan (Ak 122). Asiaa kommentoidaan myös kyseenalaistaen:

”Siis mitä tuon on tarkoitus todistaa? On se toki samoilla kulmilla, mutta parvekkeeton ensimmäisen kerroksen asunto ja remonteista huolimatta keittiö ja kylppäri on mitä on. Vaikka talo olisi rakennettu jugendpastissina ei se välttämättä silti 60-luvun talona nauttisi samaa prestiisiä kuin alkuperäinen jugenditalo, joita Helsingissä rajallinen määrä.” (Ak 122.)

Toisaalta siis vanhojen rakennusten arvo juuri historiallisina todistuskappaleina tunnustetaan. Kuitenkin näkökulmaa ”oman aikamme näköisestä arkkitehtuurista” myös kritisoidaan:

”Tuo ’oman aikamme näköistä’ on siinä mielessä mielenkiintoinen termi että sehän ei oikeasti perustu mihinkään. Oman aikamme näköistähän on se mitä kulloinkin vaan päätetään rakentaa. Jos arkkitehdit alkaisi nyt suunnittelemaan vaikkapa jugendista tai jostakin muusta kauniista aikakaudesta ammentavaa niin siloinhan siitä tulisi yhtä lailla ’oman aikamme näköistä’ kuin tästä nykyisestä laatikkoarkkitehtuurista, joka sekin minusta ammentaa edelleen tuolta 60- ja 70-luvuilta.” (Ak 9.)

Arkkitehtuurifoorumissa käsitellään myös aihetta seuraavasti:

Henkilö A: *”Ei edusta omaa aikaansa.”* [ironinen]

Henkilö B: *”Tässähän yhdistyy kaikki tämän ajan trendit.”*

Henkilö A: *”Hyvää arkkitehtuuria ei synny trendien pohjalta.”*

Henkilö B: *”Voi hyvinkin syntyä. En tiedä miksei tämä edustaisi aikaansa, kaikkihan sitä edustaa.”*

Henkilö A: *”Hyvä! Silloin jugend-replikat ja pastissit edustavat myös omaa aikaansa.”*

Henkilö B: *”Tottakai”* (Af 30.)

Toisaalta Arkkitehtuurikapinassa näkyy myös keskustelua siitä, miten rakennuksiin suhtaudutaan vuosien päästä. Esimerkiksi pohditaan, onko jugend-rakennusten purkamisesta

Kuva 129 (ylhällä). Helsingin Makkaratalo on vuodelta 1967.

Kuva 130 (alhaalla). Pasilassa sijaitseva Tripla on otettu käyttöön vuonna 2019.

haaveiltu joskus samalla tavoin kuin nyt Arkkitehtuurikapinassa toivotaan Makkaratalon purkamista. (Ak 348). Lisäksi pohditaan, muutuo modernismi joskus kauniiksi: koetaan esimerkiksi Tripla viidenkymmenen vuoden kuluttua kauniiksi – joskin väite esitetään ironiseksikin tulkittavalla sävyllä (Ak 30). Pohditaan, josko seuraavat sukupolvet voivatkin ymmärtää jotain, mitä nykyinen ei (Ak 67). Filosofian tohtori **Juhana Lahti** tuo esiin, että nykyään arvostettuina pidettyjä uusrenessanssi- ja jugendtalvoja väheksyttiin ammatti-piireissä 1960-luvulla (Lahti 2021, 17).

Arkkitehtuurin aikakontekstin yksi ulottuvuus onkin paitsi suhde historiaan myös tulevaisuuteen: emme voi tietää, minkälaiset arvot vallitsevat tulevaisuudessa. Modernismiin liittyy ajatus historian vähättelystä sen alkuaikoina, joka sittemmin on korvautunut esimerkiksi rakennussuojelukysymyksillä. Ei ole kuitenkaan yksiselitteistä, miten kunakin aikana suhtaudutaan vanhan säilyttämiseen ja toisaalta siihen, miten nyt rakennettavaan rakennuskantaan tullaan tulevaisuudessa suhtautumaan.

Arkkitehtikunnassa tunnutaan ajattelevan, että toisintamalla jotakin nyky-yhteiskunnalle vierasta rakentamistapaa tai tyyliä tullaan rakennettuun ympäristöön jättäneeksi ”valheellista todistusaineistoa” 2000-luvun arkkitehtuurista. Merkitykset eivät sisälly suoraan tiettyyn estetiikkaan ja pahimmillaan anakronistinen tyyli vaikuttaa epäaidolta.

Rakentamalla esimerkiksi replika 1920-luvun uusklassistisesta rakennuksesta 2020-luvulla voidaan tulla hämänneeksi katsojaa siitä, onko kyseessä vanha vai uusi rakennus. Esimerkiksi arkkitehti **Jesse Kitinoja** kirjoittaa diplomityössään:

”Koska omassa ajassamme ei tunnu olevan mitään arvostettavaa, joka voisi toimia perustana rakentamiselle, ja vanhoihin rakennuksiin liitettävät positiiviset mielikuvat ovat niin vahvoja, sorutaan uudisrakentamisessa välillä historismiin. Menneen pinnallisella kopiointilla yritämme tuoda vanhoille rakennuksille tyyppilliset lisämerkitykset ja miellelyhtymät sekä niiden selittämättömän hengen myös uuteen arkkitehtuuriin. Historismin lopputuote on kuitenkin halpa lavaste, joka ei resonoi mitenkään nykyajan kanssa. Uusvanha rakentaminen myös vaikeuttaa ajan kulun sekä ympäristön aitojen ajallisten kerrostumien havaitsemista, jolloin yhteytemme menneeseen ja kokemus maailman jatkuvuudesta heikkenevät entisestään.” (Kitinoja 2020, 138.)

Arkkitehti **Timo Penttilä** (1931–2011) toteaa vuonna 1980 ajan hengen olevan todellinen, eikä ihmisten tule *”vaikka ehkä voisimmekin, kurkottaa oman aikamme ulkopuolelle”* (Penttilä 1980b). Samoin Juhani Pallasmaa kiteyttää modernismin tarkoitukseksi rakentaa *”jännittein, dialogin, menneen ja nykyisen välille”*. Hän kuvaa runoilija **T. S. Eliotin** (1888–1965) määritelmää elävästä traditiosta kykynä keskustella kuolleiden kanssa. (Eliot 1919; Pallasmaa 1987.) Historiaa ei tulisi siis suoraan toisintaa, vaan siihen tulisi luoda uusi suhde. Siitonen muistuttaa,

ettei traditio merkitse oppisääntöjen kaava-
maista soveltamista vaan jatkuvaa kehitystä ja
uudelleenarviointia. (Siitonen 1983). Samoin Aulis
Blomstedt kirjoittaa:

*”Elävä traditio ei elävässä rakennustaiteessa
milloinkaan muodostu jarruksi; se on paremmin-
kin sen moottori. Tosin on tradition arvokkailla
kasvoilla myös jokin liikkumattomalta näyttävä
juonne: tämä johtuu siitä, että sen mimiikki on
hitaanlaista. Elävän tradition totuudellisuus on
laadultaan stabiilia ja yleispätevyyteen pyrkivää.”*
(Blomstedt 1958, 72.)

Kriittistä suhtautumista perinteeseen perään-
kuuluttaa myös arkkitehti **Kenneth Frampton**.
Hänen mukaansa *”moukkamainen tai
ironinen kansanomaisuusintoilu”* ei pyri tarkas-
telemaan todellisuutta kriittisesti, vaan pyrkii
vain tarjoamaan välittömän aistikokemuksen.
Sen päämäärä on *”saavuttaa mahdollisimman
taloudellisesti ennako-odotusten mukainen tyy-
tyväisyystaso”*. Hänen mukaansa populismi on
ensisijaisesti viestinnällinen merkki, eikä lie-
nekään sattumaa, että populismin ja mainon-
nan kuvakieli lähenevät toisiaan. Frampton
painottaa dialektista luovaa prosessia, jonka
kiertäminen eklektismin keinoin johtaa kulu-
tuskuvastoon, joka on vain olevinaan kulttuu-
ria. (Frampton 1989, 81–82.)

Arkkitehtuurissa suhtaudutaan hyvin kriit-
tisesti historistiseen tai eklektiseen lähesty-
mistapaan. Passinmäen kuvaama poeettinen
lähestymistapa edellyttää, että ihminen löytää
vastavuoroisen suhteen luontoon ja ympäris-

töön, eikä tämänkaltainen suhde ole mahdol-
linen historistisen jäykän lähestymistavan
kehyksessä (Passinmäki 2011, 153). Filosof **Martin
Heideggerin** (1889–1976) mukaan historismi
on osoitus siitä, että historiatiede voi vieroit-
taa ihmistä varsinaisesta historiatietoisuu-
desta (Heidegger 2007, 450–454; Passinmäki 2011, 153).
Historiaan tuleekin suhtautua luovalla tavalla
(Passinmäki 2011, 153).

Pallasmaa kirjoittaa vuonna 1980, kuinka vul-
gaarimodernismi hylkäsi aikoinaan perinteen
ja historian. Tämä vaaransi jatkuvuudentun-
teen kokemisen ympäristössä, mikä on yksi
ihmisen psyykkinen perusvaatimus. Moder-
nismi ei sisältänyt muistia, ja historiallisiin
muotoihin paluu on Pallasmaan mukaan yksi
keino yrittää rekonstruoida muisti rakennet-
tuun ympäristöön. Hän pitää sitä kuitenkin
*”halpahintaisena, pintapuolisena ja valheellise-
na”* keinona, sillä aika- ja muistitekijöitä ei lueta
arkkitehtuurista vain pintatason lainauksina
vaan aina myös syvärakenteisina symboleina.
(Pallasmaa, 1980.)

Sen sijaan Arkkitehtuurikapinassa kyseistä
ongelmaa ei tutkimusaineiston perusteella
tunnisteta. Ryhmässä on havaittu, että kopioi-
minen ja ”historian vääristeleminen” on arkki-
tehdeille keskeinen ristiriita suhteessa klassis-
mivaikutteisuuteen. Sen sijaan sen pohdinta,
miksi näin on, jää vähälle tai on jopa olematon-
ta. Sen sijaan ryhmässä kyseenalaistetaan sen,
miksi arkkitehtuurin tulisi kertoa juuri omasta
ajastamme:

*”[-] Miksi tuleville sukupolville olisi tärkeää ker-
toa juuri tästä ajasta ja yhteiskunnasta? Miksei
ajasta ja yhteiskunnasta ennen meitä? Miten
juuri me olisimme jotenkin erinomaisempia? Jos
noin ajatellaan, se kertoo karusti näiden vuosi-
kymmenien itsekkydestä, menneiden sukupol-
vien kunnioittamattomuudesta sekä siitä, että
vain tehokkuudella (laadun kustannuksella) oli
väliä. Joten - mihin se kestävä kehitys jäi?”* (Ak 213.)

Liittyykö tiettyyn tyyliin aina syvällisempiä
merkityksiä ja yhteiskunnallisia arvoja? Ark-
kitehtien näkökulmasta vastaus vaikuttaa ole-
van kyllä. Historiaa tuntevan ihmisen – olipa
kyseessä sitten arkkitehtuuri tai jokin muu
aihepiiri – on vaivatonta, miltei jopa väistä-
mätöntä, nähdä historiallisia merkityksiä tut-
kimissaan asioissa. Arkkitehtuurin historiaan
perehtyneet ihmiset näkevät rakennetun ym-
päristön eräänlaisena näyttämönä erilaisille
ajallisille ilmiöille, joissa erilaiset rakennukset
ja ratkaisut viittaavat eri aikakausiin ja erilai-
siin yhteiskunnallisiin rakenteisiin. Tämä ulot-
tuvuus rakennetusta ympäristöstä on olemas-
sa kuitenkin vain suhteellisen pienelle osalle
ihmisistä – niille, jotka ovat arkkitehtuurin his-
toriaan perehtyneet. Juuri tätä Arkkitehtuuri-
kapinassa kritisoidaankin:

Henkilö A: *”Joskus on syytä myös esittää kysy-
mys, tarvitseeko kaupunkiympäristössä olevan
ihmisten tuntea jonkun yksittäisen tyylisuunnan
historiaa vai riittääkö se, että muodostaa rehelli-
sen mielipiteensä sen perusteella, onko rakennus
hieno ja ympäristöönsä sopiva vai ei? Suomi on
täynnä näitä aikansa klassikoita, jotka tuskin ke-*

*nenkään mielestä parantavat kaupunkiympäris-
töä mutta joihin ei saa kajota koska ovat jonkun
arkkitehtuurituntijaporkan mielestä arvokkaita.”*
Henkilö B: *”Mielestäni vain täysin kaupunkihisto-
riaa ja yleisesti maamme kehitystä arvostamaton,
pinnallisen 2020-luvun mielipide. Ei kaupunki ole
mikään kivannäköisten rakennusten ’talomessu-
alue.”* (Ak 67.)

Toisaalta ympäristönlukutaitoa on jokai-
sella: esimerkiksi Tampereen punatiiliteh-
taat todennäköisesti viestivät useimmille
1800–1900-lukujen teollisuushistoriasta, vai-
kei tarkkaa tietoa aikakaudesta tai teollisuus-
historiasta olisikaan. Kuitenkin sisustustuot-
teissa on tavallista, että patinaa imitoidaan
rustiikkisissa tai maalaisromanttisissa uudis-
tuotteissa. Vilhelm Helander toteaa:

*”Kun uusi ympäristö on koettu ankeana, on nyt
tarjolla kaupallisten markkinoiden korvike: uus-
vanha. Kahviloista ja sisustuksista aikansa saa-
nut lavastemaailma on leviämässä rakennettuun
ympäristöön. Samalla kun todellinen säilynyt pe-
rinne rakennetussa ympäristössä on hupenemas-
sa, tarjotaan perinteiden kunnioituksen nimissä
vanhojen muotojen ja tyylipiirteiden irrallisia
mukaelmia, erityisesti vanhojen ympäristöjen yh-
teyteen. Kun vanhaa hyvää perinnettä on vähän,
sitä täytyy saada lisää.”* (Helander 1980, 106.)

”Autenttisuuden” käsite vaikuttaa arkkiteh-
tuurissa keskeiseltä, sillä se muodostaa kollektiivista
muistia yksittäistä kulutushyödykettä
enemmän. Mikäli konkreettisia asioita, kuten
rakennuksia, asetetaan väärään aikayhteyteen,
tullaan vääristäneeksi aitouden kokemusta.

4.3.3. Moniarvoisuus aikamme kuvana

Arkkitehtuurikapinassa pyritään osoittamaan, että nykyaikaan mahtuu erilaisia tulkintoja myös arkkitehtuurista: kaikki, mitä nykyaikana rakennetaan, voidaan tulkita aikamme kuvaksi. Nyky-yhteiskunnassa vallitseekin moniarvoisuus, jota arkkitehtuurikin voisi heijastaa. Esimerkiksi Jussi Ukkonen pohtii, voisiko moniarvoiseen maailmaan mahtua myös uustraditionaalisia rakennuksia (Laak & Ukkonen 2018). Samoin Mika Savela tuo esiin suomalaisen yhteiskunnan muuttuneen monimuotoisemmaksi sadan vuoden aikana (Savela 2020, 39).

Juristi **Lauri Jääskeläinen** pohtii kirjailija **Owen Hopkinsin** teoksesta *Postmodern Architecture: Less is a Bore* tekemässään kirja-arvostelussa, kuinka modernismi onnistui parantamaan miljoonien ihmisten elämänlaatua, mutta ajautui kuitenkin kriisiin utopististen lupauksen osoittautuessa toteutumattomiksi. Postmodernismi pyristeli puolestaan irti poliittisista valinnoista ja korosti monimuotoisuuden merkitystä. (Jääskeläinen 2020, 17.) Charles Jencks liittikin postmodernismiin kompleksisuuden ja moniarvoisuuden, jotka ovat läsnä postmodernissa yhteiskunnassa (Hollenberg 1999, 15–17; Vartola 2014, 39 mukaan). Samoin Robert Venturi painottaa joko-tai-ajattelun sijaan sekä-että-ajattelua: monimuotoisuus ja risitiiritaisuus tekee arkkitehtuurista jännittävä ja kiehtovaa (Venturi 1966, 22–23, 31). Lisäksi

postmodernismiin liittyy vastareaktio modernismin kanonisoitumiseen ja modernismin luonteeseen korkeakulttuurisena, porvarillisena, idealistisena ja mystifioivana ideologiana (Harrison & Wood 1995, 987–992; Vartola 2014, 83 mukaan). Kuitenkin arkkitehtikunnassa Arkkitehtuurikapina tuntuu näyttävävän hyväosaisten porvarillisena keskusteluna, jossa sivuutetaan muut näkökulmat (Af 17). Kuitenkin Arkkitehtuurikapinan keskustelut muistuttavat postmodernismiin liittyvää keskustelua siinä määrin, että molemmat pyrkivät haastamaan modernismin kyseenalaistamattomalta vaikuttavan aseman (Vartola 2014, 88). Sanna Lehtinen korostaa esteettisen monimuotoisuuden merkitystä toteamalla, että ihmisten monimuotoisuutta ja erilaisia esteettisiä arvoituksia tulisi heijastella jollakin tavalla myös rakennetussa ympäristössä (Vesikansa 2021b, 21).

Moderniin aikaan liitetään lineaarinen aikakäsitys, mutta se edustaa samalla pluralistista ja relativistista kuvaa maailmasta. Historiasta tuli ”historiallista” vasta 1750-luvulla ja aika alettiin nähdä pluralistisesti: erilaiset ilmiöt voisivat esiintyä peräkkäisyyden sijaan myös samanaikaisesti. Samoin heräsi ajatus relativismista, jonka mukaan tapahtumat näyttävät erilaisina sen mukaan, millaisesta ajasta käsin niitä tarkastellaan. Tämä johtaa käsitykseen siitä, että nykyisyys avaa uusia tulkintoja menneisyyteen ja historiaa tulee jatkuvasti

kirjoittaa uudelleen. (Koselleck 1985, 246–250; Lukkarinen 1989, 55.)

Arkkitehtuurihistorioitsija **Winfried Nerdingerin** mukaan uusi historiatietoisuus johti arkkitehtuurikäsitteeseen, jossa eri historian aikakaudet ovat saatavilla samanaikaisesti (Nerdinger 1984; Lukkarinen 1989, 55 mukaan). Nerdingerin mukaan 1800-luvulla totuuden etsiminen muuttui pragmaattiseksi ongelmaksi historian totuudenmukaisuudesta. Tämä johti hänen mukaansa ”historiallisiin naamiaisiin” (*historical masquerade*) ja historian sentimentaalisuuteen ihannoituihin. Lopulta 1875–1900 arkkitehtuuria hallitsi tyylien satunnainen valitseminen (*which-ever brand of history*), mikä aiheutti perinteen katkeamisen. (Nerdinger 1984; Lukkarinen 1989, 56 mukaan.)

Samalla tavoin pluralismin voidaan nähdä vaikuttaneen postmodernistisessa ajattelussa: monimerkityksellisessä maailmassa ei vallitse yhtä totuutta, vaan tulkintojen kirjo maailmasta tarkoittaa myös rikkaamman arkkitehtuurin mahdollistamista. Toisaalta arkkitehti **Michael Sorkin** (1948–2020) katsoi 1980-luvun alussa, etteivät arkkitehdit enää kontrolloineet historiaa – siksi he täydensivät historiaa historismilla. Hänen mukaansa arkkitehdit olivat muuttuneet merkityksettömiksi reaali-politiikassa ja taloudessa, ja historismin avulla rakennukset liitetään osaksi historian jatkumoa ja arkkitehdit saivat ikään kuin takautuvan kontrollin. (Sorkin 1980.)

Arkkitehti **Alan Colquhoun** (1921–2012) näkee, että antiikista periytyvään historiakäsitykseen on mahdotonta palata, sillä suhteemme historiaan on erilainen kuin 1700-luvulla. Hänen mukaansa silloin hallitsevassa asemassa ollut yhteiskuntaluokka oli niin sivistynyt, että se kykeni tulkitsemaan omaa kulttuuriaan antiikin taustaa vasten. Nykyisin tietomme historiasta on lisääntynyt, mutta historia on asiantuntijoiden aluetta ja kulttuuria hallitseman luokka on epävarma tai tietämätön suhteessa historiaan. (Colquhoun 1989, 29.)

”Sitä mukaa kuin tietomme menneisyydestä tulee yhä ’objektiivisemmaksi’, merkitsee menneisyys omalle ajallemme yhä vähemmän.” (Colquhoun 1989, 30.)

Toisaalta Colquhoun näkee, että nykykulttuuria on mahdotonta kuvitella ilman jonkinlaista suhdetta historiaan. Hänen mukaansa meidän aikamme ainutlaatuisen kulttuurin on hyväksyttävä se, että se on historiallisen kehityksen tulosta ja sillä on oma historiallinen muistinsa. (Colquhoun 1989, 31–32.) Filosofin **Hannah Arendtin** (1906–1975) kuitenkin muistuttaa, ettei tradition unohtaminen merkitse sitä, etteivät siihen sidotut merkitykset säilyisi ihmisten mielissä (Arendt 1993; Koho 2003, 11). Arkkitehtuurihistorioitsija **David Watkin** (1941–2018) puolestaan toteaa, että ihmiset ovat samanlaisia kuin aiempina vuosisatoina, eikä ole syytä katkaista kulttuurisia siteitä menneeseen (Watkin 1977; Koho 2003, 13 mukaan).

Modernismin kritiikkinä voidaan esittää myös rakentamisen yksipuolistumista ja merkitysköyhyyttä: arkkitehtuuria ei koeta mielekkäänä, viihtyisänä tai kutsuvana. Modernismin merkitysten kriisiä on tutkinut arkkitehti, filosofian lisensiaatti **Pekka Passinmäki**, joka liittää modernismin merkitysten kriisiin niin sanottujen suurten kertomusten kuoleman. Arkkitehtuuri toi antiikissa ja keskiajalla esiin todellisuuden periaatteet: antiikin aikana rakentamisen merkitysyhteyden loi *logos*, järki, ja keskiajalla puolestaan uskonto. Tieteellisen vallankumouksen myötä kosminen järjestys korvautui matemaattisella järjestyksellä, mikä heijastui myös modernistiseen arkkitehtuuriin. (Passinmäki 2011, 13–17.) Esimerkiksi arkkitehti **Jean-Nicolas-Louis Durandin** (1760–1834) mukaan arkkitehti ei tullut välittää merkityksistä: mikäli arkkitehtoninen ongelma oli tehokkaasti ratkaistu, merkitys seurasi sitä suoraan (Pérez-Gómez & Pelletier 2000, 299; Passinmäki 2011, 34 mukaan). Filosofin **Jean-François Lyotard** (1924–1998) määritteli postmodernin käsitteen juuri metakertomuksiin kohdistuvana epäluottamuksena (Lyotard 1985, 7). Hänen mukaansa suuret kertomukset olivat menettäneet merkityksensä todellisuuden selittäjinä eivätkä ne tarjonneet modernina aikana pohjaa todellisuuskuvalle (Passinmäki 2011, 38).

Filosofi **Friedrich Nietzsche** (1844–1900) yksi tunnetuimmista lausahduksista lienee ”*Jumala on kuollut*”. Hän jatkaa: ”*Jumala pysyy kuolleena! Ja me olemme hänet surmanneet!*” (Nietzsche 1989, osat 108, 125.) Koska todellisuus on

irronnut uskonnollisesta selitysmallista, Jumalaa ei enää tarvittu maailman selittämiseen. Nietzschen mukaan korkeampien arvojen hylkääminen johtaa nihilismiin ja arvojen uudelleenarviointiin. (Nietzsche 1989, osa 343; Passinmäki 2011, 31–32.)

Moderniin aikaan liittyy merkitysten laajamittainen kriisi, joka väistämättä näyttäytyy myös rakentamisessa. Verrattuna esimerkiksi klassismiin modernismi vaikuttaa irralliselta suurista, yhteisistä merkityksistä. Klassismin juuret ovat luonnonlakien ihailussa, joka luo perustan hyvyyden ja kauneuden kaltaisille kulttuuriarvoille. Samoin historian arvo todisti luonnonlakien olemassaolon ja teki historialta täten arvokasta esimerkiksi filosofi ja historioitsija **David Humen** (1711–1776) ja filosofi **Montesquieun** (1689–1755) teorioissa. Historiantutkimus osoitti, että ihmisen luonto oli samanlaista kaikkialla, jolloin kulttuuriarvot esimerkiksi taiteissa ja arkkitehtuurissa olivat myös vakioituja kulttuurista riippumatta. Arkkitehtuurin tuli kuvataiteen tapaan matkia luontoa. Uusklassistinen arkkitehtuurikäsitelmä perustuukin luonnonlakien, järjen sekä auktoriteettien yhdistelmään. Se sitoutuukin antiikin rakennusten henkimiin ikuisiin arvoihin ja lakeihin. (Colquhoun 1989, 11.)

Colquhounin mukaan kaikki ideologiset rakennelmat ja ajatusmallit tarvitsevat jatkuvaa kritiikkiä ja analysointia. Hänen mukaansa tällainen tarkistusprosessi edellyttää, että on olemassa korkeampia, yleispäteviä normeja,

joiden kautta rakennelmaa voidaan tarkastella. Historia tuottaa sekä kritisoitavissa olevat ideologiat että materiaalin kritiikin muokkamiseen. (Colquhoun 1989, 36.) Nietzsche kiteyttää antiikin ja keskiajan arvoperustan merkityksen arkkitehtuurille seuraavasti:

”Alkuaan kaikki kreikkalaisessa tai kristillisessä rakennuksessa merkitsivät jotakin, ja nimenomaan suhteessa olioiden korkeampaan järjestykseen: tämä ehtymättömän merkityksellisuuden tunnelma verhoaa rakennuksen joka puolelta maagisen hunnun tavoin. Kauneus [esteettisessä mielessä] liittyy tähän systeemiin vain sattumalta, vähentämättä millään olennaisella tavalla sitä outoa ja ylevää perustunutta, jonka jumalaisen ja maagisen läheisyys on pyhittänyt.” (Nietzsche 1960, osa 218; Passinmäki 2011, 20 mukaan.)

Vaikuttaa myös siltä, että kun usko omaan aikaan rakoilee, palataan hakemaan vastauksia menneestä. Tämänkaltaisen pettymyksen modernismin tapaan ratkaista haasteita 2020-luvulla voidaan ajatella motivoivan myös klassismivaikutteisuuteen liittyvää keskustelua. Kuitenkin samoin pluralismin voidaan nähdä vaikuttavan Arkkitehtuurikapinan taustalla: monimerkityksellisessä maailmassa ei vallitse yhtä totuutta, vaan tulkintojen kirjo maailmasta tarkoittaa myös rikkaamman arkkitehtuurin mahdollistamista.

4.3.4. Yhteenveto

1

Klassismi liitetään esimerkiksi kansallissosialistisen Saksan arkkitehtuuriin ja yleisemminkin poliittiseen konservatiivisuuteen. Nykypäivänä arkkitehtuurin poliittista ohjelmallisuutta harjoitetaan esimerkiksi Iso-Britanniassa Walesin prinssi Charlesin alettua voimakkaasti ohjata arkkitehtuuriin liittyvää keskustelua. Siinä missä arkkitehdit näkevät arkkitehtuurin ilmentävän historiaan ja yhteiskuntaan sidottuja arvoja, Arkkitehtuurikapinassa pyritään estetiikka käsittämään historiallisista merkityksistä vapaana.

2

Arkkitehtuurikapina kritisoi, että arkkitehtien mielestä arkkitehtuurin on edustettava vain omaa aikaansa. Kuitenkin ryhmässä koetaan kaiken, mitä toteutetaan nykyaikana, edustavan omaa aikaansa. Arkkitehtikunnan näkemysten taustalla vaikuttaa kuitenkin pelko siitä, että historian toisintaminen voisi halveerata sitä ja toisaalta sekoittaa ihmisten kollektiivista muistia, jonka rakennettu ympäristö erilaisine kerroksineen muodostaa. Klassismi ja modernismi myös perustuvat erilaisille aikakäsityksille: klassismille on tyypillisempää syklinen tai klassistista tyyliä täydelliseksi hiova suhtautuminen, kun taas modernismissä edistysusko ja lineaarisuus korostuvat.

3

Arkkitehtuuri hahmottuu pluralistisena ja relativistisena ilmiönä, jonka tulkinnat ovat riippuvaisia aikakontekstista. Arkkitehtuurikapina vaatii monimuotoisuutta rakentamiseen painottaen, että erilaiset tyylit voivat kuvastaa aikamme arkkitehtuuria. Yhteiskunnassa vallitsevan moniarvoisuuden toivotaan näkyvän myös rakennetussa ympäristössä.

Tiivistelmä luvusta 4

Ilmiön taustalla vaikuttavat erilaiset suhtautumistavat kauneuden, tradition sekä historia- ja aikakontekstin merkityksiin arkkitehtuurissa. Keskeisiä eroja ovat:

• *Voidaanko arkkitehtuurille löytää riippumatonta ja yhtenäistä kauneuskäsitystä?*
Arkkitehtuurikapinan mukaan kyllä, arkkitehtikunnan mukaan ei.

• *Miten tyyliä tulisi käyttää arkkitehtuurissa?*

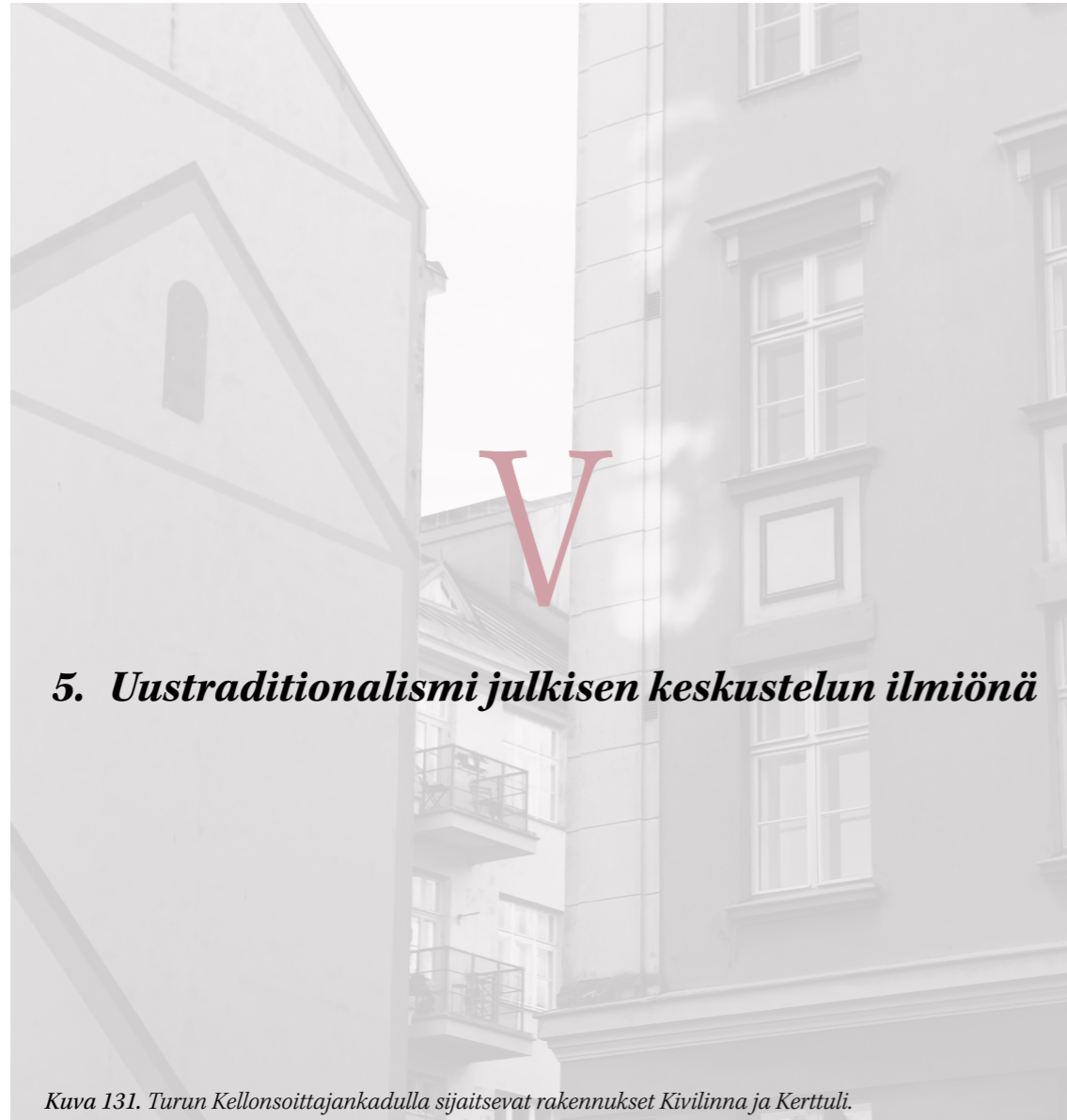
Arkkitehtuurikapinan mukaan vanhaa tyyliä tulee voida hyödyntää nyky suunnittelussa korostamalla esimerkiksi kaupunkikuvan yhtenäisyyttä. Arkkitehtien mukaan arkkitehtuurissa on ratkaisevampiakin kysymyksiä kuin tyyli.

• *Miten traditioon tulisi suhtautua?*

Sekä Arkkitehtuurikapina että arkkitehdit vaikuttavat olevan samaa mieltä rakennusperinteen tärkeydestä. Arkkitehdit näkevät tyylin traditiota pienempänä tai siitä jopa irrallisena osana. Arkkitehtuurikapina toivoo nykyrakentamisen inspiroituvan vanhojen tyylien kauneudesta, arkkitehtikunta sen sijaan pyrkii jatkamaan traditiota muun muassa rakenteellisin ratkaisuin esteettisten sijaan.

• *Mikä on historiallisen ja ajallisen kontekstin rooli arkkitehtuurissa?*

Arkkitehtuurikapina näkee, että kauneutta voidaan vaalia itseisarvona. Klassismin arvostus liittyy ajan syklistyyteen ja ”kulta-aikaan”: arkkitehtuurissa voidaan pyrkiä täydellisyyteen ajanhetkestä riippumatta. Kerroksellisuuden ja ajallisen rehellisyyden sijaan Arkkitehtuurikapina korostaa kauneutta. Arkkitehtien mielestä estetiikkaa ei voida irrottaa tuotantoteknisistä tai arvokysymyksistä: estetiikka on niille alisteista. Modernina aikana ei ole löydettävissä yhtenäistä arvopohjaa kuten antiikissa tai keskiajalla: modernismi kiinnittyy nykyhetkeen ja edistysuskoon, mitä vasten traditionaalinen arkkitehtuuri näyttäytyy valheellisena: se viittaa menneisyyden aikaan ja arvoihin, jotka eivät vallitse nyky-yhteiskunnassa. Se koetaan irralliseksi ja pinnalliseksi lavastukseksi, joilla ei ole todellista kykyä luoda merkityssisältöä arkkitehtuuriin.

Kuva 131. Turun Kellonsoittajankadulla sijaitsevat rakennukset Kivilinna ja Kerttuli.

Tässä luvussa ilmiötä käsitellään julkisen keskustelun kannalta. Sosiaalisen median tarjoamat keskustelukanavat ovat mahdollistaneet joustavan ja vaivattoman, kansalaisia laajasti aktivoivan keskustelun. Keskustelualustojen monipuolistuminen laajentaa ja muuttaa arkkitehtuurista perinteisesti keskustelevien ihmisten joukkoa: vaikka arkkitehtuuri on kautta aikain kiinnostanut myös muita kuin arkkitehteja, mahdollistaa sosiaalisen median aikakausi helpon mielipiteenvaihdon myös muiden kuin arkkitehtikoulutuksen saaneiden kesken.

Kuitenkin ”uusvanhaan” liittyvää keskustelua on käyty myös julkisen keskustelun foorumeilla esimerkiksi 1970- ja 1980-lukujen vaihteessa. Uustraditionalismi ei siis ole uusi arkkitehtuurin eikä julkisen keskustelunkaan ilmiönä, vaikka nykyinen verkossa tapahtuva keskustelu onkin nopeampaa ja reaktiivisempaa.

Henkilö A: *”No ei dialogista mitään tule. En puhu arkkitehtiä eivätkä arkkitehdit maallikkoa.”*
Henkilö B: *”Varamsti puhut! Dialogi voi olla hankalaa, jos lähdetään liikkeelle jutun kaltaisista lähtökohdista, joka jo vääntää asetelmat asenteellisiksi ja oudoiksi.”*

Henkilö C: *”[Henkilön A nimi] Dialogi on hankalaa, jos tarkoitus on hakea hyväksyntää jollekin, mikä ei sitä ansaitse. Oli aihe mikä tahansa.”*

Henkilö D: *”Eikö ammattilaisen tulisi juuri osata perustella miksi joku asia ei ansaitse hyväksyntää, varsinkin kun sellaisen on voinut suunnitella toinen ammattilainen?”*

Henkilö C: *”[Henkilön D nimi] Tässä kommenttikentässä on monta kommenttia, joissa on perusteltu, miksi ei, mutta se ei kelpaa [hymyilevä emoji]. Ikäänkuin oikeudenkäynnissä, uhrin pitää todistaa rikoksenteijää vastaan vedenpitävästi, mutta rikosten tekijälle ei jää vastuuta. Miksi ei on hyvä kysymys, miksi on yhtä hyvä. Keskustelua on hyvä pitää yllä, mutta joskus se ei etene.”*

(Af 17.)

5.1. Sosiaalisen median synnyttämiä risti-riitoja?

Internet-kulttuuri muokkaa perinteistä jakamisen mallia: netissä jaetaan ensin ja kokoonnutaan sitten, päinvastoin kuin aiemmin. Sosiaalinen media voi luoda yhteisiä merkitysmailmoja ja osallisuuden kokemusta. (Shirky 2008; Mäenpää & Faehnle 2021, 93.) Toisaalta se voi myös eriyttää merkitysmailmoja tosistaan ja vahvistaa jaettua mutta näkökulmaltaan rajoittunutta todellisuuskäsitystä. Sosiaaliseen mediaan liitetään ”kuploutumisen” ilmiö, jossa samanmielisten keskustelu ruokkii itseään. Samansuuntaisesti ajattelevien kesken ei tarvitse argumentoida kovin selkeästi, sillä ymmärrys syntyy miltei itsestään. (Mäenpää & Faehnle 2021, 92–93.)

Toisaalta diskurssit määrittyvät vastapositionien kanssa. Arkkitehtuurikapina ja Arkkitehtuurifoorumi voidaan nähdä Kozinetsin (2015, 54) kuvaamana polarisoituneena asiakaskeisenä verkostona (*polarized issue network*). Ryhmät liittyvät aihepiiriltään toisiinsa mutta niiden välillä on vain vähän vuorovaikutusta. Arkkitehtuurikapinassa esimerkiksi referoidaan keskusteluja Arkkitehtuurifoorumista (Ak 208) ja kyseiseen ryhmään viitataan ”*verenpaineen nostattajana*” (Ak 201). Arkkitehtuurikapinassa koetaan, ettei Foorumin ryhmässä

Kuva 132. Myös Arkkitehtuurifoorumissa ilmenee värikästä kuvailua liittyen klassismivaikutteisuu- den ja uustraditionalismin ilmiöön.

pseudo-kertaustyylinen julkisivu (Af 5)
stalinistinen tyyliuunnaltaan (Af 5)
neukkutyylit (Af 6)
brutalismiviha (Af 6)
fasadismi (Af 8; Af 30)
pastissi (Af 8)
rumafunkis (Af 8)
ghettomoderni (Af 13)
krumeluurit (Af 17)
uustraditionalismi (Af 17)
uuseklektismi (Af 17)
metaeklektismi (Af 17)
super-eklektismi (Af 17)
uus-uusklassismi (Af 17)
neoklassistinen kertaustyyli eli Neo Classicist Revivalism (Af 17)
viivakoodina säksättävä epäsymmetrinen ikkunajako (Af 17)
näköistalo (Af 18)
piruntorjuntabunkkeri (Af 25)
rakennettu kulissi (Af 25)
torahampaat (Af 29)
laatikkotyylit (Af 29)
ihmistensäilytyslaatikosto (Af 29)
merikonttiarkkitehtuuria (Af 29)
raiskattu ympäristö (Af 29)
ympäristörikos (Af 29)
laatikköhäpäkkeet (Af 29)
falski (Af 31)
konservatiivis-uus-jugend-siipi (Af 33)
historisointivimma (Af 34)
täyttä bulkkia (Af 47)

sallita mitään negatiivista kritiikkiä ryhmän jäsenten tuotoksista (Ak 201). Toisaalta myös Arkkitehtuurifoorumissa käsitellään Arkkitehtuurikapinaa (Af 6). Arkkitehtuurifoorumissa viitataan Arkkitehtuurikapinan edustavan vihapuheryhmää, minkä vuoksi vuorovaikutus vaikeutuu (Af 17). Sen sijaan Arkkitehtuurifoorumi nähdään laajakatseisena ryhmänä, jolla ei ole varsinaista agendaa ja joka sallii monipuolisen keskustelun (Af 8). Molemmissa ryhmissä kuitenkin keskustelut äityvät paikoin toista henkilöä pilkkaaviksi ja kommentteja on jouduttu poistamaan (Af 163; Af 187; Af 242; Af 3; Af 13; Af 45). Arkkitehtuurikapinassa esimerkiksi on käyty seuraavanlainen kahdenvälinen keskustelu:

Henkilö A: ”[-] Tietämättömyys tunnetusti taas lisää varmuutta mielipiteisiin - usein kun ne täällä perustuvat nimenomaan väärinkäsityksiin eri tekijöiden ja tahojen vallasta ja tarkoituseristä, tai kuvitelmiin 'kansan tahdosta' tai 'ajattomasta kauneudesta'. Näin yleistäen. Mutta siis, on täällä välillä kiinnostavia keskustelujakin - etenkin jos joutuu omaa ajatteluaan vähän tuulettamaan - ja sanallistamaan selaista tietoa ja kokemusta, jota opintojen, ammatin ja tutkimuksen kautta on kerääntynyt.”
Henkilö B: ”[-] Itse en ikipäivänä kehtaisi kehuskella tässä ryhmässä (tai missään muussakaan ryhmässä) suomalaisen arkkitehtuurin alan tutkimuksella tai koulutuksella. Sillä tätä varten tulisi olla edes jotain konkreettisia ja yleisesti tunnettuja uudisrakentamisen saavutuksia, MILLÄ kehuskella. Tällä hetkellä suomalaisen modernin arkkitehtuurin, kaavoituksen ja kaupunkisuun-

nittelun ainoa suuri yleisen tason saavutus viimeisen 75 vuoden aikajänteellä on läpikotaisin raiskattu ja tuhottu Suomi. Ylen toimittajien termin: 'ruma Suomi'. [-] Pelkkää ankeaa ja maatonta lähiöarkkitehtuuria, jonka suunnittelussa peruslähtökohtia ovat olleet henkinen keskinkertaisuus, osaamattomuus, uskomattoman huono maku, laiskuus sekä hienhajuinen junttius. Muita 'saavutuksia' ei suomalaisilla arkkitehtuurissa, kaavoituksessa tai kaupunkisuunnittelussa nykyisin ole. Ellei sitten ulkomaisten arkkitehti-toimistojen massaplagiointia lasketa sellaiseksi.” (Ak 100.)

Lisäksi toisena Arkkitehtuurikapinan esimerkkinä lyhyen ja kriittisen kommentin esittämisestä ja siihen vastaamisesta:

Henkilö A: ”Ei tämä ole perinnetietoista vaan menneisyyden valikoivaa toistoa ja tulevaisuuden pelkoa”
Henkilö B: ”Oma neuvoni on, että mikäli Aalto-yliopistossa kannetaan noin kovasti huolta arkkitehtuurin nykytasosta, niin nettitrollauksen sijaan suosittelisin vilpittömästi organisaationne professoreille ja dosenteille viikonloppuseminaria aiheena 'Ulkomaisten kollegojen plagiointi suomalaisessa nykyarkkitehtuurissa ja -designissa ja sen suorat negatiiviset vaikutukset maabrändille.' [sydän-emoji]”
Henkilö B: ”[-] Vastaus: Kukaan tässä ryhmässä tuskin 'pelkää tulevaisuutta'. En minä ainakaan. Aloituksen asuintalon julkisivuestetiikasta voidaan olla havainnekuvan perusteella montaa mieltä. Minun makuuni se ei ole (on sellaiseksi liian kitschia ja liian tyyllinen sekamelska). Mutta kaikkine puutteineenkin rakennus tulee melko todennäköisesti päihittämään 99,99% siitä

karseasta suomalaisesta uudisrakennuskannasta, jolla tätä maata raikataan ja tuhotaan tällä hetkellä. Ruman, heikkolaatuisen, kaiken luovuuden tappavan ja aikaa kestäättömän nykyarkkitehtuurin verbaalinen uudelleenbrändäminen jonkinlaiseksi tavoiteltavaksi 'tulevaisuuden arkkitehtuuriksi' ja sen perään netissä julkisesti huuteleminen on oman näkökulmani mukaan täysin absurdia (ja sääliä).” (Ak 242.)

Vaikka keskustelussa näkyikin ymmärrystä rakentamiseen liittyvien markkinamekanismien ja päätöksenteon monimutkaisuudesta, yhtenä pääasiallisena nimittäjänä nähdään modernistisen koulutuksen saaneet arkkitehdit. Lienee selvää, että hyökkäämällä arkkitehteja kohtaan kyseinen ammattiryhmä ei koe suurta halukkuutta osallistua keskusteluun. Asetelma on omiaan lisäämään ennakkoluuloisuutta ja asian vähättelyä. Toisaalta arkkitehdit nähdään osana ratkaisua, mutta mikäli keskusteluyhteys on jo kadotettu, ei yhteisymmärrys vaikuta todennäköiseltä.

”99% kaupunkilaista tykkää Kartanonkoskesta. 99% arkkitehdeista haukkuu. Eli kumman porukan käsissä kaupunkisuunnittelu pitäisi oikeasti olla? Tehdäänkö kaupunkia arkkitehdeille vai kaupunkilaisille? Tämä pitäisi lopulta päättää, ja pistää arkkitehdit piirtämään vain sitä mitä kaupunkilaiset haluavat.” (Ak 268.)

Toisaalta myös Arkkitehtuurifoorumissa esiintyy paitsi ihmisten välisiä konflikteja myös asenteellisia puheenvuoroja Arkkitehtuurikapinaa kohtaan:

Henkilö A: ”Kapina ei koskaan ole osannut muotoilla yhtä järkevää ja koherenttia teoriaa, joka ei jollain tavalla olisi joko ristiriidassa itsensä kanssa tai tietämättään samaa mieltä kiivaasti vastustamansa modernismin kanssa. Retoriikkaa ilman substanssia.”

Henkilö B: ”Tai on sillä koherentti teoria, (funktionalismi ja modernismi ovat yksin syyllisiä huonoihin ympäristöihin) mutta se ei pidä ollenkaan paikkaansa.”

Henkilö A: ”Tuokin väite jo mielestäni pahimmoilleen sekoittaa keskenään arkkitehtonisen tyylin ja teknokraattisen kaupunkisuunnittelun, mutta juuri tuollaisiin silmäkääntötemppuihin koko liikkeen modus operandi perustuu.” (Af 8.)

Suomessa yksi tunnetuimmista arkkitehtuurin ja kaupunkisuunnittelun kenttään liittyvistä Facebook-ryhmistä on *Lisää kaupunkia Helsinkiin*, jonka luoma ilmiö on sittemmin levinnyt myös muihin Suomen kaupunkeihin. Ryhmän arvostuksesta myös asiantuntijoiden parissa kertoo se, kuinka heistä eräät ilmoittavat ryhmässä uusista julkaisuistaan ja käyvät niistä keskustelua tai pyytävät palautetta omiin suunnitelmiinsa. (Mäenpää & Faehnle 2021, 102.) Ryhmän ylläpitäjät haluavat luoda keskusteluilmapiirin, jonka myös kaupungin virkamiehet kokevat kutsuvaksi (Niitamo & Sjöblom 2018, 41). Yksi keskeinen syy ryhmän ”menestymiseen” on sen tasokas moderointi, jota Helsingin sanomat on pitänyt Suomen parhaana (Mäkinen 2018). Ryhmä ei esimerkiksi salli ironian käyttöä tai henkilöön menevää kommentointia, ja parhaimmillaan keskustelu muistuttaakin tutki-

musryhmässä käytyä tieteellisin argumentein käytävää keskustelua (Mäenpää & Faehnle 2021, 103).

Lisää kaupunkia Helsinkiin -ryhmässä on myös keskustelua uustraditionalismiin liittyen. Vaikka tutkimusaineistoon ei varsinaisesti sisälly kyseisen ryhmän julkaisuja, pehdyin myös ryhmässä käytyyn keskusteluun uustraditionalismiin liittyen. Keskustelussa oli täysin yhteneviä piirteitä Arkkitehtuurikapinan ja Arkkitehtuurifoorumin kanssa – siitäkin huolimatta, että ryhmän arvioitiin olevan moderoinniltaan ja keskustelukulttuuriltaan paras. Myös Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston asiantuntijat toteavat, että Lisää kaupunkia Helsinkiin -ryhmän keskustelukulttuuri oli paikoin luotaantyöntävää mieliteiden lyttämisen vuoksi ja aiheiltaan liian yksipuolinen (Niitamo & Sjöblom 2018, 51). Vaikuttaa siis siltä, että sosiaalinen media osaltaan luo ja kärjistää konflikteja, eikä uustraditionalismin kaltainen, varsin kompleksinen aihe olekaan helpoin käsiteltävä nettialustoilla. Kuitenkin Arkkitehtuurikapinassa halutaan myös rakentaa aiheeseen liittyvää yhteisymmärrystä:

”[-] Se mitä näemme ja miten tulkitsemme näkemämme, on eri ihmisryhmillä eri siksi, että katsomme samaa asiaa eri silmälaseilla, eri tulkintakehikolla, eri näkökulmista. Siten esimerkiksi arkkitehdin ja muiden kaupunkitilan käyttäjien näkökulma vaikkapa onnistuneesta rakennuksesta voi olla erilainen. Tämä on sinänsä arkijärjellä käsiteltävissä oleva asia, ja selittää osittain sen, miksi helposti syntyy poteroitumista eri leireihin, joiden välille tuntuu olevan vaikeaa löytää yh-

teistä kieltä. Parhaimmillaan voimme tässä ryhmässä tämän muurin olemassaolon tunnistaa ja sitä ylittää, pahimmillaan syvennämme poteroita molemmin puolin. Pidän silti tärkeänä, että yriteään, vaikka ei se aina helppoa olekaan.” (Ak 306.)

Lisäksi Arkkitehtuurikapinassa täsmennetään, ettei ryhmän tarkoituksena ole olla ”modernistien ja antimodernistien väittelyareena”, vaan keskustelunavausten tulee olla rakentavaa. Nähdään myös, että erilaiset näkökulmat rikastuttavat keskustelua ”selkään taputtelun” sijaan. (Ak 100.) Myös arkkitehtipiireissä on tunnustettu se, että sosiaalinen media muokkaa keskustelutapoja ja vaatii uusien taitojen kehittämistä. Esimerkiksi Lisää kaupunkia Helsinkiin -ryhmässä on lanseerattu uusi keskustelutarja, johon arkkitehditkin osallistuvat (Tavoitteena asukkaiden kaupunki 2020).

5.2. Uusi vanha keskustelu

Arkkitehtuurikapinaa tunnutaan arkkitehtikunnassa vieroksuttavan sen loukkaaviksi tai asiattomiksi tulkittujen puheenvuorojen vuoksi. Esimerkiksi modernismin tyypistäminen ”laatikkoarkkitehtuuriksi” koetaan epäreiluksi asetelmaksi. Toisaalta arkkitehtuurikriitikko **Lewis Mumford** (1895–1990) kritisoi jo 70-luvulla modernia arkkitehtuuria ”kenkälaatikkotaloiksi” (Jencks 1977, 40). Charles Jencks painottaa arkkitehtien tehneen virheen suosiessaan tasakattoisia rakennuksia harjakattoisten kustannuksella, jolloin hylättiin arkkityyppinen, ihmisille kotitalon luomaa turvaa merkitsevä kattomuoto (Jencks 1977, 54–55). Arkkitehtuurikapinan esittämät väittämät liittyvät siis jo vanhempaan, postmodernismin esiin nostamiin kritiikkiin. Samoin Reima Pietilä ennakoi vuonna 1978 ihmisten alkavan kysellä, onko heidän tyydyttävä laatikkomaiseen ympäristöön ja kysyy:

”Mitä sitten tapahtuu kun yhteiskunta ei tyydykään 90-luvulla enää laatikkolinjaan?” (Salmela 1978.)

Tyyliin ja traditioon liittyvää keskustelua on käyty paitsi arkkitehtikunnassa myös yleisönosastonkirjoitusten kautta: esimerkiksi edellä mainittu Pietilän haastattelu kirjoitti sosiaalipolitiikan professori **Jeja-Pekka Roosin** kirjoittamaan näkemyksensä arkkitehtuurin perusongelmasta: historiattomuudesta ja perinteettömyydestä. Roos arvostelee Pietilän esiin nostamaa kaipuuta luovuuteen arvioi-

den: *”uusien muotojen etsimisen ja suomalaisen arkkitehtuurin kansainvälisen maineen yhteisvaikutuksesta ovat syntyneet myös nykyiset lähimmme, keskisuurien kaupunkiemme uudet keskustat ja vanhan ja uuden räikeät kontrastit”*. Hänen mukaansa arkkitehdit eivät vaikuta edes ymmärtävän, mistä keskustelussa on kyse, saati että he viittaisivat perinteen käytön mahdollisuuteen. (Roos 1978.)

Keskustelua jatkavat arkkitehtiylöppilas **Juhani Juntila** sekä arkkitehti **Anja Kervanto**. Juntila toteaa Roosin tekstin paljastaneen, kuinka vähän ammattikunnan ulkopuoliset ymmärtävät arkkitehdin ammatin kompleksisesta luonteesta ja painottaa Arkkitehtiliiton roolia kansantajuisten valistuksen jakamisessa (Juntila 1978). Kervanto puolestaan toteaa, että huomio tulisi kiinnittää laajemminkin suomalaisen kulttuurin perinteettömyyteen. Lisäksi hän muistuttaa arkkitehtuurin yhteydestä yhteiskuntaan:

”Arkkitehtuuri ei kuitenkaan ilmene tyhjiössä, vaan sillä on kiinteä vuorovaikutussuhde yhteiskuntaan ja sen tavoitteisiin. [-] Asian voi ilmaista toisinkin: arkkitehtuuri on se osa yhteiskuntasuunnittelua, jolla on konkreettinen fyysinen ilmenemismuoto.” (Kervanto 1978.)

Roos vastaa arvostelemalla arkkitehtikunnan elitististä ja kapeakatseista suhtautumistapaa nähden rintamalinjajaon arkkitehtien ja maalikoiden välillä. Hän kysyy:

”Miksi rakennus ei saisi näyttää hirsitalolta, jos se ei sitä ole? Tämä on puhtaasti elitistinen vaa-

Kuvat 133 ja 134 (ylhäällä) Nurmekseen 1970-luvulla rakennettu karjalais-talon kopio Bomban talo toimii hotellina. (Kuvat Museovirasto, valokuvaaja Teuvo Kanerva.)

Kuva 135 (alhaalla). Alkuperäinen Bomban talo sijaitsee Venäjän Karjalassa Suojärvellä. (Kuva Museovirasto.)

timus. Pitäisikö ainoastaan aidot tutkit, aidot korut, aidot taideteokset sallia. Ilman jäljennöksiä ei kansalla paljoa kulttuuriesineitä tässä maassa olisi.” (Roos 1980.)

Timo Penttilä kommentoi Roosin kirjoitusta sanomalla tämän pitävän arkkitehteja ”*joulupukki[na], jolla on valta antaa ihmisille lahjana arkkitehtuuria heidän toiveidensa mukaan*”. Penttilä näkee Roosin pitävän arkkitehtuuri-tyyliä ”*ikään kuin valintamyymälän hyllytavaran, joka voidaan valita vapasti, mistään muista tekijöistä [-] riippumatta*”. (Penttilä 1980b.)

Tietyt kohteet ovat myös nostattaneet lehdistössä keskustelua: esimerkiksi Porvoon vanhaan kaupunkiin rakennettiin 1970-luvun lopulla rakennus, joka pyrki sopeutumaan vanhaan rakennuskantaan. Porvoon silloinen kaupunginarkkitehti **Onier Strömberg** painottaa aitouden kokemusta todeten, että talosta tulisi nähdä, miltä ajalta se on. (Uusvanhaa taloa ei erota Vanhan Porvoon maisemassa 1980.) Samoin museoviraston arkkitehti **Hannu Puurunen** toteaa:

”*[-] museovirasto ei kuitenkaan hyväksy uuden rakentamista aivan vanhan näköiseksi. Rakennuksen pitää olla rehellistä oman aikansa arkkitehtuuria. Vanhan tyylin jäljittely antaa väärän kuvan minkälaisesta rakennuksesta on kyse.*” (Uusvanhaa taloa ei erota Vanhan Porvoon maisemassa 1980.)

Porvoon rakennuksen lisäksi vuonna 1978 valmistunut Bomban talo Nurmeksessa herätti 1970-luvulla keskustelua (Vartola 2014, 169). Bomban talo on kopio vuonna 1855 Venäjän Kar-

jalan Suojärvellä sijaitsevasta karjalaistalosta (Bomba 2022). Vartola kuvaa Bomban talon aiheuttamaa arkkitehtien herkkyyttä tulkita perinteistä rakentamista jäljentävää rakentamista ”*bombaherkkydeksi*” (Vartola 2014, 250).

”Uusvanhaan” ja postmodernismiin liittyvä keskustelu ovat saaneet samankaltaisia piirteitä kuin nykykeskustelu: keskustelu pyritään kiistämään pinnallisena ymmärtämättömyytenä. Erityisesti postmodernismi pyrittiin torjumaan vierasmaalaisena, atlantintakaisena hyökkäyksenä modernismia vastaan samoin, kuin nykykeskustelussa Suomi näyttäytyy erilaisena suhteessa muihin maihin. Lisäksi klassismilla tai klassistisilla aiheilla on ollut myös osansa postmodernismin kuvakielessä. Toisaalta postmodernismikeskustelu vaati erityisesti monimerkityksellisyttä rakentamiseen, kun taas uustraditionalismin ilmiö näyttäytyy pikemminkin estetiikan ja kauneuden vaalimisena. Lisäksi keskeisinä eroina nykykeskustelussa verrattuna aiempaan on sosiaalisen median muodostama keskustelun nopea rytmi, joka osaltaan lisää poleemisuuutta ja vastakainasettelua. Keskustelijoiden joukko vaikuttaa myös laajentuneen: vaikka edellä kuvattua keskustelua on käyty yleisönosastopalstoilla, on sekin tehty tietynlaisista positioista käsin. Sosiaalisessa mediassa kuka tahansa voi osallistua keskusteluun, eikä argumentteja ole välttämätöntä puolustella professuurilla tai muullakaan asiantuntija-asemalla. Keskustelujoukon laajentuminen näkyy myös entisestään popularisoituneempana sanastona.

5.3. Käsitteiden painoarvo

Keskusteleminen osoittautuu vaikeaksi, mikäli käsitteistö ei ole yhtenevää. Olen itsekin työssäni kohdannut monia haasteita käsitteiden käyttämiseen liittyen. Arkkitehtuurifoorumissa keskustelijat joutuvat kohtaamaan vaatimuksen määritellä tarkasti käyttämänsä käsitteet:

Henkilö A: ”*Esteettinen arvorelativismi ei kestä lähempää kriittistä tarkastelua. Tutkimuksissa on havaittu, että maallikoiden arkkitehtuurimieltymyksissä on hyvin paljon konvergenssia, yhteneväisyyttä. Ihmiset yleensä pitävät klassistyyllisestä arkkitehtuurista, kuten uusklassismista ja art nouveausta (meillä jugend). Funktionalismista ja modernismista pidetään paljon harvemmin.*”

Henkilö B: ”*[edellisen kommentoijan nimi]: Art nouveau ja jugend EIVÄT ole klassistyyllistä vaan osa modernismia.*”

Henkilö A: ”*[Edellisen kommentoijan nimi] Arkkitehtuurikapinan keskusteluissa art nouveau ja jugend luetaan klassistyyllisiin arkkitehtuurin tyyleihin. Lopetan omalta osaltani semanttisen keskustelun tähän, koska en pidä saivartelua kiinnostavana.*”

Henkilö B: ”*Eli koko liike perustuu valheeseen.*”
Henkilö B: ”*Toki tämä on ollut kenelle tahansa vähääkään arkkitehtuurin historiaa tuntevalle selvää. Arkkitehtuurikapinan projektiossa on olemassa jokin 'klassistyylinen' arkkitehtuuri, joka on virheetöntä riippumatta sen tausta-ajatuksesta, ja jos jokin modernistinen suunta miellyttää, se väännetään 'klassistyylliseksi'. Oikea tieto ark-*

kitehtuurin historiasta halutaan kieltää, koska se on uhka oikeistolaiselle projektille.” (Af 6.)

”*A-kapinan ryhmään saattaa kuulua ihmisiä jotka eivät edes tiedä mikä on jugend-tyylin ja pohjoismaisen klassi(s)i(s)min ero.*” (Af 31.)

Lisäksi verkkokeskusteluissa korostuu ajatus siitä, että koko modernismi-klassismi-luokittelu on turhaa ja yksioikoista: ”modernismi”-termillä ei koeta olevan yhteyttä laadukaisiin modernistisiin uudiskohteisiin, vaan sen koetaan olevan Arkkitehtuurikapinan kehittämä ”*variksenpelätin*” (Af 17). Julius Jääskeläinen kirjoittaa Arkkitehtuuritieteissä, kuinka käsiteparista moderni-perinteinen tulisi kokonaan luopua sen vanhentuneisuuden ja asetelmallisuuden vuoksi. Lisäksi hän pohtii, miksi arkkitehtien käyttämät nykyiset koristeet rakennuksissa eivät miellytä ihmisiä – ”*[t] ai pikemminkin toisinpäin: miksi maallikot eivät näe, että nämä rumat talot ovatkin itse asiassa hienostuneen esteettisen rakennuskulttuurin tuotteita, huolella ja herkällä vaistolla muotoiltuja taide-esineitä, joiden arvostamisesta voisi löytää iloa siinä missä jugendtalojen julkisivukoristeiden bongamisesta?*” (Jääskeläinen 2021, 24.)

Helena Teräväinen toteaa, että aikalaisarkkitehtuuria ei usein nähdä kansan silmissä kauniina, vaan vasta ajan kuluessa ihmiset oppivat näkemään kauneutta arkkitehtuurissa (Teräväinen 2021, 33). Samoin toteaa arkkitehti, tekniikan tohtori **Kaarin Taipale** sanomalla seuraavien sukupolvien voivan pitää nyt rumaksi koettua ympäristöä kauniina (Teräväinen 2021, 73). Arkki-

tehti **Jussi Aittoniemi** toteaa taideyhteisöllä olevan tiedeyhteisön tapaan oikeus määritellä arkkitehtuurin luonne taiteena, joskin hän myös korostaa arkkitehtuurin tulevan ihmisten kokemusmaailmaan näiden sitä valitsematta (Teräväinen 2021, 88).

Kyseisenkaltainen näkemys esiintyy arkkitehtipiireissä: uustraditionalismikeskustelu liitetään vain ”ulkokohtaisten koristeaiheiden” vaatimiseksi vailla ymmärrystä arkkitehtuurin muiden ilmiöiden tärkeydestä. Kuitenkin Arkkitehtuurikapinaa tutkittuani voin todeta, että tämä on vain nopea tulkinta ryhmästä, mikäli sitä seuraa osana jokapäiväisiä sosiaalisen median rutiinejaan. Lienee myös sosiaalisen median kuplautumiseen sekä nopeasti tapahtuvaan viestintään liittyvä ominaisuus, että keskustelut yksinkertaistuvat ja kärjistyvät.

5.4. Arkkitehtuurikeskustelua – kenen ehdoilla?

Vaikka ryhmien kokoa käytetään usein puolustamaan aiheiden tärkeyttä, aktiivisten keskustelijoiden joukko on lopulta suhteellisen pieni. Verkkotutkija **Kari A. Hintikan** tutkimuksen nyrkkisäännön mukaan yksi prosentti sosiaalisen median ryhmän jäsenistä ovat aktiivisia, yhdeksän prosenttia osallistuu ja loput 90 prosenttia vain seuraavat ja kuluttavat muiden tuottamaa sisältöä (Harju 2010, 141; Mäenpää & Faehnle 2021, 163 mukaan). Paitsi puheenvuorot myös tulkinnat niistä alkavat yksinkertaistua, jolloin kompleksisista ilmiöistä käytävä keskustelu yksinkertaistuu. Kuitenkin myös asiaa valottamaan pyrkivät journalistiset julkaisut syyllistyvät samoihin yksinkertaistuksiin (Vesikansa 2021b). Arkkitehti **Esa Ruskeepää** toteaa haastattelussa:

”Keskustelua on aina hyvä käydä, mutta ajatus siitä, että Facebookista tai muilta foorumeilta haettaisiin vastausta näihin kysymyksiin on mahdoton.” (YIT 2021.)

Arkkitehtiliitto järjesti mediavaikuttamiseen liittyvän webinaarin, jossa Sitran asiantuntija **Jukka Vahti** painottaa verkostojen keskeistä asemaa suhteessa auktoriteettiasemassa oleviin organisaatioihin ja asiantuntijoihin (Virtanen 2021). Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston työntekijöistä suurin osa suhtautui tutkimuksessa positiivisesti verkkokeskustelujen seuraamiseen mutta samalla koki, ettei

keskusteluun osallistumiseen voida velvoittaa. Tutkittavien mukaan verkkokeskusteluihin osallistumalla voidaan paitsi korjata väärää tietoa myös saada uutta tietoa muun muassa siitä, mikä kaupunkilaisia kiinnostaa. (Niitamo & Sjöblom 2018, 47–48.)

”Tuo arkkitehtuurista keskustelemisen tarve on mielenkiintoinen ikuisuuskyseminen. [-] arkkitehdit eivät itsekään sitä juuri julkisuudessa harjoita (johtuu ehkä rakenteellisista syistä, suunnittelijoiden riippuvuudesta yksityisistä ja julkisista toimeksiantajista/päätöksentekijöistä/esimiehistä). Toisaalta käsitteiden ja alaan erikoistuneiden toimittajien puute eivät tue yleistä keskustelua ja kiinnostavuutta. Ammattikuntakaan ei ehkä ole oivaltanut, että keskustelu ei voi olla vain hymistelyä hyvän arkkitehtuurin puolesta vaan siinä on oltava useita vastakkaisiakin näkökulmia ja ristiriitoja (järkevä keskustelun edellytyksinä ovat sekä rationaalisuus että kontroversiaalisuus, kuten argumentaatioteoriasta tiedämme). Toisaalta keskustelun ei tulisi olla vain rationaalista (mikä tekee sen helposti taloudellis-tekniseksi), myös tunnepuheelle on oltava sijaa.” (Af 45.)

Vuoden 2021 Arkkitehtuurin Finlandia -palkinnon valitsija Esa Saarinen korostaa arkkitehtuurin kiinnostavuutta myös muiden kuin arkkitehtien näkökulmasta. Hän muistuttaa: *”Arkkitehtuuri ei voi onnistua, jos se vieraantuu liiaksi ei-arkkitehtien kokemuksesta.”* (Savela 2021, 8.)

On problemaattista, mikäli ihmiset eivät voi käydä keskustelua arkkitehtuurista omista lähtökohdistaan käsin, vaan heiltä vaaditaan täsmällistä kielenkäyttöä ja ammattimaista

osaamista arkkitehtuurin historiasta ja teoriasta. Samaan aikaan arkkitehdit kuitenkin toivovat laajempaa kansalaiskeskustelua arkkitehtuurista. Esimerkiksi arkkitehti **Sasu Marilan** mukaan asukkaiden tulisi osata vaatia arkkitehtonista laatua. Hänen mukaansa *”arkkitehtuuri ei ole vain valinta laatikon ja uusjugendjulkisivun välillä, asuminen ei ole vain valinta sijainnin ja neliöiden välillä”*. (Marila 2020, 11.) Lisäksi Arkkitehtuurifoorumiin jaetaan juttu Arkkitehtuurimuseon uudesta johtajasta, **Carina Jaatisesta**, joka painottaa arkkitehtuurin koskettavan kaikkia ja toivoo uuden museon käyttäjiksi myös muita kuin ammattilaisia (Af 42; Frilander 2021). Arkkitehtuurin siis toivotaan herättävän kansalaisissa kiinnostusta. Kysymys kuitenkin kuuluu, mitä heiltä vaaditaan keskusteluun osallistumiseksi. Vai pitäisikö enemmän arkkitehtikunnan pohtia, minkälaisista lähtökohdista ihmiset haluavat keskusteluun osallistua ja muokata omaa vuorovaikutustyyliään tämän kaltaiseksi?

Vaikka Arkkitehtuurikapina on osa julkista arkkitehtuurikeskustelua, on sen tarkoitus myös ajaa konkreettista muutosta rakennetussa ympäristössä. Arkkitehtuurikapinaa voidaankin lähestyä neljännen sektorin käsitteen avulla: sillä tarkoitetaan verkostomaisia yhteisöjä, jotka ovat muodostuneet itseorganisoituneesti yhdistysten ja järjestöjen muodostaman kolmannen sektorin ulkopuolella (Mäenpää & Faehnle 2021, 17). Suomessa kansalaisjärjestöt ovat rakentaneet valtiota ja valtio on kytkenyt kolmannen sektorin jatkumokseen

(Sulkunen 2003, 244–245). Kansalaisjärjestökentän ulkopuolella toimiva neljäs sektori on hyötynyt digitalisaatiosta, joka on muuntanut persoonakeskeiset suhteet luottamus pohjaisiin epäpersoonallisiin suhteisiin: samalla tavoin Arkkitehtuurikapinan verkosto koostuu siis samankaltaisesti ajattelevista henkilöistä, jotka eivät fyysisesti välttämättä ole tavanneet. (Mäenpää & Faehnle 2021, 42). Kaupunkiaktiivisissa vastapuolena ei näyttäydy niinkään poliitikko tai pääomanomistaja vaan viranomaistoiminta ja byrokratia (Jousilahti 2016, 60; Mäenpää & Faehnle 2021, 186 mukaan). Samoin Arkkitehtuurikapina kritisoi rakennussuunnittelijoiden lisäksi kaavoittajia ja rakennuslupaviranomaisia.

Suomessa sidosryhmien osallistaminen kaupunkisuunnitteluun liittyy kommunikatiivisen suunnittelun paradigmaan, jossa asianosaiset nähdään pikemminkin suunnittelun demokraattisina kumppaneina kuin kohteina (Niitamo & Sjöblom 2018, 35). Neljännen sektorin toimintaan liittyy myös kaupunkiaktiivismi, joka pyrkii ”paikallisesti aihekohtaisesti sosiaaliseen muutokseen, varsinkin yhteisöllisyyden, elintapojen ekologisen kestävyuden, yhteiskunnallisen osallisuuden ja uusien toimintatapojen suhteen” (Mäenpää & Faehnle 2021, 157). Kaupunkiaktiivismia tutkineet, sosiologian tutkija Pasi Mäenpää ja erikoistutkija Maija Faehnle, kirjottavat tutkimusotteensa lähestyvän kansalaistieteeksi (*citizen science*) kutsuttua tutkimuskenttää, jossa tutkijat ottavat kansalaiset mukaan tieteellisen tiedon tuottamiseen (Väliverronen 2016, 187–193). Arkkitehtuurin osalta voitaisiinkin

pohtia, millä tavoilla kansalaisia voisi tai tulisi hyödyntää tutkimustiedon muodostuksessa – onhan arkkitehtuuri myös ala, jonka ”tulokset” – tällä tarkoittaen konkreettista rakennettua ympäristöä – vaikuttavat kansalaisten arkeen. Kaupunkiaktiivismin, kuten myös Arkkitehtuurikapinankin, voidaan nähdä kriittisöivän asiantuntijavaltaa, joka kokee vuorovaikutuksen tiedonmuodostuksen tavan sijasta osallistamiseksi (Mäenpää & Faehnle 2021, 117). Arkkitehtuurikapina on vain yksi esimerkki siitä, miten verkostoituneet kansalaiset voivat pyrkiä vaikuttamaan arkkitehtuurin ja rakennetun ympäristön kaltaisiin yhteiskunnallisiin teemoihin. Sosiaalinen media muuttaa paitsi arkkitehtuurikeskustelua myös sitä, miten ihmiset osallistuvat rakennetun ympäristön muokkaamiseen. Onko arkkitehtikunta valmis pohtimaan omaa rooliaan sosiaalisen median katalysoimassa muutoksessa?

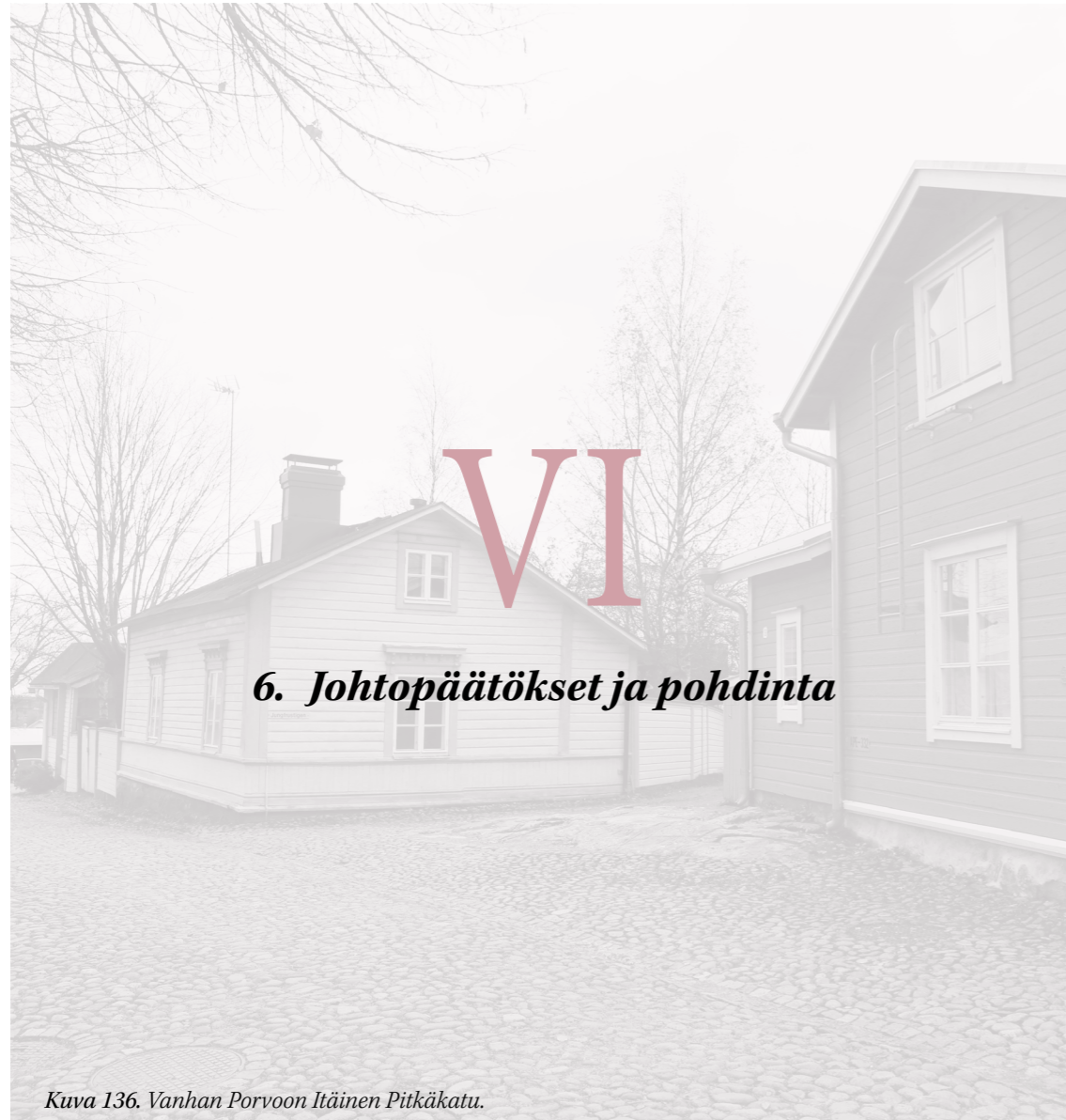
Tiivistelmä luvusta 5

Arkkitehtuurikapina ja Arkkitehtuurifoorumi voidaan nähdä vastapositiona sosiaalisessa mediassa: ryhmät ovat tietoisia toisistaan, mutta niiden välillä on suhteellisen vähän vuorovaikutusta. Molemmissa ryhmissä esiintyy värikästä kielenkäyttöä, jolla omaa näkökulmaa puolustetaan ja toista arvostellaan. Lisäksi ryhmissä esiintyy paikoin henkilöön menevää kommentointia, kahdenvälisiä kiivaita sananvaihtoja ja epäasiallisten kommenttien poistamista. Samankaltaisia piirteitä saa uustraditionalismiin liittyvä keskustelu kuitenkin myös Lisää kaupunkia Helsinkiin -ryhmässä, jota pidetään moderoinniltaan yhtenä parhaista sosiaalisen median keskustelualustoista. Vaikuttaa siltä, että juuri uustraditionalismin aihepiiri kirvoittaa hyvinkin kärkeästä mielipiteenvaihtoa foorumista riippumatta.

Vaikka keskustelu on sosiaalisen median aiheena tuore, on samaa keskustelua käyty jo vuosia. Esimerkiksi Arkkitehti-lehdissä sekä Helsingin sanomissa käsiteltiin 1970–1980-luvuilla postmodernismia ja ”uusvanhaa” arkkitehtuuria. Argumentit muistuttavat pitkälti nykykeskustelua, tosin keskustelunvirta on muuttunut nopeammaksi ja reaktiivisemmaksi sosiaalisen median myötä. Samoin aihepiiriin voidaan nähdä entisestään popularisoituneen ja keskustelijajoukon kasvaneen.

Käsitteet koetaan erityisesti arkkitehtien hyödyntämissä medioissa keskeisiksi. Arkkitehtuurikapinalta vaaditaan täsmällisiä määrittelyjä esimerkiksi klassismille, mutta toisaalta modernismikäsitteen relevanssi halutaan keskustelusta torjua.

Arkkitehtuurikapinaa voidaan lähestyä myös neljännen sektorin toimijana: sosiaalinen media mahdollistaa järjestäytymisen ryhmittymiksi ilman fyysisiä kohtaamisia. Arkkitehtuurikapina voidaan nähdä kaupunkiaktiivismin kentän osana, jossa ihmiset pyrkivät ajamaan konkreettista muutosta rakennetussa ympäristössä julkisen keskustelun siivittämänä.

Kuva 136. Vanhan Porvoon Itäinen Pitkätatu.

Tässä luvussa käsitellään johtopäätöksiä liittyen Arkkitehtuurikapinassa ja arkkitehtien enemmän hyödyntämissä medioissa esiintyviin näkökulmaeroihin. Luvussa summataan kauneuden ja tyylin, tradition sekä historia- ja aikakontekstien teemojen avulla löydettyjä keskeisiä suhtautumistapaeroja.

Johtopäätösosuuista seuraa pohdintaosio, jossa käsitellään omia ajatuksiani uustraditionalismin ilmiöön liittyen. Aiemmin käsiteltyjen näkökulmaerojen lisäksi osiossa pohditaan keskustelua yhdistäviä piirteitä sekä mahdollisia seuraavia askeleita. Tarkoitukseni ei ole niinkään vetää keskustelun lankoja yhteen vaan pikemminkin asettua osaksi sitä jakamalla työni myös tutkimiini ryhmiin. Kuitenkin toivon, että luku herättää ajatuksia, joilla raja-aitoja keskustelijoiden välillä voitaisiin kaataa ja keskustelukulttuuria parantaa.

”Suomalaisen arkkitehtuurin nykytilanteelle on luonteenomaista ahdasmielinen ajan hengen korostaminen. Ajan henki on määritelty abstraktein käsittein, ja sitä on markkinoitu akateemisin sanakääntein. Arkkitehtuurikeskustelu liikkuu 'syvärakenteellisella' tasolla, ja luonteenomaista on, että ammattikunnan ulkopuolella olevat ihmiset, tavalliseksi kansaksi luokitellut, eivät voi osallistua keskusteluun.”

Jorma Öhman, 1981.
(Oulun koulu kolistelee modernismin luurankoa, 1981.)

6.1. Johtopäätökset

Diplomityöprosessini alussa kirjoitin seuraavasti:

”Oletukseni on, että keskustelun retoriikassa ja perusteluvalikoimassa on eroa sen mukaan, kuuluuko keskustelija arkkitehtien ammattikuntaan vaiko ei. Oletan, että suomalaiset arkkitehdit yleisesti kokevat kertaustyylien [huom. sanastomuutokset työn edetessä] uuden tulemisen ja vanhojen koristeaiheiden suoran kopioimisen haastavaksi jollei mahdolliseksi, kun taas ammattikunnan ulkopuolella ollaan avoimempia kertaustyyliajattelulle. Lisäksi oletan, että arkkitehdit käyttävät tai heidän oletetaan käyttävän autenttisuuteen, aitouteen, alkuperäisyyteen, ajalliseen integriteettiin tai historian vääristelemättömyyteen liittyviä argumentteja puolustaessaan omaa näkökantansa. Oletukseni tässä on, että Suomessa on muihin Euroopan maihin verraten edelleen varsin torjuva suhtautuminen postmodernismiin, ja modernismin perintö ja henki elävät yhä vahvasti suomalaisessa nykyarkkitehtuurissa 2020-luvulla. Oletan, että tutkimusmatkallani törmään modernismin koulukunnan paradigmaattisiin ajatuksiin, jotka osin tiedostamatta määrittelevät suomalaisen arkkitehtuurikoulutuksen kautta suomalaista arkkitehtuurikeskustelua sekä myös sitä, millaisin periaattein Suomessa rakennuksia suunnitellaan. Diplomityöni tarkoituksena on pyrkiä kuitenkin analysoimaan mahdollisimman objektiivisesti käytyä julkista keskustelua, jossa esiin nousevia ilmiöitä osittain peilaan alkuperäisiin ajatuksiini.”

Työni tarkoituksena oli tutkia, millaista julkista keskustelua uustraditionaalisen arkkite-

htuurin ilmiöön liittyen käydään Arkkitehtuurikapinassa sekä arkkitehtien suosimissa medioissa. Vaikka työssäni olen viitannut arkkitehteihin yhtenä ryhmänä, mahtuu arkkitehtien ammattikuntaan monenlaisia mielipiteitä. Samoin kuin puhuessani Arkkitehtuurikapinasta viittaaan ryhmässä esiintyvään keskusteluun, mistä voi saada sen käsityksen, että siellä kaikki ajattelisivat samalla tavoin. On muistettava, ettei Arkkitehtuurikapina edusta koko kansaa, samoin kuin tutkimani arkkitehtuurimedioiden julkaisut eivät edusta homogeneenistä arkkitehtien joukkoa. Lisäksi kaikki keskusteluun liittyvät ammatilliset eivät luonnollisesti ole arkkitehteja.

Keskusteluissa esitetyt mielipiteet vaihtelevat, eivätkä kaikki Arkkitehtuurikapinassa esitetyt mielipiteet edustakaan suinkaan samankaltaista suhtautumistapaa. Esimerkiksi suhtautuminen tyyliin vaihtelee myös Arkkitehtuurikapinan sisällä: siinä missä jotkut keskustelijoista painottavat tyylin suoraa toisintamista uudisrakentamisessa, osa toivoo tyyliä käytettävän pikemminkin väljästi tulkittuna inspiraationa, kuten mittasuhteiden ja detaljoinnin tasolla. Samankaltaisia näkökulmaeroja esiintyy esimerkiksi julkisivujen saaman painoarvon tai rakennustekniikan osalta.

Kuva 137. Keskeisiä eroja Arkkitehtuurikapinassa ja arkkitehtien esittämien näkökulmien välillä. Samakin media sisältää erilaisia ja vastakkaisiakin näkökulmia.

Arkkitehtuurikapina Arkkitehtien suosimat mediat

VANHOJEN TYYLIEN HYÖDYNTÄMINEN

Vanhoja, kauniiksi koettuja rakennuksia tulisi replikoida sellaisenaan uudisrakentamisessa.	Uudisrakentamisessa voitaisiin inspiroitua vanhoista kohteista (mittasuhteet, detaljoinnit jne.).	Vanhoja tyyliä tulisi hyödyntää korkeintaan vanhojen kohteiden restauroinneissa.
---	---	--

JULKISIVUJEN ASEMA KOKONAISUUDESSA

Julkisivusuunnittelu on keskeisintä, sillä se on jaettava kauneutta ja luoteettista kestävyyttä.	Sisätilojen suunnittelu on keskeisintä, sillä mm. asumisen laatu-tekijät ovat julkisivutyylillä tärkeämpiä.	Sekä sisätilojen että julkisivujen suunnittelu on keskeistä, sillä kokonaisuus ratkaisee.
--	---	---

SUHDE RAKENNUSTEKNIikkaAN

Rakentamisessa tulisi hyödyntää uusimpia teknologisia mahdollisuuksia.	Sekä vanhan korjaamisessa että uudisrakentamisessa tulisi suosia perinteisiä menetelmiä.	Vanhoja menetelmiä tulisi käyttää vanhan korjaamisessa, uusia puolestaan uudistuotannossa.
--	--	--

OLEMASSA OLEVIEEN KOHTEIDEN SUOJELU

Vanhat, ennen 1960-lukua rakennetut kohteet tulee säilyttää.	Kaikkissa vanhoissa kohteissa on arvoja, joiden vuoksi ne tulee säilyttää.	Sekä rakennusperintöä että -perinnettä tulee vaalia muun muassa rakennustekniikoiden osalta.
--	--	--

ARKKITEHTUURIKESKUSTELU

Kauneudesta ja tyylistä käydään tai halutaan käydä tunnepitoista keskustelua (sosiaalinen media).	Kauneudesta ja tyylistä käytävään keskusteluun suhtaudutaan kriittisesti.	Kauneudesta ja tyylistä käydään tai halutaan käydä asiapitoista keskustelua.
---	---	--

Vaikka keskusteluissa esiintyy erilaisia näkökulmia, on keskustelukanavissa huomattavia eroja sen mukaan, puhutaanko Arkkitehtuurikapinasta vai arkkitehtien edustamista medioista. Netnografisen tutkimuksen tuloksena voidaan todeta, että arkkitehtuurista on olemassa erilaisia diskursseja, joita Arkkitehtuurikapina ja arkkitehtien hyödyntämät mediat tuovat esiin. Diskurssit eivät ole täysin sisäisesti koherentteja eivätkä sulje toisiaan myöskään pois. Tarkoitukseni ei ole suinkaan syventää mahdollisia jakoeroja arkkitehtien ja muiden välillä, vaan päinvastoin valottaa, mistä mahdolliset näkökulmaerot voisivat johtua. Toivon tämänkaltaisen lähestymistavan auttavan ymmärtämään toisella tavoin ajattelevien näkökulmaa ja perusteluita.

Arkkitehtuurikapina vaikuttaa painottavan kauneutta siinä missä arkkitehdit rehellisyyttä tai historian vääristelemättömyyttä. Ihmiset kaipaavat Arkkitehtuurikapinan mukaan ensisijaisesti kauneutta rakennetussa ympäristössä: vanhat rakennukset miellyttävät uudistuotantoa useammin ihmisten silmää, joten uudisrakentamiseenkin toivotaan löydettävän vastauksia vanhojen rakennusten estetiikasta. Puolustaakseen kauneuden asemaa Arkkitehtuurikapina liittyy siihen objektiivisen käsityksen, joka on tyypillinen klassismille muutoinkin: kauneus ei ole katsojan silmässä, vaan sen perusta on absoluuttinen ja piilee muun muassa harmonisissa suhdeluvuissa. Arkkitehtuurikapina liittyy kauneuden tavoittelun paitsi kauneuden absoluuttisuuteen ja sen it-

seisarvooon myös sen terveydellisiin vaikutuksiin: kaunis rakennettu ympäristö ilahduttaa ja edesauttaa ihmisten hyvinvointia. Lisäksi Arkkitehtuurikapina liittyy kauneuteen esteettisen kestävyuden käsitteen: kauniita rakennuksia halutaan vaalia ja ylläpitää satoja vuosia.

Keskeinen näkökulmaero liittyy kauneuden ja rehellisyyden dilemman osalta myös siihen, miten rakennuksia tulisi toteuttaa. Arkkitehtuurikapinassa tyyli nähdään ”irralisena” osana arkkitehtuuria: tietyntyyllisiä rakennuksia voidaan toteuttaa nykyaikaisin mukavuuksien nykyaikaisen tuotantotekniikan avulla. Arkkitehtikunnassa vaikuttaa olevan vallalla pikemminkin käsitys, jossa esimerkiksi kansallisromanttinen tyyli liitetään kyseisen ajan rakennustekniikkaan, erityisesti käsityöläisperinteeseen. Vanhannäköinen mutta uusin menetelmin tuotettu rakennus vaikuttaisi huonolta vaihtoehdolta verrattuna aitoon Jugendrakennukseen.

Lisäksi Arkkitehtuurikapinassa nähdään uustraditionaalisuutta vastustettavan sen korkean hinnan vuoksi. Näin ei ryhmän mielestä kuitenkaan ole, sillä nykyisillä rakennustekniikoilla voitaisiin toteuttaa myös vanhan tyylin mukaisia rakennuksia. Arkkitehtikunta suhtautuu nuivasti ajatukseen toteuttaa vanhoja rakennuksia uusin menetelmin, sillä käsityöllä tehtyjen rakennusten imitoiminen teollisen tuotannon avulla nähdään tuottavan vain kolhoa ja onttoa ympäristöä. Mikäli rakennuksia taas ryhdyttäisiin toteuttamaan perinteisin

menetelmin, kuten täystiiliseinin, voisivat kustannukset nousta hyvin korkeiksi.

Arkkitehtuurikapinassa esitetään, että arkkitehdit vastustavat uustraditionaalista arkkitehtuuria, koska sen ei koeta edustavan niin sanottua ajan henkeä. Arkkitehdit tosiaan liittävätkin arkkitehtuuriin ajanmukaisuuden vaatimuksen: rakentamalla kopio vanhasta rakennuksesta luodaan virheellistä todistusaineistoa ympäristöön ja tultaisiin pahimmassa tapauksessa halveeranneeksi historiaa. Rekonstruktioit voivat olla perusteltuja ratkaisuja ja silloin, kun korvataan tuhoutunutta rakennusosaa tai joissain tapauksissa, esimerkiksi sodassa, tuhoutunutta kokonaista rakennusta. Kuitenkin rakentamalla eri aikakauden miellettyjä rakennuksia voidaan sekoittaa ihmisten ympäristönlukutaitoa, kun vanhaa ei enää osattaisi erottaa uudesta. Tällöin rakennettu ympäristö pelkistyisi ”kulissimaiseksi lavasteeksi”, jolla ei ole yhteyttä aitoon ja aikaansa edustavaan kulttuuriin ja yhteiskuntaan.

Arkkitehtuurikapina syyttää arkkitehteja kaksinaismoralismista: toisaalta vanhoja tyyliä ei saisi kerrata nykypäivänä, mutta modernismi kertoo omaa traditiotaan jatkuvasti. Syyksi tähän esitetään arkkitehtikunnassa sitä, ettei tuotantotekniikka ole juuri muuttunut sitten 1970-luvun betonielementtitekniikan yleistyttyä. Uusi tuotantotekniikka ja esimerkiksi arvomaailman muutos ekologisen kriisin edessä tulevat arkkitehtikunnan puheenvuorojen mukaan mitä todennäköisimmin heijas-

tumaan myös arkkitehtuurin tyyliin. Toisaalta esteettisten piirteiden nähdään entisestään niukkenevan rajallisten resurssien vuoksi.

Arkkitehdit korostavat arkkitehtuurityylin kantavan merkityksiä myös historiallisista ja yhteiskunnallisista arvoista: esimerkiksi kansallissosialismikytkösten vuoksi klassistisen rakentamisen ei koeta edustavan nykyaikaista demokratiaa. Arkkitehtuurikapina edustaa esteettistä historismia tai estetismiä: se irrottaa historian merkitykset estetiikasta todeten, että kaunis on kaunista, liittyy rakennuksen edustamaan tyyliin millaisia menneisytyylinä esiintyneitä arvoja tahansa. Arkkitehtuurikapinassa kansallissosialismiyhteyksistä ei haluta oikeastaan edes keskustella, sillä ne koetaan irrallisiksi tai laiskoiksi argumenteiksi.

Arkkitehtuurikapina myös kritisoi arkkitehtien asemaa rakennetun ympäristön keskeisenä toimijoina, jotka voivat vapaasti määrittellä rakennusten tyylin kuuntelematta kansan mielipidettä. Lisäksi Arkkitehtuurikapinassa nähdään, että arkkitehtien näkökulma kauneuteen on koulutuksensa vuoksi muuttunut ratkaisevasti erilaiseksi kuin muilla ihmisillä. Timo Kohon mukaan arkkitehdit ovat nähneet arkkitehtuurin perustavanlaatuisesti korkeakulttuurisena ilmiönä. Modernismin kriisiytyessä 1970-luvulla arkkitehdit pyrkivät pitämään tiukasti kiinni siitä ajatuksesta, että arkkitehtuurin ei pitäisi alistua populismille vaan pitäytyä korkeakulttuurisessa asemassaan (Koho 2003, 30–31; 37; 187). Aulis Blomstedt

katsoi, että arkkitehtuurin tulee pysytellä populismi-ilmiöiden yläpuolella (Koho 2003, 30–31). Samoin Pallasmaan mukaan arkkitehtien ei tule vain pyrkiä miellyttämään yleisöä, vaan pitää kiinni vapauksistaan luovina yksilöinä. Hänen mukaansa arkkitehtuuri on taidetta eikä vain kulutustavaraa. (Pallasmaa 1988.)

Charles Jencks kirjoittaa vuonna 1977 postmodernin rakennuksen puhuvan vähintään kahdella tavalla: ensinnäkin arkkitehtuuriin perehtyneille arkkitehteille ja toisekseen muille ihmisille, jotka välittävät arkkitehtuurin syvämerkityksien sijaan pikemminkin perinteestä ja mukavuudesta (Jencks 1977, 6). Arkkitehtikunnassa tunnutaan ajattelevan, että arkkitehtuurissa on aina syvämerkityksiä, joita ihmiset lukevat rakennetusta ympäristöstä. Sen vuoksi jonkin vanhan tyylin kopioiminen voi hämärtää ihmisten ympäristönlukutaidon kautta ajallista kokemusta, joka liittyy ihmisen osaksi kulttuurista jatkumoa ja menneisyyden kehystä. Kaupungit ovat inhimillisen kulttuurin pitkäjänteisiä taidonnäytteitä: jos aikataso ja hämätään, on ihmisten kollektiivinen muisti vaarassa sekoittua. Tällöin rakentamisesta voi muodostua pinnallinen ilmiö, joka ei juurruta ihmistä osaksi pitkää jatkumoa vaan päinvastoin sekoittaa rakennettua muistia. Sen sijaan Arkkitehtuurikapinassa painotetaan kaupunkikuvan yhtenäisyyden merkitystä arkkitehtien korostaessa kerroksellisuutta osana kollektiivisen rakennetun muistin luomista.

Arkkitehtikunnalle arkkitehtuurin korkeakulttuurinen luonne vaikuttaa ensiarvoisen tärkeältä, eikä arkkitehtuuria haluta nähdä vain populaarikulttuurin ilmiönä – joksi se arkkitehtikunnan mukaan pelkistyisi, mikäli vain estetiikalla ja tyyllillä olisi merkitystä rakentamisessa. Osaltaan tämä näkyy tavassa asemoida Arkkitehtuurikapina siten, että ryhmässä toivottaisiin vain klassistista ja jugendhenkistä kuorrutusta uusiin rakennuksiin. Vaikka ihmiset tosiaan haluaisivat nähdä kauniimpia ja vanhaa tyyliä imitoivia tai vähintään niistä inspiroituneita piirteitä, toivotaan pikemminkin tyyliarjontaan monipuolisuutta ja mahdollisuuksia pohtia tyyliä keskeisenä osana arkkitehtuuria. Lisäksi arkkitehdit vaativat ihmisiltä täsmällisiä käsitteitä arkkitehtuurista keskustelemiseen ja toisaalta voivat pyrkiä vesittämään Arkkitehtuurikapinan käsitteistön ja tematiikan kokonaan esimerkiksi vetoamalla modernismin tai klassismivaikutteisuuden käsitteiden epätarkkuuteen ja ristiriitaisuuteen.

Arkkitehtuurikapina pyrkii haastamaan arkkitehtuurin korkeakulttuurista asemaa ja arkkitehtien ylivaltaa ”oikean arkkitehtuurin” määrittelyssä. Jokaisella on tapansa katsoa rakennettua ympäristöä, eikä arkkitehtien tapa nähdä arkkitehtuurissa syvämerkityksiä anna heille yksinvaltaa päättää arkkitehtuurin esteettistä luonnetta. Arkkitehdit vaikuttavat kuitenkin haluttomilta vastaamaan tällaisiin väitteisiin, vaan pyrkivät puolustamaan omaa asiantuntijapositionaan. Vaikka estetiikasta ol-

taisiin valmiita keskustelemaan, alistetaan tyyli tärkeämmiksi koetuille asioille: tyyli seuraa rakenteista, tuotantotekniikoista, arvoista sekä ajan ja paikan hengestä. Se, että tyyli voitaisiin päättää erillisenä osana arkkitehtuuria, tuntuu arkkitehtipiireissä pinnalliselta lähestymistavalta. Tyylikeskustelun pelätään siirtävän julkisen keskustelun fokus pois rakentamisen todellisista ongelmista, kuten asumisen laadusta tai purkamisen ja rakennusmateriaalien tuotannon aiheuttamista päästöistä.

Vaikka keskustelu onkin sosiaalisen median aikaansaamaa, on itse ilmiö vanha ja siitä on myös keskusteltu suomalaisessa mediassa vuosikymmeniä. Arkkitehtikunnan mielipiteet tuntuvat saavan samankaltaista kaikupohjaa kuten ”uusvanhaan” liittyvässä keskustelussa 1970–1980-lukujen taitteessa. Vaikka klassismivaikutteisuuden ilmiö ja postmodernismi eroavat toisistaan merkittävästi, on keskusteluissa paljon yhteneväisyyttä: molemmissa pyritään haastamaan modernismin ylivalta, velvoittavuus, elitismi, abstraktius ja kyvyttömyys kommunikoida arkkitehtien ammattikunnan ulkopuolisille ihmisille heitä miellyttävällä tavalla.

Johtopäätökset: kauneus ja tyyli

Arkkitehtuurikapina	Arkkitehtuurimediat (Foorumi, Arkkitehti, Arkkitehtiutiset)
Kauneus on keskeisimpiä arkkitehtuurin arvoja.	Arkkitehtuurissa on keskeisempiäkin arvoja kuin kauneus.
Kauneus on objektiivista ja absoluuttista. Kauneuden klassinen perusta on muuttumaton.	Kauneus on subjektiivista ja suhteellista, kauneuskäsitykset riippuvat ajasta ja arvostuksista.
Tyyli ei ole pinnallista, vaan se liittyy esimerkiksi esteettiseen kestävyteen.	Tyyli on pintapuolinen osa arkkitehtuuria ja Arkkitehtuurikapina vaatii irrallisia, pintapuolisia koristeita.
Modernismi estää muiden tyylien käyttämisen. Sen sijaan modernismi kertoo jatkuvasti omaa traditiotaan.	Modernismi ei ole tyylisuunta vaan ajattelutapa, joka peräänkuuluttaa muutosta ja ajanmukaisuutta.
Tyyli voidaan valita vapaasti ja menneitä tyyliä voidaan hyödyntää.	Tyyli syntyy olosuhteiden myötä, esimerkiksi rakennustapojen tai arvojen perusteella. Esimerkiksi ekologinen rakentaminen tai uudet tuotantotekniikat voivat muuttaa arkkitehtuurin tyyliä.
Arkkitehtuuria voidaan toteuttaa nykyaikaisella rakennustekniikalla traditionaalisiin julkisivuihin.	Arkkitehtuuri seuraa rakenteista, ei ulkokohdaisesta koristelusta.
Katukuvassa tulisi vaalia tyyliyhdenäisyyttä: rakennuksen tulisi olla harmonisessa suhteissa viereisten rakennusten kanssa.	Katukuvassa tulee näkyä kerroksellisuus ja eri aikakausien erilaiset tavat toteuttaa arkkitehtuuria.
Rakennusten julkisivut ovat keskeistä yhteistä ”omaisuutta”, joten niistä tulee voida keskustella.	Myös rakennusten sisätilat tulee ottaa huomioon. Arkkitehtuurissa on paljon tyyliäkin keskeisempiä ongelmia, kuten asumisen laatu.

Kuvat 138–140. Johtopäätökset esitettyinä taulukkomuodossa.

Johtopäätökset: traditio

Arkkitehtuurikapina	Arkkitehtuurimediat (Foorumi, Arkkitehti, Arkkitehtiutiset)
Modernismi on kieltänyt historian merkityksen ja tradition käyttämisen.	Modernismi varhaisena ajanjaksonaan suhtautui historiaan kielteisesti, mutta sittemmin traditioon on pyritty löytämään uusi suhde.
Modernismin vuoksi paljon rakennusperintöä, kuten puutalokortteleita, on menetetty. Vanhaa rakennuskantaa tulisi suojella.	Kaupungistumisaallon myötä paljon suomalaista rakennusperintöä menetettiin 1970-luvulla. Nykyisin vanhoihin rakennuksiin ja rakennettuihin ympäristöihin suhtaudutaan vaalien. Nyt kuitenkin modernismia uhkaa 1970-luvun kaltainen purkamisaalto.
Arkkitehdit viittaavat traditionaalisen rakennuksen tulevan paljon kalliimmaksi, mikä ei pidä paikkaansa. Uudet rakennukset voidaan toteuttaa uusilla menetelmillä mutta traditionaalisiin julkisivuihin.	Klassismi ja kansallisromantiikka liittyvät pitkälti rakennustekniikkaan ja käsityötaitoon, jota ei voi teollisen tuotannon keinoin toisintaa nykypäivänä. Perinteisin menetelmin toteutettu rakennus tulisi huomattavan kalliiksi, modernein menetelmin toteutettu traditionaalisen näköinen rakennus olisi alkuperäistä kehnompia ratkaisuja.
Modernistinen arkkitehtuurikoulutus on saanut arkkitehdit ajattelemaan samalla tavoin, ja ajattelu eroaa ratkaisevan paljon siitä, miten muut ihmiset ajattelevat.	Arkkitehtuurikoulutus on ollut modernistista ja siinä näkyy modernismin traditio, kuitenkin moniäänisyyttä esiintyy ja sitä myös tarvitaan. Arkkitehtuurikapina ei edusta koko kansan mielipidettä, ja jaottelu ”maallikoihin” ja arkkitehteihin on kyseenalainen.

Johtopäätökset: historia- ja aikakonteksti

Arkkitehtuurikapina	Arkkitehtuurimediat (Foorumi, Arkkitehti, Arkkitehtiuutiset)
Klassistinen arkkitehtuuri halutaan liittää totalitaristisiin yhteiskuntamuotoihin. Väite on absurdi, sillä tietyn tyylikauden historian ei tarvitse määritellä sen nykyistä tulkintaa.	Arkkitehtuuri liittyy olennaisesti historian viitekehukseen. Modernismiin liitetään hyvyyden arvoja ja omaan aikaan sekä tulevaisuuteen suuntautuvaa suunnitteluideologiaa.
Poliittisella päätöksenteolla voitaisiin ohjata rakentamista haluttuun suuntaan.	Poliittista ohjelmallisuutta edustaa esimerkiksi Walesin prinssi Charlesin linjaukset, jotka vaarantavat taiteen vapauden ja pakottavat rakentamisen tietyn tyylin mukaiseksi.
Klassismi voidaan nähdä vain kauneuden kautta, ei tietyn poliittisen mielipiteen tai puoluekannan ilmaisuna.	Klassismin kannattajat ovat konservatiivisia arvomaailmaltaan, ja menneen ihailu johtaa helposti myös muiden menneisyyden arvojen haikailuun.
Arkkitehtuurin ei tarvitse viitata mihinkään tiettyyn aikakauteen, vaan arkkitehtuurissa ajattomuus ja ympäristöön sointuvuus on tärkeämpää.	Arkkitehtuurin tulee olla ajanmukaista ja osoittaa liittyvänsä nyky-yhteiskuntaan.
Kaikki, mitä rakennetaan 2020-luvulla, on oman aikansa näköistä rakentamista - oli tyyli mikä tahansa.	Lainaukset menneistä tyyleistä eivät tee arkkitehtuurista automaattisesti hyvää, vaan pinnalliset viittaukset pahimmillaan halveeraavat historiaa.

6.2. Pohdinta

6.2.1. Tyylin ja tradition piilotettu ydin

Kuten työni alussa totesin, on käsittelemäni aihe käsitteistöltään haastava. Negatiivisesti latautuneiden käsitteiden – uusvanha, ker-taustyyli, eklektismi, pastissi – käyttäminen olisi luonut ennakoasetelman, jossa Arkkitehtuurikapinan edustamaan ilmiöön olisi suhtauduttu jo valmiiksi alentuvasti tai kiel-teisen tuntuisesti. Mikäli sanojen negatiiviset konnotaatiot ohitettaisiin, kuvaisi eklektismi tai esteettinen historismi Arkkitehtuurika-pinaa suhteellisen hyvin. Päädyin kuitenkin käyttämään käsitteitä ”klassismivaikuttei-nen”, joka esiintyi Arkkitehtuurikapinassa, ja ”uustraditionalistinen”, joka esiintyi Arkkitehtuurifoorumissa. Kyseisten käsitteiden käyttäminen oli osaltaan tutkimusmetodiin liittyvä valinta, sillä etnografiassa toiseen kulttuuriin tai yhteisöön samaistuminen on tutkimukses-sa keskeistä.

Klassismiin ja muihin menneeseen aikaan viittaaviin tyyleihin liittyvien käsitteiden li-säksi nykyaikaisen suunnittelun kuvaaminen oli hankalaa. Arkkitehtuurikapina muodostaa vastakohtaparit perinteinen-modernistinen tai klassinen-modernistinen. Arkkitehtipiirit yhtäältä käyttävät modernismin käsitettä mutta toisaalta myös vierastavat sitä. Moder-nismia onkin vaikea määritellä ja se oli ehdotomasti toinen haastava käsitteistöön liittyvä dilemma työssäni.

Samoin tutkimuksen edetessä kävi selväksi, että yksi haastavista termeistä oli tyylin kä-site. Tyylistä vaikutetaan sekä Arkkitehtika-pinassa että arkkitehtikunnassa puhuttavan pikemminkin julkisivusommitteluna tai ulko-kohtaisena koristeluna kuin laajassa mielessä eri rakennuksista hahmotettavina tyyppillisinä ratkaisuina, jotka luovat jatkumoa ja yhte-näisyyttä paikan ja ajan konteksteissa. Tyyli koetaan arkkitehtipiireissä pinnalliseksi, eikä sen syvällisempien merkitysten pohtiminen tutkimusaineistoni perusteella saa juurikaan palstatilaa eri medioissa. Tässäkään työssä ei ole syvällisesti pyritty teoretisoimaan tyylin käsitettä, mikä olisi ehdottoman kiinnostavaa jatkoa ajatellen.

Käsitteet, miten haastavia niiden määrittely sitten onkaan, luovat selkärangan mille ta-hansa teoreettiselle työlle. Oikeastaan ne ovat kaikessa inhimillisessä vuorovaikutuksessa välineitä, joiden avulla viestiä välitetään. Ark-kitehtuurissa, tai oikeastaan missä tahansa ilmiössä, käsitteet vakiintuvat usein vasta jä-kikäteen: asiat määritellään vasta niiden loput-tua. Tällöin hahmotetaan, millaisesta ajanjak-sosta lopulta olikaan kyse. Joitain käsitteitä on kuitenkin käytettävä, sillä ilman sanoja meillä ei ole tekstiä eikä keskusteluakaan.

Käytetty sanasto voi myös luoda vastakkain-asettelua. Voi olla, ettei puhuta täysin samoista asioista. Pidän myös ongelmallisena, jos arkkitehtikunnassa halutaan kieltää jotkin sanat, kuten modernismi. Miten kansalaiset voivat

käydä minkäänlaista keskustelua, jos käsitteet pyritään tekemään tyhjiksi? Siinä tapauksessa tulisi tarjota tilalle jotain muuta, millä keskustelua voitaisiin käydä. **A. Livingstonen** mukaan, mikäli arkkitehdit jatkuvasti kieltäytyvät perustelemasta tekemisiään, muut ihmiset alkavat selittää asioita heidän puolestaan (Livingstone 1988; Eskola 2005, 57 mukaan). Näen erittäin keskeiseksi, että arkkitehdit eivät torju arkkitehtuurista käytävää keskustelua, vaan pyrkisivät sallimaan myös populaarimman lähestymistavan arkkitehtuuriin.

Osittain paradoksaalisestikin vaikuttaa siltä, että arkkitehtikunnassa suhtaudutaan erittäin positiivisesti arkkitehtuurista käytävään kansalaiskeskusteluun ja toivotaan, että arkkitehtuuri kiinnostaisi ihmisiä. Samalla arkkitehtuurikeskustelua kuitenkin vaikuttaa vaivaavan populismin pelko: jos ihmisiä kuunnellaan ja rakennetaan sitä, mitä kansa toivoo, on arkkitehtuurilta vaarassa kadota sen ylevä tarkoitus. Tämä mielestäni näkyy hyvin keskustelussa postmodernismin ”uhatessa” modernismia 1970–1980-lukujen taitteessa, ja arkkitehdit tänä päivänä pyrkivät osoittamaan, että tyylin nostaminen keskeiseksi osaksi arkkitehtuuria väistämättä uhkaa esimerkiksi ilmastokriisiin liittyviä tärkeämpien teemojen toteutumista. Sinänsä on totta, että arkkitehtuurissakin joudutaan tekemään valintoja sen mukaan, mitä ongelmia ratkaistaan ja mitä ei. Esimerkiksi Robert Venturi painottaa, ettei arkkitehtuurissa voida ratkaista kerralla kaikkia ongelmia: esimerkiksi 20-luvun arkkitehtuuri onnistui

puhdaslinjaisuudessaan ja yksinkertaisessa eleganssissaan jättämällä osan ongelmista ratkaisematta (Venturi 1966, 24). Samoin on arkkitehtuurikeskustelun osalta: vain osa teemoista tunnutaan hyväksyttävän osaksi aiheistoa.

Mielestäni ei ole lainkaan kummeksuttavaa, että ihmiset haluavat keskustella arkkitehtuurista juuri esteettisten laatutekijöiden, kuten tyylin tai kauneuden käsitteiden, avulla. Arkkitehdit kuitenkin vaikuttavat haluavan myös painottaa, että arkkitehtuurissa on kyse muustakin kuin vain estetiikasta, eikä puhtaasti estetiikkaan liittyviä puheenvuoroja haluta edes hyväksyä osaksi arkkitehtuurikeskustelua. Samaan aikaan arkkitehdit pyrkivät ”kasvattamaan” kansalaisia tarjoamalla erilaisia arkkitehtuurikouluja ja -työpajoja esimerkiksi lapsille. Vaikka tarkoituksena olisikin ensisijaisesti lisätä arkkitehtuurin kiinnostavuutta ihmisten keskuudessa, ihmisiä halutaan valistaa näkemään arkkitehtuuri samalla tavoin kuin ammattilaiset sen näkevät. Niin kaupunki- kuin rakennussuunnittelussa puhutaan osallistamisesta: kansalaiset kutsutaan mukaan suunnitteluun, mutta se tuntuu tapahtuvan asiantuntijapositiona käsin sen sijaan, että suunnittelija itse pyrkisi samaistumaan ihmisten elämään tai toteuttamaan suunnitelmiaan kuuntelemalla ihmisiä näiden omista lähtökohdista – näin kärjistäen sanottuna. Kyseinen teema on toki paljon diplomityötäni laajempi, mutta näen sen osana arkkitehtikunnan suhtautumista käsittelemääni ilmiöön. Mielestäni arkkitehti **Kristian Gullichsenin** (1932–2021)

toteamus vuodelta 1980 on edelleen ajankohtainen: moderni liike on pysähtynyt ”*kon-servatiiviseksi akateemisuudeksi*” (Gullichsen 1980, 31). Arkkitehdit näkevät arkkitehtuurin niin perustavanlaatuisesti korkeakulttuurisena ja jalona ilmiönä, ettei keskustelu muusta näkökulmasta ole edes mahdollista.

Mielestäni akateemisuudesta voi olla kuitenkin myös hyötyä. Itse koen yliopiston tarkoituksen kasvattaa asioihin kriittisesti ja itsenäisesti suhtautuvia kansalaisia. Arkkitehtuurikoulutus on suunnittelijakoulutus, vaikka arkkitehtuurista on kirjoitettu teoretisoiden maailman sivu. Esimerkiksi Reima Pietilä painottaa koulutuksen roolia luovuuden ja rohkeuden iskostamisessa arkkitehtiopiskelijoihin (Salmela 1978). Näen, että akademia voi myös ottaa tässäkin keskustelussa roolin, jossa salliva ja kokeileva ilmapiiri ei suoraan johda tiettyjen asioiden toteutumiseen, vaan pikemminkin lisää avointa keskustelua ja myös ihmisten tapaa suhtautua avoimen kiinnostuneesti erilaisiin arkkitehtuurin ilmiöihin. Esimerkiksi näen oman diplomityöni vain pintaraapaisuna hyvin kompleksiseen aiheeseen, josta toivon näkeväni lukuisia niin tieteellisiä kuin taiteellisia tutkielmia tulevina vuosina.

Keskeiseltä Arkkitehtuurikapinassa vaikuttaa arkkitehtien ammattikunnan kritisoinen ulkopuolelta, mikä on mielestäni myös terveen keskustelun merkki: yhteiskunnassa tuleekin arvioida asiantuntijapositiona toimivien henkilöiden motiiveja ja toimia, olivatpa henki-

löt sitten julkisessa virassa toimivia poliiseja, opettajia tai kaavoittajia. Lienee kuitenkin selvää, että mikäli tavoitteena on aidosti muuttaa asioita ja saavuttaa kyseenalaistamisella myös ammattikunnan suhtautumiseen muutosta, tulee keskustelun olla kriittistä mutta ensisijaisesti rakentavaa ja keskusteluympäristöjen turvallisia sekä kutsuvia. Arkkitehtuurikapinassa lukuisat arkkitehdit ovat seuranneet keskustelua ja heidät on jonkin kommentin jälkeen poistettu ryhmästä tai he ovat itse kyllästyneet keskustelun laatuun. Arkkitehtuurikapinassa keskeiseltä vaikuttaakin ihmismassan kasvattaminen siten, että asian taakse saataisiin mahdollisimman paljon ihmisiä ja klassismivaikutteisuuden ajaminen Suomessa saisi tätä kautta lisää vipuvoimaa poliittiseen päätöksentekoon.

Minua on kiinnostanut aiheessani erityisesti rehellisyyden ja kauneuden käsitteet. Erityisesti jälkimmäinen johti minut modernismin eetoksen äärelle: miten suhtautumistapaerot näyttäytyvät modernistisen ajattelun kautta? Vaikka modernismista voidaan sanana olla montaa mieltä, minulle se edustaa arkkitehtuurin uudistusvoimaa ja edistysuskoa, joka liittyy muutoinkin lineaariseen aikäkäsitykseen sekä siihen, että muuttuvaa yhteiskuntaa kuvataan muuttuvalla ja kehittyvällä arkkitehtuurilla. Myös Arkkitehtuurikapina on havainnut, että arkkitehdit painottavat ajankäytön mukaisuutta. Ryhmässä kysytään, mikä on aikamme kuva ja miksi on sallittua rakentaa 1970-luvulla rakennetulta näyttävä kerrosta-

lo muttei 1910-luvulla rakennetulta näyttävää kerrostaloa.

Kun aloin pohtia diplomityöaiheittani, oli tarkoituksenani pohtia autenttisuuden käsitettä. Autenttisuus mielestäni liittyy aitouden kokemukseen, jonka arkkitehdit kokevat tutkimusaineistonkin perusteella keskeiseksi. Se on kuitenkin vakiintunut erityisesti rakennusperinnön käsitteeksi, eikä sitä juuri käytetä kuvaamaan uutta arkkitehtuuria. Mielestäni autenttisuuden vaatimus näkyy kuitenkin myös uudisrakennusten suunnittelussa: uuden on oltava rehellisesti uutta, ja aitouden kokemus syntyy siitä, ettei uusi kopioi suoraan vanhaa vaan on tunnistettavissa uudeksi. Periaate nojaa Venetsian julistukseen, joka koetaan arkkitehtikunnassakin osittain vanhentuneeksi. ”Uuden on näytettävä uudelta” -ajatukseen liitetään Arkkitehtuurikapinassa ”pakkomodernin” käsite, jolla tarkoitetaan, ettei tyyliä oikeastaan edes osata tai haluta hyödyntää arkkitehtuurissa vaan kaikki uusi on tyyllillisesti enemmän tai vähemmän yhtä ja samaa.

Keskeiseltä modernismin eetosessa vaikuttaakin se, että tyyli on redusoitu pintapuoliseksi aspektiksi arkkitehtuurissa. Arkkitehdit vaikuttavat kokevan, että vanhaa tyyliä voidaan käyttää korkeintaan silloin, kun restauroidaan vanhaa kohdetta. Silloinkin tulee olla tarkkana, korvataanko aidosti vanhaa osaa vai tehdäänkö lisäyksiä. Uuden ja vanhan erotelu näkyy arkkitehtuurikeskustelussa myös siten, että tietyn tyylin käyttäminen, esimer-

kiksi jugendin, vaikuttaisi perustellummalta vanhassa kaupunkirakenteessa kuin uudessa. Arkkitehtuurikapina painottaa tyyliyhtenäisyyttä kaupunkikuvassa, ja uudennäköinen rakennus vanhojen joukossa vaikuttaa miltei halveeraavan kaupunkikuvaa. Arkkitehtuurin tehtävä onkin tässä tilanteessa luoda kaunista ja harmonista ympäristöä, ei kertoa katsojalle, että kaupunki on syntynyt useiden vuosikymmenten tai -satojen saatossa erilaisten vaikutumien johdosta.

Esimerkiksi onnistuneesta sovittumisesta vanhaan sekä Arkkitehtuurikapinan että arkkitehtikunnan mielestä edustaa Kotkan Toritalo, joka ylsi myös Finlandia-ehdokkaaksi. Sen sijaan Vantaan Kartanonkoski jakaa mielipiteitä: uudesta asuinalueesta tykätään Arkkitehtuurikapinassa, mutta arkkitehdit vaikuttavat suhtautuvan siihen nuivasti (Af 17). Kuitenkaan arkkitehtien kielteisessä suhtautumisessa ei vaikuta olevan niinkään kyse siitä, että alue olisi klassistinen, vaan että alue on suhteellisen tavallinen, kaupunkisuunnittelultaan hieman laimeaksi jäänyt ja rakennuksiltaan klassismia pinnallisesti lainaileva mutta tosiasiallisesti laadultaan ”bulkkitaravaa” (Af 17). Tämänkaltaisista toteutuksista lienee syntynyt käsitys, että Arkkitehtuurikapinalle riittää pinnallisten koristeaiheiden käyttäminen. Kuitenkin esimerkiksi käydessäni katsomassa Ruotsin uudistuotantoa, jota oli jaettu Arkkitehtuurikapinaan tai sen ruotsalaiseen emoryhmään vuoden 2021 onnistuneimpina uudiskohteina, eivät kohteet olleet mitenkään

Kuva 141 (ylhäällä vasemmalla). Kortteli Garvaren Norrköpingissä leikittelee modernilla koristamisella.

Kuva 142 (ylhäällä oikealla). Kortteli Garvarenin sisäpiha on valkosväyinen ja parvekemaailmaltaan mielenkiintoa herättävä.

Kuva 143 (alhaalla). Asuinalue Tvärpilen Kivikissä edustaa klassismivaikutteisempaa nykyrakentamista.

poikkeuksellisen eklektisiä. Osa oli leikittelevän modernistisia, mutta suurin osa oli perinnettä hyödyntäviä: harjakattoisia, pehmeillä murretuilla sävyillä rapattu ja mittakaavaltaan suhteellisen pieniä ja massaltaan lamellimaisia. Esimerkiksi yksi Ruotsin onnistuneimpana pidetyistä uudiskohteista vuodelta 2020 oli asuinkortteli Garvaren Norrköpingissä, jonka koristeelliset ratkaisut olivat kokeellisia pikemmin kuin traditionaalisia. Tvärpilenin asuinalue Kivikin pikkukaupungissa Ruotsin rannikolla puolestaan edustaa selkeämpää klassismivaikutteisuutta kattomuotoineen, ikkunaprofileineen sekä pehmeine värityksineen. (Arkitekturupproret 2021b.) Klassismivaikutteisuuden tai uustraditionalismin tuominen osaksi nyky suunnittelua Suomessa ei tarvitse tarkoittaa uusrenessanssiornamenttien tuottamista elementtitehtaissa, vaan paitsi rakennustaiteellisia myös kaupunkisuunnitteluun liittyviä asioita, kuten mittakaavaa.

Arkkitehtikunnassa tunnutaan ajattelevan, että ihmiset haluavat nimenomaan eklektistä tyyliä ornamenttien ja koristeaiheiden muodossa. Kuitenkin klassismissa juuri mittasuhteet ja symmetria ovat keskeisiä. Mittasuhteet ovat taas pysyneet kerrostalotuotannossa muuttumattomina, ja standardisoinnin myötä niitä ei edes juuri kyseenalaisteta uudisrakennusten suunnittelussa (Salminen 2018, 70–71). Kuitenkin juuri klassisten mittasuhteiden ja esimerkiksi kerroskorkeuksien vaikutukset miellyttäväksi koettuihin rakennuksiin voi hyvinkin olla keskeinen tekijä arkkitehtuu-

rissa. Kolmemetriset kerroskorkeudet ja vaakasuuntaiset ikkunat tuntuvat kulkevan käsi kädessä, eivätkä pystymalliset ikkunat vastaavalla kerroskorkeudella saavuta samanlaista harmonista vaikutelmaa kuin esimerkiksi uusrenessanssi- tai jugendrakennuksissa. Kuitenkin jatkuvien tiivistymisvaatimusten edessä kerroskorkeuden kasvattaminen vaikuttaa miltei mahdottomalta. Klassismivaikutteiseen arkkitehtuuriin liittyen tuntuukin vaikuttavan erityisesti arkkitehtikunnassa pelko siitä, että tietyn tyyllisestä rakentamisesta muotoutuisikin selvästi kalliimpaa ja sitä myöten vain harvojen etuoikeus. Samalla tavoin vanhojen tyylien, kuten jugendin, ihannointiin liitetään vauraampien yhteiskuntaluokkien elinolosuhteiden ihannoiminen (Teräväinen 2021, 5). Arkkitehti, tekniikan tohtori **Aino Niskanen** korostaa, että kauneudesta puhuminen koettiin vanhanaikaiseksi ja akateemiseksi esimerkiksi 1960-luvulla (Teräväinen 2021, 48). Kauneuden vaatiminen tulkitaan nykykeskustellussakin jokseenkin elitistiseksi ja hyväosaisuuden merkiksi.

Toisaalta tradition jatkaminen tai sen hyödyntäminen ei suinkaan ole mikään tabu arkkitehtuurissa. Esimerkiksi Tampereella Finlaysonin alueen 2000-luvulla rakennetut punatiiliset asuinrakennukset Näsijärvenkadulla ovat innoittuneet vanhasta tehdasmiljööstä. Samoin Tammelassa sijaitseva Markuksentorin opiskelijarakennus on alun perin Branderin kenkätehtaaksi suunniteltu tehdas 1920-luvulta – kuitenkin arkkitehtuuri henkii sellais-

Kuva 144. Finlaysonin alueelle rakennetut asuinkerrostalot ovat inspiroituneet vanhasta miljööstä.

Kuva 145. Markuksentorin asuinrakennus on alun perin ollut teollisuuskäytössä.

ta industriaalitradiotiota, jota käytetään myös nykyarkkitehtuurissa. Osittain vaikuttaa siltä, että nimenomaan klassistisen tai eklektistisen tyylin käyttäminen koetaan vieraana, vaikka traditiota tai jopa tyyliattribuutteja muutoin hyödynnetään myös nykyarkkitehtuurissa.

On myös rakennustypologioita, joissa rakentamisen perinteet ovat säilyneet hyvinkin samanlaisina. Arkkitehtuurikapinassakin on huomattu, että esimerkiksi ortodoksinen rakennusperinne on säilynyt meidän päiviimme saakka suhteellisen samanlaisena (Ak 101). Uskoisin, että tämänkaltaisen perinteen jatkaminen myös yhtenäisenä tyylinä koetaan arkkitehtikunnassakin keskeisenä arvona, kun se liittyy uskonnon kaltaisen kulttuurisen tarkeitusperän vaalimiseen.

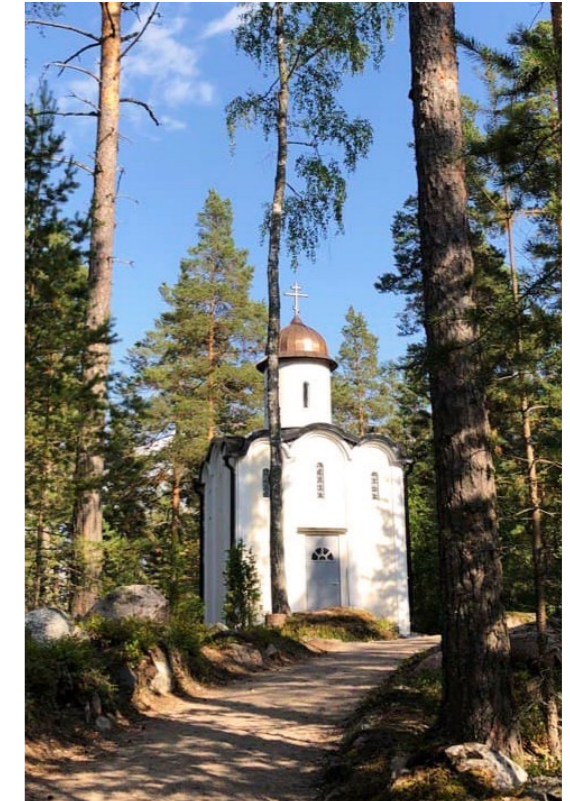
Timo Koho käyttää termiä ”menneisyyden muistikuvat” tarkoittaen ”visuaalisia viestejä, joilla arkkitehtoninen ilmaisu sidotaan laajempaan kulttuurihistorialliseen viitekehukseen”. Tällaisina muistikuvina voivat toimia myös muut kuin suoranaiset tyyliaiheet (Koho 2003, 9). Esimerkiksi tietyt muodot yhdistyvät arkkitehtuurin traditiossa tylogisiksi ominaisuuksiksi: taivasta kohden kärjistävä kirkkomuoto on tyypillinen perinteen osoittamisen muoto, joka heijastuu myös modernistisiin kirkkorakennuksiin. Muodolla voidaan viitata traditiioon ilman ”tyylilainoja”. Samoin Pietilät innoituivat suunnitellessaan Hervantakeskusta Tampereen punatiilihistoriasta, ja kauppa-keskusrakennuksen muodossa on nähtävissä

esimerkiksi Tampereen jugendaikaisen kaupapahallin muotokieltä. Traditio koetaan tyyliä laajemmaksi käsitteeksi, ja sitä voidaan hyödyntää muun muassa muotokielen viittauksilla. Kuitenkin kaivattaisiin syvällistä pohdintaa siitä, mikä on tyyliä ja mikä puolestaan traditiota sekä siitä, onko tyyli tosiaan vain kulttuuriperinteelle alisteinen osa vai jotain itsenäistäkin olemassa olevaa.

Toisaalta vanhojen rakennusten ajoittamiseen liittyy olennaisesti patinan tuntu: materiaalit vanhenevat ja ne kuluvat sään ja käytön vaikutuksista. Esimerkiksi uusrenessanssirakennusten odotetaan olevan hieman patinoituneita, vaikka niitä restauroitaisiinkin – patina osoittaa ajan kulumista ja osaltaan korostaa rakennuksen pitkäikäisyyttä. Toisaalta vanhojen kohteiden arvostukseen voi liittyä myös harvinaistumisen ilmiö: esimerkiksi vanhat puukaupungit kanonisoituivat niiden harvinaistuttua. Voikin olla, että juuri asioiden ainutlaatuisuus tekee niistä arvokkaita. Kenties arkkitehtikunnassa karsastetaan klassismivaikutteisuuden ajatusta paitsi siksi, että ihmisten ympäristönlukutaitoa hämättäisiin, myös siitä syystä, että uusien kohteiden muistuttaessa vanhoja alkuperäisten rakennustaiteellinen arvo voisi kärsiä. Vanhat rakennukset ovat etenkin Suomessa harvinaisia, ja tätä harvinaisuutta voitaisiin halveerata lisäämällä samannäköisten rakennusten määrää. Jos ”autenttisuutta” voidaan rakentaa jälkikäteen, aitous menettää vähitellen kaiken merkityksensä.

Kuva 146. Vuonna 1785 valmistunut Lappeenrannan Jumalansyntyttäjän Suojeluksen kirkko (Pokrovan kirkko) on Suomen vanhin ortodoksinen pyhäkkö (Visit Lappeenranta 2022).

Kuva 147. Saimaalla sijaitseville Ilkonsaarille on rakennettu viisi rukoushuonetta eli tsasounaa vuonna 2016. Niille kaikille löytyy vastineensa ortodoksis-kappeleista eri puolilta maailmaa. (Schönberg 2016.)

Kuva 148. Lammin kirkko on nykytiedon mukaan rakennettu 1510-luvulla.

Kuva 149. Tromsassa sijaitseva Jäämerenkatedraali on rakennettu 1960-luvulla. Molemmissa kirkkoissa on nähtävissä kirkkoarkkitehtuurille tyypillinen ja traditionaalinen kolmiomainen muoto.

Kuva 150. Vuonna 1901 rakennetussa jugendrakennuksessa toimii Tampereen kauppa-halli.

Kuva 151. Pietilöiden suunnitteleman Hervannan kauppakeskus Duon vanha osa valmistui 1970-luvun lopulla. Julkisivussa on nähtävissä viitteitä Tampereen keskustan kauppa-halliin muun muassa kaariaiheiden osalta.

6.2.2. Mitä seuraavaksi?

Olen keskittynyt pitkälti siihen, mistä klassismivaikutteisuuteen ja uustraditionalismiin liittyvät erilaiset mielipiteet voisivat johtua. Kuitenkin Arkkitehtuurikapinan ja arkkitehtimediodien käymissä keskusteluissa on myös samankaltaisia piirteitä, joten yhteisymmärryksen luominen voi siis olla mahdollista.

Vaikka Arkkitehtuurikapinan nähdään ajavan klassismin ja jugendin kaltaisten tyyliuuntien uudelleentulemista, on ryhmän keskeisenä tavoitteena pyrkiä sallimaan monipuolisempi rakentaminen Suomessa. Kaiken, mitä rakennetaan, ei tule olla uustraditionaalista – sen sijaan toivotaan, että sillekin olisi Suomessa tilaa. Tämänkaltaisia puheenvuoroja kuullaan myös arkkitehtikunnan taholta.

”Eihän kauneus asiana voi olla mitenkään sidoksissa jonkun tietyn aikakauden tyyliin, etenkin kun kauniita rakennuksia löytyy monelta vuosisadalta. Yhtä lailla pitäisi olla mahdollista toteuttaa kaunis rakennus täysin uudella tyylillä ja rakennustavalla, joten miksi haikailla vanhan perään? Haikailemme tietysti vanhan perään koska näemme vanhassa rakennuskannassa enemmän kauneutta kuin uudessa. Mutta tämä ei ole ratkaisu vaan ratkaisu on sen sijaan se, että opimme toteuttamaan uusiinkin rakennustyyliihin yhtä paljon kauneutta kuin vanhoissa on ollut, tai mielellään enemmän. Vaikka kauneus rakentamisen johtotähtenä on ehkä välillä ollut hieman hukassa viimeisen reilun puolivuosisadan aikana, tämän ei pitäisi olla mikään mahdottomuus, eihän?” (Af 15.)

Rakentamisen ja erityisesti rakenteiden rehellisyydessä on kuitenkin myös tultu kauaksi puhtaasta konstruktivismista. Esimerkiksi tiilijulkisivut ovat kaikki täystiilimuurauksen sijaan betonielementtejä, mikä on kaukana alkuperäisestä ”rakenteiden rehellisyydestä”. Arkkitehtuurikapinassa kritisoidaan rakennusliikkeiden valtaa ja rakennustuotannon edullisuuden painottamista laadun kustannuksella. Vaikka keskustelussa korostuvat tyyliin liittyvät seikat, myös esimerkiksi rakentamisen mittakaava ja korkea rakentaminen puhututtavat.

Lisäksi Arkkitehtuurikapina peräänkuuluttaa esteettistä kestävyttä: tulisi rakentaa sellaista, jota halutaan säilyttää vielä vuosikymmenten kuluttua. Samaa pohtii myös arkkitehti **Henna Helander** kysyessään, toteutetaanko nyt rakennuksia, joita halutaan jatkossa ylläpitää ja säästää (Helander 2020). Arkkitehti **Noora Pihlajarinne** toteaa väitöskirjassaan kauneuden olevan keskeinen arvo arkkitehtuurissa ja lainaa filosofi **Roger Scrutonin** (1944–2020) ajatusta siitä, että kauniit rakennukset muodostuvat kestäviksi: kauniit rakennukset pyritään säästämään ja niihin sijoitetaan ajan mittaan eri toimintoja, kun taas puhtaasti käytännölliset rakennukset puretaan käytön loppuessa (Pihlajarinne 2018, 301). Tämä muistuttaa Oslossa käymääni suunnittelukurssia, jossa esteettistä miellyttävyyttä pohdittiin juuri kestävyden kannalta. Rakennuksen tulisi mahdollistaa erilaisia toimintoja, ja julkisivu voi kätkeä taak-

seen milloin asumista, milloin toimitilaa, kesäten käytössä viisisataa vuotta.

Sekä arkkitehtikunnassa että Arkkitehtuurikapinassa pohditaan vallalla olevaa purkamista. Siinä missä vielä 1960-luvulla purkaminen oli yli 60-vuotiaiden rakennusten kohtalo, alkoivat 1970-luvulla peruskorjaukset yleistyä lähinnä taloudellisten ehtojen vuoksi (Helander 1980, 102). 2000-luvulla laajamittaisen purkamisen välttämistä perustellaan ekologisen kestävyden kannalta. Purkava uudisrakentaminen aiheuttaa väistämättä hiilipiikin. Vaikka uudisrakennus voisi osoittautua vähäpäästöisemmäksi tulevaisuudessa, siihen kuluu vuosikymmeniä. (Huuhka et al. 2019, 106.) Vaikka Arkkitehtuurikapina painottaa kauneuden merkitystä osana kestävyttä, arkkitehti **Satu Huuhka** toteaa:

”Arkkitehteja motivoivat visuaalisuus ja taiteen tekeminen. Mutta jos me ammattikuntana leimaudumme vain esteetikoiksi, menetämme relevanssimme tässä maailmanajassa.” (Ylitalo 2021, 18.)

Lisäksi arkkitehti **Asmo Jaaksi** toteaa, ettei asioita kannata rakennushankkeessa välttämättä perustella kauneudella, sillä lausuman uskottavuus kärsisi (Teräväinen 2021, 36). Voi siis olla, että arkkitehdit kokevat, ettei rakennusprojekteissa kauneuteen perustuvilla argumenteilla ole samanlaista vakuuttavuutta taloudellisiin perusteisiin verrattuna. Osittain kauneuteen onkin ristiriitainen suhtautumistapa arkkitehtikunnan sisällä: se koetaan kes-

keiseksi mutta ”esteetikon rooli” ei vaikuta nykypäivän maailmassa relevantilta. Toisaalta arkkitehdit ovat usein ainoita, jotka kauneuden tematiikkaa millään tavalla rakennushankkeissa ajavat ja puolustavat. Arkkitehti Helena Teräväinen pyrkii mobilisoimaan kauneuteen liittyvää keskustelua myös arkkitehtien piirissä teoksellaan *”Keskusteluja kauneudesta arkkitehtuurissa”*. Hänen haastattelemansa arkkitehdit vaikuttavat kuitenkin olevan vastahakoisia kauneuden käsitteen suhteen; Teräväinen toteaa arkkitehtien pikemminkin hyödyntävän fenomenologista kuvausta estetiikan kokemuksesta tai arkkitehtuurin elämyksellisyyttä ja moniaistisuutta (Teräväinen 2021, 19; 31; 53; 61). Hänen mukaansa arkkitehdit näkevät kauneuden *”materiaalien aitoudessa ja rehellisyydessä”* (Teräväinen 2021, 31). Esimerkiksi arkkitehti **Anssi Lassila** liittyy kauneuden itsessään herkkään arkkitehtuuriin (Teräväinen 2021, 81). Myös Asmo Jaaksi näkee rakennuskulttuurin arvojen olevan maskuliinisia, missä esteetiikan kaltaiset herkemmat arvot jäävät taka-alalle (Teräväinen 2021, 36).

Elämyksellisyys kauneuskokemuksen yhtenä määrittäen vaikuttaa myös yhdistävän keskustelua.

Henkilö A: *”Maallikona näen rakennusten kauneuden usein elämyksellisyytenä. Jotkin rakennukset ovat elämyksiä nähdä, kävellä sisään tai kulkea sisällä, vaikka eivät sanan perinteisessä mielessä olekaan kauniita.”*
Henkilö B: *”[-] Rakennetun ympäristön elämyk-*

sellisyys on hyvä huomio. Arkkitehtuurin kokemisessa tärkeitä ovat tilat ja valo (ja näkymät) - tilan kokemus on tärkeä myös ulkotiloissa. Kappale tilassa -tyyppisiä rakennusveistoksia mah- tuu joukkoon, mutta ne eivät yleensä synnytä ko- vin kiinnostavaa ympäristöä.” (Af 49.)

Toisaalta ilmiöön liittyvistä ristiriidoista huoli- matta yhteneviä näkemyksiä myös laadukkaaseen arkkitehtuuriin löytyy. Arkkitehtuurika- pina korostaa esimerkiksi materiaalien, kuten puun ja tiilen käyttöä - kuten monet arkkiteh- ditkin näkevät kyseisten materiaalien tuovan lämpimän vaikutelman arkkitehtuuriin. Aina- kin osa arkkitehdeista vaikuttaa painottavan Arkkitehtuurikapinan tavoin teollisen raken- tamisen sijaan vanhojen menetelmien luomaa pehmeyttä: teollinen tuotanto koetaan usein kylmäksi ja monotoniseksi myös arkkitehtien keskuudessa.

Henkilö A: ”*Skanska vastaa: [sitaatti linkatusta artikkelista] Nykyarkkitehtuurissakin kiinnos- tavia ratkaisuja voidaan toteuttaa esimerkiksi vinoilla katoilla, räystäillä, jäsennellyillä julki- sivuilla, ulko-oven ja sen lähiympäristön koros- tamisella, detaljeilla, elegantilla parvekemaa- ilmalla ja muilla arkkitehtonisilla keinoilla.”* Henkilö B: ”*Räystäät! Julkisivun jäsentely! Si- säänkäyntien korostaminen! Detaljit! Elegantti parvekemaa- ilma! [-] Nämä ovat olennaisia kau- punkikerrostaloarkkitehtuurin piirteitä ennen modernismia.”* (Af 17; Manninen 2021.)

Yhtenä yhdistävänä piirteenä keskusteluissa on rakennusperinnön ja rakennusperinteen eli tradition vaaliminen: sekä arkkitehtikunnassa

että Arkkitehtuurikapinassa vanhoja miljöitä ihailaan ja niitä halutaan suojella. Itse asia- sa myös klassismin traditioon liittyen voi olla mahdollista löytää yhteisymmärrystä: onhan funktionalismi rakentunut jugendin ja poh- joismaisen klassismin perinteelle. Yksinker- tainen ja hienovarainen 1920-luvun klassismi voisi näyttäytyä arkkitehtikunnalle suomalai- sena traditiona, jonka tutkimista haluttaisiin jatkaa. Arkkitehtuurikapinan agendassa näh- dään kenties toistuvan postmodernismin vie- raaksi koettu tapa pyrkiä muuttamaan suoma- laisen arkkitehtuurin suuntaa ”vierasmaalaisin vientituottein”, sen sijaan että arkkitehtuuri juurrutettaisiin omaan rakennusperinteeseen.

Samoin keskustelujen yhtenevänä piirteenä voidaan nähdä monipuolisuuden ja moniar- voisuuden vaaliminen: muuttuva maailma kaipaa erilaisia tulkintoja ajasta, jossa elämme. Yksi niistä tulkinnoista voisi myös olla tradi- tionaalisempi arkkitehtuuri, jossa hyödynne- tään paitsi hyväksi koettuja rakenteita myös tyyliä. Tähän myös arkkitehdit yhtyvät to- deten, että erilaiset ihmiset kaipaavat erilaista arkkitehtuuria.

Arkkitehtuurikapinan pääasiallisena tavoit- teena on ajaa tietynlaista arkkitehtuuria Suo- meen, mutta ennen kaikkea myös haastaa keskustelua ja arkkitehtikunnan positiota. Minuunkin vetosi aihetta valitessani ajatus, että voin pyrkiä kriittisesti arvioimaan omaan alaani liittyvää perinnettä ja suhtautumista- poja. Kaikkiin asiantuntija-aloihin liittyy kou-

lutuksen ja kokemuksen myötävaikutuksesta syntyvät käsitykset, jotka alkavat vaikuttaa lähes kyseenalaistamattomina tosiasioilta. Arkkitehti **Aarne Nevanlinna** (1925–2016) kirjoittaa 1970-luvun lopulla suomalaisen funktionalismin muuttuneen myytiksi, jolla on velvoittava vaikutus:

”Suomalaisille ominaisesta joko-tai-asenteesta olisi kuitenkin luovuttava, koulukuntien välisiä rajoja olisi kyettävä ylittämään nykyistä vapautu- neemmin. Tärkeänä ehtona tälle pidän sitä, että säännöstöksi jäykistynyt funktionalismin myytti rikotaan.” (Nevanlinna 1978, 54.)

Samalla tavoin Reima Pietilä toteaa moder- nismin ideologian halvaannuttaneen moder- nismin dogmiksi ja ”*menneen historiaan*” (Pietilä 1983, 75). Samoin Arkkitehtuurifoorumissa pai- notetaan keskustelun ja dogmien haastamisen tärkeyttä:

”Minä taas uskon, että tämä kauneus sanan ja kauneuteen pyrkiminen uutena tavoitteena nyt pakottaa omien dogmien ja uskonkivien uudel- leentarkisteluun, ja avaamaan niin keskustelua kuin rakentamistamme oikeaan, todelliseen ja faktoihin perustuvaan, rehelliseen suuntaan. [-] Uskon lähiaikamme muuttuvan aivan pakosti suuntaan jossa on osattava perustella se kauneus ja mielekkyys, vailla mitään täysin tuulesta tem- mattuja uskontunnustuksia - jotka vain sotkevat ja saattavat ymmälle kaupunkikuvan, kaupunki- rakennustaiteen ja arkkitehtuurin todelliset käyt- täjänsä ja maksajansa, ihan kaiken kansan. Mut- ta ei modernismia kokonaan tarvitse tuomita tai

hylätä, sen tavoitteet ja keinot on vaan osattava muuttaa nyt perätyksi kauneudeksi.” (Af 45.)

Osaltaan vaikuttaa siltä, että habermasilaisit- ain modernismin nähdään olevan keskeneräi- nen projekti, josta ei olla valmiita luopumaan. Sen nähdään edelleen kuvaavan ajan muutosta ja yhteyttä kehitykseen: tämän vuoksi klassis- min hyödyntäminen 2000-luvulla on leimattu ”taantumukselliseksi”. Samalla tavoin moder- nismin nähdään olevan tyyli suunnan mää- ritelmän ylittävä ajattelutapa, minkä vuoksi muut suuntaukset, kuten postmodernismi, on typistetty tyyliksi ja sen ideologisempi sisäl- tö on imetty osaksi modernismia. Kuitenkin esimerkiksi Oulun koulu edustaa kriittistä re- gionalismia, jolla tarkoitetaan dialektista ark- kitehtuuri-ilmaisua, joka pyrkii juurtumaan paikallisiin arvoihin sanoutumatta kuitenkaan irti modernismin perusperiaatteista (Eskola 2005, 130). Modernismin, kuten minkä tahansa aja- tustavan, haastaminen on kuitenkin jatkuva: kriittinen regionalismi on yksi tapa suuntau- tua merkitysköyhäksi käynnyttä toisteisuutta ja ylikansallista kuvakieltä vastaan. Arkkitehti **Tapani Eskola** (1933–2012) painottaa lopulli- sen ja johdonmukaisen modernismin olevan ”*toteutumaton kertaprojekti*”: modernismi muo- dostaa jatkuvasti muuttuvan ja uusiutuvan jat- kumon, joka pohjaa toteutumattomalle strate- giselle päämäärälle (Eskola 2005, 116). Alati uusi on modernismin päämäärä, ja sen on jatkuvasti muututtava pitääkseen kiinni itsestään.

Erilaiset näkökulmat eivät katoa, eikä niiden tulekaan kadota. Erilaisten todellisuuksien luonne on realiteetti ja kuten esimerkiksi politiikassa, kiista maailmasta ja siitä, mitä sille tulisi tehdä, on aina olemassa ja ratkaisematta (Iveson 2013; Mäenpää & Faehnle 2021, 186–187). Onkin mahdollista, ettei konsensusta asiasta välttämättä löydetä. Toivon kuitenkin, että pyrkimällä ymmärtämään myös itselleen vieraita ja omille ajatuksilleen vastakkaisia näkökulmia voi auahtaa uusia oivalluksia, joiden avulla keskustelusta saadaan vähintään rakentavampaa. On varmasti osa sosiaalisen median kulttuuria ja kuplautumista, joka kiihdyttää keskustelun rytmiä sellaiseksi, ettei rakentava ja syväluotaava keskustelu vaikeista teemoista ole aina mahdollista, eikä sitä välttämättä edes halutakaan. Uskoisin kuitenkin, että sekä Arkkitehtuurikapinasta että suomalaisista arkkitehteistä löytyy halukkuutta keskustella arkkitehtuurista ja pohtia niitä keinovalikoimia, joilla arkkitehtuuri vastaa aikamme suuriin haasteisiin. Se, millä tavalla tyyli ja traditio näihin haasteisiin liittyvät, jää jatkokeskustelujen varaan. Ne ovat teemoja, jotka ovat vielä klassismivaikutteisuuksia ja uustraditionalisminkin suurempia.

Diplomityön tekeminen on ollut äärimmäisen kamalaa, ihanaa, vaikeaa, luontevaa ja omia ajatuksiani kouliinnuttavaa. Vaikka kenties mietisin useamman tovin, jos nyt alkaisin työlle aiheita valitsemaan, olen loppujen lopuksi todella onnellinen aihevalinnastani. Toivotavasti työstäni on iloa muillekin, jotka olette

sosiaalisessa mediassa keskustelua seuranneet tai joille teema on täysin uusi.

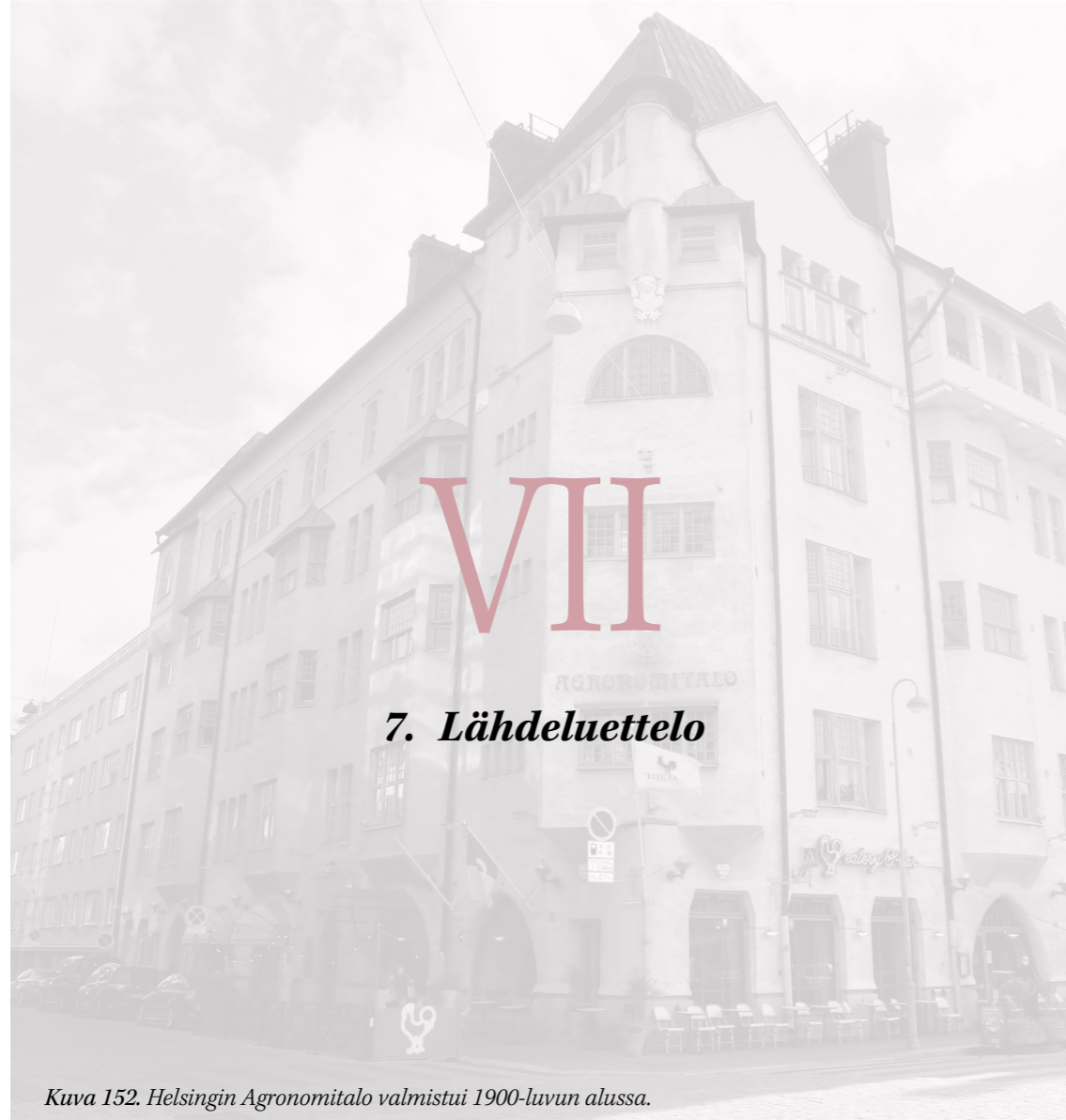
Arkkitehtuurin teoretisoiminen tuntuu joltain, mitä en halua elämässäni lopettaa.

”Arkkitehtuurin arvottamisessa käytetty mittapuun voi vääristyä, koska eheys voi muodostua monipuolisuutta tärkeämmäksi. Arkkitehtuurin historian tutkimuksella on siten tiedonhankinnan ohella myös tehtävä murtaa oletettuja kaanoneita sekä palvella nykyarkkitehtuurin itseymmärrystä.” (Leach 2010, 115–116; Vartola 2014, 32 mukaan.)

Tiivistelmä luvusta 6

Klassismivaikutteisuuden ja uustraditionalismin ilmiöön liittyvä keskustelu ilmentää kahta erilaista tapaa puhua arkkitehtuurista. Arkkitehtuurikapinan diskurssissa kauneus on keskeinen arkkitehtuurin arvo, jota voidaan tarkastella osittain muista aspekteista riippumatta. Sen sijaan arkkitehdit painottavat arkkitehtuurin syvämerkityksiä, joihin verrattuna kauneuden ja tyylin kaltaiset käsitteet ovat alisteisia ja pinnalliseksikin tulkittavia. Arkkitehtuurikapina toivoo, että tyyliä käytettäisiin yhtenä välineenä luoda miellyttävää ympäristöä, kun taas arkkitehdit näkevät tyylin pikemminkin seuraavan vallitsevista arvoista ja tuotantotekniikoista. Kauneuden ja tyylin lisäksi suhtautumistavat eroavat tradition sekä historia- ja aikakontekstien asemaan liittyen. Historian tyylien lainaaminen tai tradition pintapuolinen hyödyntäminen voisi arkkitehtien mukaan sekoittaa ympäristönlukutaitoa, jolla ajankulkua ja historian viitekehystä luetaan eri aikakausiin sijoittuvista rakennuksista. Rakennusten tulee viitata omaan aikaansa ja ilmentää eri kerrostumien avulla inhimillistä aikajakumoa. Modernismin tapa nähdä arkkitehtuurin suuntautuvan nykyisyyteen ja tulevaisuuteen menneisyyden sijaan vaikuttaa keskeiseltä näkemyserojen selittäjältä.

Keskustelun käsitteet ovat monessa mielessä polarisoituneet: sekä klassismiin ja modernismiin että kauneuteen ja tyyliin liittyvistä käsitteistä ei vallitse laajaa yhteisymmärrystä, mikä hankaloittaa keskustelua. Voi olla, ettei tyyliin ja traditioon liittyvää ristiriitaa pystytä ratkaisemaan kaikenkattavasti milloinkaan. Kuitenkin sekä Arkkitehtuurikapina että arkkitehtikunta vaikuttavat toivovan myös samankaltaisia asioita: monipuolisuutta ja sallivuutta rakennuskulttuuriin, rakennustuotannon ja rakennusliikkeiden kyseenalaistamista ja kuluttajanvaltaa esimerkiksi asuntorakentamisessa sekä yleisesti laajempaa ja kansalaisia aktivoivaa arkkitehtuurikeskustelua. Rakentava, toisia kunnioittava keskustelukulttuuri sekä pohtiva ja ajatuksille avoin arkkitehtuuriteoretisointi ovat omasta mielestäni parhaita väyliä tuoda uutta sisältöä ilmiön käsittelemiseen.

Kuva 152. Helsingin Agronomitalo valmistui 1900-luvun alussa.

7. Lähdeluettelo

7.1. Aineistot ja lähteet

Aalto, Alvar. 1922. Menneitten aikojen motiivit. *Arkki-
tehti* 1922, 21–22.

Aalto, Alvar. 1961. Helsingin kaupungin uusi keskusta. *Arkki-
tehti* 3/1961, 35–36.

Ahrenberg, Jac. 1881. Konstföreningens årsexposition. *Finsk tidskrift* 11 1881, 409–419.

Ahrenberg, Jac. 1897. Karl Ludvig Engel. *Tekniska Före-
ningens i Finland Förhandlingar* 1897, 91–97.

Ahrenberg, Jac. 1898. Vår arkitektur och våra arkitek-
ter. *Teknikern* n. 169, 1898, 9–10.

Ahrenberg, Jac. 1908. *Människor som jag känt III*. Hel-
singfors.

Architectural Uprising. 2021. Viitattu [8.12.2021] <https://www.facebook.com/groups/ArchitecturalUprising/>

Arendt, Hannah. 1993. *Between Past and Future*. New
York. Alkuperäinen julkaisu 1961.

Arhitektuurimäss. 2021. Viitattu [8.12.2021] [https://m.
facebook.com/groups/183595575721797](https://m.facebook.com/groups/183595575721797)

Arkitekturupproret. 2021a. Viitattu [8.12.2021] [https://
www.facebook.com/groups/Arkitekturupproret](https://www.facebook.com/groups/Arkitekturupproret)

Arkitekturupproret. 2021b. Rösta fram fin-priset
2021 – utse 2020 års vackraste nyproduktion. Viitattu
[10.1.2022] [https://www.arkitekturupproret.se/2021/02/04/
rosta-fram-sveriges-vackraste-nyproduktion-2021/](https://www.arkitekturupproret.se/2021/02/04/rosta-fram-sveriges-vackraste-nyproduktion-2021/)

Arkitekturopprøret Norge. 2021. Viitattu [8.12.2021]
<https://www.facebook.com/aonorge>

Arkitekturopprøret. 2021. Viitattu [8.12.2021] [https://
www.facebook.com/groups/ArkitekturopprøretDanmark/](https://www.facebook.com/groups/ArkitekturopprøretDanmark/)

Arkkitehtuurifoorumi. 2021. Facebook-ryh-
mä. Viitattu [14.4.2021] [https://www.facebook.com/
groups/176860636305669/](https://www.facebook.com/groups/176860636305669/)

Arkkitehtuurikapina - Ei enää rumia laatikoita.
2021. Facebook-ryhmä. Viitattu [7.4.2021] [https://www.
facebook.com/groups/Arkkitehtuurikapina/](https://www.facebook.com/groups/Arkkitehtuurikapina/)

Arkkitehtuurimuseo. 2020. Arkkitehtuuria irti maas-
ta! 1920-luvun Helsinki: Töölö. Video 27.10.2020. Vii-
tattu [3.1.2022] [https://www.youtube.com/watch?v=iLNH-
8SgMHuM](https://www.youtube.com/watch?v=iLNH-8SgMHuM)

Avarrus. 2022. Viitattu [6.1.2022] [https://www.avarrus.fi/
residentials/helsingin-muurarimestari](https://www.avarrus.fi/residentials/helsingin-muurarimestari)

Blomstedt, Aulis. 1958. Julkinen rakennus ja traditio.
*Arkki-
tehti* 5/1958, 71–73.

Brolin, Brent C. 1976. *The Failure of Modern Architectu-
re*. London: Studio Vista.

Bomba. 2022. Viitattu [29.1.2022] [https://bomba.fi/fi/
kayntikohde/bomban-karjalaiskyla/](https://bomba.fi/fi/kayntikohde/bomban-karjalaiskyla/)

Broner, Kaisa. (toim.) 1988. *Modernity and Popular Cul-
ture. The 3rd International Alvar Aalto Symposium*. Hel-
sinki: Alvar Aalto Museum, Museum of Finnish Archi-
tecture, Building Book Ltd.

Bäckgren, Noona. 2018. Katajanokalle haluttiin ra-
kentaa uusi jugend-talo, mutta Helsinki kielsi aiheet
– miksi kaupunkiin ei saa rakentaa vanhannäköisiä ra-
kennuksia? *Rakennuslehti* 14.2.2018. Viitattu [13.4.2021]
[https://www.rakennuslehti.fi/2018/02/katajanokalle-ha-
luttiin-rakentaa-uusi-jugend-talo-mutta-helsinki-kielsi-ai-
heet-miksi-kaupunkiin-ei-saa-rakentaa-vanhannakoisia-ra-
kennuksia/](https://www.rakennuslehti.fi/2018/02/katajanokalle-haluttiin-rakentaa-uusi-jugend-talo-mutta-helsinki-kielsi-aiheet-miksi-kaupunkiin-ei-saa-rakentaa-vanhannakoisia-rakennuksia/)

Bäckgren, Noona. 2020. ”Tämä talo on moderni vitsi”
– ”Talotohtori” ja kolme muuta asiantuntijaa lähtivät
kierrokselle Helsinkiin, jonka uudesta arkkitehtuu-
rista ei sanominen lopu. *Helsingin sanomat* 20.9.2020.

Viitattu [4.1.2022] https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006641893.html?fbclid=IwAR0iWlc2v4W_hhfTrENUtiae1KPAQ3ZcyMBpN-mjaAbF-Kbbw-8zhHOvp4

Capps, Kriston. 2020. Classical or modern architecture? For Americans, it's no contest. Viitattu [3.1.2022] <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-10-14/classical-buildings-beat-modern-ones-in-u-s-poll?fbclid=IwAR3sv1pIbXmGfKO-pQjWLX1OuVnCrKMfU9s-fUC-WmW93Ad88Oze8fRvSKqo>

Colquhoun, Alan. 1989. Kolmenlaista historismia-Teoksessa *Modernismi – historismi*. Abacus Ajankohta 1. Suomen rakennustaiteen museo. Rakennuskirja Oy. Hangan kirjapaino Oy, 8–37. Alkuper. Three Kinds of Historicism, Architectural Design Volume 53 No. 9/10-1983, 86–90.

Conrads, Ulrich (toim.). 1999. *Programs and Manifestoes on 20th-Century Architecture*. Cambridge, MA: The MIT Press. Alkuper. 1964.

Curtis, William J. R. 1992. Näkemystä ja jatkuvuutta: Suomen 1980-luvun arkkitehtuuri. Teoksessa *Suomi rakentaa* 8. Helsinki 1992, 16–21.

Davies, Nikolas. Jokiniemi, Erkki. 2012. *Kuvitettu rakennusankirja suomi-englanti-suomi. Illustrated building dictionary Finnish-English-Finnish*. Rakennustieto Oy, Helsinki. Meediazone oü, Viro.

Eisenman, Peter (toim.) 1972. *Five Architects: Peter Eisenman, Michael Graves, Charles Gwathmey, John Heyduk, Richard Meier*. New York.

Ekelund, Hilding. 1982. Nykyajan rakennustaide ja traditio. Professori Hilding Ekelundin virkaanastujaisesityelmä Teknillisessä korkeakoulussa. Teoksessa Ask Salokorpi ja Maija Kärkkäinen (toim.) *Abacus* 3. Vuosikirja 1982. Helsinki: Suomen rakennustaiteen museo, 167–185.

Eliot, T. S. 1919. *Tradition and Individual Talent*.

Eskola, Tapani. 2005. *Arkkitehtuuri käsitteenä. Arkkitehtonis-filosofinen tutkimus rakennuksesta modernissa*. Teknillinen korkeakoulu, arkkitehtuurin osasto. Väitöskirja.

Facebook. 2021. Käyttöehdot. Viitattu [14.4.2021] <https://www.facebook.com/legal/terms>

Foucault, Michel. 1986. *The Archeology of Knowledge*. Lontoo: Tavistock.

Frampton, Kenneth. 1989. Kriittisestä regionalismista. Teoksessa *Modernismi – historismi*. Abacus Ajankohta 1. Suomen rakennustaiteen museo. Rakennuskirja Oy. Hangan kirjapaino Oy, 76–125. Alkuper. Prospects for a Critical Regionalism. *Perspecta* 20, 147–162. The MIT Press 1983.

Frilander, Aino. 2021. Helsingistä löytyy museo, jossa ei juuri kukaan käy ja jonka sijaintia moni ei edes tiedä: Nyt Arkkitehtuurimuseon uusi johtaja kertoo, kuinka kurssi käännetään. *Helsingin sanomat* 24.3.2021. Viitattu [21.12.2021] https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000007878685.html?share=2e9b0f2b73045a08b87aea0473e851b6&-fbclid=IwAR08B-Opt37CV0ga77fbQFJUmIjzM4osvJ3y_Yeh-5tX6A7HN0DvHN2BgOI

Germann, Georg. 1980. *Einführung in die Geschichte der Architekturtheorie*. Darmstadt.

Granström, Rebecca. Wahlström, Sofia. 2017. *From boring boxes to beautiful cost-effective houses. A study about housing development and exterior architectural preferences*. KTH Royal Institute of Technology, ylemmän korkeakoulututkiminnon opinnäytetyö.

Grönroos, Eija-Riitta (toim.). 2006. *Kielitoimiston sanakirja, 2. osa, L–R*. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.

Gullichsen, Kristian. 1980. Neo-Aalto versus neo-Paladio. *Arkkitehti* 5–6/1980, 31.

Götz, Wolfgang. 1970. *Historismus. Ein Versuch zur Definition des Begriffes*. Zeitschrift des Deutschen Vereins für Kunstwissenschaft. XXIV: 1–4. Berlin, 196–212.

Habermas, Jürgen. 1989a. Moderni - keskeneräinen projekti. Teoksessa Jussi Kotkavirta & Esa Sironen (toim.) *Moderni/postmoderni – lähtökohtia keskusteluun*. Helsinki: Tutkijaliitto, 95–113. Alkuperäinen julkaisu 1981.

Habermas, Jürgen. 1989b. Moderni ja postmoderni arkkitehtuuri. Teoksessa Jussi Kotkavirta & Esa Sironen (toim.) *Moderni/postmoderni – lähtökohtia keskusteluun*. Helsinki: Tutkijaliitto, 115–133. Alkuperäinen julkaisu 1985.

Harju, Aaro. 2010. *Puheenvuoro kansalaisyhteiskunnan tulevaisuudesta*. Sivistysliitto Kansalaisfoorumi.

Harries, Karsten. 1997. *The Ethical Function of Architecture*. Cambridge (MA): MIT Press, Cambridge.

Harrison, Charles. Wood, Paul. (toim.) 1995. *Art in Theory 1900–1990: An Anthology of Changing Ideas*. Oxford: Basil Blackwell Inc.

Hayden, Tylor. 2021. Architect resigns in protest over UCSB Mega-Dorm. 28.10.2021. Viitattu [22.12.2021] https://www.independent.com/2021/10/28/architect-resigns-in-protest-over-ucsb-mega-dorm/?fbclid=IwAR2oh5cW-6ZaHiMp_lbcoqTSs7WZBxsgcrHf50IHdDwql-tb1-2_gMqplmIo

Heidegger, Martin. 1927/2007. *Oleminen ja aika*. Jyväskylä.

Helander, Henna. 2020. Korjaamisen taide. *Arkkitehti-uutiset* 10/2020, 3.

Helander, Vilhelm. 1977. Uusi rakennus vanhassa kaupunkirakenteessa. *Arkkitehti* 5/1977, 16–21.

Helander, Vilhelm. 1980. Suomalainen kaupunkiympäristö – perinne vailla turvaa. Teoksessa Mikkola, Kirmo (toim.) *Asemakaava ja kaupunki. Genius Loci. Otto-I. Meurmanin 90-vuotisjuhlakirja*. Helsinki: Rakennuskirja Oy, 90–107.

Helander, Vilhelm. 1986. Perinne ja arkkitehdin työ. *Arkkitehti* 5/1986, 74–78.

Helsingin sanomat. 2020. Nyt voit vaikuttaa HS:n vaalikoneen kysymyksiin – testaa Helsingin, Espoon ja Vantaan kysymyksiä. 26.11.2020. Viitattu [13.4.2021] <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000007642803.html>

Hitchcock, Henry-Russel. Philip Johnson. 1966. *The International Style*. 2nd edition. New York: W. W. Norton & Company Inc. Original work published 1932.

Hobbs, Dick. 2006. Etnography. Teoksessa Victor Jupp (toim.) *Sage Dictionary of Social Research Methods*. Lontoo: Sage.

Hollenberg, Nina. 1999. *Dwelling: Housing Architecture in Helsinki 1975–1995*. Helsinki.

Huhtamäki, Hannu. 2020. Presidentti Trump vahvisti asetuksen, jonka mukaan liittovaltuuston rakennusten tulee olla ”kauniita”. *Helsingin sanomat* 22.12.2020. Viitattu [3.1.2022] https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000007697987.html?fbclid=IwAR2ex1MBM_OeCMDyJZa-kiEAL-NEE2wUQG090wcf56r_hNzc0GUPBtT83YNI

Huovinen, Katja. 2017. *Koti vaiko museo lapsillemme? Kaupunkisuojelun käytäntö kolmessa eurooppalaisessa maaailmanperintökohteessa*. Aalto yliopisto, arkkitehtuurin laitos. Väitöskirja.

Huuhka, Satu. Vainio, Terttu. Moisio, Malin. Lampinen, Emmi. Knuutinen, Mikko. Bashmakov, Samuel. Köliö, Arto. Lahdensivu, Jukka. Ala-Kotila

Paula, Lahdenperä, Pertti. 2019. *Purkaa vai korjata? Hiilijalanjälkivaikutukset, elinkaarikustannukset ja ohjaukskeinot.* Ympäristöministeriön julkaisuja 2019:9.

Hämeenaho, Pilvi. Koskinen-Koivisto, Eerika. 2014. *Etnograflan ulottuvuudet ja mahdollisuudet.* Teoksessa Hämeenaho, Pilvi & Koskinen-Koivisto, Eerika. (toim.) *Moniulotteinen etnografia.* Ethnos ry. Toimite 17, painos 2, 7–31.

ICOMOS. 1964. Venetsian julistus. Kansainvälinen julistus monumenttien suojelusta. Viitattu [15.9.2021] <https://icomos.fi/kansainvaelinen/julistukset-ja-suositukset/venetsian-julistus/>

Iveson, Kurt. 2013. Cities within the city: Do-it-yourself urbanism and the right to the city. *International Journal of Urban and Regional Research* 37:3, 941–956.

Jencks, Charles. 1977. *The language of post-modern architecture*, Revised enlarged edition. London: Academy editions.

Jensfelt, Annika. 2004. Med nya planer för Stockholm. Viitattu [5.11.2021] <https://archive.md/20120525124939/http://www.arkitekt.se/s12714>

Jokinen, Arja. Juhila, Kirsi. 1991. *Diskursseja rakentamassa. Näkökulma sosiaalisten käytäntöjen tutkimiseen.* Tampereen yliopisto, sosiaalipolitiikan laitos. Tutkimuksia, sarja A:2.

Jokinen, Arja. Juhila, Kirsi. Suoninen, Eero. 2016. *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö.* Tampere: Vastapaino.

Jokinen, Pauliina. 2019. Keskelle peltoa alettiin rakentaa 20 vuotta sitten idyllistä asuinalueetta, josta tuli jättimenestys – Miksi Vantaan Kartanonkoski jäi yksittäiseksi onnenpotkuksi? *Helsingin Sanomat.* 9.5.2021. Viitattu [21.9.2021] <https://www.hs.fi/kaupunki/vantaa/art-2000006098706.html>

Jones, Owen. 1856. *The Grammar of Ornament.* Lontoo: Day and Son.

Jordy, William J. 1989. Merkitykset modernismissa. Teoksessa *Modernismi – historismi. Abacus Ajankohta I.* Suomen rakennustaiteen museo. Rakennuskirja Oy. Hangon kirjapaino Oy, 38–75. Alkuperäinen julkaisu The Symbolic Essence of Modern European Architecture of the Twenties and Its Continuing Influence. Journal of the Society of Architectural Historians Volume XXII:3, October 1963, 177–187.

Jousilahti, Julia. 2016. *Individualisoitunut kollektiivinen toiminta ja arjen tekijyys epämuodollisen yhteiskunnallisen osallistumisen muotoina – tapaustutkimus Kallio-liikkeenä.* Helsingin yliopisto, valtiotieteellinen tiedekunta, politiikan tutkimuksen laitos. Pro gradu -tutkielma.

Junttila, Juhani. 1978. Roos on tutun turhauttava. *Helsingin sanomat* 9.12.1978, 18.

Jääskeläinen, Julius. 2021. Nykyarkkitehtuuri on kosteellista. *Arkkitehti uutiset* 7/2021, 24–25.

Jääskeläinen, Lauri. 2020. Postmodernin maineenpalauttaja. *Arkkitehti uutiset* 5/1020, 16–17.

Kalakoski, Iida. Huuhka, Satu. Koponen, Olli-Paavo. 2020. *From obscurity to heritage: Canonisation of the Nordic Wooden Town.* International Journal of Heritage Studies, 26:8, 790–805. Viitattu [13.9.2021] <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13527258.2019.1693417>

Kervanto, Anja. 1978. Historiattomuutta on muuallakin. *Helsingin sanomat* 9.12.1978, 18.

Kielitoimiston sanakirja. 2020. 'Artikulointi'. 'Eetos'. 'Nostalgia'. 'Paradigma'. 'Rehabilitoida'. Viitattu [7.9.2021] <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/#/>

Kitinoja, Jesse. 2020. *Rakennukset kertovat – Ajan & paikan tarinat arkkitehtuurin tarkastelussa.* Tampereen yliopisto, arkkitehtuurin yksikkö. Diplomityö

Koho, Timo. 2003. *Menneisyyden muistikuvat. Perinne nykyajan arkkitehtuurissa.* Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.

Koponen, Olli-Paavo. 2013. Tyyli – täydennysrakentamisen vaiettu ydinkysymys. *Kulttuuriympäristön monet kasvot. Puhetta suojelusta ja restauroinnista.* Suomenlinnan hoitokunta. Multiprint, 90–95.

Koppa. 2010a. Jyväskylän yliopisto. Viitattu [25.1.2022] <https://koppa.jyu.fi/avoimet/taiku/taidehistorian-aikajana/modernismi/1800-luvun-modernismi/art%20nouveau%20ja%20jugend>

Koppa. 2010b. Jyväskylän yliopisto. Viitattu [25.1.2022] <https://koppa.jyu.fi/avoimet/taiku/taidehistorian-aikajana/renessanssi/manierismi>

Koppa. 2015. Jyväskylän yliopisto. Viitattu [22.2.2021] <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tieteenfilosofiset-suuntaukset/hermeneutiikka>

Kortemaa, Anniina. 2020. *Koriste arkkitehtuurin identiteetin vahvistajana. Taidemuseo Piazza Santa Crocelle.* Tampereen yliopisto, arkkitehtuuri yksikkö. Diplomityö.

Koselleck, Reinhard. 1985. *Futures Past: On the Semantics of Historical Time.* Cambridge: Mass.

Kozinets, Robert V. 2015. *Netnography: redifined.* London: Sage Publications Ltd.

Kruft, Hanno-Walter. 1994. *A History of Architectural Theory from Vitruvius to the Present.* New York: Princeton University Press.

Kulic, Vladimir. 2009. East? West? Or Both? Foreign perceptions of architecture in Socialist Yugoslavia. *The Journal of Architecture* 14, no. 1, 129–147.

Kuparinen, Jesse. 2021. Tukholmaan nousee talo, joka on kuin vuosikymmenten takaa – suomalaisark-

kitehti: ristiriitainen rakennus. *Iltalehti.* 8.10.2021. Viitattu [21.12.2021] https://www.iltalehti.fi/asumisartikkelit/a/50cb4c96-0e53-485b-b9d7-af21bf23fe21?-fbclid=IwAR2NrImTqelgrRY5ekO9TwesOxtqaZzDKog64_cGJOCbiTUEt96uobjViqA

Laak, Noora. Ukkonen, Jussi. 2018. Lisää jugend-arkkitehtuuria Helsinkiin? Ajatuksia kaupungista -kuunnelma. 17.4.2018. Viitattu [20.1.2020] https://soundcloud.com/ajatuksiakaupungista/nykyjugend?fbclid=IwAR0GC-QOzU5FkEYj2Q2FSYdl_8LU_UQNk-OhOpa2u84MIIW-gBzm_g-ll-OGLE

Laaksonen, Salla-Maaria. Salonen, Margareta. 2018. Kuka saa päättää, mitä dataa tutkijalla on käytössään? Ei ainakaan amerikkalainen suuryritys. 4.12.2018. Rajapinta. Viitattu [14.4.2021] <https://rajapinta.co/2018/12/04/kuka-saa-paattaa-mita-dataa-tutkijalla-on-kaytossaan-ei-ainakaan-amerikkalainen-suuryritys/>

Lahti, Juhana. 2021. Teollisen modernismin kohtalon kysymys. *Arkkitehti uutiset* 6/2021, 16–19.

Lappo, Osmo. 1977. Yhtenäisen kaupunkikuva, hinnalla millä hyvänsä? *Arkkitehti* 7/1977, 44–45.

Laurinolli, Heikki. 2021. Modernia rakennusperintöä uhkaa puukaupunkien kohtalo. 4.5.2021. Viitattu [13.9.2021] <https://www.tuni.fi/ai/ajankohtaista/modernia-rakennusperintoa-uhkaa-puukaupunkien-kohtalo>

Leach, Andrew. 2010. *What is Architectural History?* Polity Press.

Leniaud, Jean-Michel. 2002. *Les archipels du passé. Le patrimoine et son histoire.* Paris: Fayard.

Levy, Sidney J. 1996. Stalking the amphisbaena. *Journal of Consumer Research* 23:3, 163–176.

Lilius, Henrik. 1980. Suomalaisen ruutukaupungin synty ja kehitys. Teoksessa Mikkola, Kirmo (toim.) *Ase-*

makaava ja kaupunki. Genius Loci. Otto-I. Meurmanin 90-vuotisjuhlakirja. Helsinki: Rakennuskirja Oy, 70–89.

Livady. 2021. Viitattu [13.9.2021] <https://livady.fi/>

Livingstone, A. 1988. Research into the Nature of the Discipline. The Matrix of Research in Art and Design, London Institute 1988, sit. Aura, Seppo; Katainen, Juhani; Suoranta, Juha: *Arkkitehtuuri: teoria, tutkimus ja käytäntö. Näkökulmia arkkitehtuurin jatkokoulutukseen.* Tampereen teknillinen korkeakoulu, Arkkitehtuurin osasto, suunnitteluperusteet, julkaisuja 3.

Lukkarinen, Ville. 1989. *Classicism and history. Anachronistic architectural thinking in Finland at the turn of the century. Jac. Ahrenberg and Gustaf Nyström.* Suomen muinaismuistoyhdistyksen aikakauskirja 93. Helsinki.

Lyotard, Jean-François. 1985. *Tieto postmodernissa yhteiskunnassa.* Suom. Leevi Lehto. Tampere: Vastapaino. Alkuperäinen julkaisu La condition postmoderne. Rapport sur le savoir 1979.

Lyytinen, Jaakko. 2019. Kaarinalainen Marjo Uotila ja prinssi Charles kapinoivat yhdessä nykyarkkitehtuuria vastaan – Suomessa rakennetaan tylyjä ja rumia taloja, Uotila väittää. *Helsingin sanomat* 3.2.2019. Viitattu [21.5.2021] <https://www.hs.fi/sunnuntai/art-2000005986117.html>

Maankäyttö- ja rakentamislaki. 5.2.1999/132. Viitattu [14.4.2021] <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantas/1999/19990132>

Mahon, Denis. 1947. *Studies in Seicento Art and Theory.* London.

Manninen, Jukka. 2021. Miksi Suomeen ei rakenneta vanhan tyylin kerrostaloja? Rakennusliikkeet: ”Uusvanha ei ole ainoa ratkaisu”. *Moro* 94.2021. Viitattu [7.1.2022] [https://www.aamulehti.fi/moro/art-2000007890752.html?](https://www.aamulehti.fi/moro/art-2000007890752.html?fbclid=IwAR0idpQYQyK8Jm7yGl-5lwlMqrxio_i395KB8nNl-fXLA5GJUNiGwivA8Sgg)

fbclid=IwAR0idpQYQyK8Jm7yGl-5lwlMqrxio_i395KB8nNl-fXLA5GJUNiGwivA8Sgg

Mansion House -puhe. 1987. Walesin prinssi Charlesin puheet -verkkosivu. Viitattu [20.12.2021] <https://www.princeofwales.gov.uk/speech/speech-hrh-prince-wales-corporation-london-planning-and-communication-committees-annual>

Marila, Sasu. 2020. Asumisen uria. *Arkkitehtiuutiset* 6–7/2020, 10–11.

Markham, Annette N. 2012. Representation in online ethnographies: A matter of context sensitivity. Teoksessa M.D. Johns, S-L.S. Shannon, G. J. Hall. (toim.) *Online Social Research: Methods, Issues, and Ethics.* New York: Peter Lang, 141–155.

Martin, Reinhold. 2010. *Utopia's Ghost: Architecture and Postmodernism, Again.* Minneapolis, MN: University of Minnesota Press.

Mikkola, Kirmo. 1978. Funktionalismin ideologia. *Arkkitehti* 1/1978, 46–52.

Mikkola, Kirmo. Kairamo Erkki. 1980. Ikuinen arkkitehtuuri ja konstruktivismi hetki. *Arkkitehti* 3/1980, 22–27.

Moore, Charles. 1980. Saisimme tulokseksi rikkaamman ja kiinnostavamman maailman jo olemassa olevista aineksista. *Arkkitehti* 5–6/1980, 28–29. Kääntänyt Maija Häivä.

Museovirasto. 2021. Rakennettu hyvinvointi. Viitattu [13.9.2021] <https://www.museovirasto.fi/fi/kulttuuriymparisto/rakennettu-kulttuuriymparisto/rakennettu-hyvinvointi>

Mäenpää, Pasi. Faehnle, Maija. 2021. *4. sektori. Kuinka kaupunkiaktivismi haastaa hallinnon, muuttaa markkinat ja laajentaa demokratiaa.* Tampere: Vastapaino.

Mäkinen, Esa. 2018. HS kysyy lukijoilta: miten verkokeskusteluja pitäisi kehittää? *Helsingin Sanomat* 20.9.2018. Viitattu [9.11.2021] <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000005833741.html>

Mäkiö, Erkki. Malinen, Maarit. Neuvonen, Petri. Sinkkilä, Jyrki. Tuunanen, Anna-Maija. Saarenpää, Jukka. 1990. *Kerrostalot 1940–1960.* Helsinki: Rakennuskirja Oy.

Nerdinger, Winfried. 1984. *Historismus oder: von der Wahrheit der Kunst zum richtigen Stil.* Das Abentauer der Ideen. Architektur und Philosophie seit der industriellen Revolution. Internationale Bauausstellung Berlin. 1987.

Nietzsche, Friedrich. 1960. *Menschliches, Allzumenschliches. Ein Buch für freie Geister.* Erster Band. München: Willhelm Goldmann Verlag. Alkuperäinen julkaisu 1878.

Nietzsche, Friedrich. 1989. *Iloinen tiede.* Suom. J. A. Hollo. Säkeiden suom. Aarno Peromies ja Toivo Lyy. Helsinki: Otava. Alkuperäinen julkaisu Die Fröhliche Wissenschaft, 1963.

Niitamo, Anniina. Sjöblom, Jonas. 2018. Verkko-keskustelut kommunikatiivista suunnittelua edistämässä: Lisää kaupunkia Helsinkiin -Facebook-ryhmä kaupunkisuunnittelun kumppanina? *Yhdyskuntasuunnittelu* 2018:2, 31–59.

Nikula, Riitta. 1981. *Yhtenäinen kaupunkikuva 1900–1930. Suomalaisen kaupunkirakentamisen ihanteista ja päämääristä, esimerkkinä Helsingin Etu-Töölö ja uusi Vallila.* Helsingin yliopisto. Väitöskirja.

Norri, Marja-Riitta. 1984. Klassismi kantaa humanismin suurta perintöä. Oswald Mathias Ungersin haastattelu. *Arkkitehti* 2–3/1984, 54–63.

Nyström, Gustaf. I. n.d. Luentomuistiinpanot Föreläsningar i Arkitektur I. Suomen rakennustaiteen museo.

Nyström, Gustaf. II. n.d. Luentomuistiinpanot Föreläsningar i Arkitektur II. Suomen rakennustaiteen museo.

Nyström, Gustaf. IX. n.d. Luentomuistiinpanot Föreläsningar i Arkitektur IX. Suomen rakennustaiteen museo.

Nevanlinna, Aarne. 1978. Funktionalismin myytti. *Arkkitehti* 1/1978, 53–54.

Oulun koulu kolistelee modernismin luurankoa. 1981. Reijo Niskasaaren, Mauri Tommilan, Kalle Viljasen, Ilpo Väisänen ja Jorma Öhmanin haastattelu. *Arkkitehti* 1/1981, 40–43.

Paavilainen, Simo. 1979. 1920-luvun klassismi ja klassillinen perinne Suomessa. *Abacus.* Helsinki, 98–133.

Pallasmaa, Juhani. 1980. Modernismissä on tulevaisuus. *Arkkitehti* 5–6/1980, 45–46.

Pallasmaa, Juhani. 1987. Arkkitehtuuri ja kulttuurin todellisuus. Rakennustaiteen mahdollisuus modernismin jälkeisessä maailmassa. *Arkkitehti* 1/1987, 66–76.

Pallasmaa, Juhani. 1988. Perinne ja modernisuus. Regionaalisen arkkitehtuurin mahdollisuus jälkimodernissa yhteiskunnassa. *Arkkitehti* 3/1988, 17–30. Käännös englanninkielisestä käsikirjoituksesta Kaarin Taipale.

Pallasmaa, Juhani. 1990. Rakennustaiteen rajat – kohti hiljaisuuden arkkitehtuuria. *Arkkitehti* 6/1990, 26–39.

Parker, Ian. 1992. *Discourse Dynamics. Critical Analysis for Social and Individual Psychology.* Lontoo: Routledge.

Passinmäki, Pekka. 2011. *Arkkitehtuurin uusi poetiikka. Fenomenologinen tutkimus teknologian ylittämisen mahdollisuudesta nykyarkkitehtuurissa.* Tampereen teknillinen yliopisto, arkkitehtuurin laitos. Väitöskirja.

Paulsson, Gregor. 1955. *Die Soziale Dimension der Kunst*. Schriften der “Concinnitas” im kunsthistorischen Seminar der Universität Basel. Bern.

Penttilä, Timo. 1980a. Teoria ja traditio. *Arkkitehti* 5–6/1980, 66–70.

Penttilä, Timo. 1980b. Uusvanha kukoistaa aikansa. *Helsingin sanomat* 11.4.1980, 19.

Pérez-Gómez, Alberto. Pelletier, Louise. 2000. *Architectural Representation and the Perspective Hinge*. Cambridge, Massachusetts: The MIT Print. Alkuperäisen julkaisu 1997.

Perret, Auguste. 1949. Aineksia rakennustaiteen teoriaan. *Arkkitehti* 9–10/1949, 128–130.

Pevsner, Nikolaus. 1965. *Die Wiederkehr des Historismus*. Historismus und bildende Kunst. Vorträge und Diskussion im Oktober 1963 in München und Schloss Anif. München.

Pietilä, Reima. 1980. Sisäistynyt modernismi, suomalaisen arkkitehtuurin hauta. *Arkkitehti* 3/1980, 18.

Pietilä, Reima. 1983. Kaamoslukemista. *Arkkitehti* 1/1983, 74–77.

Pietilä, Raili. Pietilä Reima. 1987. Tampereen pääkirjasto Metso. *Arkkitehti* 2/1987, 24–31.

Pihlajarinne, Noora. 2018. *Rich & Orderly. The Role of visual complexity and order in intuitive preference for apartment interiors*. Tampereen teknillinen yliopisto. Väitöskirja.

Portoghesi, Paolo. 1982. *After Modern Architecture*. New York: Rizzoli.

Rakennusperinnön suojelun käsitteitä. 2019. 'Alkuperäisyys'. 'Historiallinen kerroksisuus'. Viitattu [7.9.2021] <https://sanastot.suomi.fi/concepts/16506fef-a5fd-43bf-b28e-afce1bb030ac>

Rauman kaupunki. 2021. UNESCO:n maailmanperintökohde. Viitattu [13.9.2021] <https://www.vanharauma.fi/unescoson-maailmanperintokohde/>

Ripatti, Anna. 2011. *Jac. Ahrenberg ja historian perintö. Restaurointisuunnitelmat Viipurin ja Turun linnoihin 1800-luvun lopussa*. Sastamala: Vammalan kirjapaino Oy.

Roos, Jeja-Pekka. 1978. Arkkitehtuurimme perusongelma on perinteettömyys. *Helsingin sanomat* 3.12.1978, 14.

Roos, Jeja-Pekka. 1980. Rakennusten suojele ei ole museointia. *Helsingin sanomat* 7.2.1980, 11.

Ropponen, Eija. 2004. *Mikaelin kirkko, Postmoderni iloittelu*. Helsingin yliopisto, Taidehistorian laitos. Pro gradu -tutkielma.

Saarinen, Esa. 1986. Modernismin tulevaisuus. Teoksessa Ilkka Niiniluoto & Heikki Nyman (toim.) *Tulevaisuus. Juhlakirja akateemikko Georg Henrik von Wrightin 70-vuotispäivän 14. 6. 1986 kunniaksi*. Helsinki: Otava, 328–344.

Saatsi. 2021. Viitattu [13.9.2021] <https://www.saatsi.fi/>

Sage. 2021. Viitattu [22.2.2021] <https://methods.sagepub.com/video/what-is-netnography>

Salmela, Marja. 1978. Reima Pietilä: On aika puhua arkkitehtuurista. Ympäristön laatikkolinja ei kelpaa 90-luvulla. *Helsingin sanomat* 21.11.1978, 15.

Salminen, Ella Maria Cecilia. 2018. *Harmonisten mitasuhtejärjestelmien historia, soveltaminen ja nykytila*. Tampereen teknillinen yliopisto, arkkitehtuurin yksikkö. Diplomityö.

Savela, Mika. 2020. Romantiikkaa ja kosmisuutta. *Arkkitehti* 1/2020, 35–39.

Savela, Mika. 2021. Filosofi toivoo keskustelua arjen ympäristöistä. *Arkkitehti* 6/2021, 7–9.

Savolainen, Panu. 2021. Kauneudesta arkkitehtuurissa puhutaan harvoin. *Arkkitehti* 9/2021, 30–31.

Schlobach, Jochen. 1978. *Die klassisch-humanistischen Zyklentheorie und ihre Anfechtung durch das Fortschrittsbewusstsein der französischen Frühaufklärung*. Historische Prozesse, Ed. K.-G. Faber und C. Meier. Beiträge zur Historik 2. München.

Schönberg, Kalle. 2016. Saimaan saarella erikoinen matkailukohde – retkeilijä voi hiljentyä pian viidessä tsasounassa. *Yle Uutiset* 2.8.2016. Viitattu [4.1.2022] <https://yle.fi/uutiset/3-9067880>

Shirky, Clay. 2008. *Here comes everybody*. HC: Penguin Press.

Siitonen, Tuomo. 1983. Unohdettu nykyhetki. *Arkkitehti* 3/1983, 61.

Sirén, Riina. 2020. *Rakennettu jatkuvuus. Ajan tuntu rakennetussa ympäristössä*. Tampereen yliopisto, arkkitehtuurin yksikkö. Diplomityö.

Sorkin, Michael. 1980. Pluralismin harha. *Arkkitehti* 5–6/1980, 36–37.

Sulkunen, Irma. 2003. Järjestäytyminen ja kansalaisuuden synty. Teoksessa Anja Kervanto Nevanlinna & Laura Kolbe (toim.) *Oma maa ja maailma*. Suomen kulttuurihistoria 3. Helsinki: Tammi, 240–251.

Suomen Arkkitehtiliitto. 2020. Ammattieettiset periaatteet. 21.8.2020. Viitattu [12.4.2021] <https://www.safa.fi/wp-content/uploads/2020/10/Arkkitehdin-ammattieettiset-periaatteet-2020.pdf>

Szambien, Werner. 1986. *Symétrie, goût, caractère. Théorie et terminologie de l'architecture à l'âge Classique 1550–1800*. Paris.

Söderlund, Jan. 1979. Ekklektismin, den moderna arkitekturens tabu. *Arkkitehti* 3/1979, 36–39.

Talotarinat. 2015. Facade goes fashion: mosaiikit Barcelonassa ja Arabianrannassa. 22.9.2015. Viitattu [12.1.2022] <https://talotarinat.fi/tag/flooranaukio/>

Tavoitteena asukkaiden kaupunki. 2020. *Arkkitehti* 9/2020, 16–17.

Terry, Quinlan. 1993. *Selected Works*. Architectural Monographs n:o 27. Lontoo.

Teräväinen, Helena. 2021. *Keskusteluja kauneudesta arkkitehtuurissa*. Espoo: Aalto Arts Books.

Tieteen termipankki. 2014. 'Regionalismi'. Viitattu [4.10.2021] <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Nimitys-regionalismi>

Tieteen termipankki. 2015a. 'Anakronismi'. Viitattu [5.5.2021] <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kirjallisuuden-tutkimus:anakronismi>

Tieteen termipankki. 2015b. 'Kauneus'. Viitattu [13.1.2022] <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Estetiikka:kauneus>

Tieteen termipankki. 2016. 'Hermeneutiikka'. Viitattu [22.2.2021] <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Filosofia:hermeneutiikka>

Tieteen termipankki. 2019. 'Estetiikka'. Viitattu [4.10.2021] <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Estetiikka:estetiikka>

Tieteen termipankki. 2020. 'Hermeneuttinen kehä'. Viitattu [22.2.2021] https://tieteentermipankki.fi/wiki/Filosofia:hermeneuttinen_keh%C3%A4

Tietosuojalaki. 5.12.2018/1050. Viitattu [10.1.2022] <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20181050>

Tietosuojavaltuutetun toimisto. 2021. Viitattu [14.4.2021] <https://tietosuoja.fi/tieteellinen-tutkimus>

Uusvanhaa taloa ei erota Vanhan Porvoon maisemassa. 1980. *Helsingin sanomat* 5.1.1980, 6.

Valtiolla rakennettu. Museovirasto. 2021. Viitattu [16.8.2021] <http://www.valtiollerakennettu.fi/tietoa-ja-lah-teita/sanasto>

Vartola, Anni. 2014. *Kuritonta monimuotoisuutta - Postmodernismi suomalaisessa arkkitehtuurikeskustelussa.* Aalto yliopisto. Väitöskirja.

Veirto, Ulla. 2020. Suomesta tuli laatikkomaa – yksi hyvä idea läpäisi virkamiesten seulan. *Apu* 9.11.2020. Viitattu [3.1.2022] <https://www.apu.fi/artikkelit/suomesta-tuli-laatikkomaa?fbclid=IwAR3x8BgaFPjFNXsPtIlg9D-QTDRlunztkUllM19x9riZAX-WMVLxj4XsDk1FM>

Venturi, Robert. 1966. *Complexity and Contradiction in Architecture.* The Museum of Modern Art. Papers on Architecture. New York.

Venturi, Robert. Scott Brown, Denise. Izenour, Steven. 1972. *Learning from Las Vegas.* Cambridge: MIT Press.

Vesikansa, Kristo. 2021a. Jatkuvuuden dilemma. *Arkkitehti* 5/2021, 11.

Vesikansa, Kristo. 2021b. Kuinka vanhaa pitäisi täydentää? *Arkkitehti* 5/2021, 14–23.

Vesikansa, Kristo. 2021c. Arkkitehtuuri vuonna yksi. *Arkkitehti* 1/2021, 9.

Vesikansa, Kristo. 2021d. Porraspäätyjä ja tiilipilareita. *Arkkitehti* 5/2021, 44–51.

Virtanen, Anniina. 2020. Harvinainen uudiskohde: Rakennuksen ulkoasu henkii 1920-lukua – Samalla Kallio saa kaivattuja perheasuntoja. *Helsingin uutiset* 29.9.2020. Viitattu [3.1.2022] https://www.helsingin uutiset.fi/paikalliset/3121007?fbclid=IwAR3Jv_tr4GmVdzXY-2t3u-ttawjBpAavOlB2Teet20k_nBE_avGb2dL_QuRc

Virtanen, Päivi. 2021. Kuka vaan voi olla mediavaikuttaja. *Arkkitehtiuutiset* 7/2021, 13.

Visit Lappeenranta. 2022. Lappeenrannan Jumalansynnyttäjän Suojeluksen kirkko. Viitattu [4.1.2022] <https://www.visitlapeenranta.fi/fi/Nae-ja-koe/Nahtavyidet-ja-historia/Kirkot/Lappeenrannan-Jumalansynnyttajan-Suojeluksen-kirkko>

Vitruvius. 1960. *Ten books on architecture.* Dover Publications, New York. Alkuperäinen teksti arviolta 30–15 eKr.

von Bonsdorff, Pauline. 1991. *Arkkitehtuurin määrittely Suomessa 1940–1989.* Valtionteknillinen tutkimuskeskus, Tutkimuksia 752, Espoo.

Väliverronen, Esa. 2016. *Julkinen tiede.* Tampere: Vastapaino.

Watkin, David. 1977. *Morality and Architecture. The Development of a Theme in Architectural History and Theory from the Gothic Revival to the Modern Movement.* Oxford.

Weston, Richard. 1989. Kuninkaallinen näkökulma arkkitehtuuriin. *Arkkitehti* 8/1989, 73–75.

Wetherell, Margaret. Potter, Jonathan. 1992. *Mapping the Language of Racism. Discourse and the Legitimation of Exploitation.* Cornwall: Harvester Wheatsheaf.

Wickberg, Nils Erik. 1946. *Ajatuksia arkkitehtuurista.* Helsinki: Otava.

Willimiehen jäljillä. 2012. Viitattu [20.9.2021] <http://willimiehenjaljilla.blogspot.com/2012/05/pankkitalo-sy-pin-talo.html>

Wittgenstein, Ludwig. 1961. *Tractatus logico-philosophicus.* Routledge & Kegan Paul Ltd. Viides painos.

YIT. 2021. Ennen oli kaunista, nykyään on vain laatikoita? Kysimme asiantuntijoilta, miksi nykyrakentaminen on sellaista kuin se on. 21.5.2020. Viitattu [22.12.2021] <https://www.yit.fi/yitimesa/nykyarkkitehtuurin-edut?fbclid=IwAR0QbYeyJm71kCbdbPLwD54wG5mYC744FN-DBTR71DqeGkI5cdesnkzKyHYI>

Ylitalo, Silja. 2021. Korjaaminen kannattaa aina. *Arkkitehtiuutiset* 3/2021, 16–19.

Zumthor, Peter. 2006/1988. *Thinking Architecture.* Second, expanded edition. Basel, Boston, Berlin: Birkhäuser.

7.2. Kuvat

7.2.1. Tekijän kuvat

1. Grafiikka

Kuvat 5–6, 8–12, 80–82, 132 ja 137–140.

2. Valokuvat

NORJA

Oslo. Barcode. 14.8.2019. Kuva 3.

Oslo. Rådhusgata. 18.12.2019. Kuva 4.

Tromssa. Jäämerenkatedraali. 24.8.2018. Kuva 149.

RANSKA

Pariisi. Maison la Roche-Jeanneret. 17.5.2017. Kuva 99.

Pariisi. Notre-Dame. 18.5.2017. Kuva 84.

Poissy. Villa Savoye. 16.5.2017. Kuva 98.

RUOTSI

Eksjö. 17.10.2021. Kuvat 65–66.

Jakriborg. 20.10.2021. Kuvat 54–62.

Kivik. Tvärpilenin alue. 18.10.2021. Kuva 13 ja 143.

Norrköping. Garvaregatan 35. 17.10.2021. Kuvat 7 ja 141–142.

Tukholma. Sankt Eriksområdet. 21.10.2021. Kuvat 44–48 ja 89.

Tungelsta. 17.10.2021. Kuvat 63–64.

Växjö. Biskopshagenin asuinalue. 18.10.2021. Kuvat 51–53.

Växjö. Stallvägenin opiskelijatalot. 18.10.2021. Kuvat 49–50.

SUOMI

Espoo. Otaniemi: Dipoli. 16.10.2021. Kuvat 104–105.

Hanko. Hotelli Regatta. 12.7.2020. Kuva 28.

Helsinki

Arabianranta: **Flooranaukio 1.** 24.10.2021. Kuvat 68–69.

Eira: **Juhani Ahon tie 3–5.** 29.10.2021. Kuva 36.

Jätkäsaari: **Supercellin pääkonttori.** 29.10.2021. Kuva 78.

Kaartinkaupunki: **Agronomitalo.** 17.9.2021. Kuva 152.

Kalasataman tornit. 24.10.2021. Kuva 76.

Katajanokka: **Linnankatu 3.** 24.10.2021. Kuvat 87–88.

Katajanokka: **Stora Enson pääkonttori.** 17.9.2021. Kuva 73.

Kluuvi: **Kämp.** 29.10.2021. Kuva 29.

Kluuvi: **Makkaratalo.** 17.9.2021. Kuva 129.

Kluuvi: **Rautatieaseman laajennus.** 29.10.2021. Kuva 72.

Kruununhaka: **Karjalaisten talo, Oikokatu 5.**

24.10.2021. Kuva 79.

Kruununhaka: **Presidentinlinna.** 17.9.2021. Kuva 95.

Kruununhaka: **Säätytalo.** 17.9.2021. Kuva 119.

Kruununhaka: **Tuomiokirkko.** 17.9.2021. Kuva 94.

Käpylä: **Puu-Käpylä.** 24.10.2021. Kuva 112.

Pasila: **Tripla.** 24.10.2021. Kuvat 91 ja 130.

Sompasaari. **Kapteeni Sundmanin katu 1.** 24.10.2021. Kuva 77.

Töölö: **Eduskuntatalo.** 20.8.2021. Kuva 38.

Töölö: **Töölön kirkko.** 24.10.2021. Kuva 113.

Töölönlahti: **Finlandia-talo.** 24.10.2021. Kuva 110.

Töölönlahti: **Oodi.** 20.8.2021. Kuva 67.

Ullanlinna: **Huvilakatu.** 29.5.2021. Kuvat 34–35.

Ullanlinna: **Villa Ulrika, Villa Solsken.** 17.9.2021. Kuvat 32–33.

Jyväskylä

Aira-talo. 11.11.2021. Kuvat 108–109.

Kaupunginteatteri. 11.11.2021. Kuva 111.

Työväentalo. 11.11.2021. Kuvat 106–107.

Kotka

Pääkirjasto. 19.9.2021. Kuva 75.

Toritalo. 19.9.2021. Kuvat 23–25.

Tukkukaupantalo. 19.9.2021. Kuva 117.

Lammi. Lammin kirkko. 17.6.2017. Kuva 148.

Lappeenranta

Jumalansynnyttäjän suojeluksen kirkko. 19.9.2021.

Kuvat 92 ja 146.

Rakuunamäki: Upseeritie. 19.9.2021. Kuvat 26–27.

Sypin talo. 18.9.2021. Kuva 37.

Paimio. Paimion parantola. 16.10.2021. Kuva 6.

Porvoo

Itäinen Pitkätatu. 23.10.2021. Kuva 136.

Tuomiokapitulin talo. 23.10.2021. Kuva 93.

Valtimontalo. 23.10.2021. Kuva 31.

Taipalsaari. Ilkonsaaret, Tsasouna. 27.7.2019. Kuva 147.

Tampere

Amuri: **Kortelahdenkatu 19.** 13.10.2021. Kuva 115.

Amuri: **Kortelahdenkatu 23–25.** 13.10.2021. Kuva 97.

Amuri: **Laivayhtiön talo, Hämeenpuisto 6.**

13.10.2021. Kuva 2.

Amuri: **Metso-kirjasto.** 13.10.2021. Kuvat 102–103.

Amuri: **Satakunnankatu 45–47.** 13.10.2021. Kuva 116.

Amuri: **Työläismuseokortteli.** 13.10.2021. Kuva 114.

Finlayson: **Tampereen Charlotta, Näsijärvenkatu 1.** 13.10.2021. Kuva 144.

Hervanta: **Duo-kauppakeskus.** 6.10.2021. Kuva 151.

Hervanta: **Hervantakeskus.** 6.10.2021. Kuvat 125–127.

Tammela: **Markuksentori.** 12.10.2021. Kuva 145.

Tammerkoski: **Anttila.** 13.10.2021. Kuva 74.

Tammerkoski: **Kauppahalli.** 28.10.2021. Kuva 150.

Tammerkoski: **Palanderin talo.** 28.10.2021. Kuva 118.

Tammerkoski: **Tampereen teatteri.** 12.1.2022. Kuva 120.

Turku

Hamburger Börs. 16.10.2021. Kuva 83.

Kakolan entinen vankila-alue. 16.10.2021. Kuvat 70–71.

Kauppakatu. 16.10.2021. Kuva 96.

Kellonsoittajankatu. Kivilinna ja Kerttuli -raken-
nukset. 16.10.2021. Kuva 131.

Kurjenlinna. 16.10.2021. Kuva 30.

Yliopistollisen sairaalan parkkihalli. 16.10.2021.
Kuva 90.

Vaalimaa. Zsar-kauppakeskus. 19.9.2021. Kuvat
121–123.

Vantaa. Kartanonkoski. 30.8.2021. Kuvat 1, 14–22.

7.2.2. Muut kuvalähteet

Kuva 39. Cleveland. Flickr 2018. Valokuvaaja Tim Evan-
son. Viitattu [8.10.2021] <https://www.flickr.com/photos/timevanson/45652488154>

Kuva 40. Cannes, 18 rue Maréchal Joffre. Viitattu
[8.10.2021] https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Cannes_-_Immeuble_18_rue_mar%C3%A9chal_Joffre.JPG

Kuva 41. Pietari, Suomen pääkonsulaatti. Valokuvaaja
Jussi Tiainen. Viitattu [käyttölupa 8.10.2021] <https://siren.fi/suomen-paakonsulaatti-pietari/>

Kuva 42. Oslo, Industriegata 58. Wikipedia. 2002. Va-
lokuvaaja Jan-Tore Egge. Viitattu [8.10.2021] https://no.wikipedia.org/wiki/Lorentz_Gedde-Dahl#/media/Fil:Industriegata_58.jpg

Kuva 43. Haag, 4e Obrechtstraat. Flickr 2015. Valoku-
vaaja Roel Wijnants. Viitattu [8.10.2021] <https://www.flickr.com/photos/roel1943/18672034993>

Kuvat 85–86. Linnankatu 3:n julkisivukuvat. Arkkitehti
Risto Rönkä.

Kuva 100. House VI. Cornwall. Viitattu [10.1.2022] <https://www.flickr.com/photos/ofhouses/16908112880>

Kuva 101. Ulmin kaupungintalo. Viitattu [10.1.2022] <https://www.flickr.com/photos/dierkschaefer/2481481500>

Kuva 124. Oulunsalon kunnantalo. Wikipedia
Commons 2016. Viitattu [11.1.2022] [https://com-
mons.wikimedia.org/wiki/File:Oulunsalo_Town_Hall_
Oulu_20160213_05.JPG](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Oulunsalo_Town_Hall_Oulu_20160213_05.JPG)

Kuva 128. Lontoo, National Gallery, Sainsbury-siipi.
Flickr. Valokuvaaja Rory Hyde. 10.3.2009. Viitattu
[10.10.2021] [https://www.flickr.com/photos/roryro-
ry/3757072425](https://www.flickr.com/photos/roryro-ry/3757072425)

Kuvat 133 ja 134. Bomban talo, Nurmes. 1978–1986.
Museovirasto. Valokuvaaja Teuvo Kanerva. Viitattu
[10.1.2022] [https://finna.fi/Record/museovirasto.0DBE4B-
90B7397FE5B652473C8FCBD0FB](https://finna.fi/Record/museovirasto.0DBE4B-90B7397FE5B652473C8FCBD0FB)

Kuva 135. Alkuperäinen Bomban talo, 1930-luku. Mu-
seovirasto. Viitattu [10.1.2022] [https://finna.fi/Record/
museovirasto.B9CC7BC92EAF913033378A36B10FCFE](https://finna.fi/Record/museovirasto.B9CC7BC92EAF913033378A36B10FCFE)

